

הדפוס
החלק
הזהים סופר

פולק צדור "לחידודא" נושא פרסיס
• הגרלה על כרטיס טיסה לפרעשבורג •

אסיפת גליונות

פרשת ויקרא תשפ"ה

00

החברות מיועדות לבתי כנסת
נא ונא לא להוציא מהבית כנסת
עד לאחר שבת

אסור לעיין בשעת התפילה

תוכן העניינים

5. אבני אפד - מודינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל

9. הדיבור והתל"ם סופרי - במשנתו ותורתו של מרנא רבנא דתת"ם סופרי זינ"א

13. יסודי העולם - מרחן צדיקו הדרו מייסודי החסידות אחר המלחמה

18. פאר מקדושים - פנינים נדירים מספרים עתיקים ומין - הרד"ג רבי בנמיה הענין שליט"א

19. באמונתו יורה - המשפיע הנאון הצדיק רבי משה וואלפסאן ז"ע ועמ"א

23. מפתוחא דאבא - ס"ק מרן אדמו"ר בעל האמונת אברהם מפיטסבורג ז"ע

27. מחשבת היום - מרחן הנאון הצדיק רבי משה היים שמרדך זצ"ל אב"ד ציריך

29. לודמור - להפנת משנתו של תורה"ק רבי שלמה מקארלון ז"ע

31. אבן יהושע - הגה"ה רבי יוסף מרדכי ווייס זצ"ל

32. פניני הכותן - המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א

33. משים נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שפסגד שליט"א

37. מעיינות הדיים - ס"ק אדמו"ר ממעטשוואר שליט"א

41. עמק הפרשה - הנאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א

43. מוקפת הדיים - הנאון הגדול רבי היים אלטר זי"ס שליט"א אב"ד בודי

45. אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זכענדמאן שליט"א

47. פניני המבין - הנאון רבי ישראל מאיר הענין אב"ד יאקא שליט"א

49. המידא דאורייתא - הנאון רבי יעקב פרידמן שליט"א

51. היכל התורה - הנאון הגדול נאב"ד היכל התורה שליט"א

53. לב החלכה - מפעל שונה הלכות

56. הוי זוהר במלאכתך - הנאון רבי משה ארדי בלוי שליט"א

57. אוצר הלכות - פסקן מרחן בעל שבט הלוי ז"ע

59. שיעורי הלכה - הרד"ג ר' מנחם מענדיל גינדי שליט"א

61. משמרו לב - פניני הלכה

62. דושי יתרון - הגה"ה רבי היים ליבמן שליט"א

63. במשעולו החסידות - להובן ולהסביל בדמיון של תלמודי בעטשו"ק

65. פניני הלכה ומנהג - הרד"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א

67. עתיקן - פאריצייטיגע עולם הנגנה

71. עשה - סטומטשין

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגליון בעת חזרת הש"ץ

שו"ע

וצריך אותו שיוצא בתפלת שליח ציבור לכון מזה שאומר שליח ציבור מראש ועד סוף ואינו מפסיק ואינו משיח.

ס"ק י"ז: ולכון - ע"כ יש לזהר מלומר תחנונים או ללמוד בעת חזרת הש"ץ ואפילו אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי שלא תהיה אמן יתומה כמו שיתבאר ג"כ לא יפה הם עושים שאם הלומדים יפנו ללימודם עמי הארץ ילמדו מהן שלא להאזין לש"ץ ויעסקו בשיחה בטילה ח"ו נמצאו מחטיאין את הרבים:

ס"ק י"ח: כאלו אין ט' וכו' - ע"כ יראה לכתחילה לכון לשמוע כל הברכה ולא סוף הברכה בלבד: (מוקדש לרפואתו השלימה של מרן אדמו"ר רבי ישראל בן לאה אסתר שליט"א לרפואה שלימה)

כוס תנחומים

נשגר קדם יידינו החשוב ידיו רב לו בהפצת דברי הצדיקים להביא לקהל החסידים דיבורי קודש ודיבורי אמונה והתחזקות להלחיב הלכות לתורה וירא"ש עומד לימין המערכת במאור פנים ונפש חפצה ה"ה הרב החסיד ר' נחמן דוידוביץ שליט"א על פטירת אמו הצדקנית ע"ה

יעזור השי"ת שלא ידע עוד שום צער ואך ששון ושמחה ישמע באהלו תמיד וזכות התורה והיראה המתרבים ע"י הגליונות יעמוד לעלו נשמתה ותהא נשמתה צרורה בצרור החיים

מערכת אסיפת גליונות

החברות מיועדות לבתי כנסת
נא ונא לא להוציא מהבית כנסת עד לאחר שבת
למעוניינים ניתן לשלם חד פעמי או הו"ק דרך נדרים פון
קופה חסידים הראשונים / 2905 או במספר ישיב 079-969-7799

מערכת אסיפת גליונות 0733-45-44-99
לפרסום בחוברת 0733-45-45-17

עימוד: מאורות - בית"ע 0548463972
הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

רבי יוסף ענגיל מה רחוק אומר

אוצרות משנתו הבהירה של שר התורה
הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע
מסודרים וערוכים לראשונה על סדר

הגדה של פסח

הגדה של פסח

חידושים נפלאים וענינים הנידונים בהגדה של פסח:

בניסן דיתה הבריאח בפועל או במוטבח • עשרה דמיונות בין פסח לסוכות • גדר 'עודד' של ערב פסח • אם יש קדושה במטבח משום שגריבה שיומר לטטה • 'סרוך המקום' הוא בריכה על סופר יציאת מצרים • דיני הפסח ודמיון על אחרות השם • חשבון שבוע הברכות הסתודרות המצה • בין קטן במשנת 'והגדת לבנך' לקטן במשנת 'תקלה' • בחידושו של ה'אבני נזר' בענין תנאי באבלת אפיקורן לאחר חגות • בית המקדש ענינו הוראה • מנן ביה"ט' השלישי יוכל להיות ביו"ט של פסח • שני הלוחות הם כנגד משה ואהרן וס"ח קעני תורה כנגד ס"ח סעלותיהם

ניתן להשיג: בחנויות הספרים המובחרות

הבטחת הישועות הפלאית של רבינו זי"ע: "כל מוי שיוסייע בהדפסת החיבורים שלי - אהיה לו למרויץ יושד בעולם העליון"

להזמנת ספרים:

מכון אוהבי תורה:

בארה"ב: 'שירה' 718-871-8652
בא"י: 1800-200-855 / קופת 'אוהבי תורה'

Cell: 845-216-8677

E-mail: ohaveitorahengel@gmail.com

• ד' אמות של הלכה •

• בשורה נפלאה לשוחרי תורה והלכה •

בהגלות נגלות
הספר הנפלא

אוצר הליכות

מועדים

מאת הגאון

רבי אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
רב ומו"ץ בברכפלד מודיעין - עילית

יהודי יקר רוצה להכין את הבית לפסח!

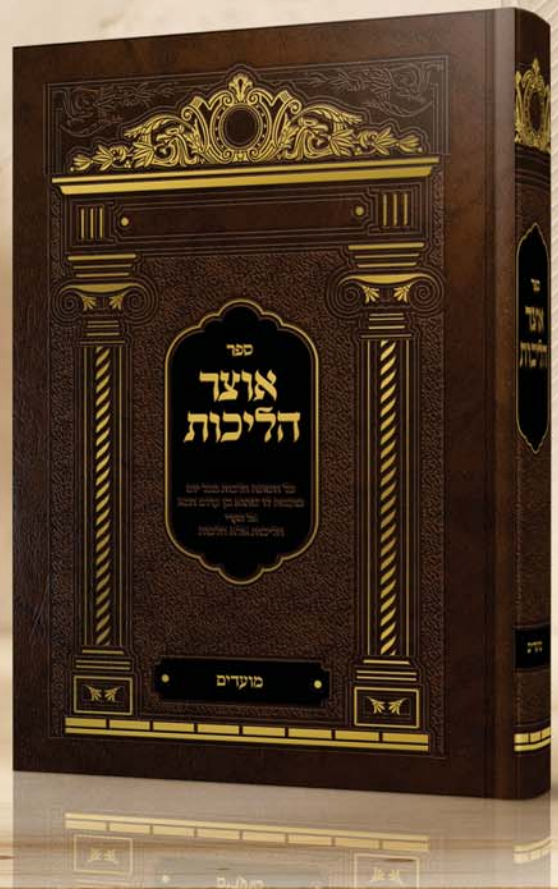
לדעת על מה צריך להיזהר?
איך נכשיר את המטבח ואת שאר מכשירי החשמל
כלי כל הזמן להתקשר למו"ץ?
איזה תרופות צריכות הכשר?

איך נכין את עצמנו לשבת הגדול ערב פסח!

מה נעשה בשבת בכוקר?
האם נחלק הסעודה לשתים?
איך ננקה השיניים בשבת?
ומה אמר ע"ז הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל
האם צריך נר יקנה"ז?
מתי ואיך נוציא את האוכל מהקפאה לליל הסדר?
פה תמצא תשובות לכל השאלות!
על פי פסקיו והנהגותיו של מרנא השבט הלוי זצ"ל
ויבלחט"א גדולי תלמידיו שליט"א

מאות פסקי הלכה,

מעיקרי הדינים ועד לנידונים אקטואליים
העולים על מכש הדפוס לראשונה

ממקור ישראל יהלכון רבינו ישראל בעל שם
ותלמידיו ז"ע ועב"א כפי ששיאב מבראם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב
רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א
רב ביהמ"ד החסידי בעלזא בלאגראן

אבני אפד

פרשת ויקרא תשפ"ה

ספ"ה ק אור המאיר - הרה"ק רבי זאב וולף מז'טומיר זי"ע

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א, 6).
ופרש"י לכל דברות ולכל אמירות ולכל זווים קדמה
קריאה לשון חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר
(ישעיהו א, 1) וקרא וגו', יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד
לומר וידבר, לדבור היתה קריאה ולא להפסקות, ומה היו
הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להצטונן צין פרשה לפרשה
וצין ענין לענין.

ויש לפרש על דרך הלצה, כי יש שני סוגי אנשים צעניי
העבודה של הצורה ברוך הוא, סוג אחד שעבודתם
לעבודת הקודש תורה ותפלה, ואפילו בעבודתם צוחן צעניי
גשמיותם ולזרזי גופם ודבור איש לרעהו מדיבורי רשות, גם
לשם מכניסין את החכמה והמדע, ופנימיות מחשבתם דבוקה
וקשורה לרוממות אלהותו יתברך, וכל מגמתם והתאמנם רק
להעלות משם התפשטות הארה עליונה לקדמותה ומרום שבתה,
וכל פרטי עבודותיו ותנועותיו הכל עבור השכינה ולזורך גבוה,
ומלאכת מחשבת כזה חשובה וספונה צעניי יתברך, כי זה עיקר
התענוג שפפה לקבל מעט קרובו יתברך, ולשמות צנשמות
הנדיקים ומעשיהם הטובים אשר לזם ראה הרצה חכמה ודעת,
אפילו צעניי ארציות דורשים אחדותו ויחודו יתברך, על דרך

שנתבאר לנו פירוש הכתוב (שמואל ב, 1, כג) ומי כעמך ישראל גוי
אחד בצרף, יראה, מי עוד בעולם ומלווה להיות להם תבונה
ודעת להשיג אחדות אפילו צעניי ארציות, כגון אכילה ושמה
ומשא ומתן ופרטי תענוגות בני אדם, זולת עם קרובו ישראל,
בכולם מכניסים לשם חכמת אלהים לעשות הכל בהתקשרות,
להשיג עליון מהתחתון, ממדריגות הגשמיות והגמוכים מכניס
את לזם לדעת רצונם רוממותו יתברך, וזהו מי כעמך ישראל גוי
קדוש כזה אחד בצרף, אפילו צנחית ארציות מצניס ומשיגין
משם אחדותו ויחודו, לשלול זולתם לא ידעו ולא יצינו, כי טח
מראות עיניהם מהשכיל לצותם (ישעיהו מד, יט), והכלל מי שעבודתו
היא על דרך האמור, מה טוב חלקו ומה נעים גורלו, וישמח
השם בצעשיו, כי זה המעולה שבמדריגות עבודת הקודש א.

ובג' צ' עוזדים את הצורה צ"ה בסגופים ותעניות, המענים את
נפשם בהפסקות, זה דרכם כל ימיהם לעבוד עבודת הקודש
עם תעניות והפסקות, הנה בודאי גם מזה אל תנח ידך, ומי יתן
והיה לזצם זה להם להשלים את נפשם להאלהים עם צחית עבודה
כה, אם היא בלז שלם ונפש חפלה צתמים ואמת, ואין מלאכתם
צידס רמיה מפניות ורמאות, כנהוג עלמא רוצא דרוצא ב.

אמנם לא דברה חורה צתמים ההולכים בחושך ולא אור, כי אם
אפילו תמימי דרך המענים את נפשם על פי התורה
והעבודה צתמת, עם כל זה יתרון אור מעלתם אנשים המשכילים

כתפת האפד

וסיגופים שונים, אך אחרי כל זה, הרגיש ההוא בנפשו שעדיין חסר הוא
ורחוק מאוד מלהיטהר לבו ומתיקון השלם.

בהגיעו לראפשיץ נשתנו פני הדברים לחלוטין, שהרה"ק מראפשיץ הורה
לו להכין סעודה דשינה למאכלו עם כל מיני מעדנים ומטעמים, ולאחר מכן
לקח אותו הצידה, והתחיל להוכיחו בדברים כדורבנות במרו "מה עשה
לך הרבוש"ע שעד כדי כך היית מכעיסו...", וכזה וכזה הרבה להוכיחו וכיון
שיצאו הדברים מפה טהור, נכנסו עמוק בלבו עד שהאיש ממש יצאה לבו
מרום צער עד כדי שנתעלף. כיון שכן, ציזה הרה"ק שיעורוהו מעלפנו
ויניחוהו לנוח, ושוב ציזה להכין לו עוד הפעם סעודת מלכים ושיאכל וישתה
לשובע, ואז חזר הרה"ק בכקדמותו לעורר בו הרהורי תשובה וחרטה
אמיתית עד שנפג לבו ונימס לגמרי מגודל הצער, ושוב נתעלף ונפל, והרה"ק
חזר שוב וציזוהו כנ"ל, וככה היה חוזר ועושה עד שהפך אותו לבעל תשובה
אמיתי בעל מדריגה וכן עליה.

וכל זאת עשה מתוך השפעות טובות כנ"ל ולא מתוך תעניות וסיגופים,
אלא שהביאו לתשובה חזקה ע"י ההכרה שכמה מעלות טובות למקום
עלינו ואילו פינו מלא שירה וכו' אין אנחנו מספיקים להודות על הכל, ואין
יתכן שאחרי כל זאת יכפור בטובה עד כדי כך.

ב. הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע היה כידוע בידידות עצומה עם

א. מבני היכלא קדישא של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע
שהסתופפו בצל קדשו, היו חסידים בעלי מדריגה מורמים מעם קדושים
וטהורים, ביניהם מהמפורסמים היו הרב החסיד ר' מיכאל ואחיו ר' יוסף
מנחם זצ"ל המכונים רבי מיכאל נאנאשער ורבי יוסף נאנאשער.

לאחר פטירת רבם הקדוש נסעו אל כמה מצדיקי הדור בחפשם רבי,
והחליטו ביניהם שלא יקבלו עליהם כרבי אלא אותו צדיק שיראו בו מה שראו
אצל רבם הק' מקאליב, שהוא היה מפרש את הנאמר בזמירות של שב"ק
(בומר "כי אשמרה שבת") "על כן אכבס בו לבי כבורית", וצריך ביאור דלכאורה
הבורית הוא הדבר שעמו מכבסים בו, והול"ל אכבס לבי "כבורית", דהיינו
כפי שמכבסים עם הבורית, וביאר בקדשו דהכוונה הוא שיש להגיע למדריגה
כזו שירחץ ויכבס לבו כל כך עד כדי שיהא נקי צח ומצוחצח, ויכניסו בחזרה
למקומה באופן של ממש כיום הולדו, ואכן ראו אצלו מדריגה נוראה זאת
בבחי' "הוא היה אומר", ורבי כזה חיפשו אלו החסידים מגדולי בני עליה,
שיוכל לכבס נפשות ישראל ולהחזירם נקי צח ומצוחצח.

בהגיעם לראפשיץ להרה"ק ר' נתנלי צבי זי"ע בעל ה"זרע קודש", קנו
שם שבתה אחרי מה שראו שם. והמעשה הוא באריכות ונביא כאן בקצרה
שהיה בעל תשובה אחד שהתנדף על דלתו צדיקי הדור בחפשו דרך לתקן
כל מה שעיוות, וכל אחד מהצדיקים הורו לו דרכם בתשובה ע"י תעניות

והפסקות, אין זה רלויה ומשונה צעיניו יתברך כל כך לקבל מאחס חוספות תענוג, כיון שרוב מעשיהם לעשות קישוטין לשכינה מדברים שהיה צלל הס גס כן צחינת קישוט, ועד מהם החכמה והצינה לעבוד אותו יתברך עם כללות המדריגות כולם, מראשית הממשצה עד סוף המעשה, להשיג רוממות אלהותו מלד פעולותיו, כי אם צאלמנעות התעניות והפסקות כמדובר.

ואם תאמר אם כן מה היו הפסקות משמשות, כיון שאין זה מוצרך העבודה לגרום לו יתברך חוספות תענוג, לזה צא רש"י לפרש, ליתן ריוח למשה להתצונן צין פרשה לפרשה, כלומר משה הוא צחינת הדעת (וזה"ק ח"ג רמ"א, ב), ושכל של אדם נקרא משה כדוד, והתועלת המגיע מן הפסקות, אשר יש ריוח והתצוננת במשכולות, לדעת ולהשכיל ממה יפרוש את עצמו וממה לא יפרוש, וזהו צין פרשה לפרשה, לשון הפרשה, וצין ענין לענין מה יעשה ומה לא יעשה, לזה עיקר התועלת מתעניות והפסקות, אמנם אחר כך כשזוכה לצוא אל תכלית ההשגה ושכל האמיתי, יפנה עצמו ממילא מהרהורים גשמיים, כי אם מחשבתו טרודה תמיד צרומות אלהות, וטוב לו לעבוד את הצורא צרוך הוא צחינת דיבורים של תורה ותפלה דחילו ורחימו, העומדים עתה במקום מצב (מגילה לא, ג), זו עבודה שצלב (תענית ג, ב), ואז טוב לו צוה וצבא אמן סלה ועד.

כתפת האפר

היה תולש את התחבושות מעל פצעיו כדי לטבול במקוה עד שדם רב היה מתחיל לזוב מרגלו הפצועה, ולכן כעת אשר התאונן על חטאיו אמר לו הרה"ק מדז"קוב בבדיחותא, "אם כן צריך אתה לתלוש את התחבושות שלך בכך יותר גדול שיצא ממך יותר דם וכדי שיהיה לך לכפרה על עוונותיך שאתה אומר שיש לך".

אמר לו הרה"ק מצאנו, "מה לך שאתה מתלוצץ מהצער שלי, והרי אני כונתי בתמימות שהנה כבר זקנתי ואני מלא חטאים עוונות ופשעים שעדיין צריך אני לשוב עליהם", מיד אמר לו הרה"ק ר' אליעזר, "וכי בשביל זה אכלת בילקעס אצל אבי כדי שתחשבו על רק עצמכם בלבד, כבר הגיע הזמן שתשכחו מהמצב שלכם, ותעבדו למען הכלל". והכוונה, שהשיריים של הצדיק מכניסים כוחות עצומים בלב האוכלם, וכמו שמובא באריכות כמה פעמים בספר "תפארת שלמה" אשר מי שאוכל מהמאכלים של הצדיקים זוכה לדברים הרבה.

ג. הרה"ק בעל ה"תורת חיים" מקאסוב ז"ע עוד בהיותו אברך צעיר עלה ונתעלה מעלה מעלה בקדושה ופרישות במעלות קדושים וטהורים עד כי לא היה יכול להבין איך יוכל יהודי לעבור על רצון אביו שבשמים, והיה תקיף בקדושתו מאד, עד שפעם גרמו לו מן השמים שיעבור בענין קטן מאד, דבר דק מן הדק, כדי שיוכל להבין את האדם שיצרו מתגבר עליו ועובר עבירות ולדונו לזכות.

אך הוא התחיל לסגף את עצמו על עבירה זו וגזר על עצמו הרבה מאד תעניות כדי שיתכפר לו עונו, עד שאביו הרה"ק ה"אהבת שלום" מקאסוב ז"ע (שלא גילו לו מכל הסיגופים של בנו) קרא לו ואמר: "תדע לך שהרבי ר' אלימלך נתגלה לי ואמר לי שאתה עושה רעש גדול בשמים, שאם על דבר קטן כזה אתה מענה את עצמך כל כך, כמה יש להתענות על שאר עוונות האדם, ולא שבתת חיי לכל בריה - אך תדע לך שאני פעלתי וסידרתי לך עוון זה, כדי שתוכל להבין ללבם של ישראל". בשמועה ה"תורת חיים" דבר זה שאביו גרם לו את כל העוון הדק הזה, נדעזע ואמר "אוי אוי, ווי קען זיין א טאטע אזא אכזר אויף א קינד" [-איני מבין איך יכול אבא להתאכזר כל כך על בנו]...

ד. שמעתי מעשה פלא מהאדמו"ר ר' ברוך רובין מבריזאדאוויטש ז"ע שהרה"ק מרימינוב בזקנותו לא היה מסוגל לאכול ולכן לא אכל, וכשמעמד

צחיני מדע לעבוד אותו יתברך צחינה הראשונה שזכרנו, עם דבורי תורה ותפלה ומעשה המצות, שמעוררים את לבם להכיר רצונם מלד פעולותיו, אפילו ממדריגות הנמוכים לוקחים לעצמם רמיזא דחכמתא, ומזה תועלתם גדולה להוילא דבור לפני אלהים בשלימות, כאשר כבר קדם לנו הדבור במקומות רבים, וגם נאה להם לצחינה עצמה להוילא דיבור דחילו ורחימו, ועוד להם שמעלים ומגביהים נילוים קדושים אפילו ממדריגות התחתונים, ומקשטין את השכינה בקשטין דלא הוה (וזה"ק ח"ג כ"ה, ב), וכמוזכר לנו בשם המגיד זללה"ה (להן רמ"א, ב), וליתרון תצונתם וחכמתם עומדת להם, חנה יתירה נודעת להם מאציהם שצמים לכל אמירות מתורה ותפלה ולכל צוים שמצוים אפילו אותו יתברך, ע"ד תאמרם ז"ל (מועד קטן טו, ג) קצ"ה גזר והצדיק מצטל, ויגזר אומר ויקם (ע"פ איוב כב, כ), מאשר יקרו צעיניו יתברך, קדמה קריאה בלשון חנה כאז את צן, יראה לכל אמירות ולכל צוים, והכל עבור גדול התענוג והשעשועים.

וגבר אומר דברי רש"י יכול אף להפסקות היתה קריאה גם כן בלשון חנה, תלמוד לומר וידבר, לדבור היתה קריאה, כלומר לדבורי תורה ותפלה צאופן המצורא, הם צודאי היתה קריאה בלשון חנה לכל פרטי אמירתם וצוים, ולא להפסקות, לצאתן סוגי אנשים שיעקר עבודתם הולכת כי אם צתעניות

הרה"ק ר' אליעזר מדז"קוב ז"ע, שהרה"ק מצאנו בשנות נעוריו לא היה נמנה על עדת החסידים, ולכן נעשה לחתנו של הגאון בעל ה"ברוך טעם" ז"ע אשר הוא היה קדוש עליון נורא אך לא היה מתנהג בדרך החסידות, והתנגד לזה הדרך, ולכן היה לו רדיפות בערי גאליצא, בווישניצא וכדו', וה"ברוך טעם" היה יושב ולומד עם חתנו, וכמו שכותב ה"דברי חיים" בעצמו בהקדמה לספר "ברוך טעם" שבשנה הראשונה אחר חתונתו למד עם חמיו רוב סוגיות הש"ס עם הראשונים, וכמוכן שלימוד זה היה לימוד עמוק מאוד, כפי אשר רואים מספרי ה"ברוך טעם", שהוא היה לומד באופן עמוק מאוד, ואף על פי כן עזב ה"דברי חיים" את הכל ונסע להרה"ק מראפשיץ.

ומסופר שה"דברי חיים" נתקרב להרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ ז"ע על ידי הרה"ק ר' אליעזר מדז"קוב, בנו של הרה"ק מראפשיץ, אשר מצא אותו בעת אשר עבד את בוראו בדביקות עצומה, ועבודתו הק' מצא חן בעיני הרה"ק ר' אליעזר והוא קיבו והביאו לאביו, והנה דרכו של ה"דברי חיים" בשנות צעירותו היה להתפלל בבכיות עצומות ובקולות גדולות, ולכן חשש הרה"ק ר' אליעזר שעבודתו באופן הזה לא תמצא חן בעיני אביו, שהוא לא אהב מה שאנשים עושים קולות ותנועות ועדיין אינם נמצאים במדריגה זו, אבל כמוכן שהחששות היו לשוא והרה"ק מראפשיץ שמח מאוד בבואו של ה"דברי חיים" אליו, והיה אומר לבנו הרה"ק ר' אליעזר "איך קען דיר נישט ענגנו אפצאלן אויף וואס דו האסט אים אהער געברענגט!" [-אין בידי די לשלם לך עבור מה שהבאתו לכאן].

ויש לציין שה"דברי חיים" מעולם לא היה קורא את רבו המובהק הרה"ק מראפשיץ בשם "רבי" אלא "דער הייליגער רב", באומרו שאינו ראוי שיקרא אותו רבי מאחר אשר לא השיג את גדלותו, ולעומת זאת את הרה"ק בעל ה"עטרת צבי" מזידיטשוב ז"ע אשר אליו נסע ארבע שנים בלבד אחר הסתלקות רבו מראפשיץ אותו היה קורא בשם "רבי".

ובכן ידידות גדולה השתררה בין הרה"ק מצאנו לבין הרה"ק מדז"קוב, פעם כשנפגשו שני צדיקים הללו, התחיל ה"דברי חיים" להתאונן ולגנוח על מצבו הרוחני, באמרו שזקנו נתלבן ומכבר ועדיין לא חזר בתשובה על עוונותיו הרבים. והנה ידוע שהרה"ק מצאנו היה מסגף את גופו באכזריות נוראה, רגל אחד חולה ומלאה פצעים היתה לו, וכמה וכמה פעמים ביום

ספה"ק עבודת ישראל - הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע

ויקרא אליוה. במדרש (ויקרא רבה א, טו) בסנה הפסיק אליו זין קריאה לדיבור צאולה מועד אין כאן הפסקה, בסנה משל לנלך זשר ודס שכעס על עצדו וזוה לחצשו צנית האסורין כשהוא מנזוה את השליח אינו מנזוה אלא מצחוץ חצל צאולה מועד כשהוא שמח צניו וצני ציתו שמחיס. כשהוא מנזוה את השליח אינו מנזוה אלא מצפניס כמו שהוא מושיצו זין צרכיו וכיד אדם על צנו, לכן נאמר ויקרא אל משה וגו'. הנה הצורה יצנך

ויתעלה מדרכו להיטיב לרעים ולטובים, נמנא כשהוצרך ללמשה ללקוח את פרעה על שעבר רצונו יצנך עם כל זה הוא נקרא ליווי מצחוץ כי הוא דבר חלוני כציוול אליו יצנך ועל כן נגלה אליו צסנה.

ולבן הפסיק אליו, הוא ציו"ד וא"ו, כי הוא מורה על גילוי מדה צמדה. מה שאין כן כשהוא שמח עם צניו וצני ציתו כציוול מפשיט את עצמו כמלך שמשפיש עצמו מכל מלצושו צפני צניו וצני ציתו ולא נשאר עליו כי אס לצוש דק. על כן לא כתבו אליו, כי אס אל, המורה על חסד הפשוט, והצ"ו.

כתפת האפר

(תהלים קיח, יז יח) לא אמות כי אחיה וגו' יסור יסרני במה שלמות לא נתנני וידוע (סנהדרין צג, ב) כי כלו כל הקיצים ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, ולזה אנו מבקשים שיעורר לבבנו לתשובה על ידי שישפיע אלינו חסדים רבים, וזה שנאמר ישלח ממרום יקחני ימשיני ממים רבים, כלומר, מכח מים רבים, היינו חסדים המכונה מים.

וזו שכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, פירוש, להסיר ולפנות הגלות המכונה ערב [כדאיתא פ"ק דפסחים (ב, ג)], והיה לפנות ערב ירחן במים, כלומר, שלעת פנות הערב ירחן ה' את צואת בנות ציון על ידי מים החסדים לשוב בתשובה, ואז יבא ויגאלנו במהרה בימינו אמן, עכ"ד הקדושים של הרה"ק הייטב לב זי"ע.

החסיד הנעלה מגדולי חסידי ראפשיץ הגה"ח ר' חיים אורי ריישער זצ"ל היה רגיל לומר לאדם גדול אחד [א גרויסע עהרליכער יוד]: "ווי גרויס איז די רבנו של עולם ווייסט איהר בעססער פון מיר, ווי גוט איז די רבנו של עולם ווייס איך אסאך בעססער פון איך" [- כמה גדול הוא הרבש"ע זה הנכם יודעים יותר ממני, אך כמה טוב ומטיב הוא הרבש"ע זאת הנני יודע היטב יותר מכם], שהרי אני יודע היטב כמה הכעסתי את בוראי ומה שמגיע לי באמת, ועל אף כל זאת הרי הוא מרבה להיטיב כל כך ללא גבול.

ועל דרך זה שמעתי מפי אאמו"ל זצ"ל כמה פעמים שהדבר מרומז במה שכתוב בפר' קרח (במדבר יז, יח) "היהה האיש אשר אבחר בו מטוהו יפרח" שהאיש הידא וחרד והבר דעת שהשי"ת בוחר בו, "מטהו" המטה שלו שמעורר אותו להתעורר ולשוב בתשובה, "יפרח" הוא על ידי שמצבו פורח ומצליח בכל מעשיו ודרכיו, בזה משכיל לדעת שלא מגיע לו כלום והכל הוא מתנת חיים, על אף שבה מרד בו ית"ש עד עתה, ומתוך התבוננות זו מתעורר לשוב בתשובה שלימה לפניו ית'.

ובדרך צחות ניתן לומר ולהביא ראיה בעל ביתית שיותר קרוב האדם לתשובה בהיותו מושפע בחסדים מההתעוררות על ידי יסורים ועונשים, על פי המסופר על שני אברכים שנסעו פעם לצאנו והגיעו מאוחר בלילה, וכבר לא היה להם איך לחזור, שהבאה"ן [- רכת] לא היתה מגיע לצאנו וגם ללכת לבקש מלון באישון לילה לא היה שייך כבר, ולכן נמנו וגמרו שיעקבו אחר עבודת הלילה של רבם הק' ה"דברי חיים", ואכן כן עשו, שנעמדו מאחורי חלונן של הרה"ק מצאנו והביטו בעבודת קדשו וראו איך שהצאנער רב מהלך אנה ואנה עם הלולקע ציבעך [- קנה שמעלה עשן] בפה קדשו וכל כולו נלהב בדביקות והתלהבות אש קודש, ונכנס גם בהם התלהבות דקדושה, וניגש אחד האברכים מתוך התלהבות זו אל הרבי וביקש ממנו שרוצה לזכות לתשובה ולהיות עהרליכע יוד.

בשמוע הצאנער רב את בקשתו, תפס בצאוורו של אותו אברך והרעים עליו בקולו "גאלגאן וואס די ביסט! די ווילסט תשובה טוהן? איך לאז דיר נישט תשובה טוהן? אז מויל תשובה טוהן טוט מען תשובה! וואס ווילסטו האבן פון מיר?! [- האם באמת הק' רוצה לשוב? מי מעכב על דרך האם איננו נתן לך לשוב בתשובה?! אם רוצים לחזור בתשובה עושים תשובה מה תרצה ממני?...] שוב ניגש הרה"ק מצאנו אל חבירו האברך השני ושאלו "ומה אתה מבקש, האם אתה גם כן מבקש לשוב בתשובה?", והאברך הנפחד שכבר ראה איזה "פסק" קיבל רעהו, נענה תיכף "חלילה!..."

אצלו פעם איש אחד שהכירו מלפנים יודע שלא היה דרכו למנוע מלאכול, וכנראה שלא היה מתנהג בסיגופים ותעניות, התפלא על זה שאינו אוכל. אמר לו הרה"ק ר' מענדלי, שיבאר לו סיבת הדבר שאינו מסוגל לאכול שהוא מטעם מעשה שהיה גופא דעובדא הכי הוה:

הרבי ר' מענדלי בצעירותו, קיבל על עצמו גדר שכשהיה הולך ממקום למקום, לא ביקש משום אדם לאכול. פעם בהלכו מהלך רב ולא בא אוכל לפיו למשך כששלת ימים והגיע למצב של חלשות ופיקוח נפש, נכנס לבית מלון, ובעה"ב שהיה יהודי מכניס אורח והרגיש שרוצה לאכול, הניח לפניו על השולחן לחם שלם, והכין לו קערה גדולה מלא "סמעטענע" לאכול עם הלחם. מכיון שלא בא לפיו אוכל כבר לזמן רב כזה, לא היה ביכלתו של הרבי ר' מענדלי לאכול הפת בפני"ע משום שלא היה רך כדי הצורך בשבילו, והיה צריך לטבל פתו ב"סמעטענע" ולאכול ע"י כן, ולכן אחרי שסיים רק כחצי מהלחם נשלם כל ה"סמעטענע" ולא היה באפשרותו להמשיך לאכול. כשהרגיש בזה בעה"ב, הציע להביא לפניו עוד "סמעטענע" והסכים הר"מ, וכשגם בפעם השני גמר ה"סמעטענע" שאלו בעה"ב פעם שלישית אם ירצה עוד לאכול. הרה"ק, שחשש שיחשדהו בעה"ב לרעתן מאחר ולא ידע מצבו שלא אכל כשלושה ימים, סירב שיביא לו עוד ואף שעדיין הרגיש ברעבון, לא הסכים שיביא לו עוד לאכול. ומכיון שמנע את עצמו מלאכול משום בשר ודם, אף שבאמת היה צריך לאכול יותר, וצדיקים הרי מדקדק הקב"ה עליהם כחוט השערה, לכן מדה כנגד מדה מנעו אותו בזקנותו מלאכול.

ה. רבינו ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ זי"ע ביאר בקדשו טעם מנהג ישראל להתחיל ללמוד עם התינוקות בפר' ויקרא, על פי הידוע שהגה"ק ר' שמעון סופר אבד"ק קראקא זי"ע שאל פעם קושיא חזקה מאת פני אביו הק' רבינו ה"חתם סופר" זי"ע שלא נתנה לו מנוח, ולא השיב לו תשובה עד עבור יום או יומיים, וגילה לו בטעמא דמילתא שנמנע לענות לו תיכף אף שהתשובה היתה בידו מיד כששאל, כי רצה ללמדו שעל אף שיש קושיא אין הדבר זז ממקומו, ואנו איננו יודעים ומבינים הכל, ואין כאן שום קושי ושום ספיקות בדברי תורתנו הק'. ובדרך זה, אמר ה"אמרי חיים", מתחילים עם התינוקות של בית רבן בפרשת ויקרא ובסדר הקרבנות ובהם הרבה ענינים וחוקים שהם מגזירת הכתוב ואין להם סברא, וזה כדי ללמד את הילד בראשית דרכו שתורת ה' תמיימה אף אם יקשה לנו קושיות, אך משנה לא זזה ממקומה, ואף בכל שאר חלקי התורה ידע שכן הוא.

ו. בספה"ק ייטב לב (פרשת תולדות) כתב הרה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל, וז"ל הקדושי: או יאמר על פי מה שפירשתי הפסוק (תהלים יח, יז) ישלח ממקום יקחני וגו', על פי המבואר בספרים (ראה תולדות יעקב יוסף פרשת בא את יא) כי לפעמים הקב"ה מעורר לאדם לתשובה על ידי עונש ויסורים רח"ל, ולפעמים על ידי מה שמרבה להטיב עמו ומגביה אותו למעלה לשם ולתהלה, ועל ידי זה האדם נתמלא בושת וכלימה, כי יודע איש בנפשו אשר הרבה לחטוא לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה העושה עמו חסד חנם, אשר אלו פיו מלא שירה כ" לא יספיק להודות לשמו יתברך על אחת מאלפי אלפי אלפים ורבות פעמים הטובות וכו', ושב בכל לבבו ונפשו על אשר המורה פי השי"ת הטוב ומטיב לכל, עכ"ד.

וזו שאמר הכתוב (משלי ו, כג) ודרך חיים [יהיה] תוכחת מוסר. וזה שנאמר

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ה'אוהב ישראל' מאפסא ז"ע יו"ד ה' ניסן תקפ"ה

א) שמעתי ממורי ורבי הרה"ק האמרי חיים ז"ע מוויזניץ, כי פעם הגיע אחד לפני הרה"ק מאפסא ז"ע ובידו כתב המלצה מהרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע להמליץ עליו לקבלו בסבר פנים יפות להחזיקו ולתומכו ביד רחבה. הרה"ק מאפסא ז"ע שהיה ירא וחרד לכל מוצא פי הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, והעריצו בהערצה נפלאה ונדירה, על אף היותו צעיר ממנו בהרבה, וכידוע מה שהתבטא הרה"ק מאפסא ז"ע על אמו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע כאשר הייתה מעוברת קודם לידתו, כי היא נוסאת ספר תורה.

תנף מיהר הרה"ק מאפסא ז"ע וזמנה שני אברכים להיות לעזר יהודי זה, לעלות ולהיראות עמו בבתי נגידי העם, לקיים את שליחותו הקדושה של הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע.

בסוף היום חזרו שני האברכים לפני הרה"ק מאפסא ז"ע אשר התעניין לשמוע כל אשר נעשה, האם הצליחו במגביית זו, ואכן שני האברכים השיבו כי ההצלחה האירה להם פנים ביותר, וכי עלה בידם להשיג סכומים נכבדים ממש. אחר שאל אותם הרה"ק מאפסא ז"ע בשנית, אם לא היה אחד שהתרעם כל כך, וניסה להשתמט ממתת זו, ושוב שהשיבו השניים ואמרו, כי הכל קבלו את פניהם בסבר פנים יפות.

לשמע הדברים נענה הרה"ק מאפסא ז"ע ואמר, כי הדבר צריך בדיקה, שכן שליחות קודש זו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, בוודאי נענין נחוץ וקדוש הוא מאד, על כן לא ייתכן להיות הדבר שבקדושה נעשה בלא עקולי ופשרי, בלא כל מניעה, על כן יש לחקור אחר הדברים, כי דברים בגו.

לאחר בדיקה נמוצא, כי אכן האיש לא קיבל את מכתב ההמלצה מהרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, אלא בהיותו בדרך פגש איש אחד שאכן היה נצרך גדול שקיבל מכתב המלצה מהרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, ובאישו לילה נטלו הימנו כאלו הוא מכתב המלצה עבורו, ובוה הובן איך לא הייתה כל מניעה נגד שליחות זו, לפי שלא הייתה שליחות קודש כל עיקר.

ב) הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע החשיב מאד את הספר הקדוש 'אוהב ישראל' להרה"ק מאפסא ז"ע, והיה אומר, יעדער יוד איז מחויב צו פארזעצן דעם ספאדיק און קיפן א ספר 'אוהב ישראל', שחייב אדם למשכן את כובעו בכדי לרכוש את הספר 'אוהב ישראל'.

הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע חיב ביותר את נכדו הרה"ק רבי יהודה צבי מראזאל ז"ע, ואף קבע עמו קביעות שיעור בספר הקדוש 'אוהב ישראל', וכל זה מורה על גודל חשיבות ומעלת הספר בעיני הרה"ק הדברי חיים ז"ע, שאף שהוא היה גאון הגאונים, והיה יכול לקבוע עמו שיעורים בסוגיות עמוקות, מכל מקום קבע עמו שיעור בספר 'אוהב ישראל' דייקא.

ג) בקרב צדיקי בית בעלזא ז"ע היה חשיבות מיוחדת לספר הקדוש 'אוהב ישראל', כשהרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע היה לו עיתים מיוחדים בהם היה מבקש שיקריאו לפניו מתוך הספר הקדוש 'אוהב ישראל', וכגון ביום כ' סיון היה מבקש שילמדו לפניו את דבריו הקדושים של הרה"ק מאפסא ז"ע בספרו אודות זה היום, בו הוא מבאר איך שכ' סיון חשיבותו כיום הכיפורים.

הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע היה חתן הרה"ק רבי שמואל אשכנזי ז"ע שהיה נכדו של הרה"ק מאפסא ז"ע, ואף שלא ראה את הרה"ק מאפסא ז"ע, מכל מקום החשיב את הייחוס להרה"ק מאפסא ז"ע בחרדת הקודש, וכן זרעו אחריו.

ידוע כי הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע ציווה לנכדו הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע כי בהיות והגה"ק הקצות החושן ז"ע היה לו חילוקי דעות עם הרה"ק מאפסא ז"ע, על כן ביקשו לכתוב השגות על הקצות החושן, ואכן בבעלזא היה בה'אייזענער שטוב' קצות החושן אשר בסופו היה קונטרס של השגות מהרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע.

על פי זה התברר לי הנהגתו של הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע כאשר הציעו לו אחר המלחמה האיזמה את מחברתו בקודש בזיווג שני, חקר הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע ודרש בחקירות ובדיקות אם אינה מתייחסת לצדיק עליון קדוש אחד, ובאם היה ייחוסה מגזע זה לא רצה ליגש אל השיווך, ובשעתו היה הדבר בעיני לפליאה נשגבה, ואף שלא עלה על קצה דעתי להרהר חס ושלום אחר הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע, מכל מקום הדבר תמוה היה מאד.

אולם על פי עובדא זו ניתן להבין, כי בהיות וצדיק זה בשנות צעירותו היו לו חילוקי דעות אם הרה"ק מאפסא ז"ע, על כן הקפיד הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע על הדבר, ולא רצה להשתדך בשיווך כזה.

ד) שמעתי מהרה"צ רבי מנשה יצחק מאיר אייכנשטיין זצ"ל האדמו"ר מזידיטשוב מפתח תקוה, שהיה נכדו של הרה"ק רבי יששכר בעריש מזידיטשוב ווערצקי ז"ע בעל המ'לבוש לשבת ויום טוב, כי פעם אחת כאשר הגיע אל הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד ז"ע מנאסויד, קיבלו בהערצה מיוחדת ונדירה, והיה משתדל לכבדו בכל מיני כיבודים, עד כי כמעט שלא ידע את נפשו איך יוכל להוסיף לכבדו כהנה וכהנה.

והנה הרה"צ רבי מנשה יצחק מאיר אייכנשטיין זצ"ל אכן היה יחסן גדול ומופלג מאד מגזע גאונים וקדושים, אמנם הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד ז"ע מנאסויד אמר לו, כי כל מה שהוא מכבדו, הינו לצד היותו אפט'ער אייניקל, נכד הרה"ק מאפסא ז"ע.

ה) דרכו של הרה"ק מאפסא ז"ע הייתה, שהיה אוכל בימות החול את המאכלים באמצעות המזלג, ואילו ביום השבת היה אוכל את המאכלים בידיו הקדושות. ואילו הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע היה דרכו להיפר, שהיה אוכל בימות השבוע בידיו, ואילו ביום השבת היה נוטל את המאכלים באמצעות המזלג.

כאשר אמרו להרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע כי הנהגתו הפוכה היא מנהגת הרה"ק מאפסא ז"ע, השיב ואמר, כי הנה איתא בספרים הקדושים שבכל ימות השבוע יורד ההשפעה על ידי ממוצע, ואילו בשבת קודש יורד השפע על ידי השם יתברך בעצמו, ועל כן הרה"ק מאפסא ז"ע בימות השבוע הוא אוכל באמצעות מזלג, כי השפע יורד גם כן על ידי ממוצע, ואילו ביום השבת שהשפע יורד על ידי השם יתברך בעצמו, אכל את המאכל בלא ממוצע, אלא בידיו הקדושות. אכן הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע אמר, כי הוא עצמו, הרי שבימות השבוע שהשפע יורד על ידי מלאכים, הרי מה הוא מלאך בעיניו, וחאס איז ביי מיר א מלאכל, על כן יכול הוא לאכול את המאכלים בידיו, אמנם ביום השבת שהשפע הוא על ידי השם יתברך בעצמו, הרי הוא ירא מליקה את המאכלים בידיו, על כן נוטל הוא את המאכלים על ידי מזלג.

ו) אדמו"ר בית סאדיגורא ז"ע היו מקפידים לאפות מצות ביום ה' ניסן, יום היאר צייט של הרה"ר מאפסא ז"ע, כי סמכו על כוחו הגדול של בעל ההילולא, לשמור את העוסקים במלאכת הקודש שלא יחמיצו את עיסותיהם.

הרה"ק האביר יעקב מסאדיגורא ז"ע היה עולה מדי שנה ביום ה' ניסן לקרית וויזניץ לאפות את המצות, והיה מספר לכבוד ההילולא עובדות קודש על הרה"ק מאפסא ז"ע. פעם אחת סיפר, כי פעם נגש הרה"ק מאפסא ז"ע עם הרה"ק רבי ברוכל ממעוזב ז"ע, וחששו התלמידים שזא לא יעלה שיחתם יפה, כי ידוע שהרה"ק מאפסא ז"ע היה מגזים בלשונו בגוזמאות שונות, ואילו הרה"ק רבי ברוכל ממעוזב ז"ע היה מפורסם כקפדן גדול, ולמעשה אכן דיבר הרה"ק מאפסא ז"ע כדרכו בגוזמאות, ועם כל זה התבטא הרה"ק רבי ברוכל ממעוזב ז"ע כי יש להרה"ק מאפסא ז"ע משקל זהב בפיו, שכל תיבה ומילה מזודה במשקל של זהב.

ז) הרה"ק מאפסא ז"ע היה מיוחד בעבודת האכילה, ואמר כי הוא מרגיש בכל אכילה ואכילה טעם מר כלענה, וייתכן כי אדרבה, מאחר ומצד טבעו לא היה נמשך אחר האכילה, היה אוכל בכדי לתקן את חטא עין הדעת, כי לדרכו היה תיקון החטא על ידי תוספת האכילה.

ז"ע ועכ"א

היכל החתם סופר

גיליון שבועי בעשיית ויתרת
של גרנא ורבנא החתם סופר זי"א

גיליון ב' • פרשת ויקרא • ז' ניסן תשפ"ה

מדור חדש
עם הגדלה לפרטים
ניסיה לפרשנות
במסוד 2

דבר המערכת

שבת הגדול מוקדם

טעמים רבים נאמרו בדברי רבותינו הקדמונים והאחרונים על קריאת שמה של שבת זו בשם "שבת הגדול", יש אומרים מפני הנס ויש אומרים מפני שהגדול דורש ועוד טעמים רבים. אך הצד השווה שברובם הוא, שהם מבארים דבשבת זו יש בה גדלות מצד אחר, מחמת הנס או משאר טעמים, אבל אין הגדלות בשבת עצמה. רבנו החתם סופר בדרשותיו (הדרשה האחרונה על שבת הגדול) כתב טעם נפלא על שמה של 'שבת הגדול' ומפרש בזה ההגדלות בשבת-הגדול הוא בשבת עצמה. שהשבת עצמה גדלה ומתעלת בשבת זו.

וזאת על פי דברי הרמב"ן בפרשת ואתחנן שהסביר את מה שהתורה כתבה בדברות שניות את טעמה של מצוות השבת שהיא זכר ליציאת מצרים, והרי לכא' נתפרש בדברות ראשונות טעמה זכר למעשי בראשית, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ג', ונמצא שטעמה קודמת ליציאת מצרים הרבה.

וביאר שם דאכן זכירת מעשי שמים וארץ וזכירת יציאת מצרים שניהם ענינם אחד הוא. דמהות שניהם הוא ידיעת והכרת המציאות האמיתות שהוא לבדו בורא ויוצר הכל ולעת נעשה בחפצו כל אצי מלך שמו נקרא. שזה היה כל תכליתם של ניסי מצרים שנשדדו מערכות הטבע, לידע ולהודיע שהוא בורא הכל, בחפצו נעשו ובחפצו יחדלו.

אמרו מעתה שעי" ההתבוננות והעסק בניסי יציאת מצרים בוא נבוא בדרך ממילא לחזק את אמונתנו במעשי בראשית. ונמצא דשני זכירות הללו הם עדים מעידים ומשלימים זה את זה.

ועל פי הדברים האלו מבאר רבנו שם, שבשבת הגדול שעומד גדול שבציבור ודורש ומאריך במעשי יציאת מצרים, הרי זה חיוק ותוקף במהותה הפנימית של השבת - ההכרה שהוא ואין בלתי, אמת מלכינו אפס זולתו. ונמצא דעל ידי ההתעסקות בעניני יציאת מצרים בשבת זו, מתגדלת ומתחזקת השבת עצמה, וזהו גדולתה של שבת זו.

אם כנים הדברים, נמצא שכשכתב הפרי מגדים (ס' תל משב"ז סק"א) שכשחל ערב פסח בשבת מקדים החכם לדרוש בשבת זו, הרי שפ"ל דברי רבינו שם בשבת זו אותה סגולת הגדלות שמתעלית השבת על ידי ההתעסקות בעניני יציאת מצרים, והשם שבת-הגדול היא שייך אליה מדינא, (וראה בהת ענד לקמן ע"ד ר' במדור הליכות והנהגות).

כתב
פאולוס

חדש: קו היכל החתם סופר

- שיעור שבועי קצר ומיוחד מתורת רבינו החתם סופר
- שיעורים בשו"ת החתם סופר בענייניא דיומא
- אפשרות מענה לחידודי הגיליון השבועי

הייגו 02-3131-325

1/10 תמי (מסל)

פנינים מתורת רבינו

ערוכים בשפה ברורה לשילוח השבת.

הזוכה להחזיק תלמידי החסידים מנכסיו, נחשב כמקריב נפשות להשם

ונפש כי תקריב

פירש"י, מי מקריב מנחה, עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפש.

הנה מיידי בקרבן נדבה, שבו העני המביא מנחה צריך להביא גם שמן ולבונה ולא רק קמח, וזה לכאורה ביוקר יותר מלנדב עוף אחד לעולת העוף. ולפי"ז תמה מורי בעל ההפלא"ה, למה המביא מנחה זכה להיות כאילו מקריב נפשו, הלא המביא עולת העוף לנדבה, הוא עני יותר, ולמה לא זכה להיות כמקריב נפשו.

ולא נראה, דאף שגם המביא עולת עוף לנדבה, עני הוא, ורוצה להרבות דורון למזבח, מכל מקום העוף עולה כליל להשם, ואין עבדי השם נהנים ממנו. משא"כ אותו עני המביא מנחה, שמקריב קמח שמן ולבונה, הוא זוכה להיות כמקריב נפשות להשם, לפי שנהנים ממנו גם הכהנים הם עבדי השם.

וזה רצה הכתוב להשמיעני, שאותו הזוכה להחזיק לומדי תורה מנכסיו, הוא נקרא מקריב נפשות להשם, יותר מאותו שלק קרבנו עולה כליל למזבח ואין עבדי השם נהנים ממנו.

עיקר עבודת השם בהצנע לכת

על יך המזבה צפונה לפני השם

הטעם שרוב הקרבנות היו צפונה לפני השם, הוא להורות לנו לדורות שיעיקר הקירבה לפני השם הוא דוקא בהצנע לכת, ש"צפון" הוא לשון הצפנה והסתמה, שכשאדם מקריב מעצמו לפני השם יש לו לעשות כן באופן שלא ידע בו שום אדם כי אם יתיביר ויתעלה. וכי"ב אמרו, שהצדיק צהלתי בפניו ואבלו בלבו, ובעל המרמה להיפך, שהעיקר הוא שמה שיש בלבו, יהיה יותר ממה שנראה עליו מבחוץ.

(דרשות החת"ס ח"ב דף ר"ה עמוד ג')

גם לא ישפיל עצמו יותר מידי כדבש

שאר וכל דבש לא תקטירו

השאר מרמז על מי שמגביה עצמו מידי, עד שמחמץ אחרים, והוא סימן לעניות בתורה וחכמה, והוא דל גאה שהקב"ה שונא (ספחים ק"ג). משא"כ הדבש הוא להיפך, מתוק לכל חיו ומרומז בו דעה בינה ושל"ל, ולכן אינו מחמץ, אבל הוא משפיל עצמו מידי, וגם זה איננו טוב.

ולכן שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו.

רק על קרבן תקריב מלח, דהיינו שעל האדם להיות כמלח, שהמלח הוא בינוני, מטעים את התבשיל ומקיימו, ומאידך מכירתו הוא את הראוי להכרית, וכך צריך להיות מידת האדם מידה בינונית.

(ליקוטי החת"ס מכת"ב תגר"ש דייטש ז"ל)

דיבור המביא לידו תשובה הוא גדול מנדבה למשכן

ויקרא אל משה

איתא במדבר (ויקרא י"א) שהיתה נפשו של משה רבינו ענומה עליו על שלא הביא נדבה למשכן, אמר לו הקב"ה, חייך שדיבורך חביב עלי מכל אלו, שמכולן לא קרא הקב"ה אלא למשה, שנאמר ויקרא אל משה.

ולכאורה אמאי באמת לא התנדב משה נדבה למשכן, אלא נראה, דכיון שכל הנדבה למשכן היה לכפר על מעשה העגל, ולמשה לא היה בו חלק כלל, לכן נאסר עליו להתנדב למשכן (דמי שאינו מחויב אסור ליתן לקרבן ציבור, שלא יהיה קרבן ציבור בא משל יחיד, רע"ב שקלים פ"א מ"ה, בבא מציעא ק"ח ע"א), אלא שאחר שראה משה רבינו שנדבתם כפייה להם על עוון העגל, שוב נצטער, שהרי במקום שעליו תשובה אין צדיקים גומרים יכולים לעמוד, נמצא שהם ע"י נדבתם וכפרת העגל באו למעלה גדולה ממנו.

ועל זה אמר לו הקב"ה, חייך שדיבורך חביב עלי מכל אלו, היינו שהרי כל מה שבאו כולם לכלל תשובה ונדבה למשכן הוא רק ע"י תוכחתו ודיבורו של משה. נמצא שכל מדרגתו הוא מכוח דיבורו של משה, ע"כ דיבורך חביב עלי מכל אלו.

הנבואה אצל משה רבינו היה כולו רחמים, כי ישראל שזמעין על גם לתוכחה

ויקרא אל משה

פירש"י, לכלל הציוויים קדמה אצל משה קריאה לשון חיבה, והוא לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר וקרא זה אל זה.

ולכאורה הרי 'קרא זה אל זה' הוא נטילת רשות, כדפרש"י שהוא נטילת רשות של המלאכים זה מזה, והאין הוא שייך בהקב"ה לבני משה. ויש לומר שאצל שאר בניאים הנבואה באה אצלם גם בעל כרחם, ואפילו אצל משה רבינו היו כל הנבואות שוים לטובה, שהכל היה ברצונו הטוב, וזה היה כנטילת רשות מהקב"ה למשה.

והטעם לזה שאצל משה היה הכל רחמים, גם נבואה של דין היה אצלו רחמים, לפי שיראהו היו שומעין ממנו אף דברי תוכחותיו, ולכן היה הכל מידת רחמים.

(חידושי עמ"ס שבת דף ק"ג ע"ב ר"ה א"ו)

מגדולתו של הבעל תשובה אנו מכירים בגדול החטא

וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר

פירש"י "צא ואמור להם דברי כבושין, בשבילכם הוא גובר עמני".

ולכאורה הוא תמוה, מה כיבושין יש בכך, אדרבה הרי אלו דברי גדולה ויקר, שבזכותם נדבר הש"ת עם משה. ויש לומר, שהכרת גודל החטא ניכרת מגודל מעלת הבעל תשובה, דממה שעי" תשובתם זכו למדרגה גדולה כ"כ שבזכותם נדבר הש"ת עם משה, יכלו להכיר כמה גדולה היתה חטא העגל, והם אלו דברי כיבושין.

(תורת משה)

ואתפלל כדת

עבדכי האי הדרות העפלים ביתרבינו

פולמוס הקרבת קרבן פסח בזמן הזה (א)

מערכתנו של רצ"ה קלישר להתיר הקרבת קרבן פסח בזמן הזה • רבי עקיבא איגר שולח להמלך בדעת רבנו • תשובה אחת ושני מסקנות • טענת החת"ס דשאלה זו לא משכח"ל בשאר קרבנות כיון דצריך שקלים • למה באמת א"א לגבות שקלים מבני ישראל בזמננו • קושיותו העצומה של ה'עבודה תמה': הרי בלא תמיד לא משכח"ל פסח

מבוא: פולמוס הקרבת קרבן פסח בזמן הזה שהתעורר בשנת תקצ"ז

תחילת שאלה זו של הקרבת קרבנות אחר חורבן הבית נפתחה כבר ברבותינו הראשונים, כאשר רבינו אשתיורי הפרחי מספר בספרו כפתור ופרח (פ"ט) **גם כי אמר אלי בירושלם משבתיא אליו זה הספר לעבור עליו ולהגיהו שרבינו יחיאל דפריש ז"ל אמר לבא לירושלם, והוא בשנת שבע עשרה לאלף הששי, ושיקריב קרבנות בזמן הזה. ואני מטרדתי להשלים עמו המלאכה לא שאלתי מה נעשה מטומאתנו, ואנא הכהן המיוחס** ע"ש. הרי לנו שכבר בתקופת הראשונים נתעוררו להקריב קרבנות בירושלים.

אמנם מאז דברי הכפתור ופרח לא שמענו ולא מציינו במשך הדורות שום רמז שהקריב קרבנות בזמן הגלות. עד שבשנת תקצ"ז התעורר הג"ר **צבי הירש קלישר אב"ד טאהרן** תלמידם של החותם דעת בליאט ושל רבנו עקיבא איגר בפוזנא שבאלה ז' האם מותר להקריב קרבן פסח בזמן הזה, וישב על מדומה זו וכתב חיבור שלם בשם 'דרישת ציון' שבו הוא מוכיח שמותר ומצוה בזמן הזה להקריב קרבן פסח, ושצריך לפעול אצל הממשלה שירשו להקריב קרבן פסח בפועל. גם המהר"י חיות עמד ליימנו בדעה זו, ושומר להקריב קרבנות בזמן הזה וכתב תשובה אירכאט להוכיח כן כמעט מקומות. אך לעומת זה כתב הגאון **בעל ערוך לנר** תשובה אירכאט בשו"ת בנין ציון סי' א' להוכיח שאסור להקריב קרבנות בזמן הזה. ובד בבד יצאו לאור כמה ספרים מגדולי הבונים להוכיח ג"כ שאסור להקריב קרבן פסח בזמננו חיבור אחד בשם 'מגדל דוד' [להגאון ר' דוד אלכסנדר זצ"ל מליסא], וחיבור נוסף בשם 'עבודה תמה' [להגאון ר' חיים נאטאנון זצ"ל אב"ד וירושלם המסוכה ליער פאנען ומרביני האמברג] וכן קונטרס 'דרישת ציון וירושלים' הנדפס בשו"ת שאלת דוד [להגאון ר' דוד פרידמאן זצ"ל אב"ד קארלין] וכל אלו יצאו לחלוק בתוקף על ספר דרישת ציון הג"ר והכריעו בחרצות שאין שום היתר בעולם להקריב קרבן פסח בזמן הזה.

רבנו עקיבא איגר נמלך בדעת החתם סופר בעקבות הקרבת קרבנות בזה"ז

והנה בהיות הרצ"ה קלישר תלמידו של הגרע"א הרי שבראש חיבורו הנזכר עומדים דברי התכתבותו עם רבו הרע"א, כאשר כשהשיב לרע"א את משנתו השיבו הרע"א בנחוצות שאינו מסכים עמו בזה (שם מכתב הראשון), שוב השיב הרצ"ה מכתב תשובה לרע"א על השגותיו, וחזר רע"א שנית והשיב לו בשלילה. שוב הדפיס שם את תשובותיו לדברי רע"א השנים, ובסוף דבריו כתב **אחר כל הדברים שבפולין האלו אל הסיף עוד רבינו עולי, רק השביל לי שיכתוב הדברים אל חתנו הגאון החסיד מהור"ר משה סופר זצ"ל שה"א אבדק"ק פרעסבורג. אחרי זמן מה כתב אלי רבינו הגדול מהור"ר רבי עובד' איגר זצוק"ל מן י"א איר צ"ז בבואי לביע"א וז"ל הטורח הירש מתיך לשלום לכבוד רב חביבי נכפשי הרב וכו' מו"ה הירש ז"ל אודעי שתאמול השגתי תשובה מכבוד חתני הגני' וכנת בזה הלשון . . . וכן מעתיקי רע"א את דבריו רבנו ז"ל ע"ע, ותמציתם דמלבד שפובלע לא יתכן שהמשולב ירשו להקרב הקרבנות, בר מדין הרי הוא מסכים לנימוקי של חותנו שאנו נמנעים מלהקריב מחמת חסרון חכל וארגמן שאין בידנינו. וגם אם נחלקו על נימוק זה מכל מקום לא יתכן שאלה זו כי אם בקרבן פסח ולא בשום קרבן אחר, דקרבן יחיד אינו בא בטומאה וקרבן יציבור א"א משום דצריכים לבא מן השקלים, וכ"כ היעב"ץ.**

והנה תשובה זו שמזכירה רע"א במכתבו נדפסה בשו"ת חתם סופר יו"ד ח"ב סימן רלו, והפליאה היא, שבעוד רבנו עקיבא איגר דעת רבינו לאחזרה. הרי שבגוף תשובותו בשו"ת שם משמע דאף שבשאר קרבנות אוסר מ"מ לענין קרבן פסח מסיק להיתר וסיים **"ע"כ לפע"ל לא צריכים לכתב מיוחס ואנכל שם מן הפסחים ע"כ"** שהותר צומאה בציבור בער"פ ול"צ לשקלים ולא לכתן הגדול".

ועל בליקוטי הערות שם ובהר הקודש מאמר ג סימן יא שעמדו על סתירה זו.

ועתה נביא מבספר השקלים, אשר תשיג הגליון את טעמיו ונימוקיו של החת"ס להתיר הקרבת קרבן פסח בזמן הזה כפי הנידפס בשו"ת חתם סופר ובד בבד את דבריהם של גאוני הדורות שפלפלו בדבריו, וכל זאת בצורה מקיפה וקצרה כרוחב הסוגיא וקוצר הגליון.

במה שאסר רבנו להקריב שאר הקרבנות מפני חסרון השקלים בזמננו - למה לא נשקול שקלים?

והנה ראשית במה שהחזיק רבנו בדברי היעב"ץ לאסור הקרבת שאר קרבנות ציבור [חוץ מפסח] משום דהם צריכים לבא מבספר השקלים, ולכא. כתבו הרבה אחרונים לתמוה דאמאי באמת לא נשקול שקלים מעם ישראל. וכמו שסיכם **ההתעוררות תשובה** (ח"א סי' טו) קושי זה: 'ובפרט שהבי דואר שכיוח ומצוי, יכולים בקל כל ישראל לשקול שקל, וידוע על מקומות מושבות ישראל בזה"ז. ואי משום עשרת השבטים שלא נגלו לנו הלא גם בבית שני לא חששו לזה והקריבו קרבנות'.

תלמידו של הכתב סופר **ה'לבושי מרדכי'** (יו"ד קנע) ועוד אחר' כתבו ליישב תמיהה זו ראשית דהא מבואר במתני' דאין השקלים נוגהים בזמננו. וזהו אף למה דפסקינן דקדושה ראשונה קידשה לעת"ל. ועוד בזמננו איכא חשש גדול של תקלה אם ישקלו דשמא יפסק הרישיון [וכן דהא רוב הוצאות שיירי הלשכה אין בזמננו כמו ש"ל שם בליקוטי הערות] וישארו הרבה מעות הקדש לתקלה. וכמו שביטל ריב"ז רובע הקן משום תקלה כמבואר בגמ' (ר"ה לא, ובריתות טו).

הא משכח"ל תמידין ע"י שיקדישי היחיד וימסרנו לציבור יפה

אמנם עוד הקשו המהר"ם שיק (יו"ד סי' ריד), והדרישת ציון (שם לג ע"ב), דגם אם לא נבקש מעם ישראל שיתרמו, הרי כמה סוגיות ערוכות הם בש"ס דיכול היחיד להתנדב קרבנות ציבור אם ימסרם יפה, וכן פסק הרמב"ם פ"ח מכלי המקדש ה"ז. ומעתה נמסור לציבור דמי תמידין ונקריבם.

אמנם מצאנו פעמים שחששו חז"ל שמה לא ימסרו יפה, ויש בה מבוכה גדולה בין הסוגיות (הגמ' ב"ה ז א דלא חיישינן, ובסוגיא דימא לה ע"א בענין מסירת גבדי כהונה משלו. ובב"מ קי"ח ע"א בענין אי שומרי ספיחין לעומר ושתי הלחם יכולים להתנדב עבודתם, והאריך בזה המל"מ שקלים פ"ד ה"ו), אבל אחר כל זאת הקשו אחרונים דלרית מסקנת הסוגיות הרי שבקרבנות ציבור התדירים ליכא חשש זה שלא ימסרנו יפה, ומעתה תמוה על דברי רבנו.

והגר"מ **טיקוצ'ניסקי** (עיר הקודש והמקדש ח"ה פ"ד) מציע להחסרון בזמננו בזה הוא היות רח"ל ישנם יהודים פוקרים רח"ל ובהם לא ירצו לזכות במסירה זו, והביא שכן כתב גם הגאון רבי **יהושע מיקוטא** בהסכמתו על ספר דרישת ציון. אמנם בהמשך דבריו מתרץ חשש זה ע"ש.

תמיהה גדולה בדברי רבנו: אם א"א להקריב תמידין משום דליכא שקלים א"כ גם פסח לא יתכן להקריב

הג"ר **חיים נטענזון מווערשוב** הג"ל בספרו 'עבודה תמה' (שער ד' ג), הקשה על רבנו בזה קושיא גדולה דהא אם נרצה לחנוך מזבח בשביל להקריב עליו את הפסח, הרי שהידיו הם שצריך לחנכו ע"י הקרבת קרבן תמיד של שחר ובלבד [מנחות פ"ט. ורמב"ם פ"ט. תמידין ומספין ה"ב], ומעתה אם לא נוכל להקריב את התמיד מחמת חסרון השקלים שוב לא נוכל לחנוך המזבח ונמצא ששטל גם היתר רבנו בהקרבנות קרבן פסח.

וא"ה במאמר **הבא נביא תירוצי האחרונים לתמיהה זו, ונדון בדעת רבנו בענין השאלות מצד: גבדי כהונה, ומחמת דעת הראב"ד דקדושה שניה לא קידשה לעת"ל, ועוד כאורך היריעה בעזרה"ת.**

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

הזדווגה

חידושינו עתירת רבינו ז"ל

- א. כיצד יתכן הדבר שיאכל כזית מצה ויקיים חובת אכילת מצה, ולא יתחייב בברכת המזון (שרת חת"ס א"ח סי' קכ"ז).
- ב. תוספת עיון למעיינים: על דברי החת"ס הג"ל מה יש לתמוה עליו מדברי התוס' בסוכה דף כ"ז ע"א (ו"ה א' בע"ה), וכיצד יש ליישב דברי רבינו החת"ס.

כל תשובה (על כל שאלה בנפרד) מוכנה את המשיב בכרטיס הנרלה

בין המשיבים בחודש ניסן תתק"ם הנרלה

פרס שני:

4 חזקים
כל אחד
בסך 500 ש"ח

פרס ראשון:

כרטיס טיסה לציון
רבינו החתם סופר
ביומא דהילולא

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

- 1. בנדריים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר" בטלפון 02-3131-325
 - 2. בטלפון 02-3131-325
 - 3. במייל CH3131325@gmail.com
- יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

מקרב קדושים

שכחי ערוך ז"ל בע"י דיקווי וצארי הדורות

מרנן הגר"ח והגר"י מברסק

הגר"ח לא אמר חידוש הסותר דברי הח"ס אמר פעם מיהוה לפני רבנו הגר"י זצוק"ל ל קטע אחד בספר הקדוש חדושי רבנו חיים הלוי שהוא דלא כאמור בחדושי החתם סופר זיע"א, נענה רבנו הגר"י ואמר אם נכונם הדברים כי אז זה מסתמא מחידושי החת"ס החדשים שנדפסו אחרי פטירת האבא כי האבא הקפיד מאד שלא לומר איזה סברא או חידוש שלא יתאים עם החתם סופר. ונבדקו הדברים ואכן התברר כי זה נדפס בחת"ס החדשים שלא היו עדיין בדפוס בימי מרן הגר"ח זיע"א.

הג"ר משה מרדכי זילוני, פניני רבנו הגר"ח עמ' כ"ז

יראת שמים

סיפר לי הגה"צ רבי **נטע פריינד** שליט"א שהגאון רבי יצחק זאב הלוי סאלאווייציק זצ"ל גאב"ד בריסק אמר על תשובות חתם סופר פון יעדע תשובה גייסט זיך יראת שמים

הג"ר ישראל חיים אש"י, שיח זקנים ח"ד עמ' קמד

להשתדך עם נכד החת"ס

סיפר לו רבנו מה שמעו מש"ב הגאון ר' **שמוה זליג ריגר** זצ"ל מברסקי שפעם היה מדובר נכדות למרן הגר"י זצ"ל שידון עם אחת מצאצאי החתם סופר ובסוף לא יצא השידוך לפועל והיה לאביו מרן הגר"ח זצוק"ל עגמת נפש מזה כי היה רוצה מאד להשתדך עם יחוס גדול כזה מצאצאי החתם סופר.

כמו כן אמר לו רבנו שבספר חידושי רבינו חיים הלוי אינו מביא ספרי אחרונים אך את החתם סופר הוא מביא בהל' אישות פ"ב הט"ז וכותב שכדברינו אין בחת"ס חלק או"ח סי' קנ"ד יסוד הדברים בדעת הרמב"ם וכו'.
אעלה במרע עמ' קח

תולדותינו

פירשי חיינו של רבינו זיע"א

בצל רבו הנשר הגדול מוה"ר נתן אדלר זיע"א (ב')

לעולמים, והוא הרי לא נתכוין להרוג את הגוי, אמר לו רבו, אל תירא, לכבוד סיומ הש"ס זיכו אותך מן השמים להרוג אחד מזרע עמלק, ומצוה קיימת. הגרי"ש אונגר, רשומים בשמך עמ' נג; מרן הגרי"ש וואונג זצ"ל, דרשות ושיחות: ועי' ש"ק ח"א עמ' 68 בנוסח אחר

קפיצת הדרך

ואני והנער נלכה עד כה, פירש"י ז"ל כלומר דרך מועט, י"ל ע"ד שמספרים כשהלך החת"ס ז"ל בבחרותו עם רבו הגאי"ר נתן אדלר זצ"ל מפ"פ שהי"ל קפיצת הדרך כידוע נתנו לבעל עגלה שלהם שהי' נכרי כוס משקין לשכרותו וישן, ואח"כ בשעה מועטת כבר הי' במחוז חפצם כמפורסם, והיי' הכא ג"כ שאמר אברהם אל נערי אתם שבו לכם פה ולא תראו מה שראוי ליעשות לנו וע"כ שבו פה, ועי"ז ואני והנער נלכה עד כה שעה מועטת ר"ל שיהי' לנו קפיצת הדרך.

הג"ר יהודה גרינוואלד, שבט מיהודה דף כב ע"א

שארית בארץ

כשנשאל הגר"א קוטלר זצ"ל פעם אודות הגאון הקדוש ר' נתן אדלער זצ"ל שהי' תמיד מפליג בגאונותו ובגודל חסידותו - מה השאיר לנו לדורות (כידוע שלא השאיר שום חידו"ת בכי"י) ענה ואמר "הוא השאיר לנו תלמיד כמו מרן החתם סופר זצ"ל אשר האיר עיני כל ישראל מכוחו של רבו". אוסף חידו"ת מהגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל עמ' תכ"א

ובענין זה יש להביא את מה שכתב הג"מ אהרן וואלדען ז"ל: 'שמעתי מהגאון מו"ה שמעון סופר אבדק"ק קראקא הי"ו ששמע מאביו הגאון מאוה"ג מו"ה משה סופר שאמר על רבו הגאון הקדוש מו' נתן אדליר הנ"ל שלא שכח כלום ממה שלמד וחיידש בחיפנותו מיום עמדו על דעתו עד יום אשר עלה לשמים וכל דברי תורתו היו חרות על לוח ולכן לא רצה לכתוב באמרו כי לו לא התירו לכתוב דברי תורה משום עת לעשות לה' כי בטוח הוא שלא ישכח ועל ששה סדרי משנה אשר למד בתוכם עשה כמעט בכל משנה נקודות נקודות פעם אחת ופעם שתיים או שלש שיזכור המקום אשר חידש בו וכך היה כותב חדושי תורתו זיע"ל'.

הם הגדולים החדש ערך ז' אות נ"ט

חינוך למידת האמת עד קצה האחרון

בקובץ הנשר (שנה ב' גיליון ב' ח' ע"א) מביא המו"ל מה שסיפר לו הג"ר אברהם פאלאק מו"צ בבאניהאד (בנו של הגה"צ בעל וידבר משה) בשם זקינו הגה"צ רבי זעקיל ז"ל (תלמיד חביב של החת"ס) מה שסיפר החת"ס, בעודו משמש אצל רבו רנ"א והוצרך פ"א לספר אחד, ונכנס לפנים לחדר רבו, וביקש רשות לשאלו לשעה אחת, ואמר לו רבו לקחת הסולם ולהורידו ממקומו, ותוך כדי ירידתו נזכר בקושיא אחת והציעו לפני רבו, וכדרכו עבר רבו על כל הסוגיא לכל פרטי' ופנים חדשות באו לכאן, ואזדה לה הקושיא. וכבר עמד להיפטר מרבו והספר עמו, חזר רבו וקראו משה', ואמר כבר עברה השעה מהיה מונח אצלך, לך והחזיריה למעלה על מקומו, ואשאלנה לך עוד הפעם. כל כך לומד לתלמידיו להיזהר בדבריהם ע"כ תו"ד שם.

הג"ר עקיבא סופר, מנהגי רבותינו עמ' לג

מחיית עמלק תוך כדי ציום של שלשה ימים לרגל סיומ הש"ס

בהיותו בן ט"ז שנים גמר הש"ס כולו, ובעת סיומו שאל את רבו רנ"א ז"ל מה יעשה לסיומו ובמה יחוג חג הזה שזיכהו ה' ללמוד כל הש"ס, והוא צויה ה' שיתענה הפסקה של שלשה ימים, וכן עשה. וסיפר שביום השלישי לתעניתו הלך לטייל עם חבריו בין הגנות מחוץ לעיר ונתאחרו והוצרכו להתפלל תפלת מנחה באמצע הדרך, ובעמדו בתפילת שמונה עשרה אשר האריך בה, בא ערל א' גדול ורצה להרע להם, וחביירו ברחו לנפשם, אבל הוא לא הפסיק מתפילתו, והערל המתין לראות מה יהיה בסופו, וכאשר פסע פסיעות אחר התפלה קרב אליו הערל ורצה להכותו, מיד הרים המתענה את ידו והכה את הערל מכה אחת ונפל ונשאר מוטל על מקומו.

הג"ר שלמה סופר זצ"ל, חוט המשולש עמ' כד

וכמה מחברים הביאו סימא דהך עובדא: מיד [-אחר העובדא דלעיל-] רץ החת"ס לרבו ר' נתן אדלר בחששו שמא יגרום הדבר עלילה על ישראל כדרך שהיה

חימום דבר יבש שיש עליו מעט רוטב או לחלוחית

דעת רבים מהפוסקים להחמיר שאם המוהל והרוטב נמצא בעין, ויש בו כשיעור שטופח על מנת להטפיה, הרי זה נידון כתבשיל לח, ואסור לחממו בשבת (ראה כן בשו"ע"ר בסידורו, וכן מדויק בלשונו בס"י רנ"ז ס"ח וסכ"י ש"ח ס"א, וכן נראה דעת המשנ"ב ס"י ש"ח סק"ב, ועוד), **וכך היא דעת רבינו החתם סופר בתשובותיו** (א"ח סוף סי' ע"ד, ע"ש לשונו להתיר דוקא "יבש לגמרי ואין בו שום לחלוחית") שדוקא דבר יבש לגמרי מותר לחממו, אבל אם יש עליו רוטב אפילו מעט, אין להתיר.

לדעת החתם סופר הדין כשאינו חפץ ברוטב

גם לדעת החתם סופר שהחמיר, במובא משו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ס"ז) שאם הריק את הרוטב ממנו לגמרי, ונשאר רק לחלוחית (כלומר שאין רוטב בעין, אבל ניבד שאין המאכל יבש לגמרי), בזה אין להחמיר (והוא כדעת הסוברים שאפילו לדעת המחמיר, אם אין דעתו להנות ממנו כרוטב ואין כוונתו על מעט הרטיבות, יש להקל טפי, ראה אג"ט אופה סק"ה אות ד').

היוצא מזה למעשה:

- א. בשר שיש עליו שיירי רוטב הניכרים עליו בעין, אסור לחממו בשבת, זולת אם ייער ממנו הרוטב בעין, ואין כוונתו להנות מהמעט שנשאר דבוק עליו, שיש להקל (שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' ר"ז אזהרות אות ה').
- ב. עוגה שיש עליו שכבת שוקולד לחה, אסור לחממו, כי תמיד ברצונו להנות משכבת השוקולד שעומדת בעין (ולגבי עוגת "סופלה" שיש בתוכה שוקולד המתנסם בעת חימומו, ראה פסקי תשובות סימן ש"ח הערה 266, ושו"ת אמרי עקיב ח"ב).

פניני הלכה

הלכות שבת צניח רבינו לשולחן השבת

חימום דבר מבושל

דבר שנתבשל כל צורכו, אין בו יותר משום בישול, והוא הדין דבר שנאפה כבר מערב שבת כל צרכו, אין איסור לשוב ולחממו בשבת, במה דברים אמורים, בדבר שאין בו רוטב, כגון חלה או קוגל יבש וכדומה, שאם הוא אפוי מכבר, אפילו הוא צונן, מותר לשוב ולחממו בשבת [אלא שמותר לחממו רק על גבי קדירה וכדומה, ולא על גבי האש ממש, וה"ה שלא על ג' הפלטה ממש, ומשום איסור חזרה בשבת].

אבל דבר לח כגון מרק, או תבשיל שיש בו רוטב, כגון טשולנט וכדומה, יש בו בישול אחר בישול, ולכן אם הוא צונן, אסור בשום גונא לשוב ולחממו בשבת. וכל זה מבואר בשולחן ערוך ונושאי כלים בסיומן ש"ח (סעיף ד' וסעיף ט"ו).

תבשיל יבש שיש בתוכו מעט לחלוחית

גם דבר יבש שבלוע "בתוכו" מעט שמן או לחלוחית [כמו קוגל או קציצות בשר ודגים וכי"ו], וכן שניצל וכדומה], מותר לחממו על קדירה רותחת, מכיון שאין ברצונו לאכול הלחלוחית לעצמו, והוא נידון כדבר יבש שאין בו בישול אחר בישול (ראה אג"י טל אופה סק"ה אות ד', ומש"כ בקצות השלחן סי' קכ"ד סעיף ט"ו ע"פ השו"ע"ה סימן ש"ח סי"ח).

תבשיל שיש עליו מבחוץ מעט רוטב, ודעת רבינו החתם סופר בזה

אמנם, אם מעט הרוטב אינו בלוע בתוך המאכל הלבש, אלא טופח עליו מבחוץ, בזה נחלקו הפוסקים, יש שהקילו להחשיב רוטב זה כתבשיל יבש שמוותר לחממו (ראה פרמ"ג סי' רנ"ג מ"ז סק"ג בשם המנחת כהן), אך

ענייני דינא

שבעני אר עמחי רבינו בחפזיה זו

"גרשוני נשים צדקניות"

בשנות חייו אנו מוצאים כמה תשובות שנכתבו בשבוע זה, שבוע שקודם חג הפסח, ראה: שו"ת חלק ז' סימן ה' (ו' ניסן תקמ"ז), אבה"ע חלק ב' סימן ק"א (תשובה מ"א ניסן תקפ"ח), וקובץ תשובות סימן ט"ז (י"א ניסן תקצ"ו), ועוד תשובות וסוגיות רבות שבראשם מנוסח האריך שהוא בשבוע שחל בו פסח. וזאת מלבד כל דרשות שבת הגדול שהוכנו נאמרו ונכתבו בשבוע זה, כנדפס בדרשות חתם סופר (והדרשה הראשונה שנשמר הוא משנת תקנ"ד בק"ק דרעניץ, דרשות ר"ח ע"ד).

אמנם, בימי השבוע שקודם חג הפסח, היה טרוד באפיית המצות ושאר עניני החג, ולכן לא האריך בראיות לתשובות שכתב (ראה שו"ת אבה"ע ח"ב סימן ק"א וקובץ תשובות סי' ט"ח).

ולא זו בלבד, אלא רבינו מתאונן-באהבה באחד מתשובותיו, שבשבוע כזה אינו יכול להרחיב כדרכו תמיד, יען שנצרך לגלות מביתו ללמוד במקומות אחרים, כי הרבנית ובני הבית מנקים ומכינים את הבית לכבוד חוץ, וכלשונו רבינו בתשובה (א"ח סי' קל"ו) "והיותו חוץ לחדר לימודי, כי גרשוני נשים צדקניות המכבדים לי"ט של פסח, על כן לא יכולתי להאריך כל הצורך", וכן בתשובה נוספת (ח"ו סי' ל') מבהטיר רבינו "בימים אלה ימי טלטולא דגבולו דהני נשי דידן מפנים חפצים מוזית לזוית, אפילו ספרים אינם מוכינים לי לעיין" (ראה עי"ז ממש בשו"ת שר"מ מהדו"ק ח"א סי' קע"ה).

הליכות והנהגות

עבדינו יעקב רבינו ז"ל

עינינו ומנהגי שבת הגדול, וערב פסח שחל בשבת

משושן פורים הכין התלמידים לדרשת שבת הגדול

בשושן פורים כבר קבע רבינו ז"ל את הסוגיא שעומד לדרוש בשבת הגדול, ואח"כ עסק עם התלמידים בסוגיא זו עד שבת הגדול (ראה ש"ת שיערי צדק סי' ק"לח, ובספר מנהגי ברוחני והליכותיהם עמוד רט"ו).

זמן הדרשה

היה מקדים להתפלל כמה שאפשר, ובין שחרית שלו לסיום שחרית של הקהל היה מסדר ומכין לעצמו הדרשה, ובגמר הקהל שחרית קודם קריאת התורה היה דורש (ליקוטי חבר בן חיים, ועי' חידושי החת"ס עמ"ס ביצה ד. ד"ה דרב, בטעם וענין הדרשה קודם קריאת התורה), את הדרשה דרש כשהוא מעוטף בטלית ועומד על מדרגות ארון הקודש (מנהגים להגדע"מ סופר, פ"ה אות ה'), ואחר שאמר כמה פסוקים נכטילת רשות על הדרשה (חוט המשולש עמוד ק"ג, ונוסח בקשת הרשות ראה שירת משה השלם עמוד ר"ד).

פלפול התלמידים ואהבת התורה בשעת הדרשה

בשעה שאמר הדרשה, היו תלמידיו מפלפלים בסברותיו ובחידושי שאמר בעת הדרשה, וגם מיד לאחר הדרשה היו חוזרים על דבריו כמו שהיו נוהגין בשיעוריו בישיבה, ותלמידיו המופלגים פלפלו איתו במה שחידש הן באגדה והן בהלכה "ואשרי און שמעיה ואשרי עין ראתה אהבת התורה הזאת" (ליקוטי חבר בן חיים).

חיוב הרב להורות בדרשה אופן הקנין במכירת חמץ

"מחויב כל רב ומורה בכל שבת הגדול להורות העם איך יאמרו וכיצד יעשו יש קונינים ומבעלילים, כמו שאנו רגילים פה, וכל בני קהילתינו מוכרים בשטם מתוקן מתחת ידינו, ואפילו הכי אני מזוהרים ומלמדם בכל שנה" (לשון רבינו בשו"ת א"ח סי' ק"א).

הפסרת שבת הגדול

בשבת הגדול היה מפסיר "וערבה" (שו"ת רבי עקיבא יוסף סוף סי' ק"ז).

זמן שבת הגדול כשחל ערב פסח בשבת

בשנה שערב פסח חל להיות בשבת, מצינו בכמה מקומות שרבינו היה קורא בשבת הגדול (היינו בז' ניסן) "שבת הגדול", ואז היה דורש דרשת שבת הגדול (ראה דרשות חת"ס לשבת הגדול שנת תקס"ה שדרשת שבת הגדול היה בפרשת מצרע, והיה זה בז' ניסן, כי ער"פ חל בו בשבת, וקראו שם "שבת הגדול" מאידך יש מקומות שאינו קורא אותו שבת הגדול, אלא "במקום שבת הגדול", ומ"מ היה יורש בז' ניסן ולא בער"פ, ראה כן בדרשות רמ"ז לפרשת ויקרא תקפ"ח, ועם דף ר"ג לשנת תקצ"ב).

סעודה שלישית בשבת שחל בו ערב פסח

בשנה כזו היה רבינו מקיים סעודה שלישית בדברי תורה, וכדברי המג"א (סי' תמ"ד ס"ב) בשם זוהר, ולא היה מחלק הסעודה ששחרית לשתי סעודות (וספרא רבא דירשאל עמוד קצ"ז).

מעלת ושגב קדושת ליל סדר שחל במוצ"ש

שנה שערב פסח חל להיות בשבת, וי"ט ראשון של פסח חל ביום ראשון שבשבת, הוא זמן ראוי לגאולה יותר, מפני שהוא כיום שנבראו בו שמים וארץ וכל העולם, ויום זה יש בו חביבות יתירה, והוא סיבה להחזיר קרן מלכות בית דוד למקומה (ורשות, לשבת הגדול תקפ"ח דף רמ"ז ע"ב, ד"ה בהפטרות).

זמן אפיית המצות בשנה זו

שחל ערב פסח בשבת, היה רבינו אופה מצות המצוה במוצאי שבת, קודם שישלב סילודת הסדר, וכמנהג רבו בעל הפהלאה (מנהגי החת"ס, וזהו ולא כהש"ל בס' תנ"ח עמ"ס קצ"ז).

יו"ל ע"י:

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת והגהלת מורשת החתם סופר

אימייל: chasamsofer3@gmail.com

המעוניינים לקבל את הגיליון מדי שבוע במייל, נא לשלוח בקשת הצטרפות לכמותה האימייל שלנו

מכורים גם בעמודות נדרים פלוס ניתן להצטרף לקבלת הגיליון מדי שבוע למייל (חשבו קופה היכל החתם סופר)

היכל המוציאה

עבדינו סיפורי הוד עקדושת רבינו ז"ל

את חפזתו של ר' הערשל, ולא נתקרה דעתו של הרב, עד שקם ונסע לבודפסט הבירה כדי לעמוד ולהתחנן על נפש היהודי האומלל... אך אפס, כל הפעולות לא הצמיחו שום שינוי, הגזירה נשארה במקומה. בפחי נפש חזר הכתב סופר לעירו.

הגיע הלילה האחרון שלפני ביצוע גזר הדין, ורבינו הכתב-סופר יושב בביתו ועשתונותיו מלאות יגון ואנחה, ובתוך כך נפלה עליו תרדמה. "בני אהובי! תביעה גדולה יש לי עליך!" - ראה ושמע הכתב-סופר בחזיון הלילה את אביו הגדול, הלא הוא רבינו הגה"ק בעל חתם סופר ז"ע - "הייתכן? יהודי מקהילתך עומד להישלח מחר בבוקר למיתה משונה, משאיר אחריו אלמנה ויתומים חלילה, ואתה יושב בביתך ואינך פועל מאומה?!"

למשמע תוכחתו של אביו הקדוש, פרץ הכתב סופר בכבי וענה: "מחל לי אבי מורי, אבל כל אשר בכוחי לעשות - עשית, כל טרחה לא חסכת, אבל לדאבוני לא עלתה בידי. מה אוכל עוד לעשות?"

"יש מה לעשות גם עכשיו!" - השיב החתם סופר בקול צלול - "דאוענען! דאוענען! [להתפלל! להתפלל!], יש להמשיך ולהתפלל ולא להרפות! בלילה כזה לא יושבים בבית! יש להרעיש עולמות ולהקיש על שערי שמים!"

ויקץ הכתב-סופר מחזיונו הנורא. נטל את ידיו, והחיש את רגליו לעבר בית השמש, פקד עליו להעיר משנתם את כל תושבי העיר, אנשים נשים וטף, לעצרת תפילה וזעקה.

בשעת לילה מאוחרת עד אור הבוקר נשמעו מבית הכנסת סדר סליחות ותחנונות, עד שזעקותיהם הרעידו את כותלי בית המדרש כולו...

הכול כבר היה זמוקן, בימה מוגבהת, ועץ תליה, מושל העיר צמא-דם הדהם הסתובב על הבימה כחתן ביום חופתו...

אך הנה ברגע האחרון, ממש לפני אישור סופי לביצוע גזר הדין, בפתע פתאום, ללא כל הסבר טבעי, קם ראש השופטים ובידר האם מיצו היטב את החקירות בטרם קבעו שהיהודי עומד מאחורי הגניבה.

מיקלוש, העד היחיד, נקרא אל דוכן השופטים. ומול קהל הנאספים החלו לחקרו בחקירה צולבת, והוא, שלא התכונן כלל לחקירה זו, לא שם לב שהוא סותר את עצמו מספר פעמים... משהעמידו אותו על סתירתיו הגלויות, נשבר מיקלוש והודה בשפה רפה שליהודי אין כל קשר למעשה.

נוכח התפנית החדה, חתמו כמובן השופטים על צו החלפת הנאשמים, וכאשר מיקלוש נשלח על עמוד התלייה, הסירו מידיו של ר' הערשל את האזיקים והוא שוחרר לביתו חי ובריא.

והיה ר' הערשל שואל אצל מכריו: מי הוא אותו שתלך שהצליח לדרוש חקירה נוספת טרם ביצוע גזר הדין?

"לא שתדלך אחד בלבד, ולא שני שתדלנים" ענו לו "מאות שתדלנים, אנשים נשים וטף, שנשלחו לבקשת מרג האחתם סופר, והשתדלו והרבו תחילה ובקשה לפני מלך רק עם ונישא. היש לך שתדלנות ראויה ומועילה יותר מהם?..."

המושל שפסע בשעת ליל מאוחרת ברחובות עירו פרשבורג, לא שם לב לעינים הרעות שעוקבות אחריו כבר דקות ארוכות, כלומר, אחרי התיק התלוי על שכמו. היו אלו עיניו של מיקלוש, נער נוכרי חמדן העובד כמשרת בבתי היהודים. ומהרגע שהבחין במושל הצועד לבדו ותיקו בידו, התמלא לבו ברגשי חיבה אל התיק ותוכנו... לא היה בליבו ספק: יש שם כמות נכבדה של מזומנים ---

בצעדים שקטים עקב מיקלוש אחרי מסלול הליכתו של המושל, וברגע של הסחת דעת, הגיח מאחוריו בשקט, ובתנועות זריזות שלף משם ארנק כבד, ו...עלם.

כשחזר המושל לביתו וגילה את התיק הריק, בערה בו חמתו עד להשחית. יותר משהצטער על אובדן הכסף, חרה לו החוצפה והפגיעה בכבודו... יצר הנקמה רתח בקרבו כלבה רותחת.

עוד באותו היום כינס המושל את חבריו, כשהוא מפעיל את כל קשריו והשפעתו על מנת למצות את הדין עם הגנב החצוף... חיש מהר פשטו על רחובות פרשבורג גזוים של מאות ז'נדרמים (אנשי לחימה) שלופי-חרב, נחושים לתפוס את הגנב. "יש לעבור בית בית, לבדוק כל ארון, לנער כל כלי, עד שהגניבה תימצא!" נאמר בצו המיוחד.

ובכיסו של מיקלוש בוער הארנק... יודע הוא שאם הארנק נשאר אצלו - מדובר רק בשאלה של זמן עד שהוא יתפס.

ומה עושה גוי ערל-לב כשהוא נקלע למצוקה? מנגלגל את התיק לפתחו של יהודי! כמה פשוט, כמה אכזרי.

לפרנסתו עבד מיקלוש כמשרת בביתו של אחד מיהודי פרשבורג, ר' הערשל. עוד באותו היום הלך והטמין את הארנק הגנוב, תחת ערימת בגדים בארון שבביתו של מעבידו היהודי.

וכצפוי, גזדו הז'נדרמים פרצו בסופו של דבר גם אל ביתו של הערשל, סרקו כל פינה, עד שנשמעה ההכרזה: "הנה הארנק! עצרו את בעל בית!". שרשראות ברזל נקשרו לידי ורגליו של ר' הערשל שנגרר החוצה במהלומות קשות. לא הועילו כל טענותיו והכחשותיו, הארנק שבביתו העיד עליו במאה עדים...

עודם מתרחקים מהבית וטרפם בידם, יצא מיקלוש ממהיב, ובחבבת פנים מזויפת של צער התודה באוזני הקצין שהוא עצמו, מיקלוש, גנב את הארנק, אך הבטיח שעשה זאת רק בשליחותו של הערשל היהודי.

ערכאה של שופטים שהתייבה תיכף באותו יום קיבלה את עדותו "הנאמנה" של מיקלוש, ולאחר דיון קצר, כתבו וחתמו את גזר הדין הנורא: בעוד שלוש שבועות, יעשו עץ גבוה תמישים אמב ויתלו את היהודי עליו, לעיני כל תושבי העיר, למען ישמעו ויראו ---

כאש בשדה קוצים פשטה השמועה הנוראה בקרב יהודי פרשבורג, ויחד כל העם אשר במחנה. הם רבה של פרשבורג, הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצוק"ל, בעל כתב-סופר, הודיעו שכשמונה מה גזרו על יהודי מעדת חכמי מרעיתו, גדולי השתדלנים והפרנסים הוכנסו בהוראתו לעובי הקורה, גם שלמונים רבים החליפו ידיים במטרה להוכיח

יסודי העולם

מדשן ביתם של הני צדיקים יסודי העולם זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל ששתלם הקב"ה בדורינו אחר המבול להקים את עולם התורה והחסידות אחר המלחמה

מזן הרה"ק מסאטמאר זיע"א

עובדין קדישין - עניני הפסח (ג)

הללו עברו סמוך לרבינו ולא הרגישו בו, ולא געו בו לרעה, וראו בזה מעשה ניסים, כי מן השמים נכו עיניהם בסנוורים שלא יבחינו באותו צדיק, ולא ישלטו בו רשעים.

את חג הפסח עשה רבינו בבית הר"ר שלמה טרעביטש ז"ל שהיה דר מול בית רבינו, והיתה בחצר ביתו דלת צדדית שדרכה היו נכנסים לבית רבינו. ואף שהבית הזה היה סמוך לבית רבינו, וכדי להסתתר מעיניהם של הרשעים היה ראוי להפש מקום מחבוא מרוחק מביתו, בכל זאת מיאן רבינו לצאת אל מחוזהו אחר, וזאת משום שלא רצה לאכול בחג הפסח מאכלים שנתבשלו בבתיים אחרים, וזולת מבית התבשיל אשר בביתו שהתקיינה לחג הפסח בכל מיני חומרות והידורים, ומאחר שביתו של ר' שלמה הנ"ל היה קרוב מאד לבית רבינו, הכינו את המאכלים בבית התבשיל של רבינו והעבירו הכל דרך הדלת הצדדית למקום מחבוא.

מנהגו של רבינו היה לארח בליל הסדר אורחים רבים, על כן גדול היה צערו על שנבצר ממנו להזמין אורחים על שולחנו כדרכו בקודש, ואחרי עמל ויגע עלתה בידו להשיג אורח אחד על שולחנו ללילי הסדר ה"ה הרה"ח ר' לייבעלע גליק ז"ל. את הסדרים ערך רבינו כמנהגו בהתלהבות עצומה וברשפי אש, ולמרות היותו עסוף בצער ויגון על המצב האיום והנורא, בכל זאת התגבר לערוך את הסדר ככל שכל בלי שום שינוי.

סיפר הרה"ח ר' פריץ לעפקאוויטש זיע"א:

מה שסיפר הגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל, שפעם קיבל מכתב מהרה"ח ר' נחמי בראדט זיע"א שלפני המלחמה ה"י מחשובי חסידי הרה"ק מפלאנאטש זצ"ל ואחר המלחמה הסתופף בצל כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל וכתב לו שרצונו לחוג את חג הפסח בארה"ק, ואני כתבתי לו (היינו: הרה"ק מפשעווארסק כתב בחזרה לר' נחמי בראדט) שיותר טוב לו שילך להרב מסאטמאר, ושם יראה איך עורכים סדר.

סיפר הרה"ח ר' חיים יעקב קלאפאולץ זצ"ל:

כי הוא שהה בארה"ב במשך כחצי שנה, והאכסניה שלו היתה בבית הנגיד הרה"ח ר' ישראל זופניק ז"ל כידוע. הגה"ק מסאטמאר זצ"ל קירב אותו מאד ודיבר אתו הרבה בדברי תורה. לפני חג הפסח שלח את המשב"ק מו"ה יוסף אשכנזי ז"ל אליו להזמין לליל הסדר אצל האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל. כשהגיע הדיב זצ"ל לפייסקא ומרא גדול זו גילוי שכינה'הו פניו בעורות עד שקשה היה להסתכל בפניו.

בצאתם את בית רבינו וזעמים ורותחים כמעט, שף אחד השוטרים את נשקו וירה כדור לחלל הבית, הכדור פגע בארון הספרים של רבינו וניקב את ספר הסמ"א, כשבדקו את הספר המנוקב ראו בני בית רבינו לתמהונם הגדול, כי הכדור נעצר בתוך דפי הספר כשהגיע אל התיבות והכהנים במשמרתם, בכך ראו רמז מן השמים, למרות הגזירות האימות יסא

סיפר הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל משב"ק:

כי פעם בעת שחלה את רגלו, התאונן ביה"ק לפניו במר לבו, כי מתיירא שלפי מצב בריאתו לא יוכל לערוך את הסדר כדרכו ופעלו, והרהיב ר' יוסף עוז בנפשו ואמר לו שאולי לפי מצבו וכוחו, יתכן שימנע מקצתו, מגודל עזבתו והתלהבותו בעת עריכתו, את הסדר בעשותו, ובשמעו את הדברים, ענה לו בקדש אמרים, זה קל לומר עתה אבל בהגיע זמנה ועתה אי אפשר לתת מעצור לרוחי, אף שאין זאת למצב בריאתי וכוחי.

סיפר הרה"ח ר' יחזקאל אייזווארפער זיע"א:

שבילי התקדש החג של שנת תש"ג היה ציבור גדול שהסבו לשולחני הסדר, ואחר הסדר רבינו בעריכת התורה, האחר הרבי יעב רבינו על מקומו וסיפר המעשה הידועה ממרן הק' בעל דברי חיים זיע"א שפעם אחר הסדר יעב מרן ז"ל והכה בשני ידיו הק' על מעיו ואמר כהאי לישנא: "שישו מעי שישו כמה מצוות יש בכם כמה כזיתים מצה ומרור וארבע כוסות יש בכם שישו מעי שישו" ספק רבינו ז"ל ובשעת מעשה ספק רבינו ז"ל בידיו הק' על בטנו

בצהלת פנים, וככה המשיך לספוק כפיו כמה רגעים על בטנו מתוך חדוה עילאה על אשר זכה להמצאות שקיים בליל זה.

בספר מושיענין של ישראל מסופר על חג הפסח בצל רבינו בעיצומה של "מלחמת העולם השנייה":

בשנת תש"ד בערבי פסחים הורע מצבם של יהדות אונגארין פברט, והרשעים החלו במלאכתם האכזרית לנשל את בני ישראל מביתם ולהעבירם לגיטאות האימות, ביום רביעי לפני חג הפסח גברה הסכנה והורגש באייר כי הולך ומתקרב זמן ביצוע הגזירה ר"ל, אנשי בית רבינו החליטו כי לא יתכן שרבינו ימשיך לדור בביתו מפני השנאה העמוקה התהומית שחשם הנאצים ימ"ש לרבינו. אחרי תפלת ערבית של אותו היום הוצא רבינו בחבא מביתו והועבר למקום סתר בביתו של ר' פנחס איזראעל ז"ל, שם נתבקש ללון. בביתו של רבינו נשארה רק המבשלת ואחת השכנות.

ואכן באותו ערב באישון לילה ואפלה התנפלו קלגסי חס.ס. יחד עם השוטרים ההונגאריים על ביתו של רבינו, ואיימו על הנשים שיגלו היכן מקום מחבואו של רבינו, הללו ענו כי אין ידוע להם דבר על מקום המצוא, הרשעים חיפשו וירדו אל ופשפשו בכל פנות הבית, עלו על העליה וירדו אל המרתף, וגם נכנסו אל בית המדרש, כעבור שעותיים בעל חיפושים שהעלו חרס, הלכו הרשעים לדרכם.

דברי אלוקים חיים

כתב הטור שבת שלפני פסח קורין אותו שבת הגדול וכו', וכל המפרשים נתקשו בזה, מדוע נתיחס הנס ליום השבוע ולא ליום החודש, וכשאר המועדים שנבקעו ליום החודש. ויש לומר על פי מה דאיתא בזה"ק (יתרו דף פח). כל בראין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. נמצא דהתנוצצות אורות הגאולה דיציאת מצרים, כבר התחילה להיות בשבת קודש קודם יציאתם משם, כיון שבו תלויים הארות העתידות לבא במשך השבוע שלאחריו. אם כן יש לומר דמשום הכי קורין אותו שבת הגדול, כיון דבגבהי מרומים כבר נגמרה השפעת הגאולה בשבת קודש שלפניו. ומאיי טעמא יחסוהו גם כן בתר יום השבוע, כיון שהשבת גרם לכל נס הלזה.

(הובא בד"י מצורע ע' תל"ח)

ידוע מה דמתאמרא משמיה דהרה"ק מבראדיטשוב זיע"א דעל פי דרך הטבע אי אפשר להזהר שלא תחמיץ העיסה, אלא שהש"ת שולח מלאכים לשמרה מחימוץ העיסה. ומעתה אמר יאמר האדם מדוע אטריח עצמי בשמירתה, כיון דלמלא לא יועיל לי כלום השתדלותי. אמנם אין הדבר כן כי המלאכים שבאים לשמרה הם אלו המלאכים שנבראו מפעולות האדם וטרוחותיו לצורך המצוה, וכמו שביאר זקנינו המהרש"א ז"ל במס' מכות (דף י'). ולכן אם לא יעשה מה שיש ביכולתו לעשות, לא יהיה לו מלאכים שיבואו לעזרתו. (הגדה על פסח ד"י)

רבינו כהן לקל עליון על משמרתו ולא ישלטו בו ידי זדים. למרבה הפליאה חזר ספר הסמ"ג הנ"ל לרשותו של רבינו כשרד בארה"ב, אחרי שהיה אבוד ממנו בשנות הזעם, יחד עם אוצר הספרים שלו שנאבד ונתפורז בברחו מסאטמאר.

באותו ערב בו נערכו החיפושים בביתו של רבינו, פשטו ההונגאריים על ביתו של סוחר יהודי בעל עסק גדול של ניירות, שהיה להם טינא כנגדו ורצו לנקום בו. מיד בהכנסם לביתו ירו בו ונפל מתבוסס בדמו ונפח נשמתו. וראו עין בעין חסדי ה', אשר נמלט רבינו מביתו באותו היום, ואילו ח"ו היה רבינו נשאר בביתו מי יודע מה היו הרשעים הללו עוללים לו בחמתם. מאותו יום והלאה שוב לא חזר רבינו עוד לביתו, אלא היה נחבא במקומות אחרים, עד הגיע תת המלטו מהעיר סאטמאר מתוך ההפיכה במכונית של הצלב האדום. מקום מחבואו של רבינו היה סוד כמוס, ורק יחידים ממש ידעו היכן רבינו מסתתר, רק פעמיים בלבד נראה רבינו ברבים אחרי יציאתו מביתו, פעם אחת בערב פסח בעת אפיית המצות, והב' בערב פסח במקוה.

בערב הפסח הופיע רבינו לאפיית המצות בבית מדרשו, ועסק בעבודתו הקדושה. לפתע פרצו הרשעים ונכנסו לבית האפייה בקולות וזוועות חיפשו ובדקו וצרחו בקולם. כל הציבור ברחו על נפשם מרוב פחד ואימת מות, ורבינו נשאר על עמדו והבצק למצות מצווה בידו ולא זע מפניהם. והרשעים

מרן הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זי"ע"א

עבודות קודש

זקה"ק היה תמיד אומר באמצע לימודו 'הריני עושה עצמי מרכבה לשכינה הק', 'המאור שבה יחזירנו למוטב', כמובא בספרים הק', [עיין דרכי צדק (אות כ"ו)] וז"ל: קיבלתי ממורי (הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע) בכל עת שהוא לומד, יחשוב: הריני עושה את עצמי מרכבה

לשכינה, כדאיתא בשערי ציון בתיקוני הנפש, ואפילו אלף פעמים ביום יאמר כן, ואמר מ"ו ב"י כי הגוף המתקדש מאוד בזה, וכשירגיל עצמו בזה, יטהר מחשבתו ויסיר ממנו הרהורי עבירה, ויזכה להתפלל במחשבות קדושות, ומקדש עצמו כמו בתעניות וסגיפאים. ע"כ. והיה אומר זאת בלהב אש וברתחת קודש, וזכיתי ללמוד עמו הרבה בחברותא, וכשהיה באמצע הלימוד מתלהב בקודשו ואומר הנהג' ברעש, והייתי משתאה ומחריש אל מול זקה"ק, אך הוא דחק בי ואמר 'זאג אויך, זאג אויך'...

כשהגיע רבינו זי"ע לשנות הארבעים אמר לבנו אמו"ר [בעל ה'ברכת צבי מביאלא פשיסחא] זצ"ל כדי לעודדו בלימוד התורה, שכבר סיים י"ב פעמים את כל הש"ס!

גדולים וטובים הפליאו את ידענותו ובקיאותו העצומה של רבינו זי"ע בהלכה, והוא אף כתב בעצמו חיבור שלם על הלכות ברכות הפרות, המובא בהקדמתו לספר פרקי אבות עם פירושי

אבוה"ק, וכידוע שרבינו זי"ע חזיק מאד את ידיעת ההלכה והשו"ע, באומרו שאין ערך לחסידות ולחומרות וכו' אם אין יודעים ההלכות הפשוטות בשו"ע, כמש"כ מזה הרבה במכתביו.

[מתוך בוצינא קדישא סיפורים וזיכרונות מנכדו כ"ק אדמו"ר מביאלא-פשיסחה שליט"א]

סיפר הגה"ח ר' סיני פרנקל ז"ל מת"א, שהיה החברותא של רבינו זי"ע בימי חורפו בפולין, ואז לא היו ישיבות ומוסדות רק למדו בחברותא בשטיבלעך, ולמדו שניהם יחד בחברותא, וסיפר כי עיתים כשהגיעו הוא רבינו זי"ע ולתוס' או עניין מוקשה, ונתייגעו זמן רב בהבנתו ולא הגיעו אל

דברי אלוקים חיים

ויקרא' א' זעירא. מרמו על פי מה שאיתא בגמרא [גדה לבן] שמלמדן לאדם לפני שגולד את כל התורה כולה, והעניין הוא בכדי שיכול לבוא אחר כך להשיג מה שלמד באופן שלא יהיה נהמא דכיסופא. וזמן שמבואר מהרה"ק רבי אלימלך מליזנסק זי"ע בליקושי שושנה (דף צ"ט) חז"ק: הנהגה הנשמה שהיא תחת כיסא הכבוד אז היא יודעת להשכיל כל התורה כדאיתא בגמ' ומלמדן אותה כל התורה כולה וכיוון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו. ויש ליתן טעם לשבח זה שמתחילה מלמדן אותה ואחר כך בא מלאך סוטר, ונ"ל שמתחילה הנשמה שוכנת תחת כיסא הכבוד ולמען לא יהא לה נהמא דכיסופא היא נבראת כידוע, וזו ההכרחי ללמדה כל התורה כולה כי אילו לא היה לה נהמא דכיסופא לא היה באפשרי לנשמה בבואה לגוף החומרי להתגבר עליו לשבר תאוותו, והכרחי ללמוד כל התורה שעי"י יכול לשבר כח תאוות הגוף, ועוד אם לא היו מלמדים אותה לא היה באפשרי לקבל וללמוד אחר כך את התורה, לכן מלמדים אותם מתחילה כדי שאחר כך בנקל תוכל לקבל וללמוד את התורה, אך אם היה נשאר כך בלתי סתירת המלאך לא היה שום תועלת בבריותו כלל כי לא היה צורך שום עבודה ופעולה לעבוד כך לשבר כוח התאוה כי היה כבר מלא תורה כאשר היו מלמדן אותו מתחילה בקדושה, בא המלאך וסוטר על פיו ומשכחו, אך אף על פי כן נשאר הרושם שנרשם בו בזה שהיו מלמדן אותו כל התורה וצריך האדם לעבוד בכל כוחו והתאמצותו לעורר את הרושם הנרשם בו לבוא אל המעלה שהיה בו קודם בריאתו, כמו שהיה במחשבתו מתחת כיסא הכבוד, עכ"ל. ובהו יש לרמוז את האל"ף (כמו וואלא"ף חכמה איוב לג), זעירא (כשהוא קטן), שמלמדים אותו במעני אמו, בכדי שאחר כך יהיה באפשרותו וידבר ה' אליו ויוכל להשיג בעצמו, אמן כן יהי רצון.

אדם כי יקריב מכם קרבן. נוכל לפרש כמו שאיתא בדברי בינה מאבי קבני (כי תשא ד' רנב) חז"ק: 'הנהגה אנו אומרים ב-שמונה עשרה: כי א-ל שומע תפילות ותחנונים אתה' וזו הנהגת הכפל-לשון 'תפילות ותחנונים', והנהגה באמת כאשר ישראל מתפללים לפניו יתברך, ואין ביכולתם לפרש צרכיהם ושיתחם לפניו, וה' יתברך ברוב רחמי מקבל תפילותיהם, איך שהוא. והוא בעצמו יתברך עושה מזה תחנונים, ומפרש כל צרכיהם השייך להם-הכל בסדר הראוי. וזו שומע תפילות, והוא בעצמו כביכול עושה בזה תחנונים. וזה מה שהקב"ה מתפלל עבור ישראל מה שהם צריכים להסדיר תפילותם לפניו יתברך הוא בעצמו עושה זאת'. ולפי"ז יש לומר: 'אדם כי יקריב מכם' שהראשית והפתוחה יהיה משני הצדדים, מכם מעצמותו ומקרבן, ואז קרבנו לה, השם ית' גומר מקרב ומצדך הכל לטובה, אכ"ר.

א' זעירא. אל"ף הוא אותיות פלא, ומבואר בתיקוני זוהר [קלה]. רמז לבתי, שגמרם על תפילות ישראל שקושר תרמים לקונו מתפילות ישראל [עיין תוספות הגיגה יג:], וזה מרמו שאפילו על דברים קטנים גם כן צריך להתפלל להשם יתברך. [חלקת יהושע]

שאמר כ"ק אמו"ר וצוקללה"ה זי"ע ועב"י בשם צדיקים קדמונים: שאיש ישראל צריך להתפלל ולבקש מהשם יתברך על כל דבר ודבר הנצרך לו, מקטן ועד גדול. ולא רק על עניינים גדולים, או בהיותו שרוי במצבים קשים-אלא על כל דבר ודבר ממש. ולא עוד, אלא אפילו בזמן חסר מאומה ויש לו כל טוב, אך צוקק לאיזה דבר-ביקש אותו מהשם יתברך. וכגון: מי שצריך מנעלים, אף שלא חסר לו הממון לכך-בכל זאת על מנע מלבקשו מאת השם יתברך. ויאמר: אבי שבשמיים אני צריך מנעלים. אבינו אב הרחמן בא תן לי אותם. גם אמרו צדיקים: שאדם בכל מקום ובכל מצב שיש לו עת רצון, יתפלל לפני השי"ת אפילו בלשונות הפשוטות. ולא דווקא בבית הכנסת ובסידור, ובנוסח מיוחד. אלא בלשונות דווקא. [בנו כ"ק מין אדמו"ר מביאלא וצוקל"ה מבשר טוב-החיות המתים דף נז]

בא' השנים אצל אא"ז זי"ע בסעודת שבת עתיקא קדישא, ישבו שם כמה מבני הרה"ח ר' לייבל פרידמן ז"ל, שהסתלק אז לא מכבר. והזכיר אחד מהבנים את הסיפור המפורסם ששמעו מאביהם, שהלך פעם ר' לייבל לטיול בעיירה שעדליץ עם אא"ז זצ"ל בהיותו יתום בעודו ילד רך

בשנים ממש, ועברו דרך פסי הרכבת ובדיוק עברה שם הרכבת, ובימים ההם היה הרכבת עדיין חידוש, ואמר ר' לייבל לאא"ז: הבט הנה, וראה כוחו של הקטר הזה, אשר מסוגל בגבורתו ובעוצמתו לסחוב את כל הקרונויות הכבדים מאחוריו. ונענה לו אא"ז בהיותו ילד קטן - 'ואני מתפעל הרבה יותר מגבורת הקב"ה אשר מנהיג ונושא את כל העולם כולו. ע"כ הסיפור שסיפרו.

וזקיני זי"ע ברוב מדרגותיו, מעולם לא ראינו ולא אדם דרכו להתבייש מבני אדם, אף פעם לא שם אף ליבו דברי בני אדם וחישוביהם, אך זכורני שאז ממש לא ניחא ליה הדברים, ופעם יחידה שראיתי זאת על פניו הק' כעין בושה ומבוכה, ובנסותו לטשטש עובדא זו, סיפר מיד מאחיו הרה"ז ר' נתן דוד ז"ל מלונדון, שפעם פתח אביו הרה"ק משעדליץ זי"ע את דלת הדרו, ואמר לסובבים החפצים אתם לשמוע דבר חכמה מבני שנת דוד? בהיותו ילד קטן שאל את אביו זצ"ל על תמונה שבה היה נראה עקידת יצחק, שאברהם עמד עם סכין גדול בידו מעל יצחק וציוור של מלאך האוחז בידו ומעכבו

מלשחוט, וישאל 'מדוע המלאך אוחז בידו של אברהם?... -והוא מותוב לה ומפרק לה- יש לי תירוץ! הרי מכל מצווה נברא מלאך, והמלאך לא רצה שיהיה לו מתחרה, ע"כ 'עצור את אברהם אבינו מלעשות עוד מצווה'... כך סיפר אא"ז מאחיו זצ"ל, והיה נראה שכוונתו לטשטש הדברים הקודמים...

מרן הרה"ק ר' משה מרדכי מלעלוב זיע"א

טובות זכרונות שנשמעו מפ"ק של כ"ק מרן אדמו"ר ה'אורחות אהרן' מפינסק קארלין זצוק"ל

בתורה. גם לאחר שזכינו שנטל על עצמו את הנהגת עדתנו הקדושה, ראינו כי כל משאת נפשו הוא שהבחורים והאברכים ייגעו עצמם בלימוד התורה, ואף גם הקים מפעל לעידוד בחינות בגמרא והעניק מכספו לכל בחור על כל דף גמרא שנבחן, וכל פעם שנכנסו אליו ואמרנו לו שבחור פלוני נבחן כך, ופלוני נבחן כך, היו ניכר התרגשותו הגדולה ושמתו הרבה, ואף שמחת אדם שזכה בסכום כסף עצום אינה משתווה לשמתו הגדולה

בעת שמעו את הרה"ח על התמדת הבחורים. ופעם בעת התרגשות אמר לנו כמה מילים ואסא האט מיר אין גאנצן צו טרייסלט [א.ה.] אח"כ גודע שרבינו אמר לו באותו זמן "היי חלקי עמכם", ומענותו של האדמו"ר זצ"ל העלים הדברים].

[1] זכור לכל את התקשרותו העצומה של רבינו לרבו כ"ק אדמו"ר מוהר"א מקארלין הי"ד שהיה דבוק בו מאוד, והאיך שלא היה טיש שלא דיבר ממנו, וכן הרבה לדבר מבניו הקדושים הי"ד ובפרט מבנו הה"צ רבי דוד זצ"ל, ואף התבטא פעם שאילו היה נשאר בחיים היה הוא א' שיינער ממלא מקום אין קארלין, וביקש מאוד

שיעשו זכרון בשבילו להיות לו שם ושארית. [2] ידוע מאמר החכם "אין דבר העומד בפני הרצון", בפשטות הכוונה דעל ידי הרצון אפשר להתגבר על כל המכשולות המפריעים, אך רבינו זיע"ע פ"ה הכוונה דאם יש רצון חזק אזי "אין דבר עומד", אין כל מכשול שעומד נגדו. דהרצון אינו נתון רק כח להתגבר על המניעות, אלא גם מסלק אותם שלא יפריעו כל עיקר.

[3] רבינו זצוק"ל סיפר לי בהזדמנות א' מענין הכנה טרם נסיעה לצדיק, וכך סיפר: שהי' א' מחסידי חב"ד שאמר שבכל נסיעה שהוא נוסע לרבו מיד הוא פועל ישועה בזה.

ופעם אחת לא הי' באפשר להיכנס ודחו את כניסתו ליומא אחרא, והתחיל להל לומר שקשה לו מאוד לדחות כניסתו, בהטעמו כי קודם כל נסיעה לרבי באותו יום הוא טובל א"ע וקורא את כל ספר התהלים וכו', או אז הבינו הכל משום מה נושע חסיד זה תיכף אחר כל נסיעה.

תשעה באב או להמתין לאחר ת"ב, ונענה מיד ואמר "ניין, שוין שוין, יעצט נעם שוין און גיי שוין", ואכן הלכנו מיד, ואספנו מיד את כל תלמידי הישיבה ומסרנו להם דברי קדשו כמו שציוונו, ואכן דבריו הקדושים הדליקו אש קודש בלבבות הבחורים, וניתן היה להבחין ממש בחוש איך שהמתניו הבחורים וציפו למוציא ת"ב כדי שיוכלו מיד לשבת וללמוד. ובתקופה שלאחר מכן דלקו האורות כאן במשך כל המעת לעת, היו בחורים שישבו ולמדו עד השעות

דברי אלוקים חיים

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. וברשי"ז ל' לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו וכו', אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהם בלשון עראי וטומאה שנא' ויקר אלקים אל בלעם.

ולבאר ענין, הנה כתיב ולא קם נביא בישראל כמשה, ואח"ל בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם. והנה נשמת ישראל בעולם העליון לא היה חסר לה כלום, וכל הכלית ירידתה לעוה"ז כדי שלא תאכל נהמה דכסופא(מגיד משיבט). ואי בגמרא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב כי ישירם דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, משל לשני בני"א שצלו פסחיתן, אחד אכלו לשם מצוה, ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בהם, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בהם. הרי לנו דשניהם עושים פעולה אחת ובכל זאת דרכיהם נפרדים זה מזה. ובזאת ייבחן האדם אם לאחר עשיית המצוה הוא שפל בעיניו, אות הוא שקיים את המצוה בשלימות, אולם אם ח"ו לאחר עשיית המצוה הוא מתגאה סימן הוא שלא עשה המצוה כהוגן. וכן מובא מהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א על הגמרא מה דעלך סני לחברך לא תעביד, שפי' דמה שהוא סני לחברך והיינו מה שמונע אותך מדביקות בה, לא תעביד, ועי"כ ידעו האבות דרך ה' ולשמור מצותיו, דכל מה שהביאם לדביקות ידעו שזה מצות עשה ועשו אותו, ומה שמנע מהם דביקות ה' ידעו שהוא בלא תעשה ולא עשו אותו.

וזהו ההבדל בין משה לבלעם, דאצל משה כתיב ויקרא א' זעירא, היינו שאחר המצוה היה עניו ושפל בעיניו, ומאיך אצל בלעם נאמר זיקר' חסר א' זעירא, כי בלעם היה היפך מדת הענוה, כמו שאמרו במש' נפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע.

המאחרות של הלילה ולפני שהלכו הגיעו כבר בחורים אחרים ללמוד לפני התפילה, והיתה אז הצלחה יתירה בבחינות על מסכת שבת, וראינו איך שדברי צדיק עושים רושם וגודל כוחו - לצדיק - "יעצט שוין", ש'ס האט זאך אן גיצונדן א פייער אין ישיבה, ש'ס איז געווארן אזא ברען, ות"ל ישבו אז ולמדו וחזרו שוב ושוב.

[4] ידוע כמה שעמל עבור הישיבה והת"ת, ובמגבית האחרון הרי זכור לכל איך שאפפו אותו יסורי איוב ואעפ"כ ישב והמתין אולי יבוא עוד אחד ויתרום כנדבת לבו, וחילק לכל אחד מטבעות מיוחדות ואף פעם לא היתה דרכו בכך, וחזף מצב בריאותו הרופף נשאר עד שעה מאחרת מאד כי אולי ישנו עוד אחד שלא נתן עדיין.

[5] הזוכרים את רבינו זיע"ע בימי עלומיו המה מעידים כי כבר בעודו בילדותו ניכרה בו יגיעתו הגדולה בדרכי עבודת השי"ת, וגם במעלליו יתנכר נער וכבר אז ניכרו עליו יראת השמים והתמדתו הגדולה

א' כשעלתה לנו ההצעה לנסוע לבלגיה עלינו אל רבינו זיע"ע לשאול את חוה"ד קדשו כרת מה לעשות, ואז לא היה המושג שאברכים שלנו יצאו לחו"ל, אך רבינו זיע"ע זירזנו ועודדנו מאד לקבל ההצעה, ומסרנו לשליחים שאנו מקבלים ההצעה, ושאנו ונתנו עמם בענין והיה אמר שנקבל באותו יום תשובה, אך עברו כמה ימים שלא קיבלנו מהם תשובה, ועלינו שוב אל רבינו לספר לו מהנעשה, ועל דבר אשר עדיין לא ענו לי תשובה, ואמר לי בוודאות 'ס'

וועט זיין אין הארדענונג, הם יבואו מיד לקרא לך!, ואכן באותו יום באו השליחים למסור תשובה חיובית ונסענו עמם לבלגיה.

[6] עובדא ידענא בא' מתלמידי בת"ת ד'ערלוי שזיה ילד קטן שלפתע החל לחוש בראשו כאבים חזקים והלכו ייעמו לרופאים ועשו לו צילומים, והם הוכיחו שיש לו גידול במח רח"ל.

וציוו הרופאים לעשות לו ניתוח מייד כי זהו סכנת נפשות ממש, והיה זה בתקופת חוליו של רבינו והיה קשה להיכנס אליו, אך אחר השתדלויות הצליחו להתקבל אצלו ונכנסו אליו באמצע הלילה וציווה - כדרכו בקודש - לתת איזה סכום כסף לצדקה, והוסיף שיקחו איזה גוי וימכרו לו את הגידול, ואכן כדבריו כן

עשו, לקחו איזה גוי ושילמו לו שיקנה את זה והוא לא הבין כלום, וכעבור ימים אחדים הגיע הילד לת"ת בריא ושלים כאחד האדם.

[7] ידוע לכל עמלו של רבינו זיע"ע עבור התלמוד התורה והישיבה שהקים ע"ש רבו הה"ק הרבי ר"א מקארלין זיע"ע הי"ד, והייתה תקופה שעמדנו בראשות הישיבה ולמדו אז מסכת שבת בישיבה, ויום א' יומיים לפני תשעה באב עלינו למעון קדשו של רבינו זיע"ע לברחוב בהר"ן להתייעץ עמו בדבר הצורך להתחזקות יתירה בישיבה. והחלטנו אז על תכנית עידוד מיוחדת לבחורים שיסיימו את כל מסכת שבת, ורבינו זיע"ע ביקש למסור לתלמידי הישיבה בשמו 'אז מ'זאהל זיך נעמען מיט א פייער מיט א ברען', ושמועי זאת התבוננתי וחשבתי הרי עתה הוא לפני תשעה באב ואם יתאספו כל תלמידי הישיבה עכשיו ונדבר ע"ז לפני תשעה באב אזי עד שיתחילו בלימוד המסכת לאחר ת"ב תפוג כבר ההתלהבות, ושאלנו את רבינו זיע"ע אם למסור הדברים לפני

מֵרֵן הַרְה"ק הָאֲמֵרִי הַיִּים מוֹיֵז'נִיץ זִיע"א

עובדות קודש - הכנה לפסח - לקראת יו"ד ט' ניסן

לפני פסח יתנו לו לאכול במרפסת בכדי שגם הוא יחוש בהכנת הבית לקראת החג הקדוש ודבריו הנלכבים והמרטיטים פלחו כליות ולב.

המכנות רבנו לקראת החג מפעם לפעם היה נוסע למירון להשתטח על ציונו של רבי שמעון בר יוחאי כאשר נשאל פעם לשם מה לו לטרוח כל הטרחה הגדולה הזו השיב איך אפשר לגשת לומר פקודא בתר דא בלי רבי שמעון.

בהיותו שם בט"ו שבט תש"ל לפני נשואי הרה"צ ר' ישראל ארנסטר שליט"א הזכירו בפניו מישהו הזקוק לישועה הפטיר מרן כעת אין זמן לחשוב על איש פרטי אלא לדאוג למען הכזית מצה.

פעם בהיותו שם בתום תפלת שחרית ואחרי השיר בר יוחאי נגש לציון הקדוש ואמר רבי שמעון בר יוחאי הקדוש פעלו במרומים שחיים מאיר בן הינדא יזכה לשתשובה שלמה באמת ושתהא לו דעת למצה הקדושה, באחת השנים ימים ספורים לפני פסח נסע להתבאח למירון וערך שם סיום על תיקוני הזוהר.

מסביר היה רבנו הטעם מדוע מכונה השבת שלפני פסח שבת הגדול כי שבת קודש משפיעה רוחניות וגשמיות לשתי ימי החול הבאים אחריה וכדברי הוזה"ק דדהוא יומא מתברכא מניה כל שתא יומין ושבת כזו המסוגלת להשפיע לימות השבוע שלאחריה ליל סדר קדוש כזה עם כל הכרוך בו היינו אורות עליאיים והשפעות ברוחניות וגשמיות וראויה להקרא שבת הגדול.

הדריכות ההשתוקקות והגעגועים לחג הלכו וגברו אם בתחלה היה סופר החדשים והשבועות הרי שבימים האחרונים ספר את השעות. פעם בחודש ניסן לאחר שקידש את הלבנה פנה להרה"ח ר' יעקב רוזנברג ז"ל שעמד לידו ואמר לו יאנקלך דו זעהסט דעע לבנה וועט אינג' שיינען אין די הייליגע סדר נאכט והפטיר סיינאך דא 168 שעה ביו צום לבנה מצה (יעקב הנך רואה הירח הזה יאר לו זית הסדר יש עוד 168 שעות עד אכילת הכזית מצה)

פעם כאשר ליל הסדר חל אור ליום ג' לביל ש"ק שלפני כן בעת עריכת השלח התבטא בעוד שבעים ושתיים שעות נאכל אי"ה את הכזית מצה הדבר נשנה מספר פעמים פעם בפרוס החג בעברו בחדר הבגאים וראה על השלח מונחת הגדה של פסח לקחה בידו ובהתרגשות עזה הביט בה והפטיר אהה הגדה של פסח!

את זה אני יודע - העיר לו רבנו אבל האם אתה מתקרב אל הפסח? ומיד פנה לשני ושאלו היכן אתה אחוז עם הפסח האם שפשפת כבר את החלודה?.

מצות תאכל במקום קדוש (ויקרא ט) מרן היה דורש פסוק זה כמין חומר מהו המקום שבו אוכלים את המצות הוה אומר הפה לפיכך יש להכשירו כראוי שהמצה תאכל במקום קדוש.

ואכן נדבקו כולם מהתלהבותו שעברה כל גבול איש איש לפי מדרגתו השתדל אף הוא להתכונן לטהר נפשו שיהיה מוכן נקי מפרור חמץ לקראת לילה רם ונגשג זה אשר כיום יאיר.

ברם רבנו השתדל להיות מעורה בנקיון הבית גם בפועל בלקחו חלק בעבודת הנקיון וסידור חדרו בפרט בנקיון הספרים פעם

דברי אלוקים חיים

מפרש היה רבנו ויארף את הבצק וכי לא חמץ (שמות יב לט) בהכנה לקיום המצוה כבר מברייחים את החמץ ההכנה עצמה בדבקות כבחה לגרש את יצר הרע. *ההלכה היא אשר ביטול חמץ אפשרי כשהחמץ ברשותו ומסביר שיש לומר הכונה כי כשיודע האדם שהחמץ ברשותו היינו שעניני הרשות הם חמץ או בנקל יכולים לבטל החמץ מגור אבל כשאינו ברשותו כלומר שאינו חושב שהרשות הוא חמץ אי אפשר לבטל את החמץ.

**

ופרש את הפסוק (שמות יג ז) ולא יראה לך חמץ יראה מלשון גראין דברי רבי כלומר מוצא חן אם בר ישראל עבר ח"ו עבירה שהיא חמץ על כל פנים לא יראה לו החמץ העבירה שעשה, אלא יכאב לו לבו להיות דואג ומציר זו מדרגה נעלה כאשר העבירה אינה מוצאת חן בעיניו.

**

היה מפרש את הכתוב (שם יב טו) כי כל האוכל חמץ ובריתה הנפש הוא מישאל מיום האישון עד יום השביעי שלא יחוש הרגשת קדושה בכל ימי היום טוב וזהו העונש החמור ביותר.

בהיותו רבנו באמריקה לחג הפסח התנדבו כמה בחורים לסייע בהכנות לפסח ומרן חילק תפקידים באמרו אתה תקלף תפוחי אדמה אתה תדאג להכנת המרור וכיוצא אין וועל זיך דרעווען מיט"ן של"ת הק' (ואני אתראא עם השל"ה הק' כלומר יתיישב ללמוד ב)

באחת השיחות עם תלמידי הישיבה בעת בחינתם בסוף הזמן אמר בין היתר, הבחורים צריכים לשפוך שיחם לפני השי"ת בספר תהלים כדי שיזכו לישב בדעת ובכוונה נכונה בסדר הקדוש ההולך ומתקרב.

בעת בחינת תלמידי הישיבה בשלהי חורף תשכ"א אמר בין השאר בלילה זה של ליל הסדר אפשר לקנות בריליאנט שטיינער יהלומים וכך לעלות אל מדרגה גבוהה כמו משה רבנו ע"ה, הקב"ה יחונן לנו דעת אל המצה ואל הכוסות. בפסח אם אוכלים בדעת כמו שצריך אז אפשר לומר הלל הגדול צריך ללמד הבחורים שיש להם הזדמנות לקנות מטמונים בזול לקנות פסח ולקנות שבת, שנים אלו של ימי הנעורים בהן קובעים את קו החיים לדעת איך להתנהג בעולם ולבנות את העתיד. על כן דעו נא בני היקרים לנצל את ההזדמנות היקרה חיטפו מרגליות מהשוק - בזול.

בבחינה שבסוף הזמן של חורף תשכ"ב התבטא לאמירת הגדה והלל צריכים להגעיל את הפה מדברי הבאי דברי רשות.

ומסביר היה כשם שמכניס את הבית לקראת הפסח מקרצפים כל הבית מלכלוך מנקים כל פינה מהחמץ משפשפים את הכלים להוריד את טינופם ומורידים מהם את החלודה אחר כך מבעירים אש בתנור ומחממים אותו היטב כדי שהמצות תיאפנה כדין, כן צריך יהודי לעשות בדק בית לבבו ובנפשו לנקותו מהחמץ שאורו בעישהו לשפוש את תאוות היצר ואחר כך לחממו במצות המצה.

לפני חג הפסח הוה מרגלא בפומיה לשאול האסט שוין געכשרעט די כלים ווי האלסט דו מיט"ן פסח האסט שוין אפ

געריבין דעת זשאווער, (האם הכשרת כבר את הכלים היכן אתה מחזיק עם הפסח? השפשפת כבר את החלודה?).

בערב שבת פרשת ויקרא תשכ"ז בעלותו לתפלת קבלת שבת נלווה אליו יהודי שקם מחוליו ובישר לרבנו כי הוא כבר בריא ב"ה, העיר לו מרן כעת כבר תוכל להתכונן לסדר להסיר את החלודה, הזהר הק' אומר כי בסדר הק' קיימת המשכת המוחין דאבא אינג' מבין פשט בזה אבל אני מבין כי זה דבר טוב! (א.ה.) היה הגה"צ המקובל רבי ישראל אליהו ווינטרוב זצ"ל מבאר בדבורי קודש אלו ביאורים על דרך הסוד).

ובשובו מבית המדרש לביתו פנה אל אחד ממלוויו ושאלו מה נשמע והלה ענהו הפסח מתקרב,

מרן הרה"ק בעל השפע חיים מצאנו זי"ע"א

זמן הרתיונו... זכרונות מהגה הפסח תש"ז

התבטא אז שבפסח מתעלים כל בני ישראל להיות במדרגת בני מלכים ואין זה נאה לנסיכים ללבוש בגדים כאלו. הוא צוה על מקורבו הרה"ח ר' מרדכי ויינברגר, ראש ועד ישיבת שארית הפליטה, לדאוג ללבוש מהודר עבור הבחורים. הוא פעל רבות עד שהצליח להשיג תרומה מיוחדת עבור כך, וכיומיים לפני החג נערכה חלוקת כובעים וחליפות לכל הבחורים.

אין לתאר את שמחתם של הבחורים, שקומתם הכפופה כמו הוגבהה עם לבושם את המלבושים החודשים לאחר הבגדים הבלויים שלבשו בשנתיים-שלוש האחרונים.

ליל התקדש חג הפסח...

בליל התקדש החג ערך מרן זי"ע את הסדר בבית מדרשו במחנה פערנוואלד, שהיה אז המרכז הרוחני הגדול של רמניה, ברוב עם, במעמד גדול ומפואר ובהשתתפות כשלוש מאות יהודים. מלבד הבחורים שלמדו בישיבת "שארית הפליטה" והבנות מבתי החינוך "בית יעקב" שמרן זי"ע הקים שם, הסבו במחיצתו הקדושה עוד הרבה יהודים יראים תושבי המחנה, שרידים שכולים נשברו לב, גלמודים ויתומים, אלמנים ואלמנות.

בתחילת הסדר טבל המעמד כולו בים של דמעות. הפצעים שהחלו להתרפא

מעט, שוב נפתחו. הזכרונות הקשים יציפו את כל הנוכחים שנזכרו באחת ב"סדרים" המפוארים שערכו אך לפני מספר שנים, בבתיים ובנחלותיהם, איש על מחנהו ואיש על דגלו, כל אחד עם בני משפחו וילדיו שקיימו את "אנן הבן שואל", ועכשיו... רובם של הנוכחים היו בודדים וגלמודים שאיבדו את כל היקר להם.

רק בהשפעת רוחו הטהרה ובהשראתו של מנהיגים האהוב והנערץ, כ"ק מרן זי"ע, התעלו כולם לאוירה תגית של שמחה ושכחו את צרותיהם וסבלותיהם, עד שבסיום הסדר היו כולם נתונים בתוך האטמוספירה העילאית והרוחנית הגבוהה שמרן זי"ע גביהם. מרן זי"ע שהיה שרוי כל שעות עריכת הסדר בדבקות גדולה, התאמץ בכל יכולתו לרדת מן ההר אל העם, להסביר את מושגי הסדר וסימניה, את עניניה ואת סיפורי יציאת מצרים, עד שכל בחור וילד הבין אותו לאשורו.

דוד הלבדשטאם זצ"ל, האדמו"ר מקשאנוב, שהתגורר אז בברוקלין ושלח סכום עצום לטובת הענין. במכתב תודה שכתב אליו כ"ק מרן זי"ע לאחר הפסח, ביום ראשון פרשת בהר, י"א אייר, בדרכו לביקורו הראשון בארצות הברית, הוא מודה לו נרגשות ומתאר

דברי אלוקים חיים

דבר תורה אחד שאמר מרן זי"ע בליל סדר במחנות פערנוואלד לאחר המלחמה שנת תש"ז

הקב"ה מצרף מחשבה ומעשה של שני אנשים כדי לברוא מלאך עם גוף ונפש על הפיסקא בהגדה "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר", על פי הסיפור הידוע, שהגה"ק רבי עזריאל הורוויץ זצ"ל מלובלין, המכונה ראש הברזל, חזר בפני יהודי הקדוש זי"ע על דבריו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע. שפירש הפסוק, ואקח את אביכם מעבר הנהר, אביכם מלשון רצון, כמו שכתוב, לא אבה יבמי, והשי"ת לוקח את הרצון שלנו, מעבר, היינו מן העבירה, הנהר, להאיר אותה בנהורא.

הג"ל בזה בהקדם מאמרו הידוע של הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע על הגמרא, ישראל קדושים הן יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה, וקשה, למה זה שיש לו ואינו רוצה נקרא קדוש. גם דברי תוס' אינם מובנים. שכתבו שם: ויש שיש לו ואינו רוצה - ואפי"ה איקרו קדושים שמומן את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת, עכ"ל. הלא נראה שדרשו לגנאי את זה שיש לו ואינו רוצה, שהוא מומן את חבירו רק מפני הבושת, ולמה נטשו איקרו קדושים בלשון רבים.

אלא שידוע שמכל מצוה שאדם מישראל מקיים, נברא מלאך, שיש לו גוף ונפש, שהם משני יסודות רוחניים, אך רוח. מחלק המעשה של המצוה, שהוא חלק גשמי, נברא גופו של המלאך, ומחלק המחשבה, שהוא חלק רוחני, נברא הנפש. אם כן, אדם שמקיים מצוה רק מפני הבושה, בלי מחשבה תחילה, בורא רק את הגוף של המלאך. לעומתו, זה שרוצה ואין לו, שעושה רק את חלק המחשבה, בורא רק את נפשו של המלאך.

אמנם, כיון שבני ישראל ערבים זה לזה ונחשבים גוף אחד, מצרף השי"ת את חלק המחשבה של אחד עם חלק המעשה של השני, וביחד נברא מלאך מושלם בגוף ובנפש. זהו ברמז דברי חז"ל, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, שהשי"ת לוקח את המחשבה של האדם שלא עשה מעשה, ומצרף אותו למעשה של אדם שעשה בלי מחשבה, וכך יוצא מלאך מושלם.

לכן, כשיש שני אנשים, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה, אזי גם זה שרוצה ואין לו, אינו מושלם, כי בורא רק את חלק הנפש של המלאך, ורק בצירוף עם זה שיש לו ואינו רוצה נברא מלאך מושלם. לכן כתבו תוס', ששניהם יחד איקרו קדושים, כי זה שעושה מפני הבושת מצרף את חלק המעשה שלו לחלק המחשבה של זה שאין לו ורוצה. עכ"ל.

ברוך זה ביאר מרן זי"ע: ואקח את אביכם, שהשי"ת לוקח את הרצון ואת המחשבה שיש לאדם אחד, מצרף אותו עם חלק המעשה של אדם אחר שעשה בלי מחשבה, וכך נהיה שלימות עד שמקויים, מעבר הנהר, שמאיר בנהורא את העבירות.

(תש"ח) להרה"ח רבי משה גליק עורך ביטאון צאנו על עזרתו הרבה בל"ג חפצה

משתתף בשבע סעודות "שבע ברכות" לשבע חתנים במחנה "ברגן בלזן"

לפני חג הפסח נסע מרן זי"ע, עם כמה ממקורביו, מפערנוואלד למחנה "ברגן-בלזן", שבאזור הכיבוש הבריטי בגרמניה, שם כיהן כרב, תלמידו הגה"צ רבי ישראל אריה זלמנוביץ זצ"ל, לימים רבה של עכו. מטרת הנסיעה שמה היתה להביא משם כמות של קמח-שמורה, מהמשלוח שהביא לשם מלונדון, הגאון הצדיק רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל אב"ד וייטצען.

"לא ישער גדול המצוה הנעשית, כי באמונה אשר היו מוכנים חס ושלום להתענות בכל החג הקדוש"...

מיד בשובו של מרן זי"ע לפערנוואלד, החלו במלאכת אפיית המצות, עם כל ההידורים והחומרות, כשמרן זי"ע מגיע בעצמו כמה פעמים לעמוד ולהשיג על כל הנעשה.

ימי הפסח התקרבו ובאו, אולם הכנת מצרכים ומאכלי סעודת החג עבור מאות האנשים שחשו בצילו, עלו לו בצער ובקושי גדול. יום ראשון של פסח כל באותה שנה ביום שלישי, אבל ביום ראשון של אותו שבוע, עדיין לא היה מספיק אוכל אפילו עבור סעודה אחת לכל המשתתפים, שכבר הסכימו וקבלו עליהם להיות שרויים בתענית במהלך רוב ימי החג. כמובן שמרן זי"ע היה מאד מודאג מכך ומוטרד כיצד לרצות את המוני תלמידיו ואת המתגוררים במחנה, ששיעו לאוכל כשר בתכלית הידור לקראת החג, כפי שהורגלו בבתיהם לפני המלחמה.

כ"ק מרן זי"ע הפעיל קשרים רבים לשם כך ודרש מנדיבי עם ומארגונים שונים לתרום עבור "קמחא דפסחא" פשוטו כמשמעו. רק ביומיים האחרונים שלפני החג הצליח להשיג תרומות מכובדות, ומיד הורה להתחיל בעבודות הכנת הבישול למאות משתתפי ה"סדרים" וסעודות החג. גם את בית המדרש הגדול שבמחנה היו צריכים להכין לקראת עריכת הסדר, ולשם כך הובאו עשרות שולחנות וספסלים מכל רחבי המחנה, ואלו הוצבו בשורות, אחת אחרי השנייה, אל מול מקומו של כ"ק מרן זי"ע.

בין התורמים לשם כך ולטובת "קמחא דפסחא", היה שאר-בשרו כ"ק הרה"צ רבי

פאר מקדושים

פנינים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת ויקרא תשפ"ה

כתוב בספר הגן (קראקא של"א) דמאה ברכות בנוסף לאחד עשר ברוך שיש בנוסח ברוך שאמר הם ק"א, והם כנגד ק"א פסוקים שבפרשת ויקרא, כי כל המברך כהוגן כאלו הקריב קרבנות אשר בפרשת ויקרא עכ"ד.

(חומת אנך להחיד"א, ישעיה חה)

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א ב)

שמעתי מההכח השלם כמוה"ר דוד מילדולה נ"ר שפירש, דהנה אין אדם מקריב קרבן עד שמכיר חטאו ויודע במרדו, והוא שידוע מה שאמר רז"ל (סוטה ג.) אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, והחוטא יצא מכלל אדם ונכנס לכלל בהמה, וכשמותרט על חטאו ומכירו ונותן אל לבו לשוב אל ה' וירחמהו, אזי חוזר לאיתנו הראשון, ואדם יקרא שמו ולא בהמה. וזו היא כוונת הכתוב באומרו אדם כי יקריב מכם, ר"ל מי שיקריב קרבן לה' ודאי אדם הוא, דשפיר קרינן ליה שם אדם יען שהכיר בחטאו וחזר לכללו הראשון, ושפתים ישק.

(פרע עץ חיים (אמסטרדם ת"ב) לרבי חיים אביגדור מקושטא)

ואם נפש אחת תחטא בשגגה והביא קרבנו וגו' (ד כז)

הקשה הגאון מהר"ל מפראג, דבן י"ג עד בן עשרים אינו בר כרת (הוריות ת.), ואם אין זדונו כרת אמאי מייתי חטאת. וכבר עמדו זוה הרבנים הגאונים מוה"ר דוד אופנהיים ז"ל ועוד, וגם אני בענייני כתבתי בזה בשער יוסף ד"ה אף בס"ד. וראיתי לכתוב אשר כתבתי בענייני דרך דרש בקונטרס כסא דוד דרוש ט', ושם נאמר מה שפירש הרב ידוע בירך בפרשת וירא, במשז"ל לא מתו בני אהרן אלא בשביל שאמרו ישראל לא ירדה השכינה למטה, וכיון שמתו נדב אביהוא ידוע ששרתה השכינה למטה, והוא תמוה. ופירש במ"ש הרב עשרה מאמרות, כשהשכינה למעלה אינו מעניש עד בן כ', וכשהיא למטה הרי היא כב"ש של מטה ונענש מבן י"ג.

וכתב הילקוט ראובני דבני אהרן לא היו בני כ', ומזה ידוע שירדה השכינה למטה, וזהו תורף דברי הרב זרע ברוך. והשתא ניתא קושית מהר"ל מפראג, אין בן י"ג עד בן כ' דאינו בר כרת מייתי חטאת. אלא דבזמן שבית המקדש קיים אשר שם זיבחו זבחי צדק היתה השראת שכינה, ובן י"ג איתיה נמי בכרת.

(פתח עינים להחיד"א, מסכת הוריות)

וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו. (ד לה)

יש פלוגתא בגמרא (ברכות לד:) בין רבי אבהו לרבי יוסי אי בעלי תשובה עדיפי מצדיקים גמורים או צדיקים גמורים עדיפי מבעל תשובה. ושמעתי ממורי הגאון מוה"ר העשיל ז"ל מקראקא שאמר הוכחה גדולה דבעל תשובה עדיפי מצדיקים גמורים, דבגמרא בשבת בפרק הבונה (קד.) איתא, אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דרדקי האידינא לבי מדרשא, ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו וכו', קו"ף קדוש רי"ש רשע, מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש (פרשי שאחורי הרי"ש הוא גבי הקרף), אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע, ומאי טעמא מהדר תגיה דקו"ף לגבי רי"ש, אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ע"כ. א"כ מוכרח דבעלי תשובה עדיפי מצדיקים גמורים, דאל"כ אלא דצדיקים גמורים עדיפי, א"כ למה מהדרת תגיה דקו"ף לגבי רי"ש ולמה לא מהדר תגיה לגבי צדיק, אלא על כרחך דבעלי תשובה עדיפי, עכ"ד ודפח"ח*.

(פני משה (לובלין תמ"א) לרבי משה מקראקא אב"ד אויסא)

*ד"ת זה לא הובא בחנוכת התורה

פנינת הדף היומי

ישוּבו רשעים לשאולה, אלו פושעי ישראל. (קה.)

במסכת מגילה (כה) א"ר יוחנן אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע. ובמסכת פסחים (מט:) אמרו עם הארץ מותר לקרעו כג, וא"ר שמואל בר יצחק [מותר לקרעו כג אפילו] מגבו.

ושמעתי מזקני תלמידי חכמים שראו הגמרא שלמד בה זקניו הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע, והיה כתוב על הגליון, הטעם שאמר 'מגבו' משום שאסור להסתכל בצלם אדם רשע לכן יש להרגו מאחוריו, עכ"ל"ק.

(דברי תורה למהר"א ממונקאטש, ח"ז אות ל)

כל חלב וכל דם לא תאכלו. (ג יז)

בפסוק ויעש אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם (ג כא) כתוב במדרש (ב"ר כ. יב.), בתורתו של רבי מאיר היה כתוב כתנות אור באל"ף. ויש לדקדק למה דווקא בתורתו של ר"מ היה כתוב כן, דמאתר שרבי מאיר בבלר וסופר היה כדאיתא בעירובין (ג.ג.), אם הדין הוא שצריך לכתוב כן, יכתוב ג"כ בתורה של אחרים עם אל"ף.

ותירץ הגאון רבי יעקב כ"ץ פופרש ז"ל אב"ד פרנקפורט בעל השב יעקב, דלפי תורתו ולימודו של ר"מ ולפי מה דסבירא ליה, היה צריך לכתוב בתורתו כתנות אור באל"ף, דידוע הגמרא בפסחים (כא:) אמר רבי אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואיסור הגאה במשמע, עד שפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בבבילה דברי רבי מאיר, ר"י אומר דברים ככתבן ומותרין בהגא. ואיתא במסכת סנהדרין (נט:) אדה"ר לא הותר לו בשר לאכילה דכתבי לכה יהיה לאכלה ולכל חית הארץ, ולא חית הארץ לכה. וא"כ לפי מה דסבירא לרבי מאיר כל היכא דכתב אכילה אפילו איסור הגאה במשמע, היה אסור לאדה"ר לעשות לו כתנות עור מחיה, לכן כתב רבי מאיר כתנות אור באל"ף.

(הועתק בקובץ ירושתנו מתוך כת"י תלמידו ר"מ מנהיים מווארמייזא)

רבינו יעקב פופרש כ"ץ זצ"ל בעל שב יעקב

- כ"ב בשבט ת"ק -

נולד בפראג לרבי בנימין הכהן פופרש (פאפערש), וגם שימש שם כדיין.

למד תורה אצל גדולי הדור הגאונים רבי אהרן שמעון שפירא מפראג ורבי אברהם ברודא זצ"ל. בשנת תנ"ח נתמנה לרב בקובלענץ. בשנת תע"ח נבחר לכהן כאב"ד וראש ישיבה בפרנקפורט שניין.

נשא ונתן בהלכה עם גדולי דורו, וחיבר הספר הנודע שו"ת שב יעקב. בישיבתו בפרנקפורט למדו יוסף שטיינהארט בעל זכרון יוסף מפיווראד, חתנו הג"ר נפתלי צבי קצנעלנבוין, הג"ר דוד טעבלי שייאר, והג"ר רבי אלהן אשכנזי (בעל הסדרי טהרה) וגדולי תורה רבים אחרים.

ידוע שהרמח"ל בשעתו לא השיגו את תוקף גדלותו, ועל כן היו לו המון מתנגדים, וכשהוא עבר בפרנקפורט בדרכו מפאדובה לאמסטרדם, השביע השב יעקב את הרמח"ל בפני בית דין שלא ילמד ולא יכתוב בתורת הקבלה.

ידועים שנים מבניו, רבי יהודה לייב, ורבי זאב וולף שהיה בתחילה דיין בפרנקפורט ואחר כך נתמנה לרבה של פרידברג. בתו פרומט נפטרה בחייו במהלך לידה בכ"ב סיון תצ"א, ואביה האב"ד תרם פרוכת לזכרה.

השב יעקב נפטר בכ"ב בשבט שנת ת"ק ונקבר שם, ואחרייו נתמנה הפני יהושע לרבה של פרנקפורט.

באמונתו יהיה

דברי תורה מזורזנו המשגיח זיע"א

יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון ע"ב

פרשת ויקרא תשפ"ה

אמונת המועד

ערב פסח בשבת: בחינת יובל - ומסוגל לגאולה

הנה הזכרנו כמה פעמים דברי החתם סופר (בדרשותיו לשב"ג שנת תפ"ח דף רמ"א) שהזכרנו כמה פעמים בענין סגולת שנה זו שחל בה ערב פסח להיות בשבת להיות ראיה לגאולה. שכן גם בכניסת ישראל לארץ היה כן שחל ע"פ ברכת. וכתב עוד שם וז"ל, וכן היה יום נשיאתו של הלל במעשה דבני בתירא ר"פ אלו בדברים בע"פ שחל להיות בשבת. והיינו משום שאותו דבר היה סיבה להחזיר קרן מלכות בית דוד למקומה כ"כ בעשרה מקומות יען כי בבית שני המליכו הכהנים ושוב נתגלגל להורדוס ובניו והעלימו עינם מפסוק, לא יסור שבט מיהודה, כ"כ רמב"ן פ' ויחי, ע"כ ראו חז"ל להחזיר עטרה למלכות בית דוד ע"י נשיאי התורה הלל ומשפחתו. וזה היה סיבה ע"י ע"פ שחל להיות בשבת שעלה הלל מבבל ומלך עליהם עכ"ל עיי"ש.

והנה, בהאי מעשה דבני בתירא יש לדקדק כמה דקדוקים. דאיתא שם (פסחים ס"ו) "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא שלא ידעו אם פסח דוחה את השבת עד שהלל דרש להם במבועדו אפילו בשבת. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם. התחיל מקנטרן בדברים מי גרם לכם שאהיה נשיא עליכם עצלות שיהיה בכם שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. אמרו לו, רבי, שכת ולא הביא סכין מערב שבת מהו, אמר להם, הלכה זו שמעתי ושכחתי" וכו'.

והנה נפלא הדבר מאד, היאך עשו דבר גדול כזה של מסירת הנשיאות בלי ישוב הדעת כמו שהעידה הגמ' מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא. והרי דבר זה הוא נסיון גדול לוותר על מינוי הנשיאות והיאך החליטו זאת בלי שהיה וישוב.

ועוד יש לתמוה, מה ראו על ככה למנותו נשיא לפי שידע דבר אחד שהם לא ידעו. הרי כל אחד יש לו חלקו בתורה, ומצינו בדוד המלך שלמד מאחיתופל ומאיש בושת. וכל תלמיד מחכים אב רבו. וא"כ למה יש למנות את הלל לנשיא בשביל דבר אחד שלמדו ממנו.

וביותר צ"ב, שהרי לבסוף גם הלל לא ידע להשיב על השאלה אם הבאת הסכין דוחה השבת. וא"כ טעות בעיקר התמנותו שהרי גם הוא לא ידע דבר אחד. והיה להם להורידוהו מגדולתו.

עוד יש לתמוה, היאך יתכן שהלל קנטרן בדברים, והרי ידועה הפלגת סבלנותו של הלל כמובא בפ"ב בשבת. ודברי קנטור אלו הם היפך מדתו לגמרי.

והנה, ענין פסח שדוחה שבת הוא לפי שמעלת היובל הוא למעלה משמיטה ואף העבד שאינו יוצא בשביעית כי אומר לא אצא חפשי מ"מ בשנת היובל גם הוא יוצא. ובפסח הוא בחי' שער החמשים כי יצ"מ היתה מכה הארת בחי' שער החמשים כדאיתא בזה"ק עה"פ, וחמשים עלו בני ישראל. אלא שבפועל לא יצאו משער החמשים ונשארו על לעת"ל.

וכבר ביארתי שבביל פסח אנו דורשים בסדר ההגדה פרשת, ארמי אובד אבי, ששם מוזכר יצ"מ בפעם החמשים בתורה כדי לעזור שער הנו"ן של הגאולה העתידה. ונמצא שבפסח הוא הארת שער החמשים, וע"כ הוא למעלה מהשבת שהוא בחי' השביעית. והפסח דוחה את השבת. ולכן הלכה

זו שייכת לבחי' היובל ואינה מושגת לכל, ולכן נעלמה מבני בתירא, כלומר שהלכה זו בבחי' מאין תמצא והיא נעלמה ראשית חכמה יראת ה'. ודוקא הלל שהוא מזרע מלכות בית דוד לו יאתה השגה זו. ודוקא לו נתגלה שפסח דוחה שבת, כי שרשו מבחי' היובל בחי' הראשית כנ"ל, וגם זמן גילוי הלכה זו היתה בתקופה שחל בה ע"פ בשבת המסוגלת להרמת קרן דוד כמ"ש החת"ס.

והנה, בשעה שנתגלה להלל הלכה זו נחה עליו רוח של מלך המשיח כי הלכה זו שייכת לבחינתו של משיח. ולכן, במועד ו' אפילו בשב"ת. הוא בגמי, מנח"ם ציו"ן ובונה ירושלים. ועל כן מיד קבלוהו לנשיא עליהם, כי במשיח נאמר שכל הגוים ירוצו ויתבטלו למשיח כמ"ש, (ישעיה ס') והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך. וה"ו חשו התבטלות להלל אשר נחה עליו אז רוחו של משיח. ומאחר שהוא השיג הלכה זו ששייכת לבחי' היובל מיד קבלוהו לנשיא, ולא בשביל שהוא ידע הלכה אחת שהם לא ידעו, ולכן אף שגם הלל לא ידע אח"כ ההלכה אם הבאת הסכין דוחה את השבת לא הורידוהו מגדולתו, כי מאחר שההלכה היא שאין ההבאה דוחה את השבת, הרי שאין הלכה זו שייכת לבחי' היובל שהיא למעלה מהשבת, וא"כ אין מוטל על הלל דייקא להשיג הלכה זו, וא"כ אין גרעון במה שלא ידע איזה הלכה.

ומה שקינטרם הלל שלא שמשו את שמעיה ואבטליון, י"ל שעשה כן בשביל שלא יקנאו בו שהשיג הלכה זו, לכן רצה לטשטש את מעלתו ולתלות את סיבת ידיעתו ההלכה בשביל שמש שמעיה ואבטליון ולא בשביל שהוא מסוגל לכך מצד מעלת נשיאותו.

אמנם, מן השמים רצו לפרסם האמת שהוא לצד מעלת נשמתו וכדי שיתקיים, לא יסור שבט מיהודה שימנוהו לנשיא. לכן נסתבך שנשכח את ההלכה של הבאת הסכין וזכה יתברר שלא בשביל ששימש שמעיה ואבטליון ידע ההלכה שפסח דוחה שבת דא"כ למה לא הועיל שימושיו לדעת גם הלכה זו, אלא על כרחך שדוקא הלכה השייכת לבחינתו השיג.

והנה מובא שהחתם סופר העיד על עצמו, וכן העיד עליו הישמח משה, שהוא נפש ישעיה הנביא. והנה ישעיה הנביא מתנבא על הגאולה העתידה ואומר (ישעיה ס"ה) ה' אלקים עלי יען משה' אותי לבשר ענוים שלחני לחבוש לנשברי לב לקרא לשבויים דרוור ולאסורים פקח קח לקרא שנת רצון להו"ה. והם הם דברי החת"ס שבפפתח דברנו הקורא אלינו דברי נבואתו של ישעיה, לקרא לשנה זו שחל בה ערב פסח בשבת שנת רצון לה', כי הוא עת מסוגלת ביותר, לקרא שנת רצון להו"ה. הוא בגמי, תשובו"א אל אחוזת'ו.

ותקופה זו יש בה מעלה נוספת שהם ימי רצון וזמן קבול תפלות, וכל יחיד יש בכוחו לגרום את העת רצון לגאולה, וע"כ אחריות מוטלת על כל יחיד שכפי הנורה שהגאולה לא באה ע"י הגדולים שבדורות הקודמים, בהכרח שצריכה היא לבוא ע"י הקטנים, וגדול כוחו של יחיד כידוע המעשה מהבעש"ט ז"ע שחזה פע"א ביוה"כ שהיתה גזירה רעה בשמים ונתבטלה ע"י איזה עם הארץ בתמימות לבו.

והשי"ת יעזור שנזכה עוד בשנה זו לגאולה שלימה ואמיתית ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו אמן;

(ויקרא תשנ"ד)

שבת אחים

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכני זי"ע - ח' ניסן תק"ס

פעם למד הרה"ק המהר"ש מבעלזא זי"ע מסכת מידות והתקשה באיזה עניין מוקשה, שלא היה מוכן לו בצורת בית המקדש. תוך כדי לימודו התנמנם הרה"ק מהר"ש זי"ע, ובחלומו התגלה אליו רבי מרדכי מנעשכני זי"ע, וראה אף שהוא לוקח מפתח ופוחת את בית המקדש, וכך הראה לו כל מה שיש שם, ואחר כך התיישב הרה"ק מהר"ש זי"ע ללמוד את דברי המשנה, ושוב היה ברור לו כל מה שלא הובן לו מתחילה. ואמר על זה הרה"ק מהר"ש זי"ע, כי המפתחות של בית המקדש נמצאים בידו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכני זי"ע.

(שבת אחים פרשת ויקרא תשס"ז)

חודש ניסן - גילויי האהבה בעולם

חודש ניסן הוא זמן עבודה של אהבה, ובו יש גילויי אהבה בעולם, ויש לרמז זה בשם החודש חודש האביב ראשי תיבות ב'רוך א'תה ה' ה'בוחר ב'עמו י'שראל ב'אהבה.

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל האוהב ישראל מאפטא זי"ע - ה' ניסן תקפ"ה

הרה"ק האוהב ישראל זי"ע בחתונה הגדולה באוסטיה, אמר בדברי תורתו, כי הנה לכאורה יש להקשות איך יכולים הברואים לשיר שירה לפני השם יתברך כל השבוע, רק כשבו יום השבת, שהשבת עצמו מתחיל לשורר שירה, על ידי זה שהשבת אומרת שירה לה, כולם משבחין ומצטרפים להלל ולשבח עמו, בזה פירש מה שאומרים (שחרי"ל לשבת קודש) יו"ם השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת לפיכך יפארו ויברכו ל-א כל יצוריה, כי על ידי שיום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת, על ידי זה יכולים כל הברואים לפאר ולברך להשם יתברך. הרה"ק היידישי הרי"ם זי"ע שמע את הדברים בחתונה זו, והפליא עד מאוד בדברים אלו.

אצל הרה"ק האוהב ישראל זי"ע היה עבודה גדולה בעבודת האכילה, אכן כשהזדקן לא יכול היה לאכול כמו בשנים קדמוניות, אך כשהגיעו ימי הפסח אכל הרבה מצות יותר מכפי שהיה אוכל בשנותיו אלו, ובני המשפחה והחסידים התפלאו על כך שיכול לאכול כל כך הרבה מן המצות בשנותיו אלו, אך אמר להם הרה"ק האוהב ישראל זי"ע, כי מה שהוא אוכל בכל ימות השנה הוא טועם בזה טעם של עפר, ורק יש דבר אחד שבו מרגיש הוא את טעמו, והוא טעם אכילת המצה.

הלילה הזה כולו מצה וכולנו מסובין - השפעה של אמונה וחירות בכל העולם כולו

הרה"ק רבי יואל מאסטמאר זי"ע אמר לפרש מה שאומרים 'הלילה הזה כולנו מסובין', וזרי הנשים אינם חייבות בחסיבה, וכן מה שאומרים 'הלילה הזה כולו מצה', הרי אין אוכלים רק מצה, ואמר בזה, כי אף הנשים שאינם מסיבות בפועל, מכל מקום בזה הלילה מתברר לכל העולם איך שהוא בהנהגת הבורא יתברך, ולכן בזה הלילה נעשים כולם מסובין דרך חירות, שמכירים איך כל הנהגת הבריאה היא ביד הבורא יתברך, וכן הלילה הזה כולו מצה, שבזה הלילה מאיר אור האמונה בכל איש ואיש ובכל מקום ומקום, וזהו כולו מצה.

זה הוא העניין שהצדיקים היו יוצאים לטייל ברחובות העיר בליל הסדר, כי כל העיר כולה הוזהרה לחירות ואמונה, כולנו מסובין, וכולו מצה, כל העולם כולו מאיר בחינה זו של חירות.

הרה"ק רבי צבי אלימלך ה'צבי לצדיק' מבלאזוב זי"ע - ה' ניסן תרפ"ד

היה יהודי בשם ר' יצחק תאומים ז"ל שעברו עליו צרות רבות בתקופת הפרעות ביהודי גליציה, על כן בא לפני הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע וביקש הימנו שיעשה עליית נשמה לידע ולהודיע על מה עשה ה' ככה, שנשחטים יהודים בכמה כפרים ועירות [אירכה העובדה בדברי אמונה עמ' קל"ד - קל"ז].

הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע הרהר כמה רגעים תוך כדי שהוא מעשן במקטרת אשר בידו, ופתח ואמר, תאומים, איר גלייבט אז דער רמב"ם איז געווען א בעל רוח הקודש. השיב ר' יצחק ואמר, כי אכן אם הרבי אומר כן, הרי הוא מאמין לזה. המשיך הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע ושאל אותו, על הטורף זה, על הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, על הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע והכתומים, על הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ועוד מצדיקי הדורות, ועל כולם השיב ר' יצחק ואמר, כי הוא מאמין שאכן היו בעלי רוח הקודש.

אחר זה פתח הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע ואמר, האמן לי, כי אף אם היו כל בעלי רוח הקודש אלו בדורינו, גם לא היו יודעים יותר מאשר גלוי יודיע לצדיקי הדור, אלא שבשנת תרע"ד לקחו את שר העולם והכניסו להיכל אחד בשמים, ומיהכל זה יוצאים קולי קולות, ומלאכים ושרפים עומדים תחת ההיכל ומנסים להקשיב את הנהגת שר העולם ההיכל, אף אין יכולים לשמוע מאומה עניין מהות צעקות אלו. וסיים

ואמר, תאומים, איר דעשרעקט אייך וואס מען הרגעט אויס עטליכע יודען און זדערפער. עס וועט קומען א צייט וואס מען וועט נעבער נעבער וכו', נאר די ווייסע בארד וועט דעמאלטס שוין נישט זיין, ובוהא אהד בזקנו.

*

דרכו של הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע הייתה, שהיה מחלק לחסידיו קוגל רותח עד מאד, עד כי ממש היו מקבלים כווייה לגודל חמימות הקוגל, ועם כל זה חילק את הקוגל בידי. שאל אותו בנו הקרן ישועה זי"ע, למה אינו מחלק עם מזלג, אמר הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע לבנו, כי אם יבין את הכוונות של הקוגל לא ישאל שאלות אלו. בשנתו האחרונה של הרה"ק הקרן ישועה זי"ע אמר, כי עתה השיג להבין עניין הכוונה של הקוגל, ואמר שהוא חושש שמא יסתלק לשמי רום, ואכן אחר זמן קצר הסתלק לבית עולמו. בנו הרה"ק רבי ישראל מבלאזוב זי"ע מבארא פארק אמר על זה בצחות, כי ברוך ה' שהוא עדיין לא השיג סוד זה של הקוגל.

*

היה חסיד אחד של הרה"ק רבי משה מרזאוואדוב זי"ע שלא היה מדבר עם טלית, ושאל אותו הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע על כך, ואמר כי ביום החופה, הרהר בדעתו אשר בעת עמדו לפני בית דין של מעלה מה יוכל לענות על מה שישאלוהו, על כן חשב בדעתו כי הרי יקברוהו עם טלית, ועל כן יקבל על עצמו שלא לדבר עם הטלית, וכל מה שישאלו אותו ישיב ויאמר, נו נו.

אחר שהתחיל הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע להנהיג את עדתו, אמר כי החסיד נפטר לבית עולמו ועלה לבית דין של מעלה ועבר בשלום, ואמר על זה הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע, כי לא זכה לזה משום שלא דיבר בטלית, כי עם זה יכלו בשמים להסתדר, אלא זה סייע לו, מה שבהיותו חתן חשב על כך מה יוכל לומר לפני בית דין של מעלה, מזרינה זו היא שסייעה לו.

*

שמעתי מר' אליהו שטיינבערגער, כי אחר שנפטרה הרבנית של הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע, משך זמן רב הייתה באה צפור לביתו של הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע, פעם אחת נכנס הרה"ק השומרי אמונים זי"ע אל הבית, וראה איך הציפור עומדת על ידו של הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע, והוא מדבר עם הציפור, אכן מאז והלאה לא ראו יותר את הציפור. (שבת אחים פרשת ויקרא תשס"ט)

ניצול כל רגע - בשבתות בניסן

האבני נזר זי"ע כתב, שכל שעה בחודש ניסן חשוב כמו יום שלם בחודש אחרת. ואיתא ג"כ בספ"ה ש,ק,ש, ששעה אחת משבת קודש חשוב כמו אלף שעות בחול.

וא"כ, בודאי יש"ק בחודש ניסן צריכים לצלל כל שעה וכל רגע ללמוד לפני התפלה ולאחריה, וכן להתפלל ולנצל כל היום, שכל בלאט גמרא בניסן חשוב הרבה יותר מכרגיל, וכן כל קפיטל תהילים בניסן חשוב הרבה יותר מכרגיל.

(שבת אחים תוריע תש"ט)

לרקוד יחד עם השבת - בחודש ניסן

כשהיה הרה"ק משיניו זי"ע בארץ ישראל נסע עם הרה"ק ר' אלעזר מנדל בידרמן זי"ע לחברון, אמר לו הרא"מ להרב משיניו, בודאי אתם רואים איך שההרים של חברון מרקדים לפי שהאבות הקדושים הלכו עליהם. השיב לו הרה"ק משיניו, אני מאמין בזה שההרים מרקדים לפי שהאבות הק' הלכו עליהם.

והנה, יש לנו זכות שהכותל המזרחי של בית מדרשנו נחפשה באבנים שהגיעו מחברון עי"ה, ובודאי הם ג"כ מרקדים. וגם השי"ת מרקד בחודש ניסן, כמ"ש מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, וגם כל שבת מרקדת, ועאכ"כ שבת בחודש ניסן, א"כ, בזמן כזה בודאי צריכים אנו לרקוד עמהם בשמחה.

(שבת אחים תוריע תש"ט)

לעשות הכנה - לספר ניסי ה'

הפסרת פרשה זו היא נבואת ישעיה. המתחלת, עם זו יצרת לי תהלת יספרו. שזהו מהכנת הפסח להכשיר את מעשינו להיות ראויים לספר תהלת ה' בהגיע ליל הפסח. שהרי אין הקב"ה חפץ בקלוסו של אדם רשע. כמו שאחז"ל על גחזי שלא הניחו אותו מן השמים שהוא יספר את הנפלאות שעשה אלישע, אלא הזמינו באותה שעה את האשה שתספר בעצמה את הנפלאות. ואמרו על זה חז"ל, שאילו היתה בסוף העולם היו מביאים אותה כדי שלא יבוא הקילוס מאדם רשע.

ועוד כתוב בהפסרת הפרשה הפסוק, מחיתו כעב פשעין וכענן חטאך שובה אלי כי גאלתיך. וכנ"ל שביעור החמץ מעורר דוגמתו ביעור הרע של העולם, ושימחו החטאים לגמרי ולא תמצאנה עוד.

(ויקרא תשנ"ו)

מצה זו שאנו אוכלים: להתדבק באחדות הבורא יתברך המרומזת בה ולהביאה אל קרבנו

בספרו **גבורות ה'** (פרק לה) מבאר המהר"ל כי המצה באה להורות על ענין אחדות ה' בעולם ולגלות שאין שום כח ממלעדי הבורא יתברך, ועל ידי אכילת המצה מתקשרים אנו ומתדבקים באחדות זו. המהר"ל מבאר כי עצם מציאת המצה מורה על ענין הזריות והעדר הזמן, שהרי אפיית המצה נעשית בלא שהות חימוץ אשר במצבים שונים יכולה להיות אפילו רגע קט כמבואר **בשולחן ערוך** (או"ח ס' תנט סע"ב) [כמו כן לומדים חז"ל על שבח מידת הזריות בשאר מצוות התורה מחובת הזריות באפיית מצה, שהרי **המכילתא** (בא פר' ט) דורשת את לשון הפסוק 'ושמרתם את המצות' (שמות יב, יז) כאילו נכתב 'ושמרתם את המצות' ולומדת מכך ש'מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה', ונמצא שהמצה היא מקור העדר שהות הזמן בכל מצוות התורה].

לעומת זאת אפיית החמץ נעשית על ידי המתנת זמן, שהרי לאחר שמניחים בה את הקמח והמים ממתנים לה לעיסה עד שתתפח, ומאחר שהזמן מורה על ענין הטבע הנתון תחת הגבלות הזמן - ואילו נסי יציאת מצרים היו בכח ההנהגה אשר היא למעלה מדרך הטבע - ציזה אותנו הבורא לאכול מצה ולהיזהר ממשוה חמץ, וזאת כדי להתדבק בנסי יציאת מצרים המורים על אחדותו יתברך בעולם וכוחו הגדול שהוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן הזמן.

בלשוננו אנו היינו אומרים שבמאכל החמץ ישנם שלושה מרכיבים (Ingredients), קמח מים וזמן, שהרי לאחר שמעריבים בו קמח ומים נותנים למרכיב הזמן לעבוד את עבודתו עד שהבצק תופח כראוי, מה שאין כן בהכנת המצה אסור להכניס את המרכיב השלישי ולאחר לישת הקמח עם המים יש לשמור על הבצק שלו ייכנס בו כח הזמן להתמיצו, **ולכן מתדבקים אנו על ידי אכילת המצה באותה הנהגה נסית שהתגלתה ביציאת מצרים בכח גדול וביד חזקה**, הנהגה שהיא למעלה מן הטבע ולמעלה מן הזמן.

נסי יציאת מצרים בחודש הראשון: כי הראשית מורה על העדר הזמן

המהר"ל אף מבאר שמסיבה זו היו הזמן המיועד לנסי יציאת מצרים בחודש אשר נאמר עליו 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה' (שמות שם. ב), שכן כל דבר שהוא ראשון לא היה בו מציאות של משך זמן, שהרי ההגדרה של 'זמן' היא כאשר אנו מתחילים למדוד משעה מסוימת משך של דקות או שעות, והשעה שבה מתחילים אנו למדוד אינה לוקחת זמן אלא היא נקודת התחלה אשר ממנה הזמן מתחיל. ועל דרך משל, השעה 12:00 אינה אורכת זמן, ורק כאשר נרצה למדוד את המרחק בין השעה 12:00 ובין השעה 12:05 נצטרך להמתין ליד השעון משך זמן של חמש דקות.

לפיכך נבחר חודש ניסן להיות החודש אשר הישועות הנפלאות בו מקיפות, שכן ענין נסים ונפלאות אלו הינו הכח שהוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן הזמן ואף גם החודש הראשון מורה על נקודת התחלה שאין בה הגדרה של זמן, ובשונה מהחודש השני המורה על תקופת זמן של שלושים יום שעברו מנקודת התחלה של מידת חדשי השנה. לא בכדי היתה יציאת מצרים בחודש אשר הוא 'ראש חדשים' שכן חודש זה מורה על העדר הזמן, והדבר בא לרמז **שנסים אלו לא היו על ידי מלאך ולא על ידי שום כח אחר מלבד הבורא יתברך שמו**, ואין להם שום שייכות עם הגדרות של טבע והגבלות של זמן.

דם פסח ודם מילה: להתנזר מדרכי הטבע ולהתדבק באור אחדות הבורא

גם מה שמבואר בחז"ל שמצות דם פסח ודם מילה שניתנו לישראל במצרים היו תנאי קודם לגאולתם - מקשר המהר"ל עם הענין הנזכר. המהר"ל מבאר כי שתי מצוות אלו באים ללמד את האדם שעליו להתרומם ולהיבדל מהעולם השפל ולעבודו יתברך שכם אחד, המילה מורה על חלק הסור מרע, שבו עוזב האדם את כל חלקי הגנות, ואילו מצות קרבן פסח מורה על בחינת 'עשה טוב', שהרי ענין הקרבן הוא להתקרב אל הבורא יתברך ולעבוד עבודתו.

ובמקום אחר (גבורות ה' פרק מ' ועוד מקומות) כתב המהר"ל כי לפיכך נצטוו ישראל שבכל הדורות לקיים את מצות המילה ביום השמיני שכן הערלה מרמזת על ענין הטבע 'כי לפי הטבע יש לו להיות ערל' וכח המילה היא למעלה מן הטבע, ולכן מקיימים אותה ביום השמיני שהרי הטבע נברא בשבעת ימי בראשית ומתנהג על ידי שבע הספירות, ואילו המספר שמונה שהוא אחד יותר מהמספר שבע מרמז על הכח המתגבר על הטבע. מן הראוי גם להסמיק את דברי הרמב"ם שכתב כי טעם מצות המילה היא שעל ידה נוטה האדם למאס את התאוה, ועל פי זה כאשר האדם מקיים את מצות המילה הרי הוא נלחם עם הטבע, הטבע עומד וזועק 'הינך מחויב להשאיר את הערלה', הלא כל הנבראים כולם אינם מקיימים את מינם אלא מכח התאוה, והיאך תברות את הערלה, אך היהודים **שבכל הדורות - אינו נבהל מדברי הטבע, הוא מתנגד אליו ומכריז בקול כי אין רצונו שתהיה לו שום שייכות עם הטבע ועם תאוות העולם הזה**.

מסיבה זו ממשיך המהר"ל ומבאר (בפרק לה) שלא היו ישראל יכולים לזכות לגאולת מצרים כל זמן שהיתה הערלה קשורה אליהם, שהרי נסים אלו מרמזים על הכח שאינו תלוי בהנהגת הטבע ואילו הערל נתון תחת שליטת הטבע.

הקרבת קרבן הפסח בין הערביים: להורות על אחדות הבורא שאין בה שום שיתוף

הקרבת קרבן הפסח מורה על חלק ה'עשה טוב' בהתקרבות האדם לאור אחדות ה', ולכן - ממשיך המהר"ל ומבאר - היתה הקרבה בשעת בין הערביים המרמזת על העדר השיתוף, שכן זמן זה הוא זמן מיוחד לעצמו לאחר שהיום הקודם פנה ועבר ואילו היום הבא עדיין לא הגיע, ולכן ראוייה שעה זו להקריב בה קרבן פסח לא-ל המיוחד שאין בו שום שיתוף. זהו גם הטעם מדוע אסור לערל לאכול מקרבן הפסח, כי רק לאחר שהסיר האדם את הערלה וגילה בעצמו שאין לו שום שייכות עם ענייני הטבע יכול הוא להתדבק באור אחדות הבורא אשר הוא למעלה מן הטבע.

המהר"ל אף מבאר בהמשך דבריו (פרק לו) את מה שהצטוו ישראל לצלות את הפסח ראשו על קרבן ועל רכיעו, שכן **קרבן הפסח מורה על אחדותו יתברך בעולם שנגלתה לעין כל בעת היציאה ממצרים**, ולכן צולים את הפסח בשלימותו ואף נזהרים שלא לשבור ממנו עצם כדי לרמז על ענין האחדות שאין בו שום פירוד. גם עצם הצלי מרמז על ענין האחדות, שכן פעולת הבישול גורם לבשר להרחיב את עצמו ואף להיפירד לחלקים, אך בעת הצליה מצטמק הבשר ונכנס לתוך עצמו, הוא נוטה להתקשות ונעשה דבר אחד שלם שאינו נשבר.

על מצות ומרורים יאכלוהו: כי 'מאתו שהוא אחד יבואו פעולות מחולקות'

בכל שנה ושנה בזמן אשר בו הראה הבורא יתברך את נסי יציאת מצרים אשר הראו לעין כל את אחדותו יתברך בעולם, וכפי שאמר יתרו לאחר ששמע את כל התלאה שעברו ישראל 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים, כי בדבר אשר זדו עליהם' (שמות יח, יא), **בזמן אשר בו ראו כל יושבי תבל את כח הבורא יתברך אשר מי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, ציזה אותנו הבורא יתברך להתדבק באור אחדותו על ידי אכילת קרבן הפסח שפרטי דיניו מורים על ענין האחדות**.

בתוך הנהגת הטבע ישנם הרבה דברים הסותרים אחד את השני, על פי סדרי הבריאה לא שייכת מציאות של יום ולילה המשמשים בערבוביא וכדומה, אך בליל הסדר ציזה אותנו הבורא לאכול את קרבן הפסח על מצות ומרורים, ומבאר המהר"ל שבעצם סותרים המצה והמרור זה את זה, שהרי המרור מורה על השעבוד ואילו המצה על הגאולה, אך המצוה היא לאכול אותם יחד עם קרבן הפסח להורות כי **כלפי אחדותו יתברך המרומזת בקרבן זה אין שום סתירה בין גלות וגאולה**, הבורא יתברך נמצא במקום עליון שאינו תלוי בהגבלות של מצבים וזמנים ו'מאתו שהוא אחד יבואו פעולות מחולקות' (לשון המהר"ל בפרק לו), בעת אכילת הכריכה מתקשרים אנו עם אחדות הבורא שהיא גבוהה ונעלית על שני עניינים אלו גם יחד.

וכאמור בתחילת השיעור, הרי אף בימינו אנו שאין אנו יכולים לאכול

וצדיק באמונתו

הרה"ק רבי צבי אלימלך ה'צבי לצדיק' מבלאזוב זי"ע

ה' ניסן תרפ"ד

בן אחיו של הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע רבי צבי אלימלך, סר מן הדרך הישרה רח"ל, ועם הזמן נסע ללמוד באוניברסיטה, בברלין או בווינה, והיה שם איזה זמן, וכמוכן שלא התנהג ביהדות שם. לאחר איזה זמן הוצרך הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע על רפואת הגליו לבוא למקום זה בו היה לומד, ואף בימיהם כבזמניו אנו היו אנשים שאין להם מה לעשות עם הזמן, והכינו מודעות ותלאום ברחבי העיר, בו פרסמו כי הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע מגיע לעיר. בן אחיו ראה את המודעות, והחליט לילך, שכן התעורר בו מעט נענועים, על כל הלך לטיש.

כשהמידוד החסידי יין, רגה גם כן להעמיד יין, אך לא אמר את שמו, אלא אמר שם אחר, וכך היה כמה שבועות. לאחר מכן התעורר בו גענועים יותר חזקים, והחליט שרוצה להיכנס אל דודו, ונכנס אליו עם קוויטל, אך לא רצה לכתוב את שמו, על כן כתב איזה שם אחר בקוויטל, לא את השם שלו. הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע הביט אל הקוויטל, ראה את השמות, ותכף קרא לעבר הרבנית, שהייתה במטבח הבית, הירש מיליען כאן, שראה בקוויטל שהוא זה העומד לפניו. אחר כך התחיל לדבר עמו עניינים שונים, פאליטיק ביזנעס, אך שום דבר לא מענייני היהודות, ואמר לו שיחזור אליו עוד פעם. ואכן בא אליו אחר שבוע, ולאחר שבועיים, כשככל פעם דיבר עמו דברים של מה בכך, וכך היה כמה פעמים.

לפני שהרה"ק הצבי לצדיק זי"ע חזר לביתו, הגיע האחין להיפרד ממנו, והמשיך לדבר עמו, ולפני שיצא ונפרדו, נתן לו הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע חבילת נרות, ואמר לו, שאינו מבקש ממנו מאומה, אלא כל פעם בשבת ימסור לאשתו שתדליק הנרות לכבוד שבת. זה הוא בקשתו שהוא מבקש ממנו, ואכן לקח עמו את הנרות, ואף שאשתו לא הייתה גם כן בתכלית ההתנהגות בדרכי היהדות, אך זכרה גם כן מסכתה שהייתה מדליקה נרות לפני שבת, ומיני אז בכל שבת לפני שבת, הייתה מדליקה נרות, ואחר כך הלכו שניהם לתיאטרון, כך היה כמה שבועות. לאחר איזה זמן, שהדליקה נרות לכבוד שבת, ולא עשו סעודה לכבוד שבת, החליטו שיש גם כן צורך לאכול סעודה, ואכן הייתה מדליקה נרות ואחר כך ביטלו הסעודה ואכלו סעודה לכבוד שבת. ואחר כך הלכו לתיאטרון, וכך נמשך הדבר עוד זמן מה. אחר כך חשב לעצמו, שהרי הם מדליקים נרות ועושים סעודה, אולי יתפלל משהו לכבוד שבת, וכך אז יחלל את שבת, וכך הפסיק לחלל שבת, והתחיל להתפלל ולהניח תפילין בכל יום, ואט אט הנרות גרמו שיחזור לגמרי למוטב.

לאחר איזה זמן הוצרך ליסע על מסחרו, והיה אמור להיות איהם שהבלאזובער התגורר, על כן נכנס אל דודו מבלאזוב, ואז כבר היה נראה מראהו כמו יהודי, ונכנס לבלאזובער, ורצה ליתן לו מתנה, על כן הביא לו שעון יפה מזהב ונתנו לו במתנה. הבלאזובער לא רצה ללבוש שעון זהב גדול, אלא הניחו באיזה מגירה.

לאחר תקופת מה בליל פסח, שכידוע היה אצל הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע שולחן הערוך ומסודר באופן נאה מאד, כשהמפה הגיעה עד הרצפה, ועוד ענייני יופי והידור. באמצע שולחן ערוך, אמר הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע, הרי כתוב שיוציאו את הכלים היפים לליל הסדר, על כן הורה שילכו למגירה זו זו, ויוציאו משם את שעון הזהב. והלכו והביאו את השעון, והניחו על השולחן, והביט על השעון, וקרא ואמר, אה, אה, שיינעם זייגער, אה שאד ס'האט אויף ג'הערט צו ארבעטן, והניחו. באסרו חג הגיע מברק שבן אחיו נפטר. ועוד היו נכדים ממנו שהתגוררו באמעריקא, שהיו מתנהגים בדרכי היהדות, ועל הימים טובים היו מגיעים אל הבלאזובער מבארא פארק.

*

שמעתי מהרה"ק רבי ישראל מבלאזוב זי"ע מבארא פארק, כי פעם באמצע השולחן הטהור התחיל הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע להתלחב, ונכנס לדביקות גדול, ותוך כדי התחיל לומר, הערשיל מה הינן הולך מענף לענף אחר, תאמר להם בשמים, שאתה שימשת אותי, הבאת לי כוס קאוור, ועוד שימושים שעשית לי. אחר כך התעורר הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע מדביקותו והמשיך כלא היה דבר. אחר כך נודע, כי הערשיל שהיה המשמש שלו נפטר באותה שעה, וככל הנראה שהיה צריך לעזר למעלה, ולכן התעורר הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע להמליץ טוב עליו.

דברי תורתו של הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע הינם נוראים ביותר, ויש בהם חשבונות נפלאים, מה שרואים גימטריאות פלאי פלאות. ואמר הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע, כי אף פעם לא ערך החשבונות לפני כן לבדוק ערך הגימטריא, אלא ידע בעצמו כי אם הותכן הוא, רב, מוכרח להיות גם כן מתיאם הגימטריא, ובהו אכן יש בדברי תורתו גימטריאות להפלא.

(שבת אחים פרשת ויקרא תשס"ז)

שיעורים במהר"ל

המשך מעמ' ג'

מקרבן הפסח יכולים אנו להתדבק באור אחדותו יתברך על ידי אכילת כזית המצה, שהרי מציאות המצה מורה על העדר הזמן ומרמזת אף היא על אחדותו יתברך שהיא למעלה מן הטבע והזמן.

ארבע כוסות היין: להמשיך את הארת המצה לתוך הגבלת הזמן

כאשר עיינתי בדברי מהר"ל אלו התקשיתי מאוד בדבריו, כי הנה המהר"ל מייסד שבילל הסדר מתדבקים אנו באור אחדות ה' שהתגלה בעת נסי יציאת מצרים ולכן מקיימים אנו מצוות המרמזות על ענין העדר הגבלת הטבע והזמן, ולפי דבריו צריך ביאור איך יכולים אנו לשנות יין בליל קדוש זה, הרי גם יצירתו של היין מורכבת ממיץ ענבים ומשהות של זמן, שהרי מניחים את הענבים לבוא לידי תסיסה כדרך שמניחים את החמץ לבוא לידי תפיחה, וככל שהיין מוסיף להתיישן הרי הוא משתבח והולך, ולא די שהיין אינו אסור בליל זה אלא אנו אף מחויבים לשנות אז ארבע כוסות יין, ואיך עולה הדבר בקנה אחד עם יסוד דברי המהר"ל.

ברם, לבד מהגבלת הזמן ישנה הגבלת נוספת בעולם הזה, והיא הגבלת המקום, כל דבר גשמי שקורה בעולם הזה לוקח זמן ותופס מקום. וכאן אפשר לראות את עומק החילוק בין החמץ ובין היין, כי בעוד שהגבלת הזמן משפיעה על החמץ להתרבות ולהתגדל ולתפוס יותר מקום הרי פעולת הזמן ביין אינה מביאה עליו את ההגבלה של מקום. ונמצא לפי זה שהחמץ מרמז יותר על הנהגת הטבע אשר היא נתונה תחת שתי ההגבלות, הגבלת הזמן והגבלת המקום.

לעומת זאת, המצה הרי היא כעדותם של עדים זוממים המפריכה את החמץ, שהרי החמץ מרומם ומגדל את כח הטבע והמזלות ואילו המצה באה ומלמדת על אחדות הבורא, היא מגלה שכל המקום שהטבע והחמץ תופסים בעולם אינו אלא הבל ורעות רוח (vanity), הרי אליבא דאמת אין החמץ תופס מקום אלא כמידת הקמח והמים שניתנו בו וכל שאר המקום שהוא תופס אינו אלא לפנים, המצה מוציאה את כל האוויר ודברי השווא שהחמץ מתפאר בו ומלמדת כי אין עוד מלבדו.

ההזמה שהמצה מזימה את דברי החמץ היא גם בחלק הזמן וגם בחלק המקום, שהרי המצה אינה תופסת מקום ואפיייתה אינה אורכת זמן, וכדין עדים זוממים שצריכים להפריך את הניזומים בזמן ובמקום, הם צריכים לומר 'עמנו הייתם בשעה פלונית במקום אחר', והדבר אף מרומז בשרוש המילה 'זומם' שישודו הוא שתי האותיות ז"מ (וכדרך יח' - חונג), והנוטריקון של שתי אותיות אלו הוא 'זמן מקום'.

אך לאחר שמפריכים את דברי החמץ מכל ומכל על ידי אכילת המצה ומגלים כי עדותו היתה מזויפת מתוכה - צריך האדם להמשיך את הארת המצה אל תוך הטבע, שהרי הבורא יתברך הוריד אותנו לעולם הזה ובתוך העלם זה צריכים אנו ללגות את אחדותו יתברך ולזכור את יום צאתנו מארץ מצרים כל ימי חיינו.

לפיכך שותים אנו ארבע כוסות יין כי בכך ממשיכים אנו לקרבנו את הארת מצות המצה, אנו ממשיכים את ההארה של למעלה מן הזמן ומן המקום לתוך העולם הזה המוגבל בהגבלת הזמן, שהרי בתוך היין מונח אמנם כח הזמן אך באופן שאינו תופס מקום של שקר, ולפיכך מביא הוא את אור הזמנת כח הטבע בתוך העולם הזה המוגבל בהגבלת הזמן, ועל ידי זה יכולים אנו להמשיך את הארת המצה לכל ימות השנה.

(מתוך סדרת השיעורים על ספר גבורות ה' להמהר"ל)

ניתן לשמוע שיעורי מ"ה זי"ל בפרשה השבוע ומועדים זוממים במערכת השיעורים שני
בית מדרש אמונת ישראל באר"ב: 718-559-6665 בארץ ישראל: 079-704-0046

לקבלת הגליון בקביעות: 917-602-0226/0548476309

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגליון בעת: אמירת קריש מ"ב ס' נו ס"א, חזרת השי"ן
מ"ב ס' קבר סוף-ח', ברכת כרעים ק"ה סע' כ"ג, כ"ו, קריאת התורה ס' קמו סע'
ב', וכן בעת שעוסק בתפלה או ברכת מ"ב ס' קצא ק"ה

הרוצה לנדב הנצחה לגליון לרצל שמחה או יא"צ וכדו'
יפנה להר"ד יוסף שמחה גאולנדיץ הי"ד 347-486-1872

מפתורא דאבא

ניצני אוי מאנר תורת של
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבי אברהם אבא זי"ע
בעל האמונת אברהם מפיטסבורג

י"א כסיוו ירדנו תכבד
ה"ר בנימין מאיר וויינברגר ה"ו
ומשפחתו שיחיו
כחולין ג.

חודש ניסן [פר ויקרא] תשפ"ה
ג'יון ג

מילי דרמיוא

מכת"ק רבינו זי"ע בקונטרס הגומטריאט

"ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף" (שמות י"ח, 1351)
"מקרב אחיך תשים עליך מלך" (דברים ט"ו, 1351)

בבואר עפ"י מה שדרשו חז"ל (שמו"ר כ, יח) בפסוק 'ויסב אלוקים וגו', **מכאן אמרו רבותינו אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכן עשה להם הקב"ה, שנאמר ויסב אלקים**. וטעם ההסיבה שהוא כדרך בני חורין ומלכים, כמבואר בפוסקים, [ועי' במד"א א, ב]: 'ויסב אלקים את העם דרך המדבר, מהו ויסב שהרביצם כדרכי המלכים רבוצין על מטותיהם' [ונמצא בליל הסדר מתקיים בכל אחד מישראל הכתוב **"מקרב אחיך תשים עליך מלך"**.

...

"יהי ביתך בית ועד לחכמים" (אבות פ"א מ"ד) (897)

"מחצתי ואני ארפא" (דברים לב, לט) (897)

"להביא לימות המשיח" (ברכות פ"א מ"ה, הגש"פ) (897)

אולי הרמז בזה דהנה 'חכמים' דורשים הכתוב 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך', **'מי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח'**, עיי"ש, וביארו בספה"ק שעל ידי סיפור יציאת מצרים בעולם הזה זוכים לעוור חסדי השי"ת 'להביא לימות המשיח'.

וזהו **"יהי ביתך בית ועד לחכמים"** ר"ל שתספר חסדי ה' של יציאת מצרים הרמוז בקרא **"מחצתי ואני ארפא"** [ראה זוהר חדש (פ"ב ב' ע"ב) "מחצתי ואני ארפא במאי דמחצתי למצראי אני ארפא לך"] **בכדי לעוור ולהביא ימות המשיח**, כדעת החכמים.

ובזה מבואר כוונת הסמיכות במשנה דאבות של **"ויהיו עניים בני ביתך"**, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב י"א) גדולה צדקה שמקרבת הגאולה, והבן בס"ד.

מילי יקרא

עיקר העבודה ב'עשה טוב'

צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעקור את הכל (הגדה של פסח). ודקדקו המפרשים על הלשון 'צא' ולמד. ונראה הרמז בזה דהנה מבואר בספה"ק [בשם הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע] על הפסוק **"סור מרע ועשה טוב"**, שיסור מהרע על ידי 'עשה טוב'. כי עיקר עבודת האדם צריך להיות העסק ב'עשה טוב', ואז ממילא יקיים 'סור מרע', עכד"ק.

והנה הגם שצריך לפעמים להתבונן ולעמוד על דרכי היצר ותחבולותיו האורב לו ומבקש המיתו, ואז באותה שעה עסוק אז להדיא ב'סור מרע', יעשה זאת בדרך ארעי, בהעברה ומקופיא, ולא שעיקר עבודתו תהא בזה.

וזה רמז כאן בעל ההגדה, בלשונו, **'צא ולמד מה ביקש לבן הארמי שלבן ביקש לעקור את הכל'**, וכשאתה בא ללמוד את דרכי לבן הארמי - הוא השטן הוא היצר"ר הוא מלאך המות - המבקש לעקור את הכל ממך, ולטורדך מן העולם, יתא זה בבחינת 'צא', 'צא ולמד', ולא שזה יהא עיקר לימודך ועיסוקך.

משימות המשב"ק ה"ר בנימין וויינברגר ה"ו

עניני הפרשה

חכמתו מרובה ממעשיו

ויקרא אל משה וגו' (א א). אות אל"ף של תיבת ויקר"א זעירא.

וכ"ק אאמור' צוקל' (בצדקת יוסף כאן) כתב לבאר על פי מאמרם ז"ל (מנחות קי ע"א) **כל העוסק בפרשת**

עולה כאילו הקריב עולה, דכבר נחלקו (עי' פרישה וטו"ז י"ד ריש סי' רמב) בכל מקום שאמרו 'כאילו' אם שוים הם לגמרי, ומסתימת הפוסקים נראה דס"ל שאינו דומה ממש (עי' חכמת שלמה על אבה"ע סי' א ס"א).

ונמצא העוסק בפרשת עולה לא דומה ממש להמקריב בפועל. והנה **אל"ף יורה על לימוד**, כאמרם ז"ל (שבת קד ע"א) אל"ף ב"ת, אלף בינה, ופירש רש"י למוד תורה, וזהו הרמז

אל"ף זעירא, **דהלימוד בפרשה זו של עולה, היא זעירא ופחותה מן ההקריבה בפועל ממש**, זתו"ה.

ונראה להוסיף ולפרש, דהרי אמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ז) **לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה**, ונמצא בדכל התורה כולה יקטן חלק הלימוד מחלק המעשה, ולכן אף שאמרו דכל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, עדיין המעשה גדול מן הלימוד, וכן אמרו חז"ל (שם פ"ג מ"ט)

כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת. והרי מזה דאכן מוטל על כל אדם להזהר שלא יהיה לימודו מרובה ממעשיו, כי לימוד כזה לא נתקיים בידו.

על כן בא הרמז באל"ף זעירא, כדי להורות שהלימוד קטן מן המעשה, ושצריך שיהיה המעשה מרובה מלימודו.

אמונת אברהם

ללמד תורה מקטנותם

או יש לומר בטעם האל"ף זעירא' על דרך שפירש **כ"ק אא"ז הרבי ר' מרדכי מנדבוטא זי"ע**, מאמר הכתוב (בראשית כג) **"ורב יעבד צעיר"**, דהאיש החפץ להיות רב בישראל וגדול בתורה, צריך להתחיל בעבודה ויגיעה רבה בעוורו רך וצעיר לימים, עכד"ק.

והרי תפקידם של הכהנים הוא להורות לעם ה' דרכי ה', כנאמר

(דברים לג א) יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, וכתוב (מלאכי ב ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, **על כן ודאי יש ענין מיוחד בכהנים דייקא ללמדם תורה בהיותם קטנים וצעירים**.

וזהו שרמז הכתוב בראש ספר תורת כהנים **ההתחיל ללמוד תורה מקטנותם וראשיתם**, למען יזכו ללמוד ולהורות תורה ודעת לישראל בגדולתם.

אמונת אברהם

טעם למצות סמיכה בקרבן

וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו (א ד). וקיימא לן (עי' תגיגה טז ע"ב, רמב"ם פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"א) **דבעינן סמיכה בכל כוחו**, עיי"ש.

ויש לומר הטעם בזה, על פי דברי **הרמב"ן** (להלן פסוק ט), שמוטל על החוטא לחשוב בעת הקרבת קרבנו, דכיון שחטא לאלקים בגופו ובנפשו, היה ראוי מצד הדין שישפך דמו וישרף גופו, ויעשו בו כל מה שנעשה לקרבנו, אלא שחש עליו הבורא ית"ש ונתן לו כופר נפש תחת נפש, עיי"ש.

וזהו גם מה שצוים ותענית מועיל לכפר על הנפש החוטאת דומיא דקרבנות, וכדמצינו בגמרא (ברכות ז ע"א) **"רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי, רבון העולמים, גלוי לפניך בזמן שביהמ"ק קיים אדם חוטא ומקריב קרבן וכו' ועכשיו**

ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותרצני". דהרי **תכלית הקרבן הוא שיכיר האדם שיהיה ראוי לו להקריב את חלבו ודמו לה' יען שחטא לפניו**, וכיון שנתמעט חלבו ודמו בתעניתו הריהו ראוי למחילה וכפרה.

ועל כן צריך המקריב קרבן לסמוך תחילה את ידו על קרבנו בכל כוחו, כי כוחו של אדם כגופו דמיא (ב"ק ז ע"ב), ובעת שהוא סומך את ידו בכל כוחו הריהו מכניס את גופו ועצמותו בקרב בן הבקר, ויחשב לו כאילו הקריב את **כוחו ואת עצמו ממש קרבן לה'**, ושפיר יזכה שיסור ממנו עוונו וחתאתו הנכופר.

אמונת אברהם

**ע"י קיום מצות ס' סיפור יציאת מצרים' כראוי
נחשב לו כמי שקיים את חוקות הפסח**

הגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. דנתקשו המפרשים בביאור תיבת לאמר, ובפשטות רצה לומר שתגיד לבנך ותספר לו סיפור יציאת מצרים כדי שגם הוא יגיד ויאמר לבניו אחריו, אלא דלפי זה קשה קצת מה שמסיים 'בעבור זה'.

ונראה בדרך רמז בהקדם לבאר מאמר בעל ההגדה וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, וכבר עמדו המפרשים על אומרו המרוב"ה, וכן דייקו דיותר הו' ליה למימר הרי הו"א משובח ולא ז"ה, הדלה עד עתה קורא להמספר בלשון נסתור, וגם מהו הכוונה באומרו משובח.

אכן יש לומר הביאור בזה, על פי מה שפירשו מאמר הכתוב (שה"ש ב יד) **השמיני את קולך כי קולך ערב וגו'**, דידוע (שלה"ק מס' יומא הל' תשובה) דמצות תשובה כוללת ג' דברים צום קול ממון שהם תשובה תפילה וצדקה המעבירים את רוע הגזירה, ונודע (ע"י שלה"ק פ' תצא תורה אור, בת עין פ' חוקת) דכל אחד מהני תלתא עולה כמנין קל", ויחדיו הם ת"ח כמספר זא"ת, ועל זה נאמר (ויקרא טז טז) **בזאת יבוא אהרן אל הקודש**, בתשובה תפילה וצדקה, וזהו גם **זאת חוקת התורה** (במדבר יט ב) וכן **זאת הברכה** (דברים לא א), כי בלי תשובה אין אדם רשאי ללמוד תורה, וכמו שנאמר (תהלים נט ז) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עמי עלי פ', ואם שבת בתשובה ועוסק בתורה יזכה לכל הברכות.

והוא אמת שלא כל אדם מסוגל לקיים כל שלשת חלקי התשובה בשלימות, כי לפעמים נבצר ממנו לצום ולהתענות עקב מיעוט כוחו, וגם אין ידו מגעת ליתן צדקה לעניים, והרי הוא אנוס בדבר, מכל מקום חלק הקול והתפילה הלא אין לו עיכוב ומניעה, כי יש יכולת ביד כל איש להתפלל מעומק לבו לפני הקב"ה ולשוב אליו באמת, ואם כה יעשה וודאי ייחשב לו כאילו גם התענה ועשה צדקה בפועל, כי ממה שעשה את מה שביכולתו מתברר דמה שלא עשה הוא רק מחמת אנוס.

וזהו שאמר הכתוב **השמיני את קולך כי קולך ערב**, דהנה ער"ב בגימטריא כמנין **צו"ם וממו"ן**, ורצה לומר שתשמיני את קולך בתפילה ותחנונים כראוי, ולא תתשרל מן הדבר הזה, ואז יעלה עליך הקול הזה כאילו קיימת גם את שאר חלקי התשובה שהם צו"ם וממו"ן שבגימטריא ער"ב.

והנה בפסח מצרים נצטוו בני ישראל ל"ב מצוות כמנין ז"ה, וכמו שכתב **האור החיים הק'** כאן (ד"ה בעבור זה) דעליהם רמז הכתוב באמרם בעבור זה, כלומר, בעבור פסח מצוה ומרור, הגדה, ז' ימי החג, וקידוש יום א' וב', שהם י"ב מצוות, יעו"ש.

והנה לפעמים שתנוקק לבו של אדם וחס לבו בקרבו בהיגיו תבער אש ורצה וחומד לקיים את מצוות הפסח גם בשאר ימות השנה, אך אנוס הוא מלקיימם שהרי הם מצוות שהזמן גרמא ואי אפשר לקיימם רק בזמנם. ברם ההגדה וסיפור יציאת מצרים יכול לעשות ולקיים בכל עת ולמצוה יחשב לו כמו שנאמר (דברים טז טז) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך.

ולפי המבואר לעיל יכול להמשיך כבח ההגדה וסיפור זה שיחשב לו כאילו קיים כל מצוות הפסח, כי כאשר עושה מה שבידו לקיים ולעשות עולה לרצון אך מה שלא נעשה על ידו מחמת האנוס.

וזהו שאמר בעל ההגדה וכל המרבה לספר ביציאת מצרים, רצה לומר שמרבה בפעל ולזכור ניסי יציאת מצרים גם בשאר ימות השנה ולא רק בליל התקדש חג הפסח, **הרי ז"ה משובח**, נחשב לו כאילו קיים אז את כל ה"ב מצוות כמנין ז"ה באופן מועיל ומשובח ביותר, כי כאשר עושה את מה שיש בכוחו ובאפשרותו, הוא נחשב כאנוס על מה שאין ביכולתו ומעלה עליו הכתוב כאילו עשאו.

ומעתה יבואר לנוכח מאמר הכתוב **והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים**, דרצה לומר שתגיד לבנך ביום ההוא דגם לאמ"ד בלבד נחשב כבר אשר בעבור ז"ה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, כי הגם שהקב"ה הוציאנו ממצרים בעבור שנקיים י"ב מצוות הנ"ל כמנין ז"ה, מכל מקום על ידי האמירה והסיפור של יציאת מצרים, כבר נחשב כאילו קיימנו ועשינו בפועל את כל י"ב המצוות אשר בעבורם הוציאנו ה' ממצרים.

אמנות אברהם פר' בא (ד"ה עוד)

בענין היתר להשתמש במשכונות של עכו"ם בפסח

כתב המגן אברהם בהל' פסח (א"ח ס' תע"ב סק"ב) **דהמהר"ל** היה משתמש במשכונות של עכו"ם בפסח, וגם הביא בשם **מהר"ם** דאסור להשתמש בהם כי שואל שלא מדעת גזלן הוא, וגם מהר"ל אלא בפסח, והקשה אטו בפסח מותר לגזול, ותירץ דכיון שאין משתמש בהם אלא פעם אחת בשנה לא השתמש בהם כל ימות השנה

אלא בפסח, והקשה אטו בפסח מותר לגזול, ותירץ דכיון שאין משתמש בהם אלא פעם אחת בשנה לא מקפיד העכו"ם, עיי"ש. ובבואר מדבריו דרק פעם אחת בשנה מותר להשתמש דאין העכו"ם מקפיד, והמהר"ל בחר להשתמש בהם בפסח כדי לעטר שולחנו בכלים נאים. אך יש לומר דכוונת המהר"ל לא היתה רק משום שרצה כלים נאים בפסח, אלא כוונה עמוקה היתה לו **בזה להשתמש בכלים של נכרי**. דהנה כתב **הרמ"א** (א"ח סי' תרל"ז ס"ב) דאין לעשות סוכה על קרקע של רבים, ובמג"א (שם סק"א) האריך לבאר הא דנהגו לעשות סוכה ברשות הרבים, דאף אי נימא דישאר מוחלין, אך גם לעכו"ם יש חלק ובודאי לא מחלי, ועיי"ש שהעלה לאיסור ושאין לברך עליה

שולחנו בכלים נאים.

אך יש לומר דכוונת המהר"ל לא היתה רק משום שרצה כלים נאים בפסח, אלא כוונה עמוקה היתה לו **בזה להשתמש בכלים של נכרי**. דהנה כתב **הרמ"א** (א"ח סי' תרל"ז ס"ב) דאין לעשות סוכה על קרקע של רבים, ובמג"א (שם סק"א) האריך לבאר הא דנהגו לעשות סוכה ברשות הרבים, דאף אי נימא דישאר מוחלין, אך גם לעכו"ם יש חלק ובודאי לא מחלי, ועיי"ש שהעלה לאיסור ושאין לברך עליה

ולפי זה מבואר גם מהגו של המהר"ל להשתמש במשכונות של עכו"ם בפסח, כי פסח הוא זמן חירותנו, בחינת עלמא דחירו, ואין לאומות העולם בעלות על רכושם, כי לעתיד לבוא ישוב כל ממונם לישראל. על כן השתמש המהר"ל במשכונות של עכו"ם דייקא, כי באתערותא דלתתא אתער לעילא להגיענו לזמן המיחל שבו ישובו כל ממון של אומות העולם ליד ישראל. **אמנות אברהם** פר' בא (ד"ה דבר)

מוסר אביך

...איתא בכתבי קדשו של כ"ק אאמ"ר זי"ע שזה עתה מוציאים לאור עולם (ספה"ק 'צדקת יוסף'), על מה שאומרים בהגדה של פסח, **מעשה רבי אליעזר רבי יהושע וכל מהיו מסובין בני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה**, ומקשה אאמ"ר זצ"ל מה הכוונה כל 'אותו הלילה', היה לו לכתוב 'כל הלילה' מה הדגש על אותו הלילה. ומבאר עפ"י הידוע על הרה"ק השרף **רבי אורי מסטרעליסק זי"ע** שהיה יוצא בבוקר לתפילה היה נפרד מכל ביתו כאילו שוב לא יחזור, ואמר שצריך להתפלל כל הכוחות ובמסירת נפש ואינו יודע אם ישוב ולכן הוא נפרד מהם. כי כן היה דיגתו הנשגבת שהתפלל בכל הכוחות והחושים והיה במצב של כלו כחותיו, ולכן לא ידע אם יהיה לאחר התפילה.

והנה התנאים הקדושים הללו, בעת עסקם במצוות סיפור יציאת מצרים שהוא מצות עשה מן התורה, והיא מצוה גדולה ונשגבה עד למאד, שיש לסיפור זה השפעה על אור האמונה בכל השנה כולה, וכמו שכתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", והם עשו זאת במסירות נפש ממש בביטול היש הגמור, שהכניסו את כל החושים עד כלות הנפש, וזהו הכוונה **והיו מספרים ביציאת מצרים כל 'אותו הלילה'**, היינו שאצלם היה זה בבחינה כאילו אין יותר מאותו הלילה, ולא ידעו אם בכלל יחיו עוד אחר אותו הלילה, עכ"ל.

ומזה נוכל ללמוד איזה יו"ט קדוש בא לקראתנו ולשות על לבנו איך להכין עצמינו כדי לקבל אותו כראוי, ואיך להיכנס 'צום לעכטיגן סדר נאכט'. ועל ידי הכנה דרבה כראוי אפשר לזכות להתגלות גדולה הנכלל באולה ממצרים, כמו שאומרים בהגדה "עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם".

ואמר הכתוב **ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה**, דמבואר בספה"ק ש'זאת' רומז לתורה, כדכתיב "זאת התורה", וכן רומז לעבודה זו תפילה כמ"ש "בזאת יבוא אהרן אל הקודש", וכן רומז לתשובה שהיא בגימ' צו"ם קו"ל ממ"ן.

והו' יש לומר שמרמז הכתוב **ועבדת את העבודה הזאת**, שעל ידי ההתחזקות והתעלות בעבודה הזאת דהיינו בתורה, תפילה ותשובה, תזכו להיות 'בחודש הזה', דהיינו שיהיה חודש של התגלות השכינה של "זה קלי ואנוהו", כך זה היה במצרים ובכל דור בימים אלו יכולים להשיג ולקנות מדינה זו של "זה קלי ואנוהו"...

משחר"ק רעוא דרעוין פר' שמיני תשמ"ו

מילי דגליין

מכתב רבינו זי"ע על גלויות הספרים

רמ"א:

ונוהגים להרבות קצת באכילה ושתייה ביום אחר החג והוא אסרו תג.

והגם שמיידי פה [-בסימן זה] מערב החג, בכל זאת מזכיר אותנו הרמ"א שימי החג יעברו מהרהר וע"כ עלינו לנצל ימי החג להרבות במצות ובקדושת החג שישארו איתנו אף לאחר החג, וכמו שכתוב (דברים טז, ג) "למען תזכרו את יום שאתם מוציא מצרים כל ימי חיך"

ספרים כתיבתם
ד פילוט כתיב
שחלמידי שונקני
להתנות כתיב
(ג) ימי...
כתיב לזכור חג
למיכס כי כס נותנים
שכי ייקח מנח תמים
אדר פה למד יוס
(ה) ניסן... מנח ט
נקדושה...
נכס חזק יהי רצון של
וכי רמ"א כויד סו
אומרים אחר הלכות
פ' הלוח מוכרין בה
תענית כלל: (ה) הלו

גור הטלה 4
הלכות פסח ט"פן חכמה
מלקח למען לזכור חג...
מלקח למען לזכור חג...
מלקח למען לזכור חג...

עבדים היינו לפרעה במצרים וגו'

דורותנו אנו ה' שם רק בכח, ולא בפועל ואילו לא הוציא הקב"ה היינו שם בפועל"

ואילו לא הוציאנו הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים.

ממש בפועל

עיונים וביאורים:

- א. כוונת רבינו להעיר שלכאורה אין כאן מקומו להזכיר עניני אסרו חג, בעודנו עוסקים בהלכות ערב החג.
- ב. רצונו לומר, כי כבר מערב החג ישית על ליבו כי עוד מעט ויעברו ימי החג ויראה לנצלם כראוי. [דברי קדשו של רבינו מיוסדים על דבריו הקדושים של מרן הבעש"ט הק' ז"ע, כמובא בספח"ק זכרון זאת (בהשמטות לפרשת תשא), ודברי אמות (פרשת מטות) להרח"ק החוזה מלובלין זי"ע, וזל"ק: "שמעתי שדקדק רבו האיש האלקים קדוש ר' ישראל הבעש"ט למה אנו אומרים זה בתחילת השבת שבת יונפשי', כדרוש וי אבדה נפש (ביצה טז ע"א) די לזה בשעתה הבא במשיל ומליצה", עכ"ל ק].
- ג. רבינו מוסיף בזה כי ע"י שיצלב כראוי את קדושת החג יזכה שמצות וקדושת החג 'ש'ארו אנתו אף לאחר החג', שזהו כל עיקר תכלית מצוות חג הפסח כנאמר בקרא **"לא תאכל עליו חמץ שמבעת ימים תאכל עליו מצות וגו' למען תזכרו וגו"**, דמפורש שזה תכלית הנרצה של כל עבודת חג הפסח.
- ד. נראה כוונת קדשו בזה, דפתח באומרו **"עבדים היינו"**, כלומר אנו בעצמינו היינו עבדים לפרעה במצרים ולא רק אבותינו, ורצה לומר ד'בכח' אכן היינו שם עבדים כיון שאבותינו היו משועבדים שם באופן שלא היו יכולים לצאת משם בדרך הטבע, ואם כן הרי נחשבים גם אנחנו כמו שהיינו שם עבדים והקב"ה הוציאנו משם, ומפרש בעל ההגדה את דבריו, **דאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי לא היו יוצאים משם משם לעולם, ואנו ובנינו משועבדים היינו - בפועל ממש - לפרעה במצרים.**

"ישם מצות מצוה"

מידי שנה לקראת חג הפסח היה עוסק רבינו זי"ע בעבודת **"אפיית המצות"**, במאפיה שהוקמה מידי חודש ניסן בבנין בית מדרשו. בכל ימי הפסח אכל רבינו זי"ע מהמצות שהוא התעסק בהם ואפאם בעצמו בערב פסח. במכתב קדשו - מיום ד' ניסן תשל"ח - לבנו **"כ"ק מרן התפארת מרדכי זי"ע** שהיה דר אז בארה"ב, כתב רבינו בתוך דבריו: **"אין קען נישט מאריך זיין, ווייל בין א גרויסער טרוד ... מ'האט געדארפט ארגאניזירען דעם מצה אויבען. די ישיבה יונגעלייט האבען געבאקן איין טאג. און מיר האבען געבקען מיט בעלי בתים אויך א טאג. כ'האב גערעד וועגען דעם געהאלטען א דרשה שבת נאכמיטאג בפלפול ואגדה. און אויך זינטאג ביים מידי חודש בחדשו אזוי אז ס'איז געוועהן ב"ה אפיינער עולם. מיר האבען אכציג ק"ג מצות, אויף צו טיילען, אחוץ וואס מ'וועט א"ה באקען ערב פסח הבעל"ט."**

[תרגום:] איני יכול להאריך, כי הנני מאד טרוד... היו צריכים לארגן את התגורר למצות. אברכי הישיבה אפו יום אחד, ואנחנו אפיו עם הבעלי בתים ג"כ יום אחד. דוברת על כך דרשה שבת אה"צ בפלפול ובאגדה [-א.ה.א. אולי הכוונה לעורר על החשיבות להתעסק בעצמו באפיית המצות] וכן ביים ראשון ב'מידי חודש חודש' [-ה"ה הארגון שהקים רבינו להחזיר תורה וי"ש בקרב העם שברשותו שהתאספו מידי ראש חודש לשמוע דבר ה' מפ' משפיעים מוגידים (ראה להלן במדור 'דיוקנו של אבא')], וכך היה ב'ה' 'עולם טוב. יש לנו שמונים כ"ג מצות לחלוקה. חוץ במה שא"ה נאפה מצות בערב פסח הבעל"ט'].

הפעלת 'מאפיית המצות' מידי שנה בשנה לקח מרבינו זי"ע כח וזמן רב, אך הדבר לא מנע ממנו להמשיך בכך בכל עוז. פעם אחת שחר רבינו ואמר למקורביו: **"שמא תשאלו מדוע אני משקיע כח רב כני כדי לאפות כאן את המצות, והלא אני יכול לרכוש כמה ק"ג מצות בבני ברק?...! אסביר לכם את הניצן: הנה בכל שדה שגדלים בהם עצים וכיו"ב, צריכים 'לרסס' חומר מיוחד שהתחיק את המעופפים המזיקים את הפירות, ועי"כ יש להם קיים. כמור"כ צריך כל עיר 'דיסוס' של קדושה וטהרה, כדי שיוכלו עובדי ה' לדור בה ושלא ידבק בהם שום מזיק ונגע, וזה נעשה ע"י העשן המיטמר ועולה מאפיית המצות מצוה, לכן בוודע בי ענין זה שהיה כאן באשדוד 'מאפיית מצות' כדי להכניס בה טהרה וקדושה.**

[מחשימות הרה"ח ח' אברהם אליהו כחן ה"י, אשדוד]

דיוקנו של אבא

עובדות מהליכותיו בקודש של רבינו זי"ע

לטעום את טעמה הערב של אמונה טהורה ושמירת התורה והמצוות ולא כחל ושרק.

פעולותיו הכבירות של רבינו נשאו וגם עשו פרי, כאשר רבים ואלפים מבני ישראל התקרבו על ידם לתורה ולמצוות בעוז ובתעצומות, לבלתי סור מן התורה הזאת כל ימי חייהם. "והינו דאמר רבי, כמה גדולים מעשי חיאי" (ב"מ שם).

נר מצוה תורה אור בכל מבואות האפלות

בענין זה ראוי להעתיק שורות אחדות ממאמר גדול בענין הגאולה העתידה בב"א שמצאנו בין רשימותיו רבינו זי"ע בכת"ק.

אחר שהזכיר שם את דברי המדרש באיכה (ג, כ) וז"ל: "זכור תזכור ותשוח עלי נפשי, תני ר' חייא משל למלך שהלך לחמת גדר ונטל בניו עמו, פעם אחת הקניטוהו ונשבע שאין נוטלן עמו, והיה נזכר עליהם ובוכה ואומר הלואי הוו בני עמי, אעפ"י שמקניטין אותי וכו', ודכוותיה 'בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה' (יחזקאל לו ז). אמר הקב"ה הלואי היו בני עמי בארץ ישראל אעפ"י שמטמאין אותה". כתב רבינו זל"ק: "והוא מדרש פליאה עד למאוד, וכבר נשתברו ע"ד הרבה קולמוסין.

והנראה לענ"ד בס"ד באופן פשוט דבעל המאמר במדרש איכה הוא רבי חייא, ור' חייא לטעמי' שפיר דריש הכי דבסמ"ב ב"מ (פ"ה ע"ב) מצינו דאמר ר' חייא דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל, ע"ש. שהוא ע"י שעסק בחינוך ילדי ישראל לתורה, וממילא ר' חייא לשיטתו לא פחד שיבואו אנשים רקים לארה"ק דע"י דרכו בקודש היה מולק מצוה תורה אור בכל מבואות האפלות, ונר לאחד נר למאה ועי"ז היה מחנך את כל ישראל לתורה ולמצוות וע"כ שפיר אמר ולואי שתבואו, דאם יהיה בארץ ישראל עכ"פ יאשרו חיים כמ"ש ובארץ ציון תהי' פליטה וממילא יהיה את מי לחנך ואת מי לחזור בתשובה והבן בס"ד, וכמה נאים הדברים למי שאמרם.

"יבוא כל בשר להשתחוות לפני"

רבינו זי"ע אשר כדרכו בקודש כל ימי חייו שבכל עת מצוא רחב ליבו להרבות פעלים למען כבודו ית"ש, ולאחר שהתבסס רעיונו הנשגב של הארגון 'יד איתמר' לא נח ולא הסתפק בכך, ומחיל אל חיל טיכס עצה איך להכניס למעגל ה'מתחזקים' את הווי ה'תלמידים' ושאר תושבי העיר, שארית פלסט עמך בית ישראל, אשר רבים מהם רחוקים מאד מתורה ומצוות, וגם בין ה'קרובים' שביניהם עדיין שולטת הקרירות וה'עם-ארצות' כל אחד לפי דרגתו.

לצורך כך הקים וייסד את המפעל הגדול "מידי חודש בחודשו", שמטרתו היתה להקדיש את שעות אחה"צ של ראש חודש להתכנסות רבתי לעם שבשדות שיבואו לשמוע את דבר ה' ותורתו מפי גדולי המשפיעים שבדור. ואכן במסגרת מפעל נשגב זה זכו מאות ואלפים מתושבי העיר לטעום את טעמה הערב של עבודת ה', והתחזקו ביתר שאת ועוז בשמירת התורה והמצוות בכל פרטיה ודקדוקיה.

רבינו זי"ע עמד וניצח באופן אישי על סדרי ההתכנסות והדרשות כדי שיפיקו את מירב התועלת מכך, ובאופן שבני העיר לגווניהם ימצאו חפץ בדברים הנשמעים, וישתו בצמא את דבר ה', ללמוד על מת לעשות. לשם כך ביקש רבינו לקרוא גם לגדולי הרבנים והמגיידים של אחינו הספרדים אשר רבים מתושבי העיר נמנים משם. בין המגיידים הרבים שבאו במשך השנים במסגרת התורנית שהתקיימה מידי ראש חודש, היו: הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, המקובל רבי יצחק כהרץ זצ"ל, המגייד הנודע הגאון רבי שלום שבדורן זצ"ל.

רבינו זי"ע בעצמו גם כן היה נושא דברים חוצבים להבות אש מנהמת ליבו הטהור לחיזוק האמונה השלימה יקיום התורה והמצוות, ושלא ליבוש ולא להתפעל מרוחות הנושבות בחוץ, מתק שפתי ודברי חכמתו פעלו גדולות ונצורות בקרב עם ה'. בסימו התקיימה מעמד קבלת עול מלכות שמים. קשה לתאר את המהפך הרוחני שחוללו מפעלים אלו בכל העיר אשדוד, כאשר אף אלו שלא זכו בפועל להשתתף בכינוסים אלו הושפעו לטובה ע"י חבריהם ושכניהם.

רבינו זי"ע במרכז יחד באחד מביטוי "מידי חודש בחודשו". ימינו יושב האבא הגדול רבי עובדיה יוסף זצ"ל

'ורבים השיב מעוון' (ג)

מוציא יקר מזולל

אחד ממפעליו הכבירים של רבינו זי"ע לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים ולהשיב טועים אל צור מחצבתם, היה הקמת הארגון "ישיבת המתמידים - יד איתמר", [שנשא את שמו הטהור של חותן רבינו, הרה"ק רבי איתמר מנדבורנא זי"ע] שיועד עבור ילדי בני ישראל תושבי אשדוד דתיים ומסורתיים שהתחנכו במוסדות מפקפקים, שאף את עיקרי הדת ויסודותיה לא זכו לקבל שם, ונוסף על כך שבשעות הפנאי שוטטו הילדים בחוצות עיר משם פסגו לקרבם את הלך רוח החילונית של פריקת עול רח"ל.

רבינו זי"ע אשר ליבו בער בקרבנו אהבת ה' וישראל עמו, היה מקרבם לתורה בכל דרך ואמצעי שהיו ברשותו, אך ביום מן הימים גלמה אצלו ההחלטה כי לא די במה שהוא מקרב את היחידים, אלא יש להקים ארגון שיחולל מהפך רוחני בין כל תושבי העיר, והקים את הארגון "יד איתמר" שקיים פעילות והתנסות לבני הנוער בשעות של אחרי הצהריים, בו זכו לקבל את תורת היהדות הצרופה מפי מלמדים יראי שמים שהעמיד רבינו זי"ע למען מטרה נשגבה זו, ושם רכשו הילדים את יסודות האמונה הטהורה בה' ובתורתו.

על דבר התייסדות ארגון זה מספר המש"ק הרה"ג ר' זלמן גרוזי שליט"א, מה שזכה לשמוע מפ"ק רבינו זי"ע: "היה זה בב"א מנחם אב תשמ"ט ביומא דהילולא קדישא של הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, רבינו זי"ע שהה אז למנוחה במלון 'תמיר' וביקש ממשמשו שרוצה לפקוד את צינונו הק' של בעל הילולא, [אגב: כשהגענו לרחבת 'הר המנוחות' ביקש רבינו לעצור את הרכב שם, והסתכל אל עבר מקום מנוחתו של הרה"ק מבעלזא, לאחר זמן מועט אמר למשמשו שאפשר לחזור].

בשעת הנסיעה לציוה"ק אמר לי רבינו בזה"ל: "כ"האב זוכה געוונן זיך פראווען ביים בעלזער רב בחיים חיותו, האב זוכה געוונן שפעטע אויך ער זאל מיר ענפערן אויך מיין געבעט" - [זכיתי להכנס אל הקודש אצל הבעלזער רב בחיים חיותו, לכן זכיתי גם א"כ שיינעה לבקשת].

שאלתי את רבינו, מתי היה אצל הרה"ק מבעלזא? ואמר לי כי בבחרותו נסעו הצטרף לקבוצה מחביריו שנסעו לשבת לשעות במחיצתו של הרה"ק מבעלזא, והתאכסן בבית בנו הרה"צ רבי משה'ל הי"ד.

והמש"ך רבינו וסופר כי לאחר שקבע משכנו בעיר אשדוד היה מבקש לדעת מה ה' שואל מעמו 'צו אויפטוהן' כאן, ונסע לפקוד את צינונו של הרה"ק מבעלזא זי"ע ושפך שם שיח שירורה ה' את מה הנדרש ממנו לעשות למען כבודו ית"ש. "והנה באותו הלילה ראיתי בחלומי את בעלזער רב כשהוא מחזיק בידו ילד יהודי "אף לא היה נראה ממחנותינו"... והוא רץ עם הילד עד שהגיע לאיזה מקום שם התיישב יחד עם הילד והחל להשתעשע עימו בחביבות רבה".

הפטיר רבינו: "מכך הבנתי שאני צריך להתעסק עם ילדי ישראל, לקרבם לחיוב אבינו שבשמים, ולשם כך הקמתי את ארגון "יד איתמר".

'כמה גדולים מעשי חיאי'

הפעלת הארגון "יד איתמר" לקח מרביו זי"ע כח וזמן רב ואף דמים מרובים תרתי משמע, אך בראותו את גודל הצלת הנפשות המרוכזים בכך שיום דבר לא עצר בעדו. ברוחו הטהורה ואהבת ה' שבקרבנו הצית את לבם של סובביו ובאי בית מדרשו להירתם לרעיון כביר זה, והחלו בהנחלת תורה ומורשת היהדות לילדי העם שבשדות.

כרבי חיאי בשעתו שקבץ וריבץ ילדי ישראל ולימדם תורה ודעת "ועבדי לה שלא תשתכח תורה מישראל" (עי"ב פ"ה ע"ב) פעל רבינו בדורו בעיר משכנו אשדוד.

ברחבי העיר התפרסמו מודעות על פעילות חווייתיות הנחלת ערכי חיים חשובים לילדים שנערכים בשעותיהם הפנויות, אשר משכו את לבם של הורים וילדים רבים שנפשם קצה מהשימון והריקנות האוחזת בהם, ובאו

מהשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע ועניני דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת ויקרא - שנה י"ב גליון תל"ח (כ"ז)

באוצר חיים

בענין אימתי חל ממירת החמץ בתחילת היום או בסופו וטעם שאין אומרים תחנון בחודש ניסן

בס"ד יום כ"ט אדר א' תשס"ה ציריך יצ"ו
לכבוד האברך היקר והמופלג ר' שליט"א
אדשה"ט כראוי, קבלתי הפאסק ונהנית ממנו מאד, ואשתדל לענות על
שאלותיך כפי האפשר.

א. כשכותבים שטר לפני זמן חלות הקנין ומתנים שהקנין יחול ביום
פלוגי, נראה שהכוונה על תחלת היום, משא"כ כשכתבו השטר ביום הקנין
א"כ אינו מוכיח מתוך השטר שחל הקנין רק על סוף היום, ותלוי בסוגית
הגמרא כתובות (צ"ד.) ועיי"ש בתו'.

ולענין מכירת חמץ בערב פסח שחל להיות בשבת, הביא במ"ב (סימן תמ"ד
סק"ג) דיש מהאחרונים שמצדדים דיכול גם למכור לעכו"ם וכו' עיי"ש, וא"כ
אף שיש חולקים בדבר עיי"ש, מ"מ בצירוף הפסק אם ההלכה כהגרעק"א או
לא שפיר יש לסמוך על זה.

בשטר מכירה שאני עושה עם הגוי המכירה חלה מיד אלא שהנכרי
מסכים שיקרו מחחרונו של מה שצריכים לאכול ולבער ולקיים מצות שריפת
ויבעור חמץ עד סמוך להתחלת הזמן של איסור המזון.

ב. ועל"ד שאלתך בהמבואר בשו"ע ריש הלכות פסח (או"ח סימן תכ"ט
ס"ב) דאין אומרים תחנון בחודש ניסן, והטעם ד"ב ימים הראשונים הקריבו
הנשיאים קרבנם ע"ש, ולכאזן לא מציינו שהיום הזה היה יום טוב לכל ישראל,
ואמאי אין אומרים בו תחנון.

אתיקא לך מה שכתבתי בענין זה. ז"ל השו"ע (סי' תכ"ט ס"ב) אין נופלין על
פניהם בכל חדש ניסן וכו' ואין מספידין ואין מתעניין בו וכו', ובמ"ב שם סק"ז
כתב ז"ל מפני ש"ב נשיאים הקריבו ב"ב ימים וכל ימי הקרבן היה יו"ט שלו
וע"פ יומי הפסח גופא ואסרו חג א"כ יצא רוב החודש בקדושה לפיכך עושין
כולו קודש עכ"ל.

אולם לכאורה הדברים צ"ע שהרי מבואר בתענית (י"ז:) דמריש ירחא
דניסן עד סוף מועדא [דפסח] היו אסורים בהספד ובתענית משום מגילת
תענית [מור"ח] עד יום שמיני איתוקם תמידא ומשמיני עד סוף חג פסח
איתותב חגא דשבוועיא. וראה שם ברש"י פירוש הדברים]. אלא דאמרינן
בר"ה (דף י"ז: דף י"ח:) דמשחרב בית המקדש בטלה מגילת תענית ומותרים
בהם בהספד ובתענית. וא"כ כיון דימי מגילת תענית שהיו ימים טובים לכל
ישראל בשעת בית המקדש בטלו משחרב ביהמ"ק, איך יתחדש לאחר
החורבן מנהג שימי הקרבן של הנשיאים יחשבו ליו"ט. ועוד הרי גם בשעתם
רק לנשיאים היה יו"ט יום קרבנם וגם להם לא מצאנו שהיו נחשבים הימים
האלה ליו"ט לדורות.

והנה ז"ל מסכת סופרים (פכ"א ה"ב) [שהו מקור המנהג הזה כמבואר
בטור], ולמה אין מתעניין אותו בחודש ניסן מפני וכו' וי"ב נשיאים הקריבו
קרבנם ליו"ב יום לכל שבט ושבת וכל א' היה עושה בימוי יו"ט. וכן לעתיד לבא
תעיד המקדש להבנות בניסן לקיים מה שנאמר אין כל חדש תחת השמש
עכ"ל. הרי דימים אלו הם הכנה לבנין הבית השלישי, על כן מאד מובן שדוקא
משחרב ביהמ"ק אנו נוהגים בימים אלה יו"ט שהם ימי ההכנה לנאולתינו
ולפדות נפשנו בקרוב בב"א.

ומה שלמדנו דבר זה במסכת סופרים מהפסוק אין כל חדש תחת השמש,
אולי יש להבין לפי מה שאמרו בסוכה (מ"ה:) שמא תאמר אבד סיבירם ובטל
סיבויין ת"ל עצי שטים עומדים, שעומדים לעולם ולעולמי עולמים, ע"כ מה
שכתבת, ומבואר גם שאלתך.

והנני בזה דושה"ט באה"ר ובלונ"ח

מבאר החיים

שחיטת הקרבן יהיה רק לפני השם ולא לשם מוונה אחרת

ושחט את בן הבקר לפני ה' (ויקרא א' ה'). ובהמשך הפסוקים
כתוב (שם שם י"א) ושחט אותו על
ירך המזבח צפונה. והשינוי מורגש
שבתחילה כתב רק ושחט את
בן הבקר לפני ה' ורק אח"כ כתב
על ירך המזבח צפונה. וכתב שם
הרמב"ן ז"ל והוסיף לומר על ירך
המזבח צפונה לפני ה' לבאר כי
לפני ה' שכתוב בבן הבקר הוא ירך
המזבח בצפון וכו' וטעם השחיטה
בצפון כבר פירשתי עכ"ל, וצריך
ביאור למה לא פירש הכתוב כבר
בפרשה הראשונה של בן הבקר
שהוא בצפון.

ובפרשת שמיני כתיב (ויקרא ט'
ז) ויאמר משה אל אהרן קרב אל
המזבח וגו'. ז"ל הרמב"ן וטעם
קרב אל המזבח ויקרב אהרן אל
המזבח וישחט, על דעתי בדרך
הפשט יאמר קרב אל צפון המזבח
ועשה שם החטאת והעולה כי הם
שחיטתו בצפון, ואמר משה כן
בדרך קצרה שכבר ידע אהרן זה,
אבל בת"כ נתעוררו רבותינו בזה
ומשלו משל וכו' עכ"ל. ונראה
שמש"ה לשון קרב אל המזבח
משמעו בדרך הפשט צפון המזבח
משום דצפון הוא מקום הזביחה,
ויהיה הפירוש קרב אל מקום
הזביחה, אלא שעדיין צריך ביאור,
שאם כבר ידע אהרן זה למה צריך
מש"ה לומר לו דבר זה כלל.

ובבעל הטורים כאן כתב ז"ל,
צפונה כדי להגין ממה שנאמר
מצפון תפתח הרעה, ובפסוק ט'
בריש פרשתינו האריך הרמב"ן
בטעם הקרבנות וכתב שם ז"ל
והנה הקרבן במדת הדין והזביחה
לשם ה' לבדו שלא יתכוין לדבר

ולזה מאד מבואר מה שבפרשה
ראשונה לא נאמר אלא ושחט את
בן הבקר לפני ה', שזאת ורק זאת
תהי' כוונת השוחט, ורק בפרשה
שניה ביאר הכתוב שע"י השחיטה
לפני ה' יהיה 'ושחט אותו על ירך
המזבח צפונה לפני ה'" שתהי'
מידת הדין כבושה לפני מידת
הרחמים, ושיגין על מה שכתוב
מצפון תפתח וגו'.

מעתה גם מבואר מה שהוצרך
משה לומר לאהרן קרב אל המזבח,
והיינו שאמר לו שיקרב למקום
הזביחה לשם קריבה ואחדות לפני
ה' לבד [בלי שום כוונה אחרת], ורק
אהרן כבר ידע שזה בצפון ושתהי'
מדה"ד כבושה לפני מדה"ר ושיגין
על מה שכתוב מצפון וגו' וכפי
שנתבאר לעיל, ודו"ק. (תשנ"ד)

הליכות חיים

א. מצוה על כל אחד ואחד ללמוד הלכות הפסח כדי שיהא בקי בהם לידע המעשה אשר יעשה.^א
ב. נהגו ישראל קדושים להחמיר בפסח בהרבה עניני זהירות וחומרא, ויש להזקיק בהם, ואם בא להפסיק ממנהגו, יש לעשות התרת נדרים.^ב

הפסח עצמם שמרבים בהם בעניני זהירות, ובפרט בנוגע למאכלים. והנה כתיב (שמות י"ב כ"א) ושמרתם את המצות וגו'. ועיני המלבי"ם שהסמיך לזה מה שדרשו חז"ל בספרא עה"פ ושמרתם את משמרת, שמרו לי משמרת. וכתב המלבי"ם דהוה גם פירוש הפסוק דשמרתם את המצות, וז"ל, השמירה היא שעושים סייגים וגדרים סביב להמצוה ומשמרת למשמרת וכו', וכן ישמור שלא יבוא לידי חימוץ עכ"ל. הרי לנו אסמכתא נאמנה מפסוק זה לכל הסייגים והחומרות שישראל קדושים נוהגים בדיני החמץ והמצה. ואף שיש חומרות המיוסדים על חשש רחוק לכאורה, ומה גם שהרבה חומרות בעניני אכילה שקיבלנו מאבותינו נבי"מ שרשם נובע מכך שבימיהם היו במאכלים אלו איהא חששות של חמץ, ובימינו אנו כבר נתבטל החשש הזה, מ"מ יש להזקיק בחומרות אלו, ואף במקרה שצריך להפסיק מלנהוג בא' מהם, צריך לעשות התרת נדרים.

ושמעותי בצעירותי מש"ב הרה"צ רבי מרדכי הערש שמררל זצ"ל מליצה נאה על מה שמחמירים מאוד וזמעיטם הרבה בעניני אכילה בפרט, כמתני דפרק איהוה מקומן, בובחים, דמפרט כל דיני אכילת הקרבנות, ובקרבן פסח תנן הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנוי ואינו נאכל אלא צלי, ע"כ. ולא כשאר דיני האכילה בשאר הקרבנות, ולכא' הול"ל הפסח נאכל עד חצות ונאכל למנוי ונאכל צלי, ללמדנו שבימי חג הפסח, עניני הוא מה שאינו נאכל. (רשימות כתיב תלמידים)

א. בשו"ע (סימן תפ"ט ס"א) שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום. ובמשנ"ב (סק"א) כתב שהרי משה עומד בפסח ראשון ומוהירין על כל הלכות פסח שני, וה"ה בשאר יו"ט נמי דורשין קודם לכן ל' יום בהלכותיהן. ועיני בביאור הגר"א שדעתו דבעצרת סגי מיום א' בסיון. וז"ל דהחיוב שלושים יום הוא רק בפסח משום דיש בהן הלכות רבות בגון טחינת חטים ואפיית המצות והגעלת כלים וביעור חמץ, שאלו אם אין עושין אותן כהלכותיהן קודם פסח לית להו תקנה בפסח, משא"כ בשאר יו"ט די באיזה ימים קודם ע"ש. והנה בימינו שהחכם אינו לומד ההלכות קודם הפסח, משום דכל ההלכות כתובים בספרים, כתב בשו"ע (ס"ב) דברות הללו שאין החכם שונה לתלמידיו הלכות, מצוה על כל אחד ואחד שילמוד הלכות הרגל קודם הרגל עד שיהיה בקי בהם וידע המעשה אשר יעשה. נמצא דחיובא דשואלין דורשין קודם החג, קאי אכל אחד ואחד שחייב ללמוד להיות בקי בהם לידע המעשה אשר יעשה.

והמנהג הוא שבדרשת שבת הגדול מוזכרים עיקרי הלכות, ובפרט פסקי הלכה וחששות שלא עלו על דעת הלומדים, ושרשו הוא מדין שואלין ודורשין. ועיני משנ"ב שם. (רשימות שיעורי הלכה, וכתבי תלמידים.)

ב. הנה מנהגן של ישראל קדושים מאז הלהר בהידור רב במצוות הפסח, ולהחמיר בהם בחומרא גדולה, מביעור חמץ ונקיון הבית, שכבר מצינו שורש למנהג הזה בדברי הראשונים ז"ל, כמש"כ הרא"ש בפסחים (פ"ג סימן ב') ישראל קדושים הם וגוררין ומבערין כל חמץ הנמצא אפילו כל שהוא. וכן בסדר אפיית המצות, ובימי

מבאר החיים

שבת הגדול

עניני הקריאה אל משה וקריאת משה לזקני ישראל בקרבן פסח

בברכת יוצר ולמדנו שכ"ה פירוש הלשון וקרא זה אל זה ואמר בקריאה של חיבה.]

כן יש לומר ענין קריאת משה לזקנים בלשון קריאה כי לשמוע ציווה' ה' היו צריכים להתעלות במדרגה ולכן קדמה קריאה של חיבה ויקרא משה לכל זקני ישראל. וכמו"ס הם בקריאתם לכלל ישראל, והם אספו אליו כל העם, ולכן עשאו משה בית דין שעי"ז ה' להם הכח לקריאת כל העם להעלותם להיות ראויים למסור להם דבר ה'.

ולפי"ז יש לפרש כוונת הפסוק ויקרא משה לכל זקני ישראל, שעשאו ב"ד, ויאמר אלהם משכו, משכו היינו ויקחו ויעצמם ההמשכה, שעי"ז יוכלו לעלות במדרגה, שיש להם, היינו ויקחו לכל עדת ישראל התלויים בהם את אותה המשכה ועליה, ואח"כ הם יוכלו להעביר הציצו למשפחותיהם היינו לנשיהם וטפם, ומתוך עליה זו ושחטו הפסח.

ובזה מבואר הטעם מש"כ בטור (סימן ת"ל) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול בפסח מצרים "מקחו בעשור" דכתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית ופסח ויצאו ישראל מצרים היה ביום"ה כדאיתא בסדר עולם ו"נמצא שי' בחדש היה שבת" וכו' לשם פסח "במצות השם עלינו" כו' קורין אותו שבת הגדול: והקשו האחרונים למה תלה הזמן בשבת דוקא ולא בעשור לחודש ולדרכינו יובן שלכן ציווה זה ה' דווקא בשבת ולא בי' ניסן, כי קדושת שבת נותן הכח שיכולו להמשיך עליהם קדושה יתירה להכין נפשם לקריאת ציווה השית"ו. ומה"ז נצטוו על לקיחת הפסח בשבת הגדול דוקא.

הענין הזה של חג הפסח הוא יסוד והכנה למתן תורה]. אולם במכילתא שם נאמר עוד, ויקרא משה לכל זקני ישראל מגיד שעשאו ב"ד, ואם כל הצורך בוקנים הוא כמש"כ האוההח"ק רק כדי לדבר בנחת לכל אחד מבני משפחתו, למה צריך כח ב"ד לזה.

והנה מצינו ענין הקריאה גם בריש ספר ויקרא, עיני במד"ר ויקרא (א ט) ויקרא אל משה וכו' ויקרא אל משה ולאברהם לא קרא ויקרא מלאך ה' אל אברהם, אלא אין גנאי למלך לדבר עם פונדקי שלו, ויקרא אל משה, ולא אברהם אברהם כתיב ויקרא מלאך ה' אל אברהם המלאך קורא והדבור מדבר ברם הכא אמר ר' אבין אמר הקב"ה אני הוא הקורא ואני המדבר. ורמב"ן (בבאשית נ"ה) ביאר המדרש "כלומר שלא היה אברהם משיג הנבואה עד הכינו נפשו בתחלה להשגת מלאך, ועילה מן המדרגה היא למעלת דבור הנבואה".

ופי הדברים כי לשון קריאה מורה שמתחיל למי שעומד ברחוק ממנו ואינו יכול לשמוע כי אם בהתקרב אליו, והכי נמי כשצריך להעלות את הנביא או את ישראל במדרגה צריך לזמן אותם ולקרב אותם בקריאה של חבה שעל ד"ה"ם הם מתעלים ומתקרבים כמו"ש רש"י פרשת ויקרא (א) כלל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה.

[וברש"י שם הביא שמלאכי השרת משתמשים בלשון זה "וקרא זה אל זה" ונראה ביאור הדברים שכן מצינו בקדושת המלאכים כשצריכים הם להקדיש ליוצרים בנחת רוח ולומר קדוש וכו' צריכים הם להכנה וזימון לפני כן ונתנתם באהבה רשות זה לזה כמבואר

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית וגו' ויקרא משה לכל זקני ישראל ואמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח. והנה בציצוה' ה' למשה ואהרן על מצות הפסח נאמר דברו אל כל עדת ישראל, אולם במאמר משה לישראל נאמר ויקרא משה לכל זקני ישראל ואמר אליהם, והביא הרמב"ן מכילתא, ויאמר אליהם הדבר מפי משה לאמר לכל ישראל דברי ר' אישיה [ופירש הרמב"ן דלדעתו הפי' ויקרא משה לאמר לכל זקני ישראל שיאספו אליו כל העם] רבי יונתן אומר הדבר מפי משה לאמר לזקנים וזקנים לאמר לכל ישראל. ובמכילתא שם, גם לו ר' אישיה מה שנשתנה הדבר הוא מעלת הדברות שבתורה שכולן היו מפי משה לאמר לישראל אף כאן הדבר מפי משה לאמר לכל ישראל וכו' עיי"ש ולא מצינו שם במכילתא תשובת ר' יונתן על שאלת ר' אישיה.

אולם באור החיים הקי' כתב הסבר לזה וז"ל שם, או אפשר שלא אמר אלא לזקנים והם ידברו אל כל עדת ישראל וחלוקה מצוה זו משאר מצות התורה כי עדיין לא נכנסו ישראל בברית ולא הוחנו להכנס לשמור ולעשות ולזה היה מדבר לזקנים והזקנים כל אחד ידבר בנחת ובדרך המתקבל לבני משפחתו כדי שיהיו נוחים לעשות עכ"ל.

ולפי דבריו נראה דלר' יונתן אדרבא משום שרצה ה' שידברו לכל עדת ישראל, דהיינו לכולם מגדולם עד קטנם, הוצרך לדבר ע"י הזקנים שידברו לכל אחד בנחת, [ונראה שזו ההכנה שנעשתה לכלל ישראל גם לשאר קבלת התורה אחרי נ"י יום וכמבואר בספרים שכל

סוחר לציון קודש הקדשים
רבי שלמה מקארלין ז"ע

| גליון 226 |

פרשת ויקרא תשפ"ה

לודמיר

מקושרים לצדיק מאז ועד היום

להפצת משנתו ותורתו הבהירה של
הרה"ק רבי שלמה מקארלין ז"ע
סיפורים ותולדותיו, ותולדות זרעו אחריו

שבוע של חיים

מתורתו של רבינו ותלמידיו הק

פרשת ויקרא

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א, ב). על פי מה שמקובל בידינו מהבעש"ט הקדוש, כי כל מה שיש לאדם הוא שייך לו, כי יש בהם ניצוצי נשמתו. והזה: "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", כי יש בהם מניצוצי נשמתו, אי"כ מקריב את עצמו ממש. ועיי' זה יוכל להתקרב ולהתעלות הנפש שלו וכל ניצוצי נשמתו אשר הוריד לקליפה ע"י חטאו, רחמנא ליצלן. והזה סוד הקרבן, ודי למבין.

(דברי שלום, קידינוב)

כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' (ב, יא). "שאור" הוא מחמיץ ומגביה העיסה - רומז על גאות - היינו לראות שלא יהיה בתוכו שמץ גדלות חס ושלום, כי מזה יתרחקו מה'. "דבש" הוא מתוק - ורומז לתאוות - להתרחק מגדלות ומתאוות כי הוא פוסל העבודה לה'.

(הרה"ק רבי משה מקוברין ז"ל, אמרות משה)

וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, ולא תשביט מלח וגו' על כל קרבנך תקריב מלח (ב, יג). ביאר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זצוק"ל: גי"פ מלח נגד ג' המתקות: המלח ממתיק הבשר, הכנעה הבדלה המתקה. [ביאור הדברים: כשאדם עושה איזו מצוה, צריך לידע שהמצוה היא שולח לו הקב"ה, וצריך להיות אצלו מקודם שלשה דברים: הכנעה, הבדלה, המתקה. הכנעה - שיכניע לבו וישבור את המחיצה של ברזל שבמוחו ובלבו. הבדלה - שיבדיל ממנו כל הדברים המעכבים עשיית המצוות. המתקה - שימתיק כל הדברים שנצרך להמתיק, וידע ויבין גודל החילוק בין טוב להיפוך מהיות טוב].

(קובץ ספ"ה טעי"מ)

קדושת הקדוש

אמרים מובחרים, יקרים ומאירים, מתוך הספר 'קדושת הקדוש' הנמצא בשלבי עריכה

עולם החירות

ושמעתו מפי מורי הק' ר' שלמה נ"ע, על פסוק 'דודי שלח ידו מן החור' (שיר השירים ה, ד), לשון 'חירות'.

(בית אהרן, י"ד, א)

עיטורי קדוש

החומריות.

בן חורין

הפנות יד בתשובה

עולם החירות הוא עולם הבינה, שבעבודת ה' הכוונה היא על התשובה. לפי זה ביאור המאמר 'דודי שלח ידו מן החור - לשון חירות', הוא על המשקל הנאמר "הפוח יד בתשובה" דהיינו שהקדוש ברוך הוא שולח כביכול את ידו לקבל את תשובתו של האדם. כמו כן, אפשר להבין זאת במובן שהקב"ה שולח אל האדם הארה המעוררת אותו לתשובה.

קבלת עול מלכות שמים

הדרך להגיע לעולם החירות היא על ידי קבלת עול מלכות שמים בשלמות. משמעות הדבר היא שהאדם משתעבד לה' כעבד המקבל עליו את עול אדונו, עולו של הקדוש ברוך הוא, ואינו עומד ברשות עצמו כלל. כל רצונותיו ומעשיו מכוונים אך ורק למה שה' רוצה.

וכך מובאים הדברים בדברי תורה להרה"ק רבי אשר מסטאלין ז"ע (בית אהרן, שם), וכך לשונו:

"כשמקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות, אזי הוא בא בתוך עולם החירות, ושמעתי מפי מורי הק' ר' שלמה נ"ע על פסוק 'דודי שלח ידו מן החור' - הוא לשון חירות".

חג החירות

בימים אלה אנו מתכוונים לחג הפסח, חג החירות, משמעותו היא חירות מיצר הרע והיות האדם בן חורין מכל הבלי העולם הזה.

על הציון של הקדוש הזה, הוא ממש כמו שעומדים לפניו בחיים חיותו. (רבי אשר מסטאלין)

קחו שותפות בבניית בית הרבי,
ושלחו קוויתל על הציון הקדוש.

התקשרו עכשיו 04-30-10-900

סיפור מאילנא דחי

רבינו הקדוש • צדיקי דורו • הדבקים בחיים

מחיה מתים במאמרו

אימים נפל על הנוכחים, והורים החלו להגיס את ילדיהם הרכים לבל יראו את הדבר הנורא.

”רבי! רבינו!” צעקה האם אל איש האלוקים רבי מרדכי, ”אצלכם היום יום שמחה, מדוע הגיעני אבל כבד ושבר גדול כל כך? רבי קח נא את הילדה הזאת!” הניחה האם את בתה על הארץ לפני הרבי הקדוש, ופסעה לאחור תוך שהיא מתייפחת בככי.

”הוציאו נא כל איש מעלינו” הרים הרבי את קולו ופקד. מיד החלו המוני המשתתפים לצאת בחיפזון מביתו של הרבי, בבהילות מהולה באימה רבה.

כאשר התרוקן הבית מאדם, סגר הרבי את הדלת מאחוריו, וציווה למשמים להחם מים רותחים על גבי האש. משהוחמו המים, פנה רבי מרדכי לאחד הארונות בביתו ושלף את היטיא שאהלו הקדוש, הוא ספל התה של הרבי ר' יחיאל מיכל מזולאטשוב, מורו ורבו.

נשפתו המים הרתוחים אל הספל הקדוש, ונוספו עליהם עלי תה ירחיניים, והיתה הכוס אחוזה בידו הקדושה כשהיא מהבילה היטב. ציווה הרבי לפתוח את פי הילדה, וניגש ונתן לתוך פיה מעט מהתה.

מתוך כוס הרבי ר' מיכל.

חלפו רגעים אחדים בלבד, והתרחש הנס הפלאי לעיני הנוכחים המועטים ששהו בבית. עיני הילדה נפקחו ותשב אליה רוח חיות חדשה, התחזקה וקמה על רגליה, ואחר שבה לביתה יחד עם אמה. דבר המופת העצום עשה לו כנפיים, ותרעש העיר נעשכיו כולה מן המעשה.

שבו הששון והצהלה בביתו של הרבי, והתעצמה השמחה שבעתיים, ופתחו משתתפי החתונה הרבים במחול סוער מלא הודיה נרגשת לה' יתברך, על הנס העצום, וכך רקדו ושמחו הקהל ראשות הרבי שעות ארוכות אל תוך הלילה.

הילדה הלכה והתחזקה, זכה להינשא ולהוליד בנים ובני בנים, ויהי הנס הפלאי ידוע כל הימים בעיר נעשכיו, יחד עם אמירתו של הרבי הקדוש: אם היה לי השלחן ממורי רבי יחיאל מיכל, הייתי הולך אל הקברים ומחיה בו את המתים - - -

לרגל ההילולה ה-225 של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיו זי"ע, תלמיד המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזולאטשוב זי"ע, חי ניסן ה'תקס"ו.

האהל שעל ציון הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיו זצוק"ל

קולות עוליים וצהולים נשמעו בשביליה של נעשכיו. כל בני העיירה, זקנים עם נערים, עושים את דרכם לכושי חג, לעבר ביתו נאווה קודש של הרבי ר' מרדכי מנעשכיו.

אין זו עוד חתונה ככל קודמותיה בעיירה. מדובר בשמחה יוצאת מגדר הרגיל, נישואיהם של יתום ויתומה, הלאו המה הנערה גיטל המשרתת בביתו של הצדיק, שנתיימתה מאביה ואמה גם יחד, והחתן הנעלה חיים גם הוא ממשרתי בית הצדיק. בעוד שעה קלה ייכנסו השניים תחת החופה ודמעות של שמחה ימחו שנים של צער וכאב. כולם נקבצים ובאים לחצר ביתו של הרבי, שפרס את חסותו על היתומים, והעמיד למענם את צרכי החתונה והסעודה ביד רחבה ורוח נדיבה, כליבו הרוחם והטוב ובאהבתו הגדולה לכל ישראל.

יום קיץ שרבי ובהילי היה זה, ועוד היום גדול עד שתשקע השמש ויצאו החתן והכלה לעמוד תחת חופתם. הילדים הרכים הרבים שהתגודדו מחוץ לבית הצדיק, החלו מוחים אגלי זיעה מעל פניהם המאדומות. ואז ציער אי מי מבין האוטוטים: הבה נלך אל הבאר נשקה את עצמנו במים צוננים ומרעננים.

חלפו השעות, והשמש החלה נגזת משמיה של נעשכיו. ארצו רצו להם עשרות ילדי החמד ושבו אל חצר הרבי, שם החל כבר מעמד החופה.

אימה של פייגא, תרה וחיפשה אחר בתה ולא מצאתה. שאלה וביררה אל חברותיה ואלו ענו שאכן היתה עמם מקודם על ידי הבאר, אבל לא ראו אותה זה זמן רב.

מהרה האם בנשימה טרופה אל הבאר. חיפשה בכל עבר ומאחורי כל גדר. פנתה אל הבאר והציצה פנימה, וצעקה חדה נפלטה מפיה. כובעה של פייגא צף ועלה על פני המים...

למקום הוזעקו מיד כמה אנשי חיל גברתנים שירדו במסירות נפש לעומקו של הבור וצללו בתוך המים. קפואים ביותר היו המים, וקשה היתה מלאכת החיפוש, אולם לאחר מאמצים מרובים נמצאה הילדה כשהיא ללא רוח חיים.

”ללה האם בקול מר, ומיררה בככי קורע לבבות. וכך כשהילדה בתוך ידיה, העידה פניה לביטוי של הצדיק. המולה רבה השתררה בבית הרבי, שמחת החתונה הופסקה באחת והכל מפנים את הדרך לאם הבוכיה, מזועזעים עד עמקי נשמתם מן המחזה המצמית של האם האוחזת בבתה שאינה כבר בין החיים, ואיש לא יכול לעצור עצמו בעד זעקות השבר שניסרו את כולו. פחד

החיים בלודמיר

החיים בלודמיר בעבר ובהווה

ילדי רבנו שלמה

חידת השבוע

התמונה שנחשפה

תמונה נדירה ומעוררת ענין רב, נשלחה אל בית הכנסת אורחים - לודמיר, מאת ידידנו הדגול ספרא רבה ר' חיים ויינגרטן מירושלים, העומד לימינו בכל עת למען שגשוג היכלי רבינו שלמה בן יוטא על אדמת לודמיר.

בתמונה הישנה שצולמה בשנת תרע"ז, לפני קרוב ל-110 שנה, נראה שטח בית החיים בלודמיר ובקצהו שני מבנים נמוכי קומה, שאחד מהם, לפי טענת החוקרים, הוא אולם ציונו של רבינו הקדוש.

התמונה הנדירה אותרה באחד הארכיונים בעיר וינה שבאוסטריה, והיא רואה כעת אור לראשונה. תשואות חן חן על משלוח התמונה למען תשובתו הנדירה, ונשמח להארות הקוראים.

מראה בית החיים בלודמיר משנת תרע"ז

חידה: איך זוכים לקבל חרות?

הפתרון לחידה מופיע בעלון זה.
כדי לענות על החידה יש לחיג לקו לודמיר 02-3011122, להכנס לשלוחת הילדים - שלוחה מספר 0, ולפעל לפי ההוראות. הזוכה יקבל זמיו לרכישת מתנה בסך 50 ש"ח. את התשובה יש להקליט עד ליום ראשון פרשת צו
הזוכה לפרשת ויקהל: אביגם שטרנאוס חיפה

אוצרות ומשגים

רבי מרדכי מנעשכיו

וחמש שנה, נפתל הרבי והוא בן ג'יב שנים לימי חייו. מספר כי פעם נסע רבי מרדכי מלעכוטש עם רבו המבוק, עד צדיק מצריקי הדור - רבי מרדכי מנעשכיו. ישבו שלשתם יחד ורבי שלמה מקארלין נכנס לדברות. באותו זמן נכנסו שני גברלים של הקוקים לפנק וראו כיצד יושב יהודי הדור ומכבד - רבי שלמה - וכלל לא מגיב למראיהם, לא זע ולא נע. הם התחילו לצעק עליו חזק שיגיב אף ללא תועלת. ברב רגזם הם שלפו את החברות והחזיקו אותן על צנארו של רבי שלמה - כל זה לעיני תלמידיו המבוק, הנשור אליו כבן יוטר מבו, רבי מרדכי מלעכוטש. כאשר תקוקים ראו שרבי שלמה עדין לא שם לב אליהם, הם הרפו ממנו והלכו משם, אך רשם ממקרה זה נשאר אצל התלמיד, רבי מרדכי: פניו של רבי מרדכי נעשו חירות כסדר, ועד סוף ימיו - הארץ ימים עוד כחמשים שנה - נשאר חנון בפניו מספור זה. לאחר מכן התבטס רבי מרדכי מנעשכיו ואמר: שעשכיו הוא מבוין את מאמר חז"ל: "אפילו חוב חדה נפתח על צנארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים". כלומר שגם לאחר גזר דין מות, יש מקום לבטל את הגזירה על ידי תפלה מקיאות הלב, ככתוב על חזקתהוה שפנה לקיר והתפלל מקיאות הלב.

אבן ירושע

פנינים מאוצרותיו של מורנו הגה"ח ר' יוסף מרדכי ווייס זצ"ל בעמח"ס 'אבן ירושע'

עניני הפרשה

סימן א - מצה שנאפית לצורך פסח ולא לצורך ליל הסדר אם אפשר לצאת בה ידי חובתו

סימן א' א.

השולחן ערוך (סימן תנ"ג סעיף יד) ו"ל: אין אדם יוצא חובתו אלא במצה ששמרה ישראל מחימוץ לשם הפסח שנאמר ושמרתם את המצות שישמרה ישראל לשם מצות מצה. יש אומרים לשם מצות "בערב תאכלו מצות" ויש אומרים לשם מצות "שבעת ימים מצות תאכלו" דהיינו שאם שמרה לשם מצה שיאכלנה בשבעת ימי הפסח יוצא בה, וכן עיקר ע"כ. ומבואר שנהלקו בזה רבותינו עם צריך שימור לשם מצות מצה של ליל הסדר דוקא או דסגי גם בשימור לשם המצוה הכללית של אכילת מצה בחג הפסח.

ובמקורות וציונים שם ציין הרב דהשיטה הראשונה הוא דעת הדרכי משה בסי' תע"ז בהש האור זרוע, והשיטה השניה הוא דעת הרא"ש בתשובתו והשו"ע בסי' תע"ז, ולהבנת הענין נביא המחלוקת המובאת שם שנחלקו הראשונים בסימן תע"ז לענין מי שישכח לאכול האפיקומן ויברך ברכת המזון, אם צריך לחזור ולאכול אפיקומן ולברך שוב על הכוס או שיכול לסמוך על שאר המצות שאכל בסעודה שהם יהיו במקום אפיקומן דבבית יוסף (שם) כתב בשם תשו' הרא"ש (בכלל כ"ז) ו"ל חכמי אשכנז וצפת פירשו שאין צריך שימור אלא משעת לישנה, ולכן נהגו שאם שכח ולא אכל כזית מצה שמורה באחרונה שא"צ לחזור ולאכול, לפי שכל המצות שלנו שמורות יפה [וכבר יצא ד"ח ישמעאל שאכל תוך הסעודה], אבל באלו הארצות שנהגו לעשות שימור משעת קצירה ודאי צריך לחזור ולאכול כזית מצה שמורה, ע"כ וכן פסק בשולחן ערוך (שם סעיף ב') אבל בדרכי משה (שם אות ב') (אות ג') כתב בשם אור זרוע בסי' רמט שאינו יכול לצאת ידי חובתו בשימור שלא בשעת מצוה, ופירש הרב שהרא"ש והאור זרוע נחלקו בגדר שימור הנצרך במצה הרא"ש סובר דסגי בזה שאפאן לשם חג הפסח ולכן שפיר יכול לצאת ידי חובתו גם בשאר מצות שנאפו לצורך הפסח, אבל האור זרוע סובר שאי אפשר לצאת ידי חובתו אלא במצה שנאפה לשם מצות "בערב תאכלו מצות", ולכן אינו יכול לצאת בשאר מצות כלל.

ובאמת כשנעניין באור זרוע נראה הדברים מפורשים כן שזוהו שיטתו ו"ל שם בסי' רמ"ט מכאן יש לי ללמוד דאם נאבדו בפסח מצות של מצוה דאינו יוצא במצות אחרת, אע"פ שכל מצות שלנו אינם חמין, מדאמר אמילתיה דרב הונא (מ.) שיאכל כזית מצה באחרונה אין בראשונה לא וכו' משמע בפירוש שאין אדם יוצא ידי חובתו אפי' במצה גמורה אלא אם כן אפאה לשם חובת מצה וכו'. מיהו יכולני לפרש ולומר דהני מילי דבעינן שיאפה לשם חובת מצה, הני מילי עכ"ם וכו', אבל ישראל סתמא ללשמה דמי, דהא גבי קדשים בעינן שחיטה לשמה וקיימא לן (ובחים ב.) סתמא כלשמו, מיהו לכאורה לא משמע הכי מדמיימין רבא שיעתיה ממיאת דרב הונא, ועוד כמו שאנו נוהגים לאפות לשם מצות למצוה ואנו מייחדים אותם לבד הרי נראה כמדה את אחרות שלא לצאת בהם, על כן נראה בעיני שאין אדם יוצא ידי חובתו אלא דוקא באותן שלש,

ע"כ. הרי מפורש בדבריו שאינו יוצא במצות שנאפו לשאר ימי הפסח אלא במצה שנאפית לליל הסדר בלבד.

ומה שסיים דכיון שאנו נוהגים לאפות שלש מצות למצוה ואנו מייחדים אותם לבד **נראה כמדה את אחרות שלא לצאת בהן**, נראה כוונתו דמבואר בגמ' (פסחים לח.) שאפשר לצאת יד"ח במצות שאפאן לשם לחמי תורה למכרן בשוק מ"ט כל לשוק אימלוכי מימלוך אמר אי מידבין מידבין ואי לא מזדבן איפוק ביה אנא יד"ח מצה, אלמא דלענין שימור לשמה מהני גם כשתכין לשני המטרות יחד למצה ולתודה, וא"כ היה אפשר לומר כן גם בשאר מצות של פסח דאף שלא עשאן לשם פסח מ"מ נתן דעתו גם לזה שאם יצטרך להם יאכלם בליל הסדר, לזה אמר שאינו כן דכיון שמיידח ג' מצות לשם מצוה הרי הוא כמדה את האחרות שאין דעתו לצאת בהן כלל ולכן אינו יכול לצאת בהן ידי חובתו, וגרע מלחמי תורה.

ב.

אמנם מה שכתב הרב דהרא"ש ו"ל ש"ע חולקים עליו בזה וסוברים דסגי בזה שעשה שימור לשם פסח ונראה דדייק לה ממה שכתבו שיכול לצאת ידי חובת אפיקומן גם בשאר מצות שאכל בסעודה וביאר הרב כונתם דאע"פ שאותן המצות לא נאפו לשם מצוה מ"מ נאפו לשם פסח לכן יוצא בהן יד"ח, לכאורה צריך להבין דאם כן מאי טעמא סיים הרא"ש [ואחריו בשו"ע] דבאלו הארצות שנהגו לעשות שימור משעת קצירה ודאי צריך לחזור ולאכול כזית מצה שמורה, והרי הרא"ש בעצמו סובר שאין צריך שימור רק משעת לישנה, ומה שמדקדקין לעשות משעת קצירה אינו אלא חומרא בעלמא לשיטתו, וא"כ למה פשוט לו כל כך בשביל חומרה זו צריך לאכול שוב אפיקומן ולהכנס בכמה ספיקות [של מוסף על הכוסות וכו' כמבואר שם] בשעה שמעיקר הדין כבר יצא יד"ח בשאר המצות שאכל במשך הסעודה.

ואשר על כן נראה דבאמת גם בראש"י סובר כהאור זרוע שצריך שימור לשם מצות "בערב תאכלו מצות" דוקא אלא שבנקודה אחת חולק הרא"ש על האור זרוע שהאור זרוע סובר שכיון שמיידח ג' מצות למצוה הרי הוא כמדה את האחרות, והרא"ש סובר דאע"פ שמיידח ג' מצות מ"מ נתון דעתו גם על האחרות שאם יצטרך יקח גם אותו למצוה, נמצא בשם שאר מצות שאופים מכוונים על שניהם על ליל הסדר ועל שאר הימים וסגי בזה כמו בלחמי תודה העשויים למנוח בשוק כ"ל.

אבל אם לא חשב כלל לאכול המצות בליל הסדר כגון שחשב שלא יהיה בביתו כלל ביו"ט ראשון, ואח"כ מטעם איהו דבר דלא סליק אדעתיה מעיקרא נשתנה מחשבתו ונשאר בביתו ביו"ט ראשון והוציא לצאת ידי חובתו במצות אלו, אפשר דמודה הרא"ש שאינו יוצא בהם ידי חובתו כיון שלא נתמיון כולל מצות ליל ט"ו.

ולפ"ז אתי שפיר מאוד ללון הרא"ש והמחבר שכתבו שאפשר לצאת ידי חובת אפיקומן במצות שאכלו בתוך הסעודה והיינו משום שנתן דעתו עליהם שאם יצטרך

להם יצא בהם ידי חובתו, וסייע לו זה דבאותן מדינות שנהגו להקפיד במצות מצוה על שימור משעת קצירה אינו יוצא ידי חובתו במצות שאכלו בסעודה, דאע"פ שחומרא זו הוא רק הנהגה ולא מדינא מ"מ מחמת הנהגה זו מסיחים כולם את דעתם לגמרי מכל המצות שאינן שמורות משעת קצירה ואין חושבים כלל לצאת בהן הלכך במקומות אלו א"כ לצאת אפי' בדיעבד במצות שאכלו בסעודה וצריך לחזור ולאכול אפיקומן.

ונראה שכן פירש ג"כ הפ"ח בדעת הרא"ש והשו"ע והוא ממה שכתב (סי' ת' סק"א) שבמצה לא אמרינן סתמא לשמה קאי ובעינן כונה מפורשת לשם מצות מצוה דסתמא לאו לשמה קאי, וביאר המנחת חינוך במצוה י' אות ט' טעמו משום שגם לשאר ימי הפסח צריך למצוה, על כן ודאי בלש עיסת מצה סתמא לאו לשמה קאי, ע"כ. ומשמע דפשיטא להו שאינו יוצא במצה שנאפה לשם שאר הימים, ולכאורה הוא נגד דברי המחבר בשו"ע סי' תע"ז הנ"ל שפסק שיוצא ידי חובתו גם בשאר מצות, אלא ודאי שהם פירשו דהמחבר לא היקל אלא באופן שנתן דעתו מלכתחלה ע"ז שאם יצטרך יאכל אותם גם בליל ט"ו, אבל אם לא נתן דעתו על כך לא מהני אפי' בדיעבד, ולכן ס"ל דסתמא לא לשמה קאי דהרבה מצות נאפים להדיא לצורך שאר ימים.

אמנם הריטב"א (פסחים מ. ד"ה והא) כתב להדיא דסתמא הוי כמכין לשמה ו"ל ובודאי דלגבי ישראל כיון דכל דקא עביד לפסח קא עביד זהו כפירש לשום מצוה ומיהו היינו בשעת לישנה דסתמא קיימא להכי וכו', ע"כ [הובאו דברי בביאור הלכה ריש סימן ת"ס] ונראה כהצד השני של השו"ע הרב דכל שעשאן לשם הפסח אע"פ שלא כיוון בהדיא לצאת בהן ידי חובתו בליל הסדר שפיר דמי, והלכך קאמר דסתם מצות שאופין לפסח לשמה ניהו.

ואמנם אכתי דעה זו לכאורה צריכה ביאור דהא קיימא לן דבעינן שימור לשם מצוה דוקא, ובשאר ימי הפסח ליכא מצוה לאכול מצה אלא רשות (פסחים כז.) ויש רק איסור עשה שלא לאכול חמין א"כ כששמרה לשם אכילת שאר הימים אין יחשב הדבר כשימור לשם מצוה, הרי לא שמרה אלא להנצל מן האיסור ולא לשם מצוה.

ונראה דבעלי דעה זו סוברים כשיטת הגר"א היודעה שהובא במ"ב סי' תרל"ט סק"ד וסי' תע"ה ס"ק מהו דאע"פ שאין חיוב לאכול מצה כל שבעת הימים מ"מ מצוה היא, וכן כתב החת"ס בשו"ת (יו"ד סי' קצ"א) בשם החזקוני ע"ש, וכיון שיש מצוה באכילה זו שפיר חשיב שימור לשם מצוה.

ולפי הסבר זה נראה דאפי' לדעה זו א"א לצאת ידי חובתו אלא במצה שנאפית לשם מצות אכילה בשבעת הימים אבל אם אפאה עמ"נ בלשמה [כגון לעשות מהן קניידלע"ך] אע"פ שהיה דעתו לאכול בפסח א"א לצאת בהן ידי חובת מצה א"א להריטב"א, כיון שלא היתה כונתו באפיה לאכול בתורת מצוה, ודו"ק.

(המשך יבוא בעז"ה)

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הר"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת ויקרא

פניני הכהן

|| פרי צדיק את א' ||

ויקרא אל משה. ופירש רש"י ז"ל לכל דברות ולכל ציונים קדמה קריאה בלשון חיבה אבל בנביאי אומות העולם נגלה עליהם בלשון ארעי וטומאה כמו שנאמר (במדבר כ"ג, ד) ויקר אלהים אל בעלם והוא מתורת כהנים דמפיק כן לכל דברות ולכל ציונים קדמה קריאה, ואחר כך מפיק בתורת כהנים דהשיב משה הנני מגזירה שוה מסנה, ואמר משה משה לשון חיבה לשון זירוז, ואחר כך אמר דבר אחר משה משה הוא עד שלא נדבר הוא משה משנדבר עמו, וצריך להבין הא כל ענין גזירה שוה נמסרו הלכה למשה מסיני ללמדנו, ומה זה בא ללמדנו שהיתה קריאה לכל הדברות ומה נפקא מינה מה דהוה הוה, וכעין שהקשו בגמרא (יומא ב' א) ואף דאשכחן כהאי גוונא (סנהדרין ט"ו ב) שור סיני בכמה, כבר הקשו שם בתוס'.

אך באמת כל דברי תורה הם נצחיים ונוהגין בכל זמן, שהם לימוד לאדם לכל אחד בפרט, והענין בכאן שבא ללמדנו שהעיקר הוא מצד האדם ההכנה, וכמו שכתב רש"י על מה שנאמר (שמות ט"ז, א) ביום הזה בא מדבר סיני והיה ביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו, אף שיהיה היה קודם מתן תורה רק שבאו למקום שאחר כך קיבלו שם התורה והוא ההכנה למתן תורה, ועל זה ההכנה אמר שצריך בכל פעם חשק מיוחד לדברי תורה, ותמיד ה' יתברך נקרא נותן התורה בהווה, ועל תורה שבעל פה כתיב (ישעיה נ"ט, כ"א) ודברי אשר שמתי בפיך ש' יתברך נותן לב ישראל ובפייה, ושבת דאיהו כללא דכל אורייתא כתיב ביה (שמות ט"ו, ה) והכינו את אשר יביא דשבת בעי הכנה דרבה, ומקרא קודש זמין לאתר דאיקרי קודש כמו שמובא בזה"ק (ח"ג צ"ג ב) אך הקריאה וההכנה הוא גם כן מצד ה' יתברך, שנותן חשק בלב ישראל, כי ענין קריאת שמו הוא העוררות הנפש כדאיתא בכתבי האריז"ל שקריאת שמו של האדם שורש פנש חיה שלו, ולכן הוא מקיץ מן השינה כשקוראין אותו בשמו, מפני שמתעורר בו הנפש חיה שלו, ומה גם כאשר ה' יתברך קורא אותו בשמו אזי נתוסף בו באותו שעה חיות חדש להנפש משפע הקדושה, ובלשון כפול הוא ענין זירוז ומיד כמו שנאמר (בראשית מ"א, ל"ב) ועל השנות החלום פעמיים כי נכון הדבר וגו' וממחר האלהים לעשותו, וזה שנלמד כאן שלכל דברות צריך קריאה מצד ה' יתברך ושהאדם יאמר הנני הכנה מצד האדם לקבל שיהיה כלי מוכן ומוכשר להשראת הקדושה

|| פרי צדיק את ב' ||

וכלי יקר שפתי דעת כי משה רבינו ע"ה היה מיצר בזה שלא היה לו שייכות לזה ולפנינים דהיינו מלכות וכהונה כמו שנאמר לו (שמות ג, ה) אל תקרב הלוים אין הלוים אלא מלכות אין הלוים אלא כהונה (שמות רבה ב, ד) ועל זה נאמר לו כלי יקר שפתי דעת מתלא אמר דעה קניית מה חסרת כי בחינת מלכות בעצמה שהוא הבינה שבלב יוכל ליארע בה קלקול על ידי הלב כסיל וכמו שמצינו במלכים שלא היו כשורה, וגם לבחינת הכהונה שהוא החכמה שבמוח בלבד יוכל גם כן להתהוות עוד איהו קלקול על ידי הלב שממנו תוצאות חיים להמות, רק שורש הקיום הוא על ידי הדעת שמחבר החכמה שבמוח עם הרצון שבלב ועל ידי זה הוא נשמר שלא יתקלקל גם בחינת החכמה כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) שפתי כהן ישמרו דעת, והוה עיקר כח משה רבינו ע"ה בחינת הדעת שהוא כתר תורה ועל זה דייקא נתקיים הכתר כהונה.

וזה הדרוש על ויקרא אל משה כדאיתא במדרש (פרשה זו א, ה) שעמד לו מן הצד כי ספר ויקרא נקרא תורת כהנים מפני שכל ענינו מקרבנות וערכין שהוא שייך לכהנים דוקא וחשב משה רבינו ע"ה שאין לו שום שייכות לבחינה זו על זה נאמר כאן דייקא ויקרא אל משה להודיע לו שעיקר ענין קדושת תורת כהנים נשתלם ונתקיים דייקא על ידי במשה רבינו ושלוקחיתנו שהוא בחינת הדעת המקשר המוח עם הלב וכדברינו הנ"ל:

|| פרי צדיק את ז' ||

ויש לומר שענין חילוק הסדר החשבון שבין הוזה"ק ותלמוד בבלי שלנו הוא על דרך רמז כמו שאמרו (רש"י בראשית א, א' ובראשית רבה י"ב, ט"ו) שבכל מעשה בראשית נזכר שם אלהים ובעשיה בפועל נאמר ביום עשות ה' אלהים שמתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין וראש שאין העולם מתקיים שיתפו למדת הרחמים ובודאי שאצלו יתברך אין לכנות חס ושלוש שום שינוי ברצון. אמנם הרמז הוא שענין עלה במחשבה הוא הנהגה עליונה מאד מה שהוא בהסתר ובהעלם מאד ואין בזה שום השגה רק על ידי תורה שבעל פה כמו שאמרו (במדבר רבה י"ט, ו' ובתנחומא חוקת ח) וכל יקר ראתה עינו זה רבי עקיבא וחביריו שהוא היה השורש של תורה שבעל פה כמו שאמרו (סנהדרין פ"ו א) וכולהו [סתמיתא] אליבא דרבי עקיבא ובנפשות הללו הוא הנהגה במדת הדין כמו שנאמר (תהלים ג, ז) וסביביו נשערה מאד כמו שאמרו (ביבמות קכ"א ב) שצדיקים מדקדקין עמהן כחוט השערה.

והוא השורש של תלמוד בבלי שנאמר עליהם (ישעיה ט"ו, א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול כמו שאמרו (תנחומא פרשת חז ג) שהקב"ה מאיר עיניהם מאור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא ועל זה נאמר בזה"ק (ח"א צ"ו ב) דחברין בבלאה ידעין לאתכסאה מליץ בגוויה והיינו שמלבישין כל התורה שבעל פה בהסתר בעיני עולם הזה כענין המחליף פרה בחמור ושאר כל העינים שבין אדם לחבירו וכוז דייקא נגנינו כל הסודות של הנהגתו יתברך וכמו ששמענו בזה מרבותינו הקדושים זצלה"ה שלעתיד יתגלה שאין שום תנועה בעולם הזה גם בעיני גשמיים שבין אדם לחבירו שיהיה למגן ובכולם יש הנהגת הקדושה רק שבעולם הזה הוא בהעלם מאתנו וזהו כל ענין גופי הלכות הנאמרים בתלמוד והמה חיים וקיימין לעולמי עד ועל דרך זה נאמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום (בבא מציעא י"ז ב), אבל דרך לימוד הוזה"ק כל אורות הקדושה המה גלוי ומפושטין לעין בלי שום לבוש והסתר ואלו דברי אלהים חיים כמו שכתבו התוס' (ראש השנה כ"ז, ד"ה כמאן) על הפלוגתא שבין ר' יהושע ור' אליעזר (ס"ט פ"א) אם בניסן נברא העולם או בחשירי שאלו דברי אלהים חיים דתבשרי עלה במחשבה, דהוא הנהגה במדת הדין, ובניסן נברא בפועל, שהוא הנהגה במדת הרחמים.

ועל דרך זה יובן סדר התלמוד דנאמר הראשון מתחיל מבראשית הגם שלא יזכר הכתוב לתארו בשם יאמר מפני שרק עלה במחשבה בבחינת ישת חושך סתרו וכאמור עם כל זה מזה דייקא את התגלות האור של תורה שבעל פה דלית נהורא אלא דנפיק מגו השוכא מתוך החסר שוהו עצם שורש התורה שבעל פה והיה אור הוא ראשית התגלות בתורה שבעל פה (כמו שנתבאר פרשת שמות מאמר א) וזהו הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא ולכן נחשבים כל עשרה מאמרות למעשה בראשית רק מה שאמרו בהם יאמר קודם ויכולו השמים וגו' מה שאין כן מאמר יאמר וגו' אעשה לו עזר שנזכר על המעשה בפועל אחר הפסוק ביום עשות ה' אלהים ארץ וגו'.

אמנם בזה"ק מתחיל החשבון מאמר הראשון ביהי אור והיינו התגלות בפועל ולכן גם המאמר אעשה לו עזר נחשב בכלל העשרה מאמרות וכאמור דזה תלוי בפלוגתא (דעייובין ס"ט) דחד אמר פרוצוף ואלו ואלו דברי אלהים חיים כדאיתא שם בגמרא דבתחילה עלה במחשבה לברוא שנים ולבסוף נברא אחד ממצא שלפי תלמוד בבלי היה לכלל כבר בריאת זכר ונקבה במחשבה של נעשה אדם ולכן לא נחשב אעשה לו עזר בכלל העשרה מאמרות אבל לפי דרך זוה"ק שמתחיל מן ההתגלות בפועל שלא נברא אלא אחד שפיר קחשיב המאמר דאעשה לו עזר בכלל העשרה מאמרות, ומה שאמרו זה על פסוק עשרה עשרה הכף דהוה קשיא ליה למע לא אמר עשרה הכף האחד כמו שנאמר שם בקערות ומזורקים. על כן נאמר מלת עשרה רמז להנ"ל והני עשרה דמעשה בראשית שהם כל עיני העולם כולו בשקולא חזיא בקדושה כמו עשרת הדברות שהם כלל התורה. כי גם בעיני העולם הכל תורה כנ"ל וזהו על ידי הקטורת:

מיניני חזוק

מעייני חזוק וזמנונה מאוצרו של מרן הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

לגנו וקרי נאכק
קול "אודיע אמונטר"
בארה"ק - 08-30-20-666
בארה"ב - 605-477-7011
בלאנדאן 44-3003730634

פנימיות הפרשה | קרבה
במשנת מו"ר שליט"א | אל נפשי

שאלות המוגשות | נפשי
לפני מו"ר שליט"א | בשאלתי

יותר מהקרבות כולם

שהתגלתה לפני המלך והשרים.

"עבודת בית המקדש היתה תיקון העולמות אשר הם עובדים את העבודה הקדושה והנשגבת של הקרבת קרבנות, והקרבות דוקא מן הבהמיות, ומקודם מקיימים מצוות סמיכה שענינה כמובא מהארי" הקדוש, להכניס מקצת מגשמיית האדם לתוך הבהמה ע"י סמיכתו עליה בכל כוחו בסוד אדם ובהמה תושיע ה' ואת זה מעלים על גבי המזבח על מוקדה ושורפים לשם ה'... כשמעלים את הגשמיית נתעלה הכל, וכל העולמות מתעלים על ידה, וזה סוד הקרבן מלשון קירוב העולמות". (אריא אמונה ותפילה)

אלא מאי, לפעמים מקריב הקרבן אינו מצליח לבטל את בהמיותו בטרם הקרבת קרבנו וחיבור פנימיותו לה, הגם שהביא קרבן עשיר ומטרתו אכן לחזור ולקרב על עצמו ואת העולמות לבוראם, הרי שבטעות משאיר הוא את העטיפה, את מציותו ויישותו החיצונית...

לעומת זאת: "א"ר יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שבטעה שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה, שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנאמר וזחי אלקים רוח נשברה".

וכל כך למה?

"כי בעל הלב נשבר מרגיש קירבה יתירה להש"ת, הוא מתהלך בהרגשה שיש לו אב בשמים השומר צעדיו והוא מרבה להשיח לבו לפניו, רבש"ע, הבט וראה את מוצבי אדני נראה, כי טבעתי בין מוצלה, רחם עלי והוציאני וכיצא באלו דיבורי חן ותחנונים לאביו שבשמים. אין בזה שום סרך של עצבות והדומה לו כי לב נשבר הוא ענין אחר לגמרי... ועל ידה נשברת רוח הטובה ונפולת המחיצה המפסקת בינו לבין אביו שבשמים". (אריא מידות, עמוד קצט)

זהו חיבור אמיתי, חיבור הפנימיות החצובה מכסא הכבוד ללא הפסק של עטיפות חיצוניות מגושמות, זהו קרבן העולה לריח ניחוח אשה לה' - יותר מכל הקרבנות כולם.

כל מחשבתי נתונים היו בבו המלך עמו זכה לבלות את שנות ילדותו, אהבתם היתה עזה מאז, אלא שמטבע הדברים היה קשה עד בלתי אפשרי להמשיך ולשמוע על קשרי הידידות בשנות ההתבגרות בהם פונה כל איש לדרכו בעוד בן המלך נשאר ספון בין כתי ארמון המלוכה שקוע בהכנותיו לקראת קבלת שרביט ההנהגה ביום מן הימים.

והנה הגיע היום המיוחל בו החליט המלך להעביר את המלוכה ליורשו, אלא שיום זה לא מצא את הידיד בלתי מוכן, אדרבא, מאז החל את שנות בגרותו היה כל הלך מחשבתו אך ורק באותו יום נפלא.

חשב ועשה; במשך כל השנים עסק האיש במלאכת חרש וחושב לצורך כך עבר ימים ונהרות, אנגמים ומדבריות עד שרכש את החכמה בתכלית שלימותו.

באלכסנדריה שבמצרים חבר לחושבי מחשבות וביחד עמם עמל במלוא העזו להכין כסא מלוכה, כזה אשר מעולם לא נראה כמוהו.

קשה לתאר את ההתרגשות הרבה שאחזה את מיועדנו ביום הגדול והנפלא למענו הקדיש את כל חייו, ועוד יותר מכך קשה לתאר את השמחה העצומה שאחזתו בהכנסו אחר כבוד עם הכסא העטוף אותו נשאו כעשרים נושאי סבל אשר קבלו את הזיכה להכניס את הכסא ולהציגו לפני המלך והשרים ביום הכל כך המיוחל.

אך ממש לא קשה להסביר את פשר התעלפותו של האיש בעת התכבד להסיר את המסווה מעל הכסא הנפלא שהתגלה כחבילת עצים מסומרים עם שמאטעטס וחלקי נילון הדבוקים כולם זה לזה...

רק לאחר כחודשיים בהם שכב על ערש דוי כשהוא נע בין חיים למות, הצליחו קרוביו להסביר לו את פשר התעלומה;

אמנם הכסא היה מושלם ביותר, אלא שהמרכיב הטיפש שקיבל את חלקי הכסא לאחר שפוקק לחלקים לצורך הבאתו מעבר לים, והוזהר שלא לפגום בהם חלילה. החליט לחברם זה לזה ביחד עם עטיפותיהם... כך נוצרה התוצאה המעוותת

• שאלה • אני רואה אנשים שסובלים מכל מיני צרות, יתמות או מחלות וכיו"ב, וזה גורם לי ממש סבל?

תשובה: אם יש לך אפשרות לסייע להם בצרתם מה טוב, אמנם אם אינך יכול לסייע להם הרי זה עצת הייצר.

• שאלה • אני נוטה לראות חסרונות בכל אחד, איך אפשר לתקן את זה?

תשובה: זו היא מצוה מפורשת בתורה "ואהבת לרעך כמוך" כמו שאתה רוצה שיראו בך מעלות כך עליך לחפש מעלות אצל זולתך כדי לקיים מצוה דאורייתא, בלי חכמות.

• שאלה • ואם אני רואה גם בעצמי רק חסרונות?

תשובה: אז אדרבא, תתחיל להסתכל במעלותיהם של אחרים ומתוך כך תלמד למצוא גם את מעלותיך.

• שאלה • האם יש סיבה שמתחילים עם ילדים דוקא בפרק "אלו מציאותות"?

תשובה: אבי זכרונו לברכה אמר לי פעם שהסיבה היא כדי שהדבר הראשון שהילדים ילמדו יהיה שלא לגעת במה שאינו שלהם

• שאלה • איזה מידה צריך בעיקר לרכוש קודם החתונה?

תשובה: מידת הכרת הטוב

אל"ף ועירא

איתא בשם הר"ק הרבי רבי זושא זצ"ל, אל"ף ועירא (היינו אות א' הקטן בתיבת ויקרא), היינו שצריכין ללמוד [אל"ף מרמו על 'לימודי כידוע] להיות קטן ושפל בעיני עצמו. ע"כ, וזה על ידי שיכור אדם תמיד, האיך שהוא תלוי ועומד רק על רחמי ה' המסייע אותו בכל דבר, ושכל מה שיש לו הוא רק מהקב"ה.

ובצוואת הריב"ש (את יב) איתא וז"ל, "ואל יאמר בלבו שהוא גדול מחבירו, שהוא עובד בדביקות יותר, שהוא כשאר הנבראים שנבראו לצורך עבודתו ית' והשי"ת לא נתן לחבירו שכל כמו שנתן לו שכל, ובמה הוא חשוב יותר מהתולעת עובד להבורא יתברך בכל שכלו וכוהו, והאדם ג"כ רמה ותולעה כמיש' ואנכי תולעת ולא איש, ואם לא נתן לו השי"ת שכל, לא היה יכול לעבדו רק כמו התולעת, וא"כ אפילו מתולעת אינו חשוב במעלה כ"ש מבני אדם, ויחשוב שהוא ותולעת ושאר בריות קטנות הם חשובים כמו חברים בעולם, שכולם נבראים, ואין להם יכולת רק מה שנתן להם הבורא יתברך, ודבר זה יהיה תמיד במחשבתו."

כד הוינא טליא, הייתי במירון בקבר שמאי הזקן, ונמצא מאחוריו אבן גדולה שקוראין אותו כסא אליהו, עליתי למעלה והסתכלתי על כל סביבותי מלמעלה למטה, וחשבתי לעצמי, אני גדול מכל העולם וגבוה מכולם, ועוד מחשבות ילדות כאלו. לדאבון לבנו יש אנשים גם כשהם גדולים בשנים חשובים באופן זה. אשרי האיש בעוד שהוא איש, היינו בעת שזוכה שהקב"ה מצליח דרכו בבני חיי ומווני, ברוחניות או בגשמיות, אשר הוא זוכה להכיר שכל הצלחתו מהקב"ה, ואוי למי שהקב"ה מתחיל להראותו את אפסיותו, והעדר כחו חכמתו והצלחתו, הלא האדם רוח קימעה עוכרתו וכלשון חז"ל (סוטה ה' ע"א) א"ר אלכסנדר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אפילו רוח קימעה עוכרתו, וכו'. ואדרבא כל מה שהאדם חכם וגדול יותר, רח"ל כשגופל את ח"ו נתבלל דעתו וידידתו ונפילתו גרוע יותר השם ירחם ויצלינו מזה.

(צפרא דשבתא פרשת שמיני תשע"ג לפ"ק)

קרבתו בזמן הזה

מור"ר שליט"א נשאל: "מה היתה הנקודה שהיהודי היה שונה בזמן שבית המקדש היה קיים?" והשיב: הרי לכל חטא היה קרבן אחר, והביאו הרבה קרבנות נדבה, והיה לו להקב"ה נתת רוח גדול. הגר"א מוילנא אומר שאילו היה לנו אפשרות להביא עכשיו קרבן אחד כהלכה, היה זה עושה רעש כל כך גדול בכל העולמות, שעיי"ז היינו נגאלים מידי. כ"כ גדול הוא מעלת הקרבן.

זה היה מקרב אותנו, והיה נמשך לנו מזה שפע, והיה לנו נביאים, וגם אנחנו זכינו לנבואה כדכתיב 'ונבאו בניכם ובנותיכם'.

אננם יש לדעת שיממה נפשך, אם יש גילוי אלקות, הרי שמתקרבים על ידי זה להשי"ת. ואם אין גילוי אלקות, הרי מתקרבים להשי"ת ע"י ההמלכה שלנו בתוך ההסתרה, אך שאנחנו נואשים, הרי בזה אנתנו גבורים אדירים, ממש גבורים אדירים. ממה נפשך, הרי הקב"ה יודע באיזה דור אנתנו נמצאים, כל מה שקורה הכל הוא בהשגחה פרטית, היכן נולדנו, מה שמענו, ואיך התחנכנו...

(ליל שיש"י פ' ואתחנן תשפ"ד לפ"ק)

כך תהיו חלק משלשלת הקודש

מתוך שיחה לבחורי ישיבת "מאור עינים" - י אדר תשפ"ה

האמת הוא שהמשך התורה מדור אחד לדור שני שבא לאחריו הוא רק ע"י שהדור הקודם למד תורה עם הדור החדש שבא אחריו, וכן הדור השני מלמד לדור השלישי שלאחריהם.

בחורים צעירים צריכים לדעת שהם חלק מהשלשלת של התורה, אתם מקבלים תורה מרבתיכם, אתם מעבירים את זה לדור שלאחריהם, ע"ז אתם חלק מהשלשלת הקדושה, כי כך ניתנה התורה מדור לדור, כמו שכתוב במשנה 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לקנים וקנים לנביאים, כך גם אתם זוכים להיות חלק מהשלשלת הזאת, וע"ז נמתקים כל הדינים, כי כל מי שנכלל בשלשלת זאת של מסירת התורה, ע"ז נעשים כל תיקוני האדם, כי הוא נכלל בשלשלת חשובה.

הנה ימי הפורים, ימי שמחה, מה יעשה בחור שפגם הרבה רח"ל, והוא מרגיש שאיננו יכול להיות בשמחה.

העצה היא להיות בשמחה ע"י שטות, הרי כך נוהגים בפורים, שרוקדים ועושים כל מיני שינויים ותנועות, וא"כ כשכבר שמח מעבירים את השמחה לאופן של ריאה וכשרות.

איך אפשר לשמוח והרי פגם כ"כ הרבה?

אדרבה, זה בעצמו שהוא מצטער מזה, סימן שהוא רחוק מזה, לולא כן לא היה לו צער מזה. וזהו דבר נכון, כי כל יהודי הוא חלק אלו"ה ממעל ויש לו חלק בתורה, וחסד להרפות. לא יתן למציאות, לפתות אותו שהוא מנותק מהקדושה ח"ו.

איך אפשר לקחת איתנו את הפורים לכל ימות השנה?

אם זוכים באמת שהיה בשמחה בפורים, וזכה להעלות את המשחקים הגשמיים לעבור על ידם לשמח אתמית (צו) אערגסטע שמחה, כלומר שישמח ביהדותו וזוכה לעבוד הרבה את השי"ת, ועשה הרבה טוב, כשזה מונח בתוך העצמות, ממילא כשיעמוד בתפילת שמונה עשרה ויעסוק בתפילה ותורה, ירגיש את האורות של פורים.

(את השיחה המלאה ניתן לשמוע בקול אודיע אמונתך)

יש לנו חבורה ללימוד ורוצים לדעת האם זו היא עבודתו של בחור ללמוד משניות?

בוודאי, איזה שאלה היא זאת. לימוד משניות הוא תיקון גדול לנשמה, משנה אותיות נשמה... גם יש ענין לשון משניות בעל פה. כמה טוב שיהיה תמיד לאדם חלק תורה בעל פה במוחו, שבכל עת שנמצא באיזה מקום שאי אפשר ללמוד שם בספר, יאמר פרק משניות בעל פה, גם כשאין לו ספר. וכל שכן אם ידע מסכתא בעל פה או כמה מסכתות ויותר מזה.

צריך שיהיה בלב אהבת התורה, לאהוב את לשון המשנה, להרגיש נעימות ומתיקות בלשון המשנה, ולשון לחזור הרבה, זה תמיד טוב. כי כשלומדים גמרא ותוספות קשה לחזור בעל פה, אבל משניות יותר קל, כל אחד צריך שיהיה לו כמה מסכתות ואפילו הרבה מסכתות שהוא יודע אותם בעל פה, ומתי שאין לו זמן ללמוד בתוך הספר, או שהוא בדרך, יעשה עם השפתיים ויחזור עוד ועוד משניות בעל פה.

האם יש ענין לסיים כל ששה סדרי משנה?

אם יש ביכולתו. בוודאי שכן.

בעיר העתיקה בירושלים היה יהודי קיבוצניק שחזר בתשובה, וחזר כל ששה סדרי משנה בעל פה בלי פירוש, וא"כ למד עוד פעם עם פשט. כל תקופת זמן היה לומד עוד כמה משניות עם פשט, אבל לשון בעל פה כבר היה יודע כל המשניות, ותמיד היה הולך ושפתיו היו אומרות משניות, וכך היה מתקדם לדעת ולהבין עוד כמה משניות ועוד כמה משניות עם פשט...

כל אחד צריך שיהיה לו מסכתא שהיא בהירה לו בעל פה. היה לי שכן מצדיקי ירושלים רבי בן ציון רבי הערש מיכל"ס, המסכתא שלו היה בבא מציעא, מי שהיה נכנס לפניו כבר היה יודע שאם הוא אומר לו חידושים על מסכת בבא מציעא, הוא מתמלא חיות ושמחה. זו היתה המסכתא שלו, היה בהירות במסכת זו.

כל ענייני עוה"ז הם כלום ולא נשאר מהם כלום, יש לנו דבר נצחי, בלימוד משניות בעל פה יש מה לעשות תמיד, וגם לאחר ההסתלקות, את הפרק הזה ימשיך ללמוד שם תמיד, וכ"ש כשיודע הרבה פרקים אשרינו מה טוב חלקינו, איזה תורה קדושה יש לנו, אין לזה גבול וערך.

שמחת יום טוב

על קושי השעבוד הנורא שהיה להם במצרים, כמו כור שמתכין בו את הברזל שבו עורכת תוכו אש גדול, והוא סתום מכל צד, ובפנים בו עורכת אש חזק ואין שום אפשרות לצאת. כך היה קשה להם להעלות על הדעת איך יתכן לצאת ממצרים.

התבוננות במהות היו"ט - ציאה מהגלות

אבי מורי ע"ה אמר לי כמדומה בשם הרמב"ן (ראה רמב"ן פרשת בא) שענין זכירת יציאת מצרים שכל אחד יחזיקו במחוז וידע בדעתו בבידור שהשי"ת יכול להוציאם ולגאלם מכל המצרים שימצא את עצמו, בין ברוחניות ובין בגשמיות, אפילו שלפי דעתו הוא דבר שאי אפשר!

ונחזור לדברי רביה"ק בענין הכרות הקדושה שהיום טוב מכריז: "בפסח יציאת מצרים, שהוציאנו ממצרים באותות נוראות, בשבועות מתן תורה, שנתן לנו התורה באותות נוראות, בסוכות הקיף ענני כבוד", והמה הגלויים הנפלאים המאירים ווהרים בכל יום טוב ובכל מועד. "ועל כן" - אומר רביה"ק - "כל יום טוב ויום טוב מכריז וקורא את הרצון בבחינת מקרא קודש", והכרה זו צריך כל אחד לשמוע ולהפנים ביום טוב, המקרא קודש - כל אחד לפי בחינתו, ולא יטא בשמיעה לחוד אלא צריך להגיש זאת ולחקקו בלבו פנימה!

והוא לזה על ידי החיפוש והביקוש אחריו - למצוא את המקרא קודש בתוך השלש תפילות והמוספים של היום טוב, בתוך התורה ותפילה של היום טוב, וכל שכן על ידי המצוות של ימים ההלכות של היום טוב.

עיי"ז זוכה לשמחת יו"ט

ואכן, רביה"ק ממשיך שם ואומר שמי ששומע קול הקריאה של היום טוב, הרי ניכר עליו עיי"ה השמחת יום טוב שלו. וכאשר האדם שומע ומרגיש קול הקריאה הלו ומתחדש בענין האמונה התמה, על ידי זה משיג י"ח ה' הממלכה - ואתה מושל בכל בהשגחה פרטית, בכל העולמות בכלל ובפרט פרטיות, בדומם צומח חי ומדבר, וכל שכן מה שעובר על כל אחד בעצמו בעולם, הכל מעשה אלקיני בהשגחה מדויקת! הוא מכיר שהשי"ת מהווה ומחיה הכל, הוא פועל הכל, הוא מושל בכל ואין עוד מלבדו!

ואזי הוא נעשה קרוב אל השי"ת! זהו ההתקרבות הגדולה ביותר להשי"ת! וזוכה להיות בדרגה של 'תְּמַנֵּת ה' יְבִיט' (במדבר י"ב, ח) - כל מה שרואה הוא רואה את השי"ת! פעולותיו ורצונותיו! ואז הוא מתמלא בשמחה ובחדוה בשמחת יום טוב!

הרצון הגי'ל, הם יכולים עיי"ז לפעול ישועות נפלאות בתוך הטבע, כמו שהשי"ת עושה לפעמים מופתים גדולים המלוכשים בתוך הטבע, והצדיק יכול לפעול כן כמ"ש (תהלים קמ"ה) 'רצון ידאיו יעשה', וכמו"כ יש ביכולתם לפעול נסים למעלה מדרך הטבע, וכמו רבי תנינא בן דוסא שאמר (תענית כה) "מי שאמר לשמן וידלוק, יאמר לחומץ וידלוק".

גלות תחת דעת דקליפה

הבעל שם טוב הק' אומר (ראה תולדות פ"ר פקודי אה"ג) שכלל ישראל במצרים הרי היו תחת יד פרעה, ופירוש 'תחת יד פרעה' שהם היו בגלות תחת דעת פרעה, והוא העיקר - הגלות הרוחני, גלות הדעת, וכפי הדיוע ש'פרעה' עם הכולל עולה בגימטריא כמספר 'עורף', והוא גם

” הכרזה זו צריך
כ"א לשמוע
ולהפנים ביו"ט
ה'מקרא קודש.
כ"א לפי בחינתו

אותיות 'העורף', והוא הדעת דקליפה הנקרא 'עורף' שהוא נגד הדעת דקדושה.

כלל ישראל במצרים היו בגלות תחת יד פרעה, תחת דעת פרעה שהוא דעת דקליפה, ועל כן לא יכלו להשכיל בדתם שכל הפעולות הנעשים בתוך טבע העולם - הכל הם פעולות השי"ת!

כי האמת הפשוטה הוא שהשי"ת שולט בתוך הטבע שליטה שלימה! אין עוד מלבדו! - והוא המשמעות של לשון הפסוק (שמות ה, יח) 'לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבְּךָ אֲרָץ', ופירושו שהשי"ת הוא השולט היחיד בתוך הארץ - בתוך הארציות! הוא הבעל הבית היחיד בתוך הטבע! אחד יחיד ומיוחד ואין בלתי! וכמאמ"כ (דברים ה, ט) 'וַיְדַעְתָּ הַיּוֹם וַיִּשְׁבַּחְתָּ אֵל לִבְבְּךָ כִּי הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמֶּנּוּ יָצָא הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד'. והוא מה שנתגלה ונתאמת אצל כלל ישראל עיי"ה המופתים במצרים, וכמ"ש (דברים ה, ט) 'הַמַּסַּת הַגְּדֹלַת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֵתָה וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֹזֶק הַחֹרֵץ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ הוּא אֱלֹהֶיךָ', שאז ראו עין בעין שהשי"ת מסובב את הטבע כרצונו לבד, שהטבע כולו שלו ובשליטתו!

הפסוק מתאר את הגלות במצרים בתואר "כור הברזל", וכמו שכתוב בתורה (דברים ה, ט) 'אֲתַכֶּם לְקַח ה' וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוֹר הַבְּרָזֶל מִמִּצְרַיִם, וכן כתוב במלכים (א, כ) 'עַיִן עֶמֶךָ וַיַּחְלֶתְךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם מִתּוֹךְ כּוֹר הַבְּרָזֶל, והוא כלי שמתכין בו מותכות וכסף וזהב, והוא מורה

היום טוב מכריז וקורא את הרצון

ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. הימים טובים נקראים בשם "מקרא קודש", ורביה"ק (ליקרי"ם תנינא סימן ד) מבאר הענין; כי "מקרא" הכוונה שקורא ומכריז, ומהו קורא - "קודש", היום טוב מכריז קדושה, והו לשון קדושו שם: "והתגלות הרצון [-היינו התגלות רצון העליון] הוא על ידי ימים טובים", ורצון העליון הוא ענין נעלה ונשגב הנקרא "רצון שברצונות", ועל פי קבלה הוא ענין "רעוא דרעוין" - רעוא הוא לשון רצון.

ואומר רביה"ק: "כי כל אחד מהימים טובים מכריז וקורא את הרצון, [דהיינו-] שהכל מתנהג רק על פי רצונו בלבד, והו בחינת מקרא קודש שהיום טוב קודש קורא ומכריז את הרצון, דהיינו; והו קדושת יום טוב, שהוא מכריז ומגלה שהשי"ת מנהיג ועושה הכל, ואין שום דבר בעולם נעשה לבד, אלא הכל הוא מרצונו יתברך ביה".

הגאון מוילנא בפירושו על הוהר הקדוש - ספרא דצניעותא מפרש גם כן ש"רעוא דרעוין" הכוונה "ששורש כל הרצונות תלוי בו".

אין שום חיוב הטבע כלל!

וממשיך רביה"ק לאמר: "כי בכל יום טוב ויום טוב עשה השם יתברך עמנו אותות נוראות שהם היפך הטבע" - וכאשר השי"ת משנה את הטבע והו אות והכרזה שכל סדרי הטבע וכל פעולותיו הכל הוא מהשי"ת לבד!

ועל ידי הכרזה זאת "נתגלה הרצון - שהכל מרצונו יתברך, ואין שום חיוב הטבע כלל". כי הטבעיות הוא שאש שורף ומכלה הכל, ואילו מים מכבה את האש, וכמו שאומרים בפיוט 'חד גדיא' בליל פסח: "וְאֵתָה נוֹרָא וְשָׂרְף לְחוֹטְרָא. וְאֵתָה מֵאָה וְכִבֵּה לְנוֹרָא", וכל הכוחות והאנרגיות והפעולות שישנם בעולם - נקראים "רצונות", כל טבע של כל דבר - מה שהאש שורף כל דבר ואילו המים מכבה את האש - והו רצון, כי מונח בתוכו רצון לעשות ולפעול פעולה זו. אמנם מעל כל הרצונות יש שורש הרצון שכל הרצונות נמשכין ממנו, והוא הנקרא "רעוא דרעוין", ונמצא שכל הרצונות הם נמשכין ממנו יתברך לבד.

ומבוא (ראה פרס רימונים שער י"ב פרק ב') ש"הטבע" הוא בגימטריא "אלקים", והו לרמז שהשי"ת הוא האלקים ושולט בטבע כמו בנס! הוא שולט בתוך הטבע ממש! הטבע בעצמו וכל הפעולות הנמשכין ממנו הוא מהשי"ת בעצמו!

והצדיקים הדבקים ברעוא דרעוין - ואפילו לא מחמת השגה אלא מחמת אמונה, דהיינו על ידי אמונה תמה וחזקה, אמונה שכל הרצונות והפעולות שבעולם נעשים ובאים משורש

משיב דבר

מכתבים ממור' בעניני הזמן

מעלת אמירת תהלים

ב"ה מוצאי שבת קודש ד' תמוז תשי"ח פניה"ק ירושלים ת"ו

עוד מענין אמירת תהלים: בספר המדות (ערך התנשאות אות כו): "על ידי אמירת תהלים נתרומם", ובשיחות הר"ן (אות צו): על ידי בשורות טובות יכולין לומר תהלים. ושם באות צח מפליג מאד במעלת אמירת תהלים כתב: "אמירת תהלים מעלה גדולה - כאילו אמרם דוד המלך בעצמו, כי הוא אמרם ברוח הקודש", ועיין לק"מ ח"ב סי' ע"ג, שכתב ש"עיקר התשובה של דוד המלך - ע"ה הוא ספר תהלים, שאמרו בהתעוררות גדולה וברוה"ק, עד שכל אחד ואחד כפי מה שהוא יכול למצוא את עצמו בתוך ספר התהלים ולזכות לתשובה ע"י אמירת תהלים" ע"כ.

ובהמשך שיחות הר"ן הנ"ל כתב: הרוח הקודש מונח בתוך התיבות שבתהלים, וכשאומרם הוא מעורר ברוח פיו את הרוח הקודש, עד שנחשב כאילו אמרם דוד המלך ע"ה בעצמו. והוא מסוגל מאד לרפאות החולה - להיות לו בטחון רק על השי"ת, שעל ידי אמירת תהלים ישיעוהו. והבטחון הוא בחינת משענת, כמו שהאדם נשען על המטה כן הוא נשען על הבטחון, שבוטח שיושיעוהו, כמו שאמר דוד **וַיְהִי ה' לְמִשְׁעַן לִי** (תהלים יח, טו). ועל כן על ידי זה נתרפא החולה, כמו שכתוב **אִם יְקוּם הַתְּהִלָּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקְּחָהּ וְגו' וְרַפָּא יִרְפָּא** (שמות יא, כט). וזה בחינת (ישעי' יא, א) **וְיֵצֵא חֲטָר מִגֹּעַז יִשְׂרָאֵל** הנאמר על משיח שהוא בחינת דוד בחינת **"רוח אֶפְרַיִם מְשִׁיחַ ה'** (איכה ד, כ), ע"כ.

ולא לשכוח המשנה בסוף פרק י"ג דמנחות: נאמר בעולת בהמה **"אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹת לַה'** (ויקרא א, ט), ובעולת העוף **"אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹת לַה'**, ובמנחה **"אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹת לַה' - ללמד שאחד המריבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון אדם את לבו לשמים.**

מעשה נפלא מאמירת תהלים, מובא בספר עמק המלך: בשנת ק"יב היה איש זקן וחסיד, שלא היה כל כך יודע ספר, לבד פשוטי המקרא, והיה זקן, ונפטר בשיבה טובה. תוך שלושים יום לפטירתו בא בחלום לחכם אחד מופלג חסיד, ונדמה לו שהיה עומד לפניו בתכריכים וספר קטן בורעו. אמר לו החסיד, האינך האיש אשר קברנו אותך ביום פלוני, אמר לו, כן דברת אני הוא. אמר לו, ומה הספר הזה בידך, אמר לו, ספר תהלים. ובאתי להזהיר את בני הישוב ההוא שהייתי דר בו, שיבריתו עצמם מן העיר וימליטו את נפשם, כי כלתה אליהם הרעה, כי כל עוד שהייתי דר בה בחיי שהשלמתי וגמרת ספרי תהלים בכל יום זה כמה שנים, בזכות זה האריכו בשלוח וניצולו עד הנה, ומעתה אין מי שיגן עליהם.

יהי בבוקר ותפעם רוחו של אותו חסיד, ושלה שליח מיוחד לשם במכתב, והזהירם. והנה מקצתם היראים את דברי החסיד נמלטו, ומקצתם שנתייאשו מן הפרועניות נשאר שם ולא השגיחו בדברי החסיד עד שפגעה בהם יד ה'.

ומיום ששמע החסיד דבר זה לא נמנע מלומר ספר תהלים כל שבוע. על כן אל תרפה ירך ממנו, כי מי שהוא רגיל ודש בו בספר תהלים הוא דוחה כל מיני פורעניות וכמה פגעים רעים מעליו ומעל בני ביתו ומעל משפחתו ומכל בני דורו, ומגולג עליו ועליהם זכות וכל מיני שפע ורחמים ותסדים טובים, ברכות והצלחות, אשרי הווכה ומוכה את הרבים. עד כאן לשון "עמק המלך".

שבוע טוב שבוע טוב
מאת יעקב מאיר

נפשות חסידיו | סיפורים ולקחיהם | מאת מור' שליט"א

ניצוץ אחד! ניצוץ קודש ממאמרי ומכתבי מורינו שליט"א

החמץ בזריזות ברגע האחרון. ליל פסח ערך מוהר"נת את הסדר הקדוש בהתעוררות גדולה ובהתלהבות דקדושה, אח"כ התחילו חלק מן המסובין לדבר אודות מה שעבר עליהם מן המתנגדים הרודפים על ידי הסנדלרים, תיכף השתיקם מוהר"נת ואמר: 'הלא אין שהוא הם מזרע ישראל ושותים הד' כוסות, הם אוכלים מצות ומקיימים שאר מצוות החג, על כן אל לנו לדבר ממעשיהם הלא טובים.' וסיום מורינו שליט"א: והרי זה לימוד עצום כיצד התנהג גם עם בני בליעל אשר רדפו אותו עד חרמה רח"ל, ועכ"ז לא רצה לדבר מגנותם אלא ממעשיהם הטובים.

פעם כשהאריך מור' שליט"א בענין הכנה לחג הפסח סיפר: בעת המחלוקת הגדולה על מוהר"נת ז"ע השתדלו המתנגדים אצל הממשלה שיכניסו את הסנדלרים שעסקו בייצור נעליים עבור הצבא, שיעשו את מלאכתם בתוך ביתו של מוהר"נת. נקל לשער את גודל הצער והעגמו"ם שהדבר גרם לו ולמשפחתו, ובפרט בהתקרב ימי הפסח שהדבר מנע מהם להכין הבית ליו"ט ולבער תמוכו החמץ, ולא עוד אלא שהעגלים אכלו חמץ בתוך ביתם, ולא יכלו לומר להם מאומה. ורק ממש בערב פסח, נבטלה הגזרה והעגלים יצאו משם. ותיכף התחילו בהכנות לחג, והיה עליהם לבער

אין שהוא הם שותים הדי' כוסות...

קרבת ה' מתחילה מ"קדש" - מבלי להתבלבל מהעבר, ורק אח"כ "ורחץ".

מעיינות ההורים

שיעור חגיגי
רש"י

ויקרא אל משה ודבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א, א)

לימוד תלמידי חכמים המלכותיים זה עם זה בהלכה

כתב רש"י, מאהל מועד לאמר - יכול מלך הבית, תלמוד לומר מעל הכפורת. יכול מעל הכפורת כולה, תלמוד לומר מבין שני הכרובים, עד דאן.

יש לפרש בדברי רש"י אלו שהיה הקול יוצא מבין שני הכרובים, שהוא כעניין האמור (מלאכי ג, טו) 'אז נדברו יראי ה' איש את רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו', שהוא על ידי שני אנשים היושבים ולומדים זה עם זה, שזכים על ידי זה להשראת השכינה, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (תנא דבי אליהו רבה פרק י"א): "כל תלמיד חכם שישב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו".

והנה כתב בעל הטורים על הכתובים (שמות כה, יג) 'ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני צדות הכפרת ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה למ הכפרת תעשה את הכרבים על שני צדוניהו יהיו הכרבים פרישי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים': "כמו שני כרבים שנושאים ונותנים בדברי תורה".

וכוונתו, כי הנה לשון הכתוב הוא 'כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה', והוא כי דרך שני תלמידי חכמים הלומדים זה עם זה, שזה אומר בכה וזה אומר בכה, כאשר אחד אומר את דעתו והשני חולק עליו, וזה הוא דרכה של תורה לכוון אל אמיתה של תורה, וכמו שמבואר במשנה (אבות פ"ב מ"ח) שאחד ממ"ח קנייני התורה הוא פלפול התלמידים, שעל ידי זה זוכים להגיע אל האמת.

הובא בזה בשם הר"ק הר"ק **הברך משה מסאטמאר** ז"ע לברא את דברי הגמרא (מגילה לב): 'ואמר רבי פסטיה אמר רבי יוחנן, כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה, עליו הכתוב אומר (ויחזקאל כה) 'ובם אני נחתי להם חקים לא טובים' וגו'. מתקין לה אביי, משום דלא ידע לבסומי קלא, 'משפטים לא יהיו בהם' קרית ביה. אלא כדרב משרשיא דאמר, שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה, עליהם הכתוב אומר, 'ובם אני נחתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יהיו בהם', ולכאורה צריך ביאור, שהרי בסופו של דבר רבי יוחנן אמר על הקורא בלא נעימה או השונה בלא זמרה את דברי הכתוב הנ"ל, ומה תירצו בכך שהכוונה לכאורה כדברי משרשיא לשני תלמידי חכמים שאינם נוחים זה את זה בהלכה, הרי לא תירצו בכך כלום את דברי רבי יוחנן.

רק ביאר בזה, על פי דברי **המהרש"א** (מגילה לב, ד"ה שני תלמידי) שביאר דברי רב משרשיא, כי על ידי שיש שני תלמידי חכמים שאינם נוחים זה את זה בהלכה, על ידי זה 'ומשפטים לא יהיו בהם', היינו כי על ידי שלומדים יחד בחבורה, זה אומר את שלו זה ואומר את שלו, על ידי זה נתאמת הדבר בתכלית, מה שאין כן כשלומדים שלא בחבורה, יכולים לתעות מהסבא הישרה, ולכן על ידי שני תלמידי חכמים נוחים זה לזה, אינם יודעים לכוון דברי המשפטים כראוי.

ואמר לברא, מה שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין טז) כי סנהדרין שפסקו בדיני נפשות כולם לחיוב, הרי הוא זכאי, וביארו בזה, כי אם כל הסנהדרין הסכימו לחובה, הרי לא היה ביניהם ויחייבו, ולא היה משא ומתן בין חכמי הסנהדרין. והנהדרין המשא ומתן של דברי התורה בחבורה, אין יכולים לכוון לאמיתה של תורה, ולכן אם כולם פסקו לחובה, הרי הוא זכאי, שאין יכולים לחייבו, כי לא כיוונה בזה אל האמת.

על פי זה ביאר הר"ק הר"ק **הברך משה מסאטמאר** ז"ע את דברי הגמרא, כי מה שאמר רבי יוחנן 'כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה', היינו שלומדו הוא בהשקט, שאינו לומד בחבורה, כי בדרך כלל כאשר לומדים יחד בחבורה, זה אומר בכה וזה אומר בכה, עליו נעשה קול רעש לימוד התורה, ולכן הלומד לא זמרה היינו שאינו לומד בחבורה, כלו הכתוב אומר 'משפטים לא יהיו בהם', כי אכן אין יכולים לכוון לאמיתה של תורה בזה. על זה הקשה אביי, שלא הבין כוונת דברי רבי יוחנן בזה, אלא הבין הדברים כפשוטו שאינו יודע לבסא את קולו בזמרה ונעימה, על כן תמה וכי משום כך 'משפטים לא יהיו בהם', על זה תירצו כי הכוונה אינה כפשוטו, אלא כדברי רב משרשיא בשני תלמידי חכמים שאינם נוחים זה לזה בהלכה, וככוונה הנזכרת, ובהו ביארו את דברי רבי יוחנן, שאין כוונתו כפשוטו.

לפי דברים אלו אמרתי לכוון בהמשך פירושו של **הבעל הטורים** הנזכר בדברי הכתוב 'ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני צדות הכפרת ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשה את הכרבים על שני צדוניהו יהיו הכרבים פרישי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל אחיו'.

הכפרת יהיו פני הכרבים', היינו שמטרת היות שני הכרובים נושאים ונותנים בהלכה, ומריבים זה עם זה, כמאמר ז"ל (פירושו י"ג): "אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקים בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה".¹ הוא לתכלית בירור ההלכה וידיעת האמת, שעל ידי זה מתבררת השמועה, וזהו **אל הכפרת יהיו פני הכרבים**, שמטרת השניים הוא לברר את ההלכה לאמיתה.

על פי כל זה יש לכוון בדברי הכתוב **ויקרא אל משה וידבר ה' אליו באהל מועד**, שכדברי **רש"י** היינו מבין הכפורת, המורה על שני תלמידי חכמים הנושאים ונותנים בהלכה, שעל ידי זה זוכים להשראת השכינה, וידבר ה' אליו באהל מועד, שזוכים לשמוע את דבר ה' זו הלכה הברורה, כי השראת השכינה מורה גם כן על ידיעת ההלכה הברורה, על דרך שדרשו חכמינו ז"ל (המדריג צג) על הכתוב (שמואל א - טו, יח) 'הנה ראיתו בן לישי וגו' וה' עמו', שהלכה כמותו בכל מקום, והיינו שעל ידי שנושאים ונותנים בהלכה זה עם זה, זוכים לשמוע את דבר ה', לכוון אל ההלכה, בביאור נקודת האמת.

הצלחת הקרבת הקרבן תלוי בהרהור תשובה של המקריב

כתב רש"י, 'לאמר', צא ואמור להם דברי כבושים, בשבילכם הוא נזכר עמו, שכן מצינו שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים, מן המרגלים ואילך, לא תתיחד הדבור עם משה, שנאמר (דברים ב, טו) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר, אלה היה הדיבור, עד כאן.

העירו **מפרשי רש"י**, מה דברי כיבושים יש בזה, שהרי דברי כיבושים היינו דברי מוסר ונתיחה ואילו כאן, אדרבה הרי בדברים אלו סיפר בגדלותם, כי כל דבר ה' אליו אינו אלא בזכותם, ומה דברי מוסר יש בזה.

כפשוטו יש לתרץ, כי להורות הוא, שכשכאבים לומר דברי כיבושים ומוסר, יש להקדים תחילה במילות שבח והערצה, ורק אחר כך יכולים להוכיח על הטעון תיקון, ולא להתחיל תפק עם דברי המוסר.

אמנם ראיתי לברא בדברי רש"י, כי הנה בעניין הקרבנות כתב **הרמב"ם** בספרו **מורה נבוכים** (חלק ג פרק מ"א): "כי טעם הקרבנות, בעבור שהמצריים והכשדים, אשר היו ישראל גרים ותושבים בארצם מעולם, היו עובדים לבקר ולצאן, כי המצריים עובדים לטלה, והכשדים עובדים לשיש, וראו להם בדימות שעירים, ואנשי הודו עד היום לא יחסו בקר לעולם. בעבור כן צווה לשחוט אלה השלשה מינין לשרש הנכבד, כדי שיועד על הדבר שהיו חושבים כי הם תכלית העבירה, הוא אשר יקריבו לבואר, וכו' יתכפרו העוונות, כי כן יתפארו האמונות הרעות שהם מדווי הנפש, כי כל מדווה וכל חולי לא יתרפא כי אם בהפכו".

אכן **הרמב"ן** (ויקרא א, ט) אחר שהעתיק את דברי הרמב"ם, כתב: "הנהה הם דברי הבאי, וירפאו שבר גדול וקושיא רבה על נקלה, ועשו שולחן ה' מגואל, שאינו רק להוציא מלבן של רשעים וטפשי עולם, והכתוב אמר כי הם לחם אשה לריח ניחוח".

וכתב לברא עניין הקרבנות: "ויותר ראוי לשמוע הטעם שאמרים בהם, כי בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבת הדיבור ובמעשה, צווה השם כי כאשר יחטא יבא הקרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתוודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והולכיות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכשעיים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, וזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בכפשו, כדי שישחוט אדם בעשותו כל אלה כי חטא אלווקי בגופו ובנפשו, וראוי לו שיסוף דמו וישרוף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הרבאן על שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות לחייות בתן מורו התורה שיתפבלו עליו, וקרנן התמיד, בעבור שלא יצולו הרבים מחטאו תמיד, ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה".

הרי לנו, כי עיקר תועלת הקרבת הקרבנות הוא בצירוף מחשבת ההכנעה, להכניע את עצמו, לדמות בעצמו כי כאשר נעשה עם הכבש כן היה ראוי להיעשות עמו, ובהו יבוא כפרתו על נכון על ידי הקרבת הקרבן.

האליהו הקדוש (ו' ויקרא א, ב) כתב לפרש את דברי הכתוב בפרשתנו (ויקרא א, ב) **אדם כי יקריב מכבש קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומו הצאן תקריבו את קרבנכם**, כי אם **אדם כי יקריב מכבש**, שיתבונן איך עיקר הקרובה היה אמור להיות עמו, ויבוא על ידי זה להכניע את עצמו לפני השם יתברך בתשובה שלימה, או אז **אדם יקריב לה'**, ייתשב קרבנו קרבן לפני ה', אך אם **מן הבהמה מן הבקר ומו הצאן**, שאין האדם מחשיב כאילו מקריב הוא קרבנו משלו עצמו, אלא אך את הבהמה הוא מקריב, ואילו הוא אינו מכניע את עצמו לפני

א. מסופר על הגאון רבי יעקב פראגער ז"ל השאלתי יעקב' חתנו של הגה"ק המהר"ם שיק ז"ע, שבכל פעם שהיה נפגש עם הגאון רבי דוד וילברשטיין ז"ל א"ל ב"ד ויטען, היה מתעורר ביניהם משא ומתן של הלכה, והיו מריבים זה עם זה, פעם נח בעל העגלה הנכרי שהיה מסיע את הגאון רבי יעקב פראגער ז"ל, כי בכל עת שהוא מגיע אל המהר"ם שיק ז"ע רואה הוא מחוזה מופלא, אך שני רבנים אלו נפגשים בשטחה גדולה, ומתחילים לדבר זה עם זה, והוך כדי דיבורם מתחילים לצעוק בקולי קולות זה על זה, עד כי מריבים הם זה עם זה כשני נציגים, ובפתע פתאום הינם נפרדים האחד מחברו וזה שהם מתנשקים זה עם זה, והיה הדבר בעיניו לפלא של ממש, איך יכול להיות הנגהה מעין זו.

השיעור חודשי" מתקיים מדי ליל שישי" בשעה 10:30 מלכה מתקיים מידי מוצש"ק בשעה 9:00

בבית"ד רח' סוקולוב 7 בני ברק

לשמיעת שיעורים בקול הלשון ישר 37-18539 073 ובקו השיעורים 072-3181833

בורא כל העולמים, או אז **תקריבו את קרבנכם**, אין הקרבן נחשב כקרבן לפני ה', אלא 'קרבנכם', ותו לא.

הישמח משה (פרשת ויקרא ב"ה אדם כי יקריב) כתב לפרש את הכתוב (ויקרא א, ב) **אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן בהמה מן הקרבן מן הצאן תקריבו את קרבנכם**, כי הנה האיש הישראלי עליו לעשות חשבון נפש. להתבונן בכך שציווה השם יתברך להביא בהמה לכפר על חטא האדם, כי הוא סדר הקבוע בעולם שיהיה השפל מוכנע תחת מי שהוא למעלה ממנו, ולכן הבהמה משועבדת לכפר על חטאיו, כי האדם הוא נור הבהמה, שיש כמה מדרגות בבריאה, דומם צומח אין מדבר, ולכן החי משועבד למדבר להיות לו לכפרה, ומזה יש לו להאדם להתבונן עד כמה עליו להיות משועבד להשם יתברך, שהוא גדול מכל הברואים. והוא שאמר הכתוב **אדם כי יקריב מכם קרבן לה'**, בהתבוננו בכך שיש להביא בהמה ולשוחטה בכדי לכפר על חטאיו, הרי **מן הבהמה מן הקרבן מן הצאן תקריבו את קרבנכם**, לימד האדם עד כמה יש לו להכניע ולהשפיל את עצמו לפני השם יתברך, שזה הוא עיקר תכלית מטרת הבאת הקרבנות.

עוד כתב **הישמח משה** (פשת צו בדי"ה ואם האכל איכל) לפרש את הכתוב (ויקרא ז, ח) **ואם האכל איכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה**, כי הנה מצאנו מחשבת פיגול בחקירת קרבן כשהקרבן חושב שיאכלו הבעלים חוץ לזמנו, ולכאורה מן הדין לחשוב מחשבות מן השמים אליו, שיאכל הבעלים את הקרבן חוץ לזמנו. רק ביאר בזה, כי בהכרח יש לומר, כי סיבת הדבר הוא לפי שהמביא את הקרבן לא ערך את חשבון נפשו כראוי, ולא שב בתשובה שלימה על חטאו, על כן מאת ה' היתה זאת שיהרהר הכהן בדעתו מחשבת חוץ לזמנו, ובהו לא יבוא הקרבן על שלמות הקרבנות.

זהו שאמר הכתוב **ואם האכל איכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי**, אם יבוא במחשבת הפגול לאכול את הזבח ביום השלישי, **לא ירצה**, אין קרבן זה מקובל ומרובה לפני השם יתברך, וכל זה משום אשר **המקריב אתו לא יחשב לו**, שהאיש המביא את הקרבן לא חשב את חשבון נפשו, ולא בא לידו תשובה שלימה, על כן **פגול הוא**, הרי זה אות מן השמים שלא לקבל את קרבנו, כי העיקר חסר בהקרבן קרבנו.

על פי זה כתב **הגה"ק הפנים מאירות ז"ע** בספרו **כתנות אור** (פרשת בשלח ב"ה בגמרא דר"ה) לבאר את דברי הגמרא (ברכות לז) של"ח ציבור שטעה סימן רע לשולחיו, ולכאורה מה שמשים הם הציבור בכך שטעה שליח הציבור. רק הביאור הוא, כענין הקרבת הקרבנות, שאם אין הציבור ראויים להביא להם ישועה ולהיענות להם בתפילותם, מסבכים מן השמים שיטעה שליח הציבור, ועל ידי זה לא תבוא בקשתם, והוא כענין הנזכר בחקירת הקרבנות, שמאחר ובעל הקרבן לא הרהר לתשובה בדעתו, סבבו מן השמים שיהרהר הכהן מחשבת פגול, ובהו לא ירצה קרבנו לרצון.

עוד כתב לבאר בזה את דברי הגמרא (ראש השנה כט): **ויהי כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' (שמות יא, א)**, וכי ידיו של משה עונות מלחמה או שוכרות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים, ואם לאו, היו נופלים", ולכאורה אין מובן איך הגמרא מפרשת את דברי הכתוב **כאשר ירים משה ידו**, לפי שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה, והרי הכתוב תלה דבר זה בידו של משה רבינו, ולא בהנהגת ישראל באותה שעה.

רק ביאר בזה, כי הנה מובא בזוהר הקדוש (ק"ט ט"ק) שאסור לאדם להגביה את ידו רק בתפילה, ומשכן אם נאמר **כאשר ירים משה ידו**, על כרחו יש לכוון הכוונה שהיה משה רבינו מתפלל על בני ישראל, והיה שליח הציבור על כל קהל עדת ישראל, וממילא בזה מובן כי הדבר תלוי בהנהגת ישראל באותה עת, שאם היו משעבדים את ליבם לאביהם שבשמים, ממילא היה משה רבינו שהוא שליח הציבור של ישראל ועליו על בני ישראל כראוי, כי הכל תלוי בכך שבני ישראל עושים תשובה שלימה, ועל ידי זה שליח הציבור יכול לעורר רחמים עליהם כראוי, ולכן **כאשר ירים משה ידו**, הכוונה שהיו בני ישראל עושים תשובה שלימה, ועל ידי זה יכול היה משה רבינו להרים את ידו.

על פי אלו הדברים יש לבאר את דברי **רש"י**, כי דברי הכיבושים שנאמרו לישאל, היו ההקדמה לפרשת הקרבנות, שכאמור בזה אנו רואים איך תלוי בהכנעת השרא, ולכן אמר להם משה רבינו כי עליהם לידע שמה שהשם יתברך מדבר עמו הרי זה בעבור ישראל, שהנהגת הבורא יתברך עמו תלויה באופן הנהגתם של בני ישראל, שאם הם חוטאים במרגלים, על ידי זה השם יתברך יאמר מדבר עמו, כי בהם תלוי כל הנהגתו, ואילו הם דברי הכיבושים, וכל זה הוא פתיחה לפרשת הקרבנות, שכך הוא מצות ההקדמה, להביא הקרבן ולהרהר בתשובה שלימה, ולא להסתפק בחקירת הקרבן בלבד.

היה"ק רבי מאירל מפרימישלאן ז"ע (מגנינת דברי מאיר איכה ב"ה א"י) היה אומר, כי הנה בערב יום הכיפורים לוקחים תרגול לסדר כפרות, ומסבבים את התרגול על הראש, והאדם חושב בדעתו, כי בזה תמו עוונותיו והתכפרו לו כל חטאיו, על זה המליץ את דברי הכתובים (איכה א, א) **אני הגבר ראה עני בשכט בערתו אותי נהג וילך חשך ולא אור אף בו ישוב יהפך ידו כל היום**, כי הכוונה לדברי התרגול האומר על האדם, **אני הגבר**, וגבר הוא התרגול, **ראה עני בשכט בערתו**, וראה היה אדם חטא ועבר בעירותיו, **אני נהג וילך חשך ולא אור**, לקח את התרגול מבעוד לילה טרם יאיר אור היום, והוא מנהג את התרגול על ראשו לכפר בו, אמנם **אף בו ישוב**, אם ידמה האדם לעצמו, כי בזה תמה סדר תשובתו, וכי בזה כבר התכפר לו כל חטאיו, **יהפך ידו כל היום**, יכול הוא האדם להקשיב ולסבב את התרגול על ראשו לכי היום כולו, ולא יעלה מאומה בן, העיקר הוא שברון הלב והתשובה הבא יחד עם זה, ואין די בעצם מעשה הכפרות...

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (ויקרא א, ב)

עיקר הקרבן שברון לב והכנעת המקריב

הובא לפרש בדברי הכתוב **אדם כי יקריב מכם**, כי הנה אדם מורה על אחדות, שהרי מצאנו כמה כינויים על האדם, והם איש אנוש גבר ואדם, בלשון איש נופל גם כן לשון

רבים, גברים, וכן בלשון גופל גם כן לשון רבים, אנשים, וכן בלשון גבר נופל לשון רבים, גברים, אמנם בלשון אדם לא מצאנו בו אדם. והנה על ידי שהאדם מכיר בחובת האחדות, הרי זה כי האדם יראה ללבב שידוע הוא שאין בו כלום, אלא בהטרפו עם הרבים יוכל להיות לו איוה חשיבות, ועל זה מורה לשון **אדם**, שידע האדם כי הוא לעצמו אין בו כלום, רק בהתחברו והתאחדו עם כל ישראל.

זהו שאמר הכתוב **אדם**, אם יכיר האדם בכך שהוא לשל עצמו אינו מושלם, אלא רק בהתאחדו יחד עם כל ישראל, הרי שעל ידי הכנעה זו **כי יקריב מכם קרבן לה'**, הכנעה זו היא החשובה כקרבן לפני השם יתברך.

בזה הובא (דבש השדה אות ס"ה) על הרה"ק **המאור ושמש ז"ע** שאמר, כי הנה בקריאת הנשיא ליום ראש חודש ניסן, נאמר (במדבר ז, יג) **ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשו בן עמינדב למטה יהודה**, ויש לדרוק בדברי הכתוב, כמו שנאמר **ויהי**, הרי אין ויהי אלא לשון צער (מגילה ז, ט), ומה נופל לשון צער בהקרבנות הנשיאים בחובת המזבח, שהיה יום שמחה לפני השם יתברך. גם יש לדרוק מהו שאמר **את קרבנו**, שכלל הנשיאים נאמר רק **ביום השני מקריב**, ולא נאמר 'הקריב את קרבנו', ומה טעם אצל נחשו נאמר 'את קרבנו'.

רק ביאר בזה, כי נחשו בן עמינדב כבואו להקריב את חנוכת המזבח, וראה כי הוא נבחר להיות הראש והראשון לנשיא העדה להקריב את קרבן חנוכת המזבח, הרי מזה בא לבושה גדולה והכנעה עצומה, ועל ידי זה היה לבבו שבור בקרבו עד מאד, והוא אמרו **ויהי** שהוא לשון צער, שהיה לו צער גדול ושרונו לב על כך שהוא הראשון להקריב את קרבנו, ועל זה אמר הכתוב, כי הרשתת שברון לבבו זו, זה עצמו כבד היה נחשב לקרבן לפני השם יתברך, כי אדבריה זה הוא העיקר לפני השם יתברך, ההכנעה ושרון הלב שהאדם מכניע את עצמו לפניו, ולכן אמר הכתוב **את קרבנו**, את הוא לשון ספל (ברכות לז), היינו שהקרבן שהקריב נחשו בפועל, לא היה עיקר הקרבן אצלו, אלא עיקר הקרבן היה שברון לבבו ורוחו שהיה מצטער בתחילה, רק בנוסף לזה הקריב גם כן את קרבנו בפועל.

ברעיון זה כתבו (חיי אורי דרוש ט"ו) לפרש את הכתוב (תהלים נט, ט) **זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה**, כי הנה **זבחי אלקים**, כאשר היו מקריבים קרבנות לפני השם יתברך, היה העיקר **רוח נשברה**, הכנעת האדם המקריב את קרבנו, היא הייתה עיקר האת השם יתברך מן הדין, ואם כן מזה יש ללמוד בקל וחומר, עתה בזמן הזה כאשר אין אנו יכולים להקריב קרבנות בבית הבחירה, אשר **לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה**, גודל החביבות שיש ללב נשבר לפני השם יתברך, כי מזה הוא עיקר חיותו, שהרי אף בזמן שהקריבו גם כן קרבנות בפועל לא היה העיקר אלא שברון הלב והכנעתו.

הכוונה באיחור פידוש תיבת 'אדם' אחר שפירש רש"י תיבת 'כי יקריב מכם'

כתב רש"י, **אדם** כי יקריב מכם, כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. **אדם**, למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל, עד כאן.

לכאורה יש לתמוה בסדר דברי רש"י, שהרי לשון הכתוב הוא **אדם** כי יקריב מכם, ואם כן תחילה היה לו לרש"י לבאר תיבת **אדם**, ללמד שלא להקריב מן הגזל, ואחר כך לבאר תיבת **כי יקריב** שהכוונה על קרבנות נדבה, ואילו רש"י פירש את דברי הכתובים.

וכתבו (עני דוד בית הכנסת את המעיד) לבאר בזה, כי לעולם סוד הדברים נכון הוא ביותר, על כרחו כלל הוא (בימות ס"א) אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם, ולכן היה לנו לדרוש את דברי הכתוב **אדם** כי יקריב מכם, כפשוטו, כי בא למעט שלא יקריבו אומות העולם קרבנות, שעל זה יוצקד אמרו **אדם**, כי אין אומות העולם קרויים אדם.

אכן לזה הקדים רש"י וכתב לפרש תיבת **כי יקריב מכם**, אשר בקרבנות נדבה דיבר הכתוב, והרי בקרבנות נדבה אמרו התנאים ז"ל (חולין י"ג) על אף באומות העולם יוכל להביא קרבנות נדבה, ואם כן אין אפשר לפרש את דברי הכתוב **אדם** למעט אומות העולם, לכן יש לדרוש למעט מן הגזל, ולכן סידר רש"י את דבריו על דברי הכתוב בזה.

על ידי התחברות האדם להשם יתברך נקרא שמו אדם - א' ד"ם

הנועם מגדים (פרשת ויקרא ב"ה עוד לאלוה) כתב לפרש את הכתוב **אדם** כי יקריב מכם, בהקדימו להביא את דברי הרה"ק **המניח ממעורטש ז"ע** על מאמר חכמינו ז"ל (ברכות ז) **מאי דכתיב (ויקרא י"ט, כז) לא תאכלו על הדם**, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, שאסור לאכול על הדם, ולכאורה מה מצאו אל נכון לדרוש זה מן הכתוב **לא תאכלו על הדם**, רק ביאר בזה, כי האדם עיקר חיותו הוא מן הדם, כמו שנאמר (ויקרא י"ז, יד) **כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא**, ועל כן ראוי היה שהאדם יקריב דם, ומה שנקרא **אדם** אדם"ם בתוספת אות **א'**, לפי שעל ידי שהאדם מתפלל ומדבק את עצמו להקדוש ברוך הוא שהוא אלופו של עולם (בראשית כ"ב, ב), הרי על ידי זה נעשה דמ"ם אדם"ם, ולכן דרשו שאין לאכול על הדם"ם, היינו לפני התפילה, שעדיין לא התחבר האות **א'** לתיבת ד"ם, ואינו נקרא עדיין אדם"ם.

בזה ביאר את דברי הכתוב **אדם**, היינו מתי נקרא **אדם**ם בתוספת אות **א'**, הרי זה **כי יקריב מכם**, אחר שיתפלה האדם, וכן בזמן הזה אין לנו קרבנות, והתפילה היא במקום הקרבנות, על דרך (רושע י"ג, א) **ונשבעו פרים שפתינו**, וכן אמרו (ברכות לו) שפתינו במקום תמידין תקנום, ולכן על ידי התפילה, שהאדם מתקרב אל השם יתברך ומדבק עצמו בו יתברך, על ידי זה נעשה שמו **אדם**ם.

על פי דברים אלו, כתב **המאור עיניים** (פרשת ויתרו ב"ה במסכת שבת) לבאר את מאמרו ז"ל (בימות ס"א) אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם, כי רק האיש הישראלי שיכול לדבק את עצמו אל השם יתברך על ידי התפילה, הוא הנקרא אדם"ם, בתוספת האות **א'** על שם ד"ם, אמנם האני יכול להתדבק אל השם יתברך בעבודת התפילה, ממילא אין שמו אדם, שהגויים הינם בהמת בצורת אדם, שלא יוצקד להם הסופת האות **א'** לתיבת ד"ם.

אמר רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל, הרי עם סכום גדול כזה, יכילים לסייע לכם וכמה מקרים בקרב אנשי שלומנו, ואילו יהודי זה אינו מאנשי שלומנו. לשמע הדברים התחילו עיני האמרי חיים ז"ע ללוג דמעות, ואמר בפליאה, וכי היך גם כן אומר 'אנשי שלומנו', אתה גם כן סורב כדבר הזה, ולא יכול היה האמרי חיים ז"ע לסבול דבריו אלו.

אמר רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל, כי מחמת כן קנס את עצמו, וקיבל על עצמו לסייע ליהודי זה עד טע דיימו, ואכן סייע לו עד יומו האחרון עם סכומי כסף נכבדים, להשיא את בניו ונכדיו, שנים רבות לאחר מכן.

משחת שיניים לרפא פצעים

סיפר החסיד רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל, כי פעם אחת נכנס אל האמרי חיים ז"ע והראה לו איך שפרחו על גב דו פצעים וחבורות שונות. אמר לו האמרי חיים ז"ע שאין לו בלאו, אלא יראה למשוח משהו על ידו, ובהו יעברו הפצעים מידו.

כשיא רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל מחדשו לאמרי חיים ז"ע נכנס אל פנימיה הישיבה, וראה בחור ההולך עם משחת שיניים בידו, וביקש רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל את המשחה מן החבור, וכדי למשוח את ידו, ואכן אחר כמה ימים בהם משח את ידו עם משחת שיניים, חלפו הפצעים מידו, כי אם האמרי חיים ז"ע היה ממשח, אין בזה כל הלאה מזה.

שמחה וחיות בעבודת הקודש

האמרי חיים ז"ע כאשר היה עורך את שולחנו הטהור בלילות שבת, היה כל כולו מלא שמחה ודביקות בשבת קודש, כאשר היה רואה לעין לפי עוצם שמחתו שהוא משיא את בני חידו. שמעתי ממתי' רבי שמואל אונסדורפר זצ"ל, כי כאשר התגורר במונטריאול, הגיע פעם אחת האמרי חיים ז"ע על שבת קודש למונטריאול, ואחר סיום את עריכת שולחנו הטהור בשעה ארבע לפנות בוקר, פנה קודש לכל הקהל א גוט שבת, וזה כבד הסתובב לעבר הגה' צ"ח שמואל אונסדורפר זצ"ל ואמר לו, אפשר ליפני מירן אך נאך א מהאל, אולי נתחיל עוד פעם בעריכת השולחן הטהור, כי כל כך חשקה בפינו לעשות את שולחנו הטהור אשר לפני ה'.
כן אחר הימים הנוראים, ביום שמחת תורה אחר סיום התפילה, היה אומר שהוא כבר משתוקק להתחיל בעבודת הימים הנוראים בראשונה, והיה מפזם את הנוסח של 'צרון יראיו יעשה' שאומרים בסליחות, ועברו עליו הגעגועים ללמים הקדושים האלו.

שמא יראה בה דבר מגונה

רגיל היה האמרי חיים ז"ע לצעוק לעוררו על כך, כי פעמים רבות בעיניו השידוכים, ממחילים לבדו את הגערה המדוברת יראת שמים ונוצנות היא או לאו, ויש כאלו הסומכים ואומרים, כי החבור הוא שיעורר אצל המדוברת את יראת השמים, ואין מקפידים בזה ממחילה, אך היה אומר על זה, כי אין יכילים לטמון על זה, כי יותר קל למדוברת להוציא את יראת שמים מלב החבור, מאשר שהבחור יכניס את יראת שמים בלב המדוברת.

בזה היה האמרי חיים ז"ע (ליקוטי אמרי חיים עניינים שונים ב'ה אהבה מפרש את דברי הגמרא קידושי' א): 'אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתנגה עליו', ו'אסור לאדם לקדש את האשה', אסור לו לאדם לקדש אשה, 'כי שיראנה', שייסמו על עצמו כשיכנס בה אחר כך יראת שמים, וכל זאת לפי 'שמא יראה בה דבר מגונה', שמא מידת היראה מגונה הית אצלה בתכלית, 'ותתנגה עליו', ותקלקל את היראת שמים שלו עוד לפני שייסמו להכניס בו יראת שמים.

כיצד מחנכים

עודמים אנו לפני ימי חג הפסח, בהם מקיימים את מצות 'הגדת לבנך' (שמות ג' ח), על כן מן הראוי לספר בזה מעשה בעיניו היחיד הבנים. מעשה באברך שעמד בעת התפילה בבית המדרש סמוך ונראה למקומו של האמרי חיים ז"ע כשעל ידו החזיק את לידו, שהיה מתנהג בשבובת כדרך הילדים, אמנם האב לא היה הדבר לרוחו, מאחר ועמד סמוך ונראה אל האמרי חיים ז"ע, על כן פנה ואמר לילדו, כי אם אינו נרגע, היה הוא חסר לו סטירה הגונה. שמו הדברים הגיעו אל האמרי חיים ז"ע ופסח התק הסתובב לעבר האברך ואמר לו בתמימה, סטירה, וכי כן מחנכים את הילד, והטפס ואמר, כשהיננו לילדים לא כך חינוכו אותנו.

ופתה וסיפר, כי בהיותו ילד קטן, היו הילדים בעירו אומרים לילך אל מפל המים, לראות בפניה הגדולה. אמנם אמו לא הביחה לו ולאחיו לילך אל הים, כי סברה בידעו שאין זה מן התראו עברום לילך אל מגדל המים, על כן נמנעו מלעשות כן. אכן ביום ח' תמוז, יום הסתלקות אביה הר"ק האמרי נש"ק ז"ע, היה הדיכה בכל שנה ושנה, לנעול את עצמה בחדרה על זמן ארוך, ככל הנראה שם הייתה אומרת תחילה על שאר עניינים להתקשר בפניה עם הגערה הקדושה של האמרי נועם ז"ע ז"ע, על כן החליטו האמרי חיים, כי בזה היום הם סרודו היה עם זכר אביה הקדוש ז"ע, הזמן מוכשר לצאת אל המגדל, ואכן כן עשה, שיצאו אל מגדל המים ביד היום, אלא שבני לבני עד שחזרו מן המגדל, כבר ציאה אדם מן השדה, ונזכחה לראות כי בניה המור את הוראתה, והלכנו אל מגדל המים. חתף הלכה אל בעלה הר"ק האהבת ישראל ז"ע, ואמרה לו כי הבנים לא שמרו את מוצא פיה. חתף קרא להם הר"ק האהבת ישראל ז"ע, ובכלל כל פעולה, העמידם לנגדו ואמר להם, ויי געוואלו, וואס הייסט נישט פאלגן א מאמע, ואמר האמרי חיים ז"ע, כי עד היום הם מצללים באזני דיבורים אלו, אשר פעלו את פעולתם בכל תוקף, ואמר האמרי חיים ז"ע אל האברך, כי כך חינוכו אביו הר"ק האהבת ישראל ז"ע ואמו הרבנית ע"ה אותו ואת אחיו הקדושים.

ופסחתי עליכם

האמרי חיים ז"ע (ליקוטי אמרי חיים מפרש ב"ה ר"ה א"ת א"ב) אמר לפרש את דברי הכתוב (שמות ג' ה): 'וראיתי את הים ופסחתי עליכם', היום נטוריקון מתוך ד'ב ה'לכה, שאמרי חיים יתברך לבני ישראל, 'וראיתי את הים', שיראה השם יתברך איך בני ישראל מכינים את עצמם לקראת ימי הפסח מתוך לימוד ההלכה, או אז 'ופסחתי עליכם', וועל איך אידי פסח'דיז מאכן, שיטרו ויזכר אותנו מכל האמץ עם כל הפירושים לקראת חג הפסח.

פעם אמרתי לבאר דבריו אלו, על פי מעשה שהיה עם הר"ק התפארת שלמה ז"ע שפעם הגיע אליו אחד מרבני העיירות שבביבות העיר, לבקש ברכה והצלחה בשאלות בהלכות פסח, כי פעמים באים לפניו שאלות מסובכות ומורכבות מאד, וקשה הדבר בידו להכריע כדת וכדין. אמר לו הר"ק התפארת שלמה ז"ע, כי יראה לראות היטב את הלכות פסח, ואז לא יבואו אליו לשאלות אלו. לתמהותו ביאר הר"ק התפארת שלמה ז"ע את כוונתו, כי אם הרב אינו לומד את ההלכות כראוי, או אז השולחן ערוך הרוצה שילמדו את ההלכות, הוא מעורר ומביא נידונים לפני הרב, שיוזקק להוציא את השולחן ערוך וללמוד את ההלכות, על כן העצה היעוצה הוא להקדים תחילה ללמוד את ההלכות כראוי, ואז לא יעורר השולחן ערוך שאלות אלו, כי כבר מעצמו ילמד הרב את אלו ההלכות.

זה הוא הכוונה 'וראיתי את הים', היינו ששוקקים מתוך ד'ב ה'לכה, על ידי זה 'ופסחתי עליכם', עורכים כראוי את חג הפסח, ואין מתעוררים בשאלות בהלכות הפסח.

עוד אמרתי על פי דרכו של האמרי חיים ז"ע לומד דבריו הכתוב, על פי מעשה שסיפר האמרי חיים ז"ע, כי פעם אחת הגיע הר"ק רבי משה לייב מסאטוב ז"ע על שבת קודש מפרשת בא אצל הר"ק רבי' א' אלמיע מלינינסק ז"ע, אשר כיבד אותו באמירת דברי תורה, ופתח ואמר הר"ק רבי משה לייב מסאטוב ז"ע על דברי הכתוב (שמות ג' ה): 'ואמרתם זכר פסח הוא לה' אשר פסח על בני בני ישראל וגו', כי לכאורה על פי דקדוק היה לו לומר 'אשר פסח מעל בתי בני ישראל' או 'אשר פסח על בתי המצריים', כי הדילוג היה על מעל בתי בני ישראל, ולא על פסחו על בתי בני ישראל. רח אמר בזה, כי כאשר יד הקדוש ברוך הוא להכות את המצרים במצרים, לא היה לו קורת רוח לנכוח הטומאה הגדולה שבערות הארץ, שהיו סטופים בימה, ובכל שלוש החמורות עבודה זרה גילי עריות ושפיכות דמים, אמנם כאשר ראה הקדוש ברוך הוא בית מבתי בני ישראל, המלאה השם יתברך שמחה לנכוח מראה הבית שהיה שמור בקדושה ולזה היה יורק ופוסם מעל בתי בני ישראל, וכאמרו את דבריו, עלה הר"ק רבי משה לייב מסאטוב ז"ע על השולחן והתחיל לקדוק ולומר, דא וואוינט א יוד, מתוך התלהבות עצומה, להראות איך היה השם יתברך רוקד ומפזז מעל בתי ישראל."

זה באשר לרמז דבריו הכתוב 'וראיתי את הים', מתוך ד'ב ה'לכה, הרי אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ה) מיום שנחרב בית המקדש אין לו להקדוש שם יתברך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, על כן כשראה השם יתברך איך ששוקקים בני ישראל בהלכה, ועל ידי זה מתמלא השם יתברך ברוב שמחה, ולכן 'ופסחתי עליכם', יפסח וירקד כביכול השם יתברך לרוב השמחה.

ישיבת וממתנת עד כלות שבת – שכת ערב פסח

בשנה זו, חל ערב פסח להיות בשבת, וראוי להביא את שהיה האמרי חיים ז"ע מפרש את דברי הפייט (השוענת לפסח) 'השוענת טורחת כל מערב שבת השוענת יושבת וממתנת עד כלות שבת', כי לכאורה מה שבת הוא לבני ישראל היושבים וממתנים כבר למוצאי מנוחה, לצאת השבת, אדרבה שבת הוא להאריך בעבודת השבת.
ואמר לכוון הדברים על שנה זו חל ערב פסח להיות בשבת, אשר מכינים כבר את כל הכנות אל החג מערב שבת, וביום השבת אחר שמשכימים להתפלל לאלה לפני סוף מן אכילת חמץ, יושבים וממתנים כבר על שבת מוצאי שבת, שיוכלו להתיישב לעריכת ליל הסדר, וזהו שאומרים 'השוענת טורחת כל מערב שבת', שמכינים כבר כל צרכי החג מערב שבת. 'השוענת יושבת וממתנת עד כלות שבת', שממתנים עד שיבאו כבר מוצאי שבת, שיוכלו לערוך את הסדר הקדוש."

לעושה נפלאות גדולות לבדו

בימי מלחמת העולם הראשונה, כאשר התחילו לגייס את האנשים למלחמה, ורבתה הבהלה בקרב בני העיר, האמרי חיים ז"ע מה שהיה הר"ק האמרי נועם ז"ע אומר בשם הר"ק הקדושת לוי ז"ע, על דברי הכתוב (דברים ג' ה): 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', ואמר בזה, 'אתה הראת לדעת', צריכים בני ישראל לידע, 'כי ה' הוא האלקים', מהגדת אלקים מורה על מידת הדין (ספרי מפרש ואתחנן פסיקא י"ד), ואילו מהגדת שם ה' מורה על אלקים הדינים (ספרי מפרש ואתחנן פסיקא י"ד), וזהו שאם ה' מבקש להנהיג את מידת האלקים, מידת הדין, הרי שי לידע כי אין עוד מלבדו, בזה אין השם יתברך לבדו, כי אף אם השם יתברך רוצה לגזור על בני ישראל תגבורת הדינים, אזי ביד הצדיקים לבטל את הגזירות, כי הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה וצדיק מבטל (מופיע קטן ט"ז), וכן נאמר (עמוס א ג): 'כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנבאים', אמנם לעומת אל אומר הכתוב (תהלים קל"ד): 'לעושה נפלאות גדולות לבדו', אשר אם 'לעושה נפלאות גדולות', כשהשם יתברך רוצה לעשות נפלאות גדולות, או אז 'לבדו', יכול השם יתברך לעשות כן לבדו, שאין הצדיקים מונעים את השם יתברך לעשות נפלאות גדולות בשבת, וישראל יושבות בקרב בית ישראל.
ענה עורמדים אנו בימים אלו שצריכים ישועות גדולות, לבטל גזירות ודינים מעל בני ישראל, ועוד השם יתברך כי אכן יהיה התגלות של 'כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', ונוכה לכך 'לעושה נפלאות גדולות לבדו'.

ז"ע ועכ"א

בשנים המאוחרות, כאשר למדתי בבני ברק בשיבתו של מורי ורבי השבת הלוי זצ"ל, הייתי הולך לעריכת שולחנו הטהור בלילות שבת, לראות זה חצרו הנפלאה שכאוח שמח ועולו בקדושת השבת, ומש היה נראה עליו כאילו הוא משיא את בני חידו, לגדול הגהרה והתמחה שהייתה שופכה על פניו, עד כי אין באפשרות לצייר את דמותו הקדושה בשעת עריכת השולחן הטהור בלילות שבת.

- 1. מפי נכדו של האמרי חיים ז"ע הלא את מור אדמורר מוניצ'ק שליט"א לרפואה שלימה שפעתי, כי האמרי חיים ז"ע היה מתלהב עד מאד בספרו מעשה זה, ולכשוננו עז האט זיך געשטאמטקעט מיט דו מעשה, שהיה שחשטענע עם עוברא וזו.
- 2. וי' יתכן לבאר הכוונה, 'שכת וממתנת עד כלות שבת', היינו שבני ישראל ממתנים ומחכים לרגעים של סיום השבת, תע רעוא רדעוין, תע רצון נעלה ונפלא, בו כל איש ואיש מישראל מתעלה, על כן ממתנים בני ישראל לרגעים אלו של כלות שבת, אל שכת להוציא את השבת, אל כבדו להתעורר באלו הרגעים הקדושים.
- 3. הר"ק רבי צבי הירש מייזנשטיב ז"ע (אלה שלמה - שליטאנוס פרש ב'הגהה שפעתי אהיים) אמר לפרש ענין זה את דברי הכתוב (דברים כ"ה): 'לבקר תאמרו מי אתי ועיני בוערתי תאמרו מי אתי', כי הכוונה על ערב פסח, בו 'לבקר תאמרו מי אתי', וואס הייסט נישט פאלגן א מאמע, ואמר האמרי חיים ז"ע, כי עד היום הם מצללים באזני דיבורים אלו, אשר פעלו את פעולתם בכל תוקף, ואמר האמרי חיים ז"ע אל האברך, כי כך חינוכו אביו הר"ק האהבת ישראל ז"ע ואמו הרבנית ע"ה אותו ואת אחיו הקדושים.

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

כח ההכנה והקבלה שניתן למשה רבינו ב'ויקרא'

אבל אל משה רבינו ע"ה נתגלה הקב"ה בלשון 'ויקרא' שהוא היפך העראיות שהיה אצל בלעם, והיינו שהוא הוא המכון בהשפעת שפע אור הנבואה ואור התורה, והיינו שלו ניתן הכח לקבל ולהחזיק את האור הנשפע, ועל כן קיבל את הכח להכין את הכלים לקבל האור ולהכילו כראוי.

בהכנה אין מופיע האור

ומעתה יש לבאר מעלת הקריאה שקדמה לדיבור שנתנה כח לקבל את אור הדיבור - אף לשיטת הראשונים שקריאה זו הייתה במדרגה נמוכה יותר משאר הקריאות שכן הזכר בהם שם ה', שכן בקריאה זו נעשה משה כלי לקבל את האור שבדיבור, שכן הוא ענין הכנה כ"ל הרי בהכנה לקבלת האור עדין אינו מופיע האור, וזו עצמה מעלת ההכנה שטרם הופעת האור מכין האדם עצמו לקבל, והוא ענין אחד עם המבואר בצורה המור שקריאה זו שאין מתגלה בה בפועל שם הוי"ה הוא ממקום נעלה ביותר, כיון שההכנה נמשכת ממקור השפעת האור ברום גבהי מרומים.

ענין החיבור על ידי הקריאה

ומלבד ההכנה גרידא פעלה הקריאה התחברות אל מקור האור הנשפע, וכדוגמת המלאכים שאמרו בהם (ישעיהו א, 1) 'ויקרא זה אל זה' ותרגומו 'ומקבלין דין מן דין' שהוא כח הקבלה שמקבלים המלאכים, ובה מדווחים המלאכים ומקבלים זה ממדרגתו של זה (עי' במלכים שם), וגם לשון 'ויקרא' הוא לשון זיווג כדאיטא בספ"ק (ראה חומת ספר כי תבוא אות א, וד"ק).

וכח זה קיבל משה רבינו כדוגמת המלאכים, והוא המבואר במדרש הג"ל שהיה למשה רבינו בקריאה זו כח מלאך.

שנעשה ונשמע גילו בני השתוקקותם לה'

הוא גם כן שייכות ענין הקדמת נעשה לנשמע של בני ישראל, שאמירתם 'נעשה' היה ענין הכנה שהכינו בני ישראל את עצמם לקבל על התורה והמצוות, וכמו שכתב הרמב"ן בסוף פר' משפטים (שמות כד, א-ג) שבני ישראל אמרו 'נעשה' קבלו על עצמם לקיים את כל דברי התורה והמצוות וקבלו עליהם עוד לקיים את כל מה שיצוה עליהם הש"ת לעתיד, והיינו שגילו זה את השתוקקותם להיותם כלים לקבל את תוכנם את אור ה' אור התורה, וכבר כתב בספ"ק קדושת לוי (פ"ב וצ"א) 'מיה שאדם מכין עצמו ולבו מכוון אל הבורא יתברך לעשות איזה מצוה קודם שישא, והכנה זו היא בית לודו בו קדושת המצוה, והנה לפי גורלם וקטנותם כן הוא הקבלה, עכ"ל'.

נעשה ונשמע עם כח המלאכים

וכח זה עורר גם כן את המלאכים, והוא כמו שכתב המהרש"א במס' מכות (ז' ב"ח"א) שעל ידי מחשבה טובה ורצון טוב שיש לאדם נבואים מלאכים והמה מסייעים לאדם לעשות את המצוה ולקבל את קדושתה, והוא שאמרו בגמ' שם 'בדרך' שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו' דהיינו המלאכים שנבראו מכח רצונו הטוב הם מוליכים אותו באותה הדרך, ומכאן זה היה לבני ישראל את כח המלאכים בשעה שאמרו נעשה ונשמע כדאיטא בגמ' שבת (פ"ב) שיצאה בת קול ואמרה 'מי גילה לבני ר' זה שמלאכי השרת משתמשין בו', וכנדרש מהפסוק בישעיה המובא במדרש הג"ל.

א

'אדם' בקרבנות

והנה בתחילת פרשת הקרבנות נאמר 'אדם כי יקריב מכם', והדקדוק מבואר כמו שהקשה רש"י מדוע נאמר כאן 'אדם', ע"ש מה שפירש. והרמ"ד ואלי ועוד קדמונים דרשו בענין הרבה פנים לתורה והוא על פי מ"ש הוזה"ק בזה.

'אדם' הוא עולם התיקון שהוא חיבור המשפיע והמקבל

ולדרכו יראה לבאר, כי כידוע 'אדם' מורה על עולם התיקון, שקודם התיקון בעולם התווה לא היתה מציאות של בריאת האדם ובריאת האדם באה עם הגילוי של עולם התיקון, ושם 'אדם' אינו חל בשלימות אלא כשמתחברים הזכר עם הנקבה כמו שנאמר (בראשית ג, 7) 'וכבר ונקבה בראם... ויקרא את שמם אדם', והיינו שכשמתאחדים המשפיע והמקבל יש קיום לדבר, והוא ענין עולם התיקון, וכמו שמצאנו בפרשת ואלה המליכים שמלכו ומתו שבסוף פרשת וישלח - שם נרמזו עולם התווה והשבידה כידוע, ועולם התיקון מתחיל במלך 'דר' שבו לא נאמרה המיתו, ובו נאמר (שם ט, ט) 'ושם אשם מהיטבאל', שמכח שהיו משפיע ומקבל היה העולם יכול להתקיים. והוא ענין האדם דקדושה המוכרז בפרשת הקרבנות.

א

מעלת הקדמת הקריאה לדיבור

'ויקרא אל משה ודבר ה' אלי' וגו', פירש רש"י שקדמה לדיבור שהוא דרך חיבה שגילה הקדוש ברוך הוא חיבתו למשה רבינו ע"ה, ועוד כתב רש"י שהוא לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, אמנם בכל הדברות והאמירות שהיו מהקב"ה למשה רבינו בהם קריאה קודם הדיבור, אך התורה לא העירה זאת אלא כאן בפרשת הקרבנות, כמו שהעיר הרמ"ד ואלי בביאורו לתורה, ומשמע שמקור ענין קדמת הקריאה לדיבור מתגלה ביותר בענין הקרבנות.

ותחלה יש לבאר עומק ענין הקריאה שקדמה לדיבור שנאמר עליה דברים נפלאים כל כך שהוא ענין גילוי חיבה מאת ה' ושהוא לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, וראה בתורת הכנים (נדבא ונדבא א, 8) שדרשו בשקלא וטריא ללמוד ענין קדמת הקריאה לדיבור משלשה פעמים שנאמרה קריאה קודם הדיבור - בסנה בהר סיני ובאהל מועד, ונראה מבואר מזה שהוא ענין נעלה מאד.

ענין שלא נזכר שם ה' בקריאה

ובתחילה בקריאה לא נאמר שם ה' אלא בדיבור שלאחריו, ופירש בספ"ק צור המור שענינו הוא שהקריאה שקדמה לדיבור היתה נמשכת ממקום גבוה ונעלה מאד שהוא למעלה אף מהתגלות שם הוי"ה, ואחר כך בדיבור שהוא פחות מכך נתגלה שם ה' אל משה. אך בדברי הראשונים מצאנו שלא נזכר כאן שם ה' כיון שהגילוי היה במדרגה נמוכה יותר משאר הגילויים שנתגלה הש"ת למשה רבינו. ויש לבאר בענין.

ענין מלאכים ונעשה ונשמע ל'ויקרא'

עוד נקדים בדברי המדרש (ויקרא א, 8) בכתבת הפרשה שפתחו לדרוש על 'ויקרא אל משה' בפסוק בתחילת (ק"ב) 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו', ואמרו שם על משה רבינו הוא מלאך שנאמר (במדבר כ, טו) 'וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים' והכונה על משה רבינו ומיניה ילפינן לכל הנביאים שנקראים מלאכים, ואמרו שם 'שעושי דברו' מוסב על בני ישראל 'שעמדו לפני ה' סני הכתוב מדבר שהקדמו עשייה לשמימה ואמרו (שמות כד, 8) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'. וצריך ביאור שייכות ענין הקריאה שקדמה לדיבור לזה שהיה כמו של משה רבינו כמלאך, ושייכות ענין זה להקדמת בני ישראל נעשה לנשמע.

ב

הקריאה נתנה למשה את כח הנעת הכלים

ענין קדמת הקריאה לדיבור מצאנו בספ"ק פנים יפות שהאריך לבאר שהחיבה יתרה שהתגלתה למשה רבינו בקריאה הוא שהודיעו לו שהוא עומד לשמוע דיבור מאת ה', וכך היה יכול להתכונן כראוי לקבל את כח הדיבור שנשפע אליו, כי כדי לקבל את שפע דברי התורה צריך האדם לתקן כלים ראוים לכך, כמו שאמרו חז"ל במסכת אבות (פ"ב מ"ב) 'התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך', ומבאר הפנים יפות שכל הארה השפעת מלעילא אי אפשר לקבלה אלא על ידי הכנה קודמת לירידת האור, וע"י ההכנה מכין האדם בנפשו כלים לקבלת האור והוא כח נקלט. אך אם לא יכין האדם את עצמו לקבלת האור לא יוכל להכיל את אור התורה או הקדושה הנשפע אליו (והאריך עוד כעבור פ"ב בא).

ופירש שם על פי זה את מאמר התנא (שם פ"ב מ"ד) 'חביבין ישראל... חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה', שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו ובכך הודיע הקב"ה לבני ישראל שהוא נותן להם את התורה, ועל ידי זה ניתן להם כלי חמדה, שכן שהיו יודעים להכין עצמם לקבל את אור התורה היו להם את הכלים הראויים להכיל את אור התורה ולא נאבד ליקם, וכח זה ניתן למשה רבינו בקריאה שקדמה לדיבור. וכן מבואר בספר קרבן אהרן, וכן ביאר הר"ק מקאמראו ז"ע.

'ויקרא' מגלה שהוא המכון לקבלת האור

הוא הענין שנרמז גילוי כח זה דוקא בקריאה 'ויקרא אל משה', כמו שכתב רש"י שהוא לשון חיבה אבל בביאוי אומות העולם הוא אומר 'ויקר' כמו שמצאנו אצל בלעם, והוא לשון עראי וטומאה. ונראה ענין העראי שהוא מגלה שאף שהדיבור הוא נתייחד לכאורה אל בלעם, אין הוא המכון בדיבור ה' אליו, אלא משה רבינו הוא המכון בדיבור הש"ת ואל בלעם בא השפע האלקי אך ורק בדרך עראי כדי להראות ולגלות כחם של בני ישראל.

השלי"ם מתקיים מדי שבוע בביהמ"ד ברחוב יחזקאל פינת ישא ברכה | תפילת מנחה 10 דקות אחר זמן הדלקת הנרות

הקרוב מחבר את עולם התחתון עם העליון

הטעם שענין האדם מוזכר דוקא בפרשת הקרבנות הוא, שענין הקרוב הוא להעלות את ריח נחוה להש"ת, לחבר את העולם התחתון אל העולם העליון, שהוא חיבור המקבל עם המשפיע הנעשה ע"י שמכין המקבל את הכלים לקבלת האור. ועל כן גם ענין הקדמת הקריאה לדיבור נאמר בפירוש דוקא בפרשת הקרבנות אף שהיה כן בכל עת שדיבר הקב"ה אל משה וכדלעיל, כיון שבקרבנות מתגלה בייחוד ענין זה.

ד' הדיבורים בפרשתו שקדמה להם קריאה

הנהגה בתורת כהנים (שם) מבואר שלא קדמה קריאה אלא לדיבור ולא להפסקות, שהפסקות שבין הפרשיות ניתנו למשה רבינו כדי ליתן לו ריחה להתבונן בין פרשה לפרשה אך נאמרו באותו הדיבור שנאמר בפרשה לפני ההפסקה, ולדיבור זה קדמה קריאה, ורק הפרשיות המתחילות בדיבור - 'ויזכר ה' אל משה' וגו' אליהם קדמה הדיבור.

ואשר נדייק נמצא בפרשתנו שלשה דיבורים לללים על הקרבנות, בדיבור הראשון הכללים כל קרבנות הנדבה - כל קרבנות העולה וקרבנות המנחה, ואחר כך בא דיבור חדש על קרבנות

החטאת - פר כהן המשיח, פר העלם דבר של ציבור, חטאת נשיא חטאת יחיד וקרובן עולה ויחד, ואחריו הדיבור השלישי על האשמות - אשם מעילות ואשם תלוי ועוד דיבור מיוחד על אשם גדלות. ומבואר שבכל אלו קדמה קריאה אל הדיבור.

זיווג העולמות מדרגה לדרגה

ונראה שכשבים לחבר את העוה"ז עם העוה"ב באה התורה מדרגה לדרגה, שבתחילה באו קרבנות הנדבה על ידם מתבארים את העולמות בקל כיון שאין בהם שום סתירה לאור העליון, אחר כך באים לחבר בקרבנות חטאת שהם באים אחר שנפגם האור העליון ונחסרה השראת השכינה מהעוה"ז ע"י החטא וצריך לזה תיקון נפרד, ושוב באים בתקון נפרד לקרבנות האשם שהם פגם גדול יותר שבו נאמר 'מעלה בעל מה' דהיינו שמלבד עצם הפגם שבחטא נוסף על זה פגם מיוחד לבחור מבני אשכנז, ועל זה צריך כח מיוחד של קריאה קדמה לדיבור לתקן את העולמות שנפגמו ולקשר את העולם התחתון עם העולמות העליונים.

(מאת ש"ס תולדות התשס"ט)

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (צט)

בעלי התוספות האחרונים (מח)

רבינו יואל הלוי, אבי הראב"ה, חתנו של הראב"ן תלמידו הגדול של הריב"א הלוי, הוזכר אף הוא בתוספות אלו (פ"ה ב"ד"ה בית הלל) תחת הכינוי 'מפי מורי"ה', הוא ראשי התיבות מורי רבינו יואל הלוי. רבי לנו, שוב כי מדובר במחבר ששמע את הדברים 'מפי רבי יואל הלוי'. בזה יש להוסיף, כי מאחר ואין ידוע לנו כל כך על תלמידי רבינו יואל הלוי בבית המדרש שבחכמי צפת, הרי כי מדובר באחד מבני אשכנז, אשר שמע את הדברים בישיבתו של רבינו יואל הלוי מפי.

בחיבור התוספות מוזכר חכם שאין לנו כל ידיעה על דמותו מעבר למובאה זו, והוא רבי אברהם בר מרדכי המוזכר בתוספות אלו (ה' ב"ד"ה אילו אתיה) בהקשר לקושיא המובאת משמו על ידי רבינו. ככל ונקבל בסמוך ככלל גורף, כי כל מקום שהוזכר בתוספות אלו 'רבי' הכוונה אל הרי"א, אין בכך בכדי להוכיח ולא כלום, אמנם אם נאמר כי לכל הפחות חלק מכינויים אלו אינם מכוונים אל הרי"א, אלא לרבו ומורו של מעבד התוספות שהיה מבני אשכנז, נוכל להבין מדוע אין אנו מוצאים את שם החכם הזה, אשר ייתכן שהיה מבני אשכנז, ועל כן לא בא זכרו ושמו בשאר חיבורי התוספות שאינם יונקים ממקורות אשכנזיים טהורים כחיבורנו זה.

מובאותיו של הרי"א בתוספות סוטה

עם זאת אין להתכחש, כי בנוסף לדברי חכמי אשכנז הקדמונים שהובאו בחיבור התוספות, עורר זאת הובא בחיבור התוספות דברים בשם הרי"א, ובנוסף לכך אף הובא פעם אחת (ה' ב"ד"ה ל' אדם) ציטוט מתוך 'תוספות ר"א', זאת בנוסף לציטוטים נוספים של דברי הרי"א, עם החתימה האופיינית לתלמידי הרי"א 'מ"ד' (ב' ב"ד"ה המקנא; ד' ב"ד"ה נקע; טו' ב"ד"ה תנאמכו; טז' ב"ד"ה מביא, לב' ב"ד"ה ליכסיך, ולדברים הרבה המובאים בשם 'רבי', כינוי האופייני מאד לכינויו של הרי"א בחיבורי תלמידיו.

ככל הנראה, מדובר בעיבוד של חיבור קדום יותר שיסודותיו כאמור בדברי ראשוני בעלי התוספות שבאשכנז, אשר העיבוד נעשה בתקופה מאוחרת יותר, כשחלקים נרחבים מתורתו של הרי"א מוצאים את מקומם בחיבור המעובד, הוא פשר ההלכה של תורת חכמי אשכנז בטרתיה, עם קטעים נרחבים מתוך בעלי התוספות הצרפתיים. עדיין נראה ומסתבר, כי מלאכת העיבוד והעריכה נעשתה על ידי חכם אשכנזי, מתלמידי בעלי התוספות שבאשכנז, אשר ינק מתורת חכמי צפת, ומשם תצא תורת בעלי התוספות הצרפתיים, שחבורה יחד לתוספות מסכת סוטה הנדפסים.

ההוכחות לזהות המחבר כרבי יהודה בן קלונימוס

עתה נציג בזאת את ההוכחות להשערה המקובלת, כי מחבר התוספות על סוטה הוא רבי יהודה בן קלונימוס רבו של הרוקח, ואחריו הזכרנו כבר במאמרנו הקודם, מלבד גיטו של גוסט הזכרנו שם בדבר אזכור תוספת על מסכת סוטה בחיבורו יחסי תנאים ואמוראים.

במקום אחד אנו מוצאים (כב' ב"ד"ה כל שאינו) את הלשון: "אבל מורי אחי הרב ר"מ פירש", כך שכותב הדברים הוא אחיו של 'מורי הרב ר"מ'.

במקום נוסף אנו מוצאים (פ' ב"ד"ה והוא סי' ט) את הלשון: "ומורי הרב רבי מנחם בר קלונימוס הראני", בזה בא וגילה על זה, כי מורי אחי הוא רבי מאיר בן קלונימוס.

אמנם עדיין אין בידינו לידע מי מנצח האחים הוא מחבר התוספות. בזה יש להסמך את שמצאנו בראב"ה (סי' תתקל"ג): "ואני יהודה בן רבי קלונימוס בן רבי מאיר מודיע לאודנו [רבינו יואל הלוי] כי נפלא הוא בעיני אחי מורי רבי מאיר מנחם בעיני פלא, אשר פסלת גיטו של גוסט אם דעתו מיושבת ומילולו נכון בפיו", הרי לנו כי רבי יהודה בן קלונימוס תלמיד היה לאחיו רבי מאיר, מה שמתאים להגדרת 'מורי אחי הרב ר"מ', זאת בנוסף שהיה שואל מלפני רבי יואל הלוי אביה הראב"ה, אשר כפי שהזכרנו הוזכר בתוספות אלו בלשון 'מורי"ה' - מורי רבי יואל הלוי, מה שמוסיף גם כן כי הכותב אינו אלא רבי יהודה בן קלונימוס, בעל יחסי תנאים ואמוראים, רבו של הרוקח.

ככל זאת עלינו להזכיר, כי חיבור זה הנדפס לפנינו כולל גם כן חלקים נוספים שנוספו במשך השנים, וככל הנראה מנחם העיבוד נעשה על ידי חכם מאוחר מתלמידי הרי"א או אף תלמידי תלמידיו, אשר הוסיף מדברי הרי"א כאשר הזכרנו, אך בסיס החיבור הוא על חיבורו של רבי יהודה בן קלונימוס.

יחוס התוספות לחכמי איברא

עוד נצוין, כי ישנה השערה רחוקה שאינה מאומתת (שמות תעתיק ע"ד הע' 16), כי חיבור התוספות לטוטה חובר על ידי אחד מחכמי איברא, אבותם הארכנו זה כמה פעמים, וכפי שביידינו שיטה למסכת סוטה של חכמי איברא, כשהיסוד להשערה זו היא הזכרת 'מורי אחי הר"מ', ולפי השערה זו 'תוספות ריב"א' המוזכרים בו [כדלהלן] הכוונה לתוספות רבינו יצחק בן אברהם הריב"א.

אמנם כבר הזכרנו כי הרבה מאותו היו בחכמי בעלי התוספות, ומשום כך אין לקבוע כי החיבור משוייך לחכמי איברא, מלבד מה שקשה במעט לומר כדבריו שהכוונה לתוספות הריב"א, שכן התוספות שם הביאו דברים ששמע המחבר מפי רבי אליהו הצרפתי, הוא רבי אליהו מפאריז תלמיד רבינו תם, ורחוק הדבר לומר שריב"א תלמיד הרי"א חזקן שמע מרבי אליהו מפאריז שהיה חופף בתקופתו לרבינו תם ברומנו [אם כי המשער הג"ל (שמות תעתיק ע"ד ל"ז את א) הסיק על פי הנ"ל, כי הריב"א נמנה על תלמידי רבי אליהו, והבוחר יבחר], ויותר מסתבר כי הכוונה לתוספות ריב"א הלוי, והיינו מה שחיבור תלמידי ריב"א הלוי לפנינו, כאשר הזכרנו במאמרנו אודות הריב"א, והם אכן שמעו דברים מפי רבי אליהו מפאריז [ואם כי בתוספות גיטין (ו' ב"ד"ה א"ד יצחק) - שהם תוספות של ר"א ממוקד, ללא מערער בדבר - הובא גם כן זכר פירש ריב"א בשם רבינו אליהו, נצטרך לומר בעל דברנו שהכוונה לריב"א הלוי, או שנאמר כי אכן שם הוא הריב"א, אשר גם אינו כותב כי שמע ממנו אלא 'בשם רבינו אליהו', וייתכן שהדברים נמסרו לו מפי השמועה].

ההוכחות לחיבור התוספות על ידי חכם מחכמי אשכנז

כפי שהזכרנו, להשערה היותר קרובה, היא כי מחבר התוספות הנדפסים על מסכת סוטה הוא רבי יהודה בן קלונימוס, רבו של הרוקח, מבעלי התוספות שבאשכנז, בדורות המוקדמים שבהם. היחיד שבן הוא, כי בעוד התוספות הנדפסים לפנינו על העליון הינם רובם ככולם מחיבורי התוספות של בעלי התוספות שבצרפת, כשאף התוספות של המהר"ם מרוטנבורג ותלמידיו, הינם מנוסחים ביותר על תוספות חכמי צפת, ועריכתם ועיבודם אף נעשתה בתקופה החופפת, שרתות בעלי התוספות של אשכנז הגיעה לצרפת ותורתם של בעלי התוספות הצרפתיים הגיעה לאשכנז, ואילו תוספות אלו שלפנינו, הינם מתורת בעלי התוספות שבאשכנז מהדורות הראשונים שבחכמי אשכנז. דבר הנדיר ביותר בחיבורי התוספות הנדפסים לפנינו.

ההוכחות לכך שמדובר בחיבור אשכנזי, מלבד ההוכחות שנעלה בדבר חיבורו על ידי רבי יהודה בן קלונימוס, הינן ברורות ביותר.

ההוכחה הברורה ביותר, היא לשון התוספות (ב' ב"ד"ה אחרים): "ואומר רבי שראה בקונטרס צרפת", והיא אם מדובר בחיבור שנערך על ידי אחד מחכמי צפת, מה מקום יש לכתוב קונטרס בשם 'קונטרס צרפת', אין זה אלא שמדובר בחיבור שנערך באשכנז, ועל כן בדברים שנכתבו על ידי חכם מבני צרפת, יכולים להיקרא בשם 'קונטרס צרפת'.

[ואג הדברים יש לצוין, כי דברי התוספות שם הובאו בסדר תנאים ואמוראים (ח"ב סי' ד'), והעיד בזה הרב חיד"א בהגותו על סדר תנאים ואמוראים שם, מה טעם הביאו התוספות דברים אלו בשם 'קונטרס צרפת', ולא כתבו כי מקור הדברים הוא בדברי סדר תנאים ואמוראים. ושיעור בזה (במובא לסדר תנאים ואמוראים. עני' י"א) כי ייתכן והכוונה בתואר 'קונטרס צרפת' הוא לסדר תנאים ואמוראים, וסיבת הכינוי הוא, כפי שמצאנו בתוספת עבודה זרה (נ"ו ב"ד"ה לוספק) 'אגם בסדר תנאים ואמוראים תיבת יד הרב הגדול רבי יוסף טוב עלם פוסק הלכה ממותו בכל מקום', כך שייחתיך בין הכוונה לתיבת יד זו, ומאחר ורבי יוסף טוב עלם היה מחכמי צרפת, נקרא החיבור בשם 'קונטרס צרפת'. חיזוק להשערה זו, הובא (תשובות אוניוסי קלנימוס ק"ד ד' מהד"ס) בדמות שנייה הנוסחאות שישנם בין הנוסח שנמצאו אצל רבי חכמי ספרד בני אותו הדור, לבין הנוסח שנמצא בכתב ידו של רבי יוסף טוב עלם, ואכ"מ].

הוכחות נוספות לכך, הינם מובאותיהם של ראשוני בעלי התוספות שבאשכנז, שמתורתם מובא ברות בחיבור התוספות על סוטה, יותר מאשר בשאר חיבורי התוספות על מסכתות הש"ס הנשונות.

הריב"א הלוי, תלמידו של רש"י, ראש ראשוני בעלי התוספות שבאשכנז, מובא פעמיים (ו' ב"ד"ה ה"א; י"ב ב"ד"ה חזו), ופעם נוספת (ל' ב"ד"ה הא) בכינויו האשכנזי 'הקשה ריב"א הלוי זצ"ל', כשפעם אחת אף מוזכר חיבור התוספות של הריב"א (ו' ב"ד"ה מהב) 'מצאתי בתוספות רבינו יב"א במסכת גיטין'.

מזקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זויס שליט"א
גאב"ד ביתר עלית

פרשת
ויקרא
תשפ"ה

בדברי הרעק"א דהפטור מחטאת בהעלם מקדש הוי משום מתעסק,
ובחא הפטור דמתעסק שכתוב בחטאת קאי רק על חטאת

דקרא רק בהעלם טומאה, ממילא בהעלם קודש חייב חטאת דלא פטור מדין מתעסק, דהא בחלבים ועריות חייב מטעם דנהנה, לזה קתני רק בהעלם מקדש, דליכא חטאת קבוע, משום דהוי מתעסק, ודוק. עכ"ל.

ונראה דיסוד הרעק"א דמפרש דהפטור מחטאת קבוע הוי משום מתעסק זה שייך לפרש רק אי נימא דהפטור דמתעסק הוי גם באופן שאין בו מעשה, דהא בהעלם טומאה לכו"ע חייב אף כשנטמא בתוך המקדש כמבואר במשנה שם ובאופן שנטמא במקדש הרי לא עשה מעשה ולדרך הרעק"א הנ"ל הפטור מחטאת קבוע הוי משום מתעסק הרי דגם באין בו מעשה יש הפטור דמתעסק.

ונחלקו בזה המקור חיים והרעק"א עיין בשו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא (סימן ה) שכתב וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' ת"ל) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו, ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה.

ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו. עכ"ל.

ומבואר ששיתת הרעק"א דאף באין בו מעשה יש הפטור דמתעסק, ולכן לשיטתו יכול לפרש כדרכו דהא דבהעלם מקדש פטור מחטאת קבוע הוי משום מתעסק ודו"ק.

מחדש חטאת קבוע ליכא בניאת מקדש כיון דיתכן בלא מעשה

ולענ"ד נראה ליישב באופן אחר קושיית התוס' למה בהעלם מקדש לר"ע פטור מחטאת קבועה ע"פ מה דמבואר בסנהדרין (דף סה) דליכא חיוב קרבן רק כשיש מעשה ועיין ברי"ף שם שגורס שאני עדים זוממין הואיל וישנן באיה ומפרש דכיון שיכול להעיד בלא מעשה לכן גם כשמעיד בעקימת שפתיים דעושה מעשה פטור מקרבן, הרי דכיון שיש אפשרות שיהא החטא בלא מעשה לכן אף כשיש מעשה פטור ולכן באיסור ביאת מקדש ליכא חיוב חטאת קבועה כיון ששיך בלא מעשה. וכל הפלוגתא הוי רק לגבי קרבן עולה ויורד דגלי קרא לגבי עולה ויורד שחייב גם בנטמא במקדש ולכן לגבי עולה ויורד

או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם: או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם (ויקרא ה. ב, ג.)

במשנה במסכת שבועות נחלקו תנאי אי הדין דקרבן עולה ויורד הוי רק בהעלם טומאה או גם בהעלם מקדש וכמבואר בשבועות (ד) רבי אליעזר אומר, השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ חייב, ואינו חייב על העלם מקדש. רבי עקיבא אומר ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה חייב, ואינו חייב על העלם מקדש. ר' ישמעאל אומר ונעלם ונעלם שתי פעמים, לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

ובשבועות יט. אמרינן שם אדרבה, הרי העלם מקדש ביזו הפטור והיינו לרבי אליעזר ור"ע.

ובתוספות שם הרי העלם מקדש ביזו ופטור. אומר רבינו תם דלא מיפטור אלא מקרבן עולה ויורד אבל חטאת קבועה חייב דהא גמרינן מע"ז דכל שחייבים על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת וכו', ומיהו קשיא דלישנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי ועוד דלקמן פרק שלישי (דף כד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דחיק לאשכוחי חטאת קבועה בטמא שאכל את הקדש ומוקי לה בנשיא וכו' אלעזר ולוקמה בהעלם קדש על כן נראה דפטור לגמרי משום דהוי דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש כדאמרינן לקמן בפרק שלישי (דף כה:) גבי שבועת העדות עכ"ל.

וברבי עקיבא איגר בשבועות (יט.) כתב ואמרתי בישוב קושיית התוס' דלכאורה קשה בהעלם מקדש דהיינו דסבר שהוא בית דעלמא אמאי חייב, הא הוי מתעסק כמו סבר שהבהמה חולין ושחטה בחוץ, וצ"ל דוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב דאשר חטא בה פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא, ובפרט למ"ש [בח"י בבא קמא דף כ"ו] דמתעסק מקרי שגגת עבירה אלא דלא חייביה רחמנא חטאת וא"כ י"ל דעולה ויורד חייב, א"כ מיושב קושיית התוס' דשפיר אמרי' העלם מקדש פטור לגמרי דהקרא דעולה ויורד מיירי בהעלם טומאה ומצד חיוב חטאת ממילא פטור משום מתעסק, ומדוקדק היטב לישנא דמתניתין דברישא דאכל קודש לא קתני עלה ר"א וכו' ואינו חייב על העלם קודש כדקתני בסיפא גבי מקדש והיינו דבעי לומר דאינו חייב כלל, ובאכל קודש אדרבא לר"א דס"ל

דאי' מקרבנות לדברי הנתיבות, שיש לחלק בין כלי דחליפין לשאר כלים

בשבועות (לט.) דיצאו כלים למה שהן דהיינו שבכלים לא בעינן כפירת שתי כסף דנחשב כמו שיש בה שתי כסף

ובחידושי הרשב"א (שבועות לט.) נסתפק בקידושי אשה בכלי פחות משה פרוטה אי מקודשת, כיון דהוי כמו שוה פרוטה, וע"ש. ובקצוה"ח (סק"ח) תמה מהא דאמרין בקידושין (ג.) דאשה לא נקנית בחליפין, משום דחליפין איתנהו בפחות משה פרוטה, ואשה בפחות משה פרוטה לא מקניא נפשה וכו'. והאי דחליפין ליתא אלא בכלי, אלמא אפילו בכלי אינה מקודשת בפחות משה פרוטה, ע"ש.

וכתב ע"ז בנתיבות המשפט ביאורים סימן פח וז"ל: ולא קשה מידי, דהא בקנין סודר מהני אפילו תפס מקצת מהכלי, מטעם דכמאן דפסיק דמאי כדאיתא בב"מ (י.) ומקצת כלי ודאי לא חשיב לענין הודאה וקידושי אשה. ועוד, אפילו בהמה מיקרי כלי לענין קנין סודר (תוס' שם מ"ו: ד"ה ופירי), וכן מטבע לחד מאן דאמר (מ"ה:), אלמא דלא דמי כלי דקנין סודר לכלי הודאה וקידושי אשה, דשם בעינן כלי חשוב דוקא.

אולם במשובב נתיבות (בסימן פח) כתב אמנם לא מצינו לחלק בין כלי לכלי, ומ"ש דבקנין סודר מהני אפילו מקצת כלי, התם כיון דבעי שלש על שלש וכמבואר סימן קצ"ה סעיף ד', והוא כל בגד לענין טומאה, ע"ש, וכל מה דמקרי כלי לענין קנין סודר ה"ה לענין הודאה ושבועה, ואין לנו לחלק. עכ"ל.

ומבואר שנחלקו הקצות והנתיבות אם יש לחלק בין הכלים, דלקצות אין לחלק בין דיני הכלי של קדושין והודאה, לכלי לגבי חליפין, ואילו הנתיבות ס"ל שיש לחלק והוכיח כן מבהמה דהוי כלי לגבי חליפין.

ולענ"ד נראה קצת ראי' להנתיבות מהא דמצאנו (בשבועות לו ובחיים מה) דלכתחילה בעינן קרבן חטאת שיהא בת דנקא דהיינו מעה. ועיין בחגיגה דף ז' דהשיעור בקרבן חגיגה הוא שתי כסף ע"ש.

ומבואר דאף שבהמה הוא כלי לגבי חליפין וחשיב כאילו שוה שתי כסף וכנ"ל, מ"מ לגבי קרבנות בעינן שיהא בבהמה שיעור שויות של של דנקא או מעה, או שתי מעה בחגיגה, הרי שיש לחלק בין כלי דחליפין לכלי של שאר דברים וכדחזינן בקרבנות דגם בבהמה דהוי כלי לגבי חליפין בעינן שיעור של דנקא או שתי כסף.

אולם יש לדחות דלגבי קרבנות רצון התורה שהאדם יתן מכיסו שויות של דנקא ולא שיתן דבר ששוה לו כדנקא ולכן אף דהוי כלי חשוב גזרה התורה שיתן בפועל דנקא.

ויש לדחות עוד דבודאי אף להרשב"א דכלי אף שאין בו שו"פ מ"מ יש לה חשיבות לענין קנינים וקידושין בפרוטה, אבל לענין היזקות ותשלומים בודאי הוי פחות משו"פ דהיינו דאין לה שויות של פרוטה ולענין קרבנות גילתה התורה שצריך שיהא לה שויות בפועל של דנקא.

ועוד י"ל דכל מה שבהמה הוי כלי היינו משום דעומד לגיזה וחלב או לעבודה ולכן יש לו חשיבות אבל לאחר שהקדישה דכעת אינו עומד לגיזה וחלב י"ל דאין לה חשיבות כלי.

יש לחייב אף בלא מעשה וכן מצאנו בשבועות ביטוי דגלי קרא להרע ולהיטיב דהיינו באוכל ובלא אוכל וכשנשבע שאוכל ולא אכל הרי אין בו מעשה וגלי קרא דחייב. וכ"ז בהעלם מקדש דמשכחת בלא מעשה אבל העלם קודש דלא משכחת בלא מעשה דאכילה הוי מעשה ולכן בהעלם קודש חייב ומדוקדק לשון המשנה דנקט דאינו חייב רק על העלם מקדש ולא על העלם קודש וכמו שכתב ברעק"א הנ"ל.

פטור דמתעסק אם הוי רק בחטאת קבוע או גם בעולה ויורד ואשם מעילות

ובעיקר דברי הרעק"א דהמיעוט דמתעסק הוי רק על חטאת קבוע, כיון שהפסוק דאשר חטא בה דממעטין מתעסק קאי בחטאת קבוע ולכן ליכא פטור מתעסק בקרבן עולה ויורד

ומצאנו גם בפסחים (לג.) דליכא פטור דמתעסק בקרבן מעילה וכמו שביאר ברש"י שם וז"ל, תאמר במעילה שאם נתכוון כו' שמעל כגון היו כאן גיזי חולין וגיזי עולה, ונתכוין ליטול של חולין והלכה ידו על של עולה ומכיר הוא מי עולה ומי חולין, אלא שנסתכל במקום אחר, דהיינו שאין מתכוין למעשה זה, וחייב מעילה, דוחטאה בשגגה כל דהו כתיב, ולא כתב בה מיעוטא כדכתיב בשבת מלאכת מחשבת וכתב בשאר מצות אשר חטא בה פרט למתעסק, והיינו מתעסק שמתעסק בדבר אחר ובא זה לידו. ע"ש.

ומבואר דבמעילה ליכא הפטור דמתעסק כיון שלא כתוב שם מיעוט 'בה', כמו שכתוב בחטאת, והיינו דהפטור דמתעסק קאי רק על מה דמבואר בפרשה.

טעה בדבר מצוה באשם מעילות

והנה יש עוד דבר שנלמד מהפרשה שנכתב בחטאת והיינו הדין דטעה בדבר מצוה דילפינן מקרבן ע"ז שכתוב בפרשת שלח וכמבואר בשבת (קלז.) וברש"י וז"ל אלא מעבודה זרה, שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת עבודה זרה, דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' בפרשת שלח לך אנשים גבי קרבן עבודה זרה ע"ש.

הרי דכל הדין דטעה בדבר מצוה ילפינן מחטאת ע"ז ומ"מ מצאנו דהדין דטעה בדבר מצוה הוי גם על אשם מעילות ולא רק על קרבן חטאת.

ולפני כמה שנים כשהייתי אצל הגר"ש אלישיב זצ"ל שאל אז בהא דבפרק לולב הגזול (דף מ"ב.) אומר ה' רבי יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים וסבור חטאת העוף הוא ואכלה פטור, משום דטעה בדבר מצוה פטור, ומבואר דאף באשם מעילות יש הפטור דטעה בדבר מצוה ולא רק בקרבן חטאת ושאל מהיכן המקור לזה דגם באשם מעילות פטור וששאל כן את הגאון הרב בענגיס זצ"ל.

ועיין במנ"ח מצוה כזו שכתב שכמו שיש הפטור דטעה בדבר מצוה בקרבן חטאת ה"נ יש דין זה באשם מעילות, וכתב ששוב ראיתי שהדין מפורש בסוכה דף מב הנ"ל וצ"ע דמאי שנא מתעסק דהוי פטור רק בחטאת ולא באשם ואילו טעה בדבר מצוה הוי פטור גם באשם מעילות.

והראוני שכבר העיר בזה באור שמח הלכות שבת (פרק א.).

השיעור מתקיים מדי שבוע בליל שישי בשעה 10:15 בהיכל בית מדרשנו 'אוד משה' רחוב יסוד העבודה 4 גבעה ב' ביתר עלית אפשר לשמוע את השיעורים וכן הודעות או תרומות לבית מדרשנו במערכת השיעורים 073-383-4874

אריזר פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואקי) זיכערמאן שליט"א

פלאות במכירת חמץ ושבת הגדול

חמץ של אשתו נכרית

שאלה מופלאה נשאל בשו"ת 'שבות יעקב' (היא סי כ), על דבר יהודי אחד שנשא אשה נכרית רח"ל, והיא נהגת נכרית בכל דבר, אבל הבעל היהודי נוהג במנהגי ישראל, ועכשיו מסתפק הבעל בחמץ שנמצא ברשות אשתו, אם החמץ יהיה מותר לאחר הפסח כדין חמץ של גוי, או ידלמא יש לומר לאיסור, דמה שקנתה אשה קנה בעלה, והוי כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח. והשבות יעקב מסיק להחריד החמץ, ועיין שם שהביא פסקו של שו"ת שער אפרים הג"ל שאסר למכור החמץ למשרתת נכרית, וכתב לחלק בין משרתת לאשתו נכרית, עיין שם באריכות.

ורואים בהתנהגותו של השבות יעקב מוסר השכל להפליא, שנוקק ליתרה זי להשיבו דבר ה' זו הלכה, כיצד עליו לנהוג בענין זה שרצה לדעת, ולא לזלל בשאלתו, הגם שהיה העוול עבריו ונכשל באיסורים חמורים רח"ל, והיא על פי דברי הרמב"ם בפירושו למשניות (טהורין ויש פ"ו) שאפילו פושע ישראל שעבר על עבירות מחמת תאוותו והתגבורת יצרו הרע, כיון שקיימים אצלו יסודות האמונה האמתית, הוא בגדר כלל ישראל, ומצוה לאהבו ולחמלו עליו.

כשהייתי בתחילת חודש ניסן תשע"ד במעוננו של הגאון רבי דב לנדאו שליט"א ראש ישיבת סלובדקא, העליתי בפניו שאלה נפלאה זו של השבות יעקב הג"ל, וסיפר לי הגאון שליט"א שלבעל החפץ חיים זצ"ל היתה 'נות', וכשהגיעו אליו נשות נכריות למכור לו חפצים, היה מסרב לקנות מן את הסחורה, מחשש שמא בעליהן אינם מסכימים, אך אשתו של החפץ חיים טענה שהוא מפסיד מהו ריוח ומחיק את הנכריות מהחנות, והלחץ חיים נסע להימלך עם הגאון רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל בענין זה, דשמא אצל נכרים ליכא האי כללא ד"כל מה שקנתה אשה קנה בעלה", והגשים יכולות למכור את שלהן בלי רשות בעליהן.

וכיום הגאון שליט"א, דכל זה שייך רק בנכרי שנשא נכרית, שאז יש להסתפק אם האיש קונה כל מה שקנתה אשתו הנכרית, אבל ישראל עבריו שנשא נכרית רח"ל, אין זו אשתו כלל על פי הלכה, וברור שלא קנה האיש כל מה שקנתה אשתו הנכרית. [ובלאו הכי, בעל יכול לתת מתנה לאשתו, ואין הוא זוכה במה שנתן לה בעצמו]. ועיין בשו"ת 'שבות יעקב' שהעיר בדומה לזה שם בהמשך בדרי.

אמירת 'כל חמירא' במי שאינו שומר תורה ומצוות

בפרוס תג הפסח תשע"ד לפ"ק הייתי במהיצתו של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ובתוך השיחה העלה הגאון שאלה נפלאה, בענין אשה שהיא בעלת תשובה ושומרת תורה ומצוות, ואילו בעלה אינו שומר תורה ומצוות רח"ל, והאשה מבקשת מבעלה שהוא יאמר 'כל חמירא' ויבטל החמץ שבביתו, והבעל אומר לה שהיא תבטל את החמץ, בגלל שהוא עצמו רוצה לאכול את החמץ בפסח רח"ל. ואמר לי הגאון שליט"א שלמחר יפגוש את גיסו הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל, ושאל אותו מה דעתו בזה.

וציינתו בפני הגאון שליט"א שאלה דומה לזה שנשאל השבות יעקב כאשר הבאתי למעלה. ואמר לי הגאון שליט"א שכענין זה יש גם בהגדת החוות דעות.

נוסה שטר מכירת חמץ לחמץ שבארץ ישראל

יש נוהגים למכור את רשותם יחד עם החמץ שנמצא שם שתתול המכירה ביום י"ג לחודש ניסן, ובה פטרנים את עצמם מחיוב בדיקת חמץ, שהרי כשמגיע יום ערב הפסח אין המקום ברשות. דבר זה מצוי לבן חול שיש לו דירה בארץ ישראל, או בן ארץ ישראל הנמצא בח"ל ושכח לבדוק חמצו לפני שיעזב מארץ ישראל. והנה בשטר מכירת חמץ יש שינוי בין נוסח השטר הנהוג בארץ ישראל לבין הנוסח הנהוג בחוץ לארץ, שהרי בארץ ישראל נוהג שאין מוכרים את הבתים והמקומות שהחמץ נמצא שם, כיון שיש איסור למכור לכרי בית שבארץ ישראל, ולכן כותבים בשטר שמשכירים את הבתים ומקומות הללו לגוי, שהרי מותר להשכיר בית לכרי בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ המנהג הוא שכותבים שמוכרים את מקומות החמץ לנכרי.

וחשבתי שיש לעורר לבני ארץ ישראל המוכרים את חמצם לגוי אצל רב בחוץ לארץ, ולפעמים אין איש שם על לב לחילוק הג"ל, ונמצא שהוא מוכר את ביתו שבארץ ישראל לנכרי, וזה אסור. ולכאורה היה נכון שבמכירת החמץ של בן ארץ ישראל, שיהיה כתוב שהוא משכיר את המקומות לגוי, כמו שכותבים בארץ ישראל.

בני אדם אומרים 'שבת הגדול' ואינם יודעים במה הוא גדול

בספר הפרדס לרש"י (איתו טו) כתב: 'שבת שלפני הפסח, נהגו בני אדם לקרותו שבת הגדול, ואינם יודעים על מה, כי אינו גדול משאר שבתות. אלא באותו ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים חמישי בשבת היה, כדאמרינן בסדר עולם, ומקומו של פסח בשבת שלפני הפסח היה, אמרו ישראל, 'וְנִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִקְלְלוּ (שמות ח כב), אמר להם הקב"ה, עתה תראו הפלא שהעשה לכם, הלכו ולקחו איש פסחו, ולחיות להם למשמרת עד ארבעה עשר יום, כשראו כן המצרים, היו רוצים לקום ולהגמם מהם, והיו מעיזים מתחכבין ובאש נדעכים ונדונין ביסורים ובהלאים רעים ונאמנים ומרים, ולא היוזק לישראל מאומה, ועל שם שנעשו בו ניסים לישראל באותו שבת אשר לפני הפסח, לפיכך יקרא שבת הגדול שבת שלפני הפסח'.

ובספר 'מטה משה' הלכות פסח (אית תקטז) הביא ג"כ נס זה, והוסיף לומר ש"לכך קורין אותו 'שבת הגדול', על שם ההפטר שקורין בהרוא שבת, דכתיב בה (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני ביום ה' הגדול והנורא'. ובהו יתרוץ ג"כ מה שקורין אותו 'שבת הגדול' ולא 'שבת גדול'. אך הקשה מורי ז"ל, הוי להו לקרות 'שבת וערב', על שם התחלת ההפטר, כמו 'שבת חזון', 'שבת נחמו'. ונראה לי דהא הוא מרומם במלת 'הגדול', ההפטר והנס'.

עוד טעם כתב שם במטה משה בשם השבלי הלקט: 'לפי שבשבת שלפני פסח מאחרים העם בבית הכנסת לשמוע הלכות הפסח ולספר בנסים ונפלאות שעשה הקב"ה עם אבותינו במצרים, ומפני האיחוד הזה שמאחרים בבית הכנסת נראה להם היום גדול, ועל כן הרגילו לקרותו 'שבת הגדול'.

מנהג לעשות לחם בערב שבת הגדול, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו

איתא בכלבו (סי טו) וזה לשונו: 'כתב הרב רבינו אשר ז"ל [מלוגיל בספר המנהגות] בהלכות הפסח, נהגו כל ישראל לעשות לחם בערב שבת הגדול, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וקורין אותו חלת עני, ובלע"ז לחם בית הכנסת, ומחלקין אותו לעניים, ומיום שזולזו בו שנתלחה מארה בתבואה'.

לחם משנה של מצה בשבת ערב פסח

שמעתי מפי ידידי הרב יהושע צביון שליט"א, שחמיו הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל היה נוהג כשחל ערב פסח להיות בשבת, שלקח בסעודת היום בשביל לחם משנה מצה כשרה לפסח. ושני יהודשים בדבר. א. שמותר לקחת מצה ללחם משנה בערב פסח, אף שהמצה אסורה באכילה בערב פסח. ב. שמהזירים את המצה של פסח למקומו, ומותר להשתמש בה בפסח, אף כשהיתה על השלחן עם החמץ.

ואמר לי הרב צביון שליט"א שהנהגה זו של הגאון רבי חיים זצ"ל הוא על פי מנהגו של דודו החזון איש זצ"ל, כמבואר בספר 'פאר הדור' (עמוד קצו) שבתוך רשימה שהכין החזון איש לבני ביתו בנוגע להכנת המאכלים בשבת שחל בו ערב פסח, בשנת תש"י, נכתבה גם הודאתו לדיקדק שלא ישאר חמץ, 'אף שבגלל זה יצטרך לבטל לחם משנה, במקום להותיר חמץ מוטב לדעתו לצרף מצה בשביל לחם משנה'. וכן מובא בספר 'אגרות חזון איש' (היא סוף סי כ"ה) אולם הפרי מגדים (ירוש סי תמ בא"א סי א) כתב: 'ראה דמצות מצוה אסור לטלטל בשבת ערב פסח, שהרי אסור באכילה מדרבנן והוי מוקצה, ושאר מצה יכול ליתן לעופות או לעכרם, מה שאין כן זו אינו רוצה' וכו'.

ובספר 'פתח הדביר' (סי שח אות י) כתב דלפי זה, לא יפה הם עושים המשלחים בשבת זה מצות שמורות שעושין לצורך אחרים לסדר הלילה, דמטלטלין מוקצה בשבת, ע"ש.

ועיין בשו"ת 'לבושי מרדכי' (מהדורג ג סי טח) שהסתפק אם מותר לצרף מצה ללחם משנה בערב פסח. אבל בחק לישראל (אות לט סי ק פח) כתב שמדויק טפי שיקח מצה ללחם משנה בערב פסח שחל בשבת, כדי שלא יצטרך להכין חמץ הרבה.

והנה בפרוס תג הפסח שנת תשפ"א לפ"ק, שבו חל ערב פסח להיות בשבת, כמדי שנה הלכתי למכור את החמץ אצל ידידי הגר"צ א' אברהם הלברשטאם שליט"א, ושאלתי אותו אם מותר לצרף ללחם משנה בשבת ערב פסח - מצה כשרה לפסח, ואמר לי שמותר, דנחשב ראו לאכילה, כיון שמותר להאכיל תינוק במצוה זו אפילו בערב

יארצייט

יום רביעי יא ניסן - רבי יהונתן בנימין הכהן ז"ל - נפש יהונתן

הגה"צ רבי יהונתן בנימין הכהן זצ"ל, נולד ב"ח סיון תר"ג בכפר קירטוועלעשע שבאונגארן, לאביו הג"ר משה ארי הכהן ז"ל. היה תלמיד מובהק של הגאון רבי יהושע אהרן צבי וויינבערגער זצ"ל אבדק"ק מאראארעטן בעל שו"ת מהרי"א"ן, ונסמך ממנו להוראה. הסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים ז"ע אבדק"ק סיגוט בעל 'איטוב לב'. בשנת תרל"ח קבע מושבו בסעליש, ובשנת תרמ"ב נתמנה שם לרמ"ן, ושרת שם בקדוש עד לפטירתו, ביום י"א ניסן שנת תרצ"ד, ושם מנ"כ. השאיר אחריו ברכה ספריו היקרים: 'נפש יהונתן' עה"ת וסוגיות הש"ס, ועל 'הגדה של פסח', נדפסו בין השנים תרפ"ב-תרפ"ז, ומעוטרים בהסכמות הרבנים הגאונים ראשי אלפי ישראל שבמדינת אונגארן, ביניהם הרה"ק בעל עצי חיים מסויגוט ז"ע, ורה"ק בעל אהבת ישראל מוויזשניץ ז"ע, והגאון רבי ישעי' זילבערשטיין אבדק"ק ווייטצען בעל 'מעשי למלך', ועוד.

הוא היה אומר - כתב רבינו בספרו 'נפש יהונתן' (פשיטה האזינו, ד"ה האזינו), בענין גשמים בזמן קידוש לבנה, וזה לשונו: עיינן בספח"ק 'איטוב לב' כאן לרבינו זלה"ה במעשה פלא שהביא מה שהיה אז בשנת תרל"ח וכו'. חסדי ה' אזכיר על כל איש גמולתו כי בשנה הזו שנת תרפ"ג אירע לנו ממש כזה גשמים מרובים בחדש תשרי העל"ש ולא יכלנו לקדש הלבנה, וגם בכניסת ליל יום טוב א' של חג הסוכות התקדשו השמים בעבים, והיה לנו צער ועגמת נפש גדול מזה, ולקחתיו את הספח"ק 'איטוב לב' וקראתי לפני קהל ועדה את דברי מון הקדוש רבינו הגה"צ זלה"ה אחר תפלה של ערבת של יו"ט, וכאשר סימנתי דבריו הקדושים פתאום נתפזרו העבים וזרחה הלבנה וקדשנה ברבים, ושוב לא ירדו גשמים כי למי החג, וישבת בסוכה במנוחה והשקט. ואמרת כי כל זה בזכות זמרון רבינו זלה"ה, שעל ידי לימוד ברבים עובדא זו ודבריו הקדושים שטען לפני ה' בענין זה, היא שעמדה לנו כי נתעורר בכוחו גם עתה אותו שעת רצונו ושואבנו בזה ממעיני השועה שנפתח כבר על ידו, ואמרנו וענינו ב"ה הטוב על רוב רחמי וחסדיו עמנו, כי יתעורר גם להלאה להתנגד עמנו ורחמים, עד ביאת נוטל צדק במרהר בימינו אמך.

(בעל שו"ת 'שאלא דוד') ושל הגאון רבי יעקב ריישר זצ"ל (בעל שו"ת 'שבת יעקב וספר זקן יעקב'). היה תלמיד חבר של הגאון רבי אברהם אבלי גומביער ז"ע בעל המגן אברהם. בתחילה שימש כאבדק"ק קעלין, ואח"כ נתמנה לריש מתיבתא ודרשן בעיר מולדתו ק"ק פראג. בשנת ח"ב בערך, נתמנה לאבדק"ק טיקטין, אבל נשאר לשבת בעיר פראג, ומשם היתה מצודתו פרוסה על טיקטין. נפטר בפראג ביום ח' ניסן תל"ב, ושם מנוחתו כבוד. ספרו 'אליה רבה' נדפס לראשונה בולוצבאן תק"ז, ונתקבל בשערים המצוינים בהלכה. בשו"ת 'דברי חיים' (ד"ב א"ה סימן י"ט) כינתו הרה"ק מצאנו ז"ע בתואר 'גדול האחרונים'.

הוא היה אומר - רבינו בספרו 'אליה רבה' (סי' י"ז אות א) הביא בשם ספרי יראה (עין קצור שלה"ס מסכת חולין, סוף עניני ציצית, ד"ה הנה), להלביש לקטן תלית קטן רק כשיודע לדבר, ולפתוח כשהוא בן שלש שנים, וסימנך 'כי האדם עין השדה' (הי"ב ס"ט) כמו העין הוא שלש שנים ערלים, וכן יש להרגיל את הקטן באותיות התורה, שמכל זה יזכה בקטנותו לנשמה רמה.

בספרו הנ"ל (סי' ה"ח אות א) הביא רבינו שני טעמים למה אין מברכים בירכת שהחינו על קידוש לבנה, האחד בשם 'כנסת הגדולה לפי שאין לברך שהחינו אם אין בין מצוה למצוה שלשים יום, [שהרי בכל חודש יש כ"ט ומצוה יום בממוצע]. השני בשם ספר תניא (סימן לא), שאין צריך לברך שהחינו שהרי מברכין על החושה, ובכרתה בכרת שהחינו.

עוד הביא רבינו בספרו הנ"ל (סי' ה"ב אות י) מעשה נורא שיהודי ניצל בזכות קידוש לבנה, ומעשה שהיה כך היה: יהודי אחד, פגע בו שודדים בלילה ורצו להרוגו, וביקש מהם שיניחו לו לעשות מצוה אחת קודם שיהרגוהו, והלבנה היתה אז בחידושה, וקידשה בפניהם כבונה גדולה, וכאשר הגיע לומר 'כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך' וכו', דלג וקפץ ג' פעמים כנהוג, ונעשה לו גם ונשבה רוח צוקה עד מאוד ונשארו למרחקים וניצל מהם.

עוד כתב רבינו שם בשם ספר 'אור חדש' (בית קידוש החיים) שמי שמקדש הלבנה לא ימות באות החדש מיום שקדשה ואילך.

עש"ק ו ניסן - רבי שמואל יהודה קצינאליבוביגן - מינץ ז"ל - מהר"י מינץ

הגאון רבי שמואל יהודה קצינאליבוביגן-מינץ ז"ל [המכונה מהר"י מינץ], נולד בעיר פדוואה שבאיטליא בשנת רפ"א, לאביו הגאון רבינו מאיר קצינאליבוביגן ז"ל בעל שו"ת 'מהר"ם פדוואה'. בשנת של"ה נתמנה לאב"ד רו"ט בעיר וויניציאה. עמד בחליפת מכתבים עם גדולי דורו שבארץ פולין, המהרש"ל וע"ב הרמ"א ז"ל, ועם מרן הגי"ת יוסף ז"ל בצפת. נפטר בוויניציאה ביום ו' ניסן ש"ז, ומנוחתו כבוד בפדוואה. השאיר אחריו ברכה ספרו 'שנים עשר דרשות', שנדפס לראשונה בחייו בוויניציאה שג"ד, ועוד ספרים שנשארו בכח".

הוא היה אומר - בענין הפלומס המפורסם אם מותר בפורים לאנשים ללבוש בגדי נשים, דעת רבינו בספרו שו"ת מהר"י מינץ (סי' טו) להתיר, וכתב שנתגדל אצל גדולים וחסדי עולם ז"ל, וראה אין שביניהם ובנותיהם, התניהם וכלותיהם, משנים את במדיה מבגדי איש לבגדי אשה וכן להיפרך, וזאת היה נגד עבירה בזה, לא היו שותקים מלמחות בדבר, אלא ודאי שהיו סוברים דמותו בהחלט לעשות כן. ועיין שם שהאריך בתשובה למצוה היתר לדבר, וכתב בזה שני טעמים, א) דכמו דקיי"ל שבמקום שנתנו האנשים נכשים להסתכל במראה אין בזה איסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה, הכי נמו בשמחת פורים כיון שנוהגים כן אנשים ונשים לשנת בגדיהם, מותר. ב) כיון שאינם מתכוונים לניאוף ח"ו אלא לצורך שמחת פורים, אין בכך איסור.

בענין מה דאיתא בזה"ק (וישב קפ"ב) שאשת תלמיד חכם אינה זקוקה ליבום, כתב רבינו בספרו 'שנים עשר דרשות' (דרוש ד', ד"ה ונתחיל) שתולדותיהם של צדיקים הם המצוות ומעשים טובים שעשה בחיים חייתו (ב"ד ל' א), וכן כל הדברים שהידיש בתורה, הרי הם פירותיו ותולדותיו.

יום ראשון ה ניסן - רבי אליהו שפירא ז"ל - אליה רבה

הגאון רבי אליהו שפירא זצ"ל. נולד בפראג בשנת ת"כ בערך, לאביו הגאון רבי בנימין וואלף שפירא זצ"ל, ראב"ד דק"ק פראג. היה גיסם של הגאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל

>>> המשך מעמוד א

פסח, וממילא גם לא היה מוקצה. וגם אמר לי, שאפילו אם המצה נגעה בחמץ, אין איסור מצד הדין לאכול את המצה בפסח עצמו. וראה עוד להלן על 'עונות מצות' כי לא חמץ' שהבאתי דבר נפלא שהמרדכי התייר מצות שנאפו בתנור עם עוגת חמץ.

הרבנית שהלכה לביהמ"ד עם גמרא לשמוע דרשת 'שבת הגדול'

בספר 'נחלת אבות' (ואצר ענינים ממשפחת רבן איש חי, עמ' 369) נדפס מכתב נפלא ששלח הגאון רבן איש חי זצ"ל לרבנית מלומדת אחת מעירו באגדאד בעת שהותה בעיר הבירה לונדון, והה לשונו בתוך הדברים: 'לפני שנתיים הובן מעתון מלונדון [רב הכולל] של לונדון הרב אדלר ה"ו רגיל לדרוש בשבת הגדול, ויכתוב בעתון את הסוגיא שהולך לדרוש, כדי שיראו אותה קודם ויבינו הדברים שיאמר בה. וזאת

המכובדת הלכת לדרוש שלו, והבאת אתך גמרא כדי שתבינו מה ידרוש בה. רוצה אני לדעת איך תסבך שאנשי לונדון מבנים לפלפל בעל גמרא, ואם ניתן למצוא בה חכמים. אם שלשה רבעים מהם ריקים, לא כדאי לרב לדרוש בגלל שלושה אנשים, מבקש אני שתודיע לי על שאלתי בפרטורטו".

להכין שלחן לליל הסדר שלשה ימים קודם הפסח

מנהג נפלא היה מלפנים נהוג באשכנז ובאיטליא, שהיו מכינים את השלחן לליל הסדר שלשה ימים קודם חג הפסח. ובשו"ת 'שו"ת הלחם' (סי' טו) למהר"ם הגאון ז"ל כתב לבאר מקור מנהג זה, שהוא נעוץ בפסוק (שמות י"ב א) 'ויקחו להם איש ששה לביית אבת ששה לבייתו', וכמו שצריך לקחת צאן לקרבן פסח כמה ימים לפני הפסח ולבקרו במשך שלשה ימים, כך צריך להתעסק בהכנתו שלחנו זכר לקרבן פסח שלשה ימים לפני הפסח.

והעיר על זה ידידי הרה"ג ר' אברהם אונגער שליט"א דאיתא ברש"י על מסכת ערכין (י"ג ד"ה ארבעה ימים) "כל התמידין הנשחטין מבוקרין ארבעה ימים קודם שהיטה, ע"י יום הביקור ויום השחיטה, כך שמעתי. וקשיא לי הא לא דמי לארבעה ימים דפסח, דביקורו בעשור ושחיטתו בארבעה עשר, הרי ארבעה ימים לבד מיום השחיטה, ולכן נראה בעיני וכו' הכי נמי לעולם בעינין ארבעה ימים קודם שהיטה".

והנה המהר"ם הגאון הנ"ל כותב שיש להתעסק בהכנת שלחנו זכר לקרבן פסח שלשה ימים לפני הפסח, ולכאורה דבריו אתי שפיר דברי לפי שיש קמא ברש"י, דכל הקרבנות צריך לבקרו במשך שלשה ימים, וקשיא לי הא השחיטה עצמו הרי הם ארבעה ימים, וזכר לזה יש לעשות הכנה בשלחן הפסח שלשה ימים לפני הפסח, וא"ש. אבל לפי לישנא בתרא ברש"י לכאורה היה צריך לעשות הכנה של ארבעה ימים זכר לפסח.

פניני הרמב"ן

מואת הגאון הרב ישראל מאיר קעניג שליט"א אנדק"ק יאקע (ארה"ב) דאב"ד ביד"צ אודה מישור לדיני ממונות ואישות

על מה דלא חייבתו והצריכו" הכתוב להביא קרבן עולה, וכמס"כ למעלה בחיובי מיתות ביד"ש בשוגג, וכו', דשאני חייבי מיתה ביד"ש, "ההצריכו הכתוב לכפרה", במזיד, וע"ז יקשה קושיית התרי"כ, "כבר ענשן אמור", ר"ל, אחרי דחייבו גמור עונש וכפרה-במזיד, כבר כתובה על אלו, "ובחייבו", מודע חלק בזה שוגג, "דלא הוצרך-לחייבו" כפרה, אבל מה שהתורה "לא חייבה" כפרה כלל, לעובר אעשה ולא תעשה, ובחרה בכפרה, במביא עולה רק נדבית נפשו, אין בזה קושיא. כמובן) דוק בדברינו (סרחנו לבאר באורך, עד כמה שנכלל) ותראה כי יש כאן ביאור והוספה נכבדה, לאנשים כערכי.

(ג) ויש להביא רא"י לכל מה שכתבנו לעיל, מדברי רש"י במסכת מכות דף י"ד ע"ב, ונציע הדברים, אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן, כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו, וכתב ע"ז בפרש"י, לוקין עליו, הא אתא לאשמעינן, דאפילו לאמן דאמר לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, כדתניא לא תותירו-והנותר תשרופו (שמות י"ב, לא בא הכתוב אלא ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו, שנתק הכתוב את העשה להיות ענשו של לאו ותקונו, לומר לא תעשה כן ואם עשית, עשה זאת והפטר וכו' (ע"פ) וע"ע ברש"י מכות דף ד' ע"ב בזה"ל, שאין לוקין עליו, העשה האמור אחריו, תקנתו וכפרתו, על עבירת הלאו ע"כ, וברש"י שבועות ג' ע"ב ד"ה אחר לא תעשה, כתב וז"ל, אם תותיר ועברת על לאו, באש תשרפנו, נתקו הכתוב בעשה זה, מעונשן של שאר לאוין לומר זה ענשו ותקנת עבירתו שישרפנו ע"כ מדברי רש"י.

המבורא מכל אלו לשונות דרש"י, דסבירא ל"י בזה, דלאו הניתק לעשה דאין לוקין עליו, אין זה דין גרידא, דאין לוקין עליו (ומטעם דלא דמי ללאו דחסימה, דמיני ילפינן כל שאר עונשי מלקות, ע"פ ריש פרק ג' דמסכת י"ג ע"ב, וברש"י פסחים פ"ד ע"א ד"ה בא הכתוב, שכתב כן) אלא דעשה הנותק ללאו, ה"ה "עונשו" של הלאו, דע"ז קיום העשה-ובעבורה ליכא מלקות, הר"י"ז במקום "עונש" על עבירת המלקות דשאר הלאוי (כנ"ל מפורש היטב בפרש"י, שבועות) כללא דמילתא, דעת רש"י, דעשה זו מנתקת להלאו, הרי הוא "גם עונש" על עבירת הלאו.

(ד) לפי דברי רש"י אלו, יש להעיר על דברי הרמב"ן הג"ל, "כבר ענשן אמור" הרי עונשן אמור, דר"ל "כל ענשן כבר אמורה במקומם", והוא אחרי דפי' התורה העונש במזיד, במקומם (חייבי מיתות ביד"ש, ראה את א' ב) ולא בשוגג, ע"כ דבשוגג ליכא בזה שום עונש, ע"כ הקרא דנו"ג קרבן עולה דפרשתן קאי, על מזידי עשה ולא הניתק לעשה, דבהא לא פירש קרא שום עונש במקומם, והרי לפי דברי רש"י במקומות הג"ל (אות הקדום) כבר פי' התורה "עונש" בלאו הניתק לעשה, במקומה, ע"ז קיום העשה (אחרי עבירת הלאו) והיא "העונש", כנ"ל כל לשונות רש"י בזה הענין (חד באורך, חד בקוצר) במקומה, ואי גם עולה מכפרה ע"ז, למה לא פי' שם, הותו"ק, כפרת קרבן עולה ג"כ.

ואם אין זה קושיא (דד"ת ענינים במקום אחד וכו') גם

עליהם "בעבירת המזיד" "אמור" שם בפרשה (היינו, בחיובי מזיד דמיתה ביד"ש ומלקות, בפרשתן) ולמה לא פירש שם עונש השוגג, דקרבן עולה, וע"כ דאין אלו בכלל זה דקרבן העולה, והטעם לזה פי' הרמב"ן, דשוגג בכל אלו, אין עליו נשיאות חטא כלל (וממילא א"צ לכפרה ולקרבן) כן הוא פי' דברי הרמב"ן, כפי מה שפרשוהו, כל הפרשנים, ראו בדבריהם, ותוכחו.

(ב) אמנם צריך להוסיף על זה פרט אחד, גם מונח היטב בלשון הרמב"ן, ולא אחזתו מפורשי דברי הרמב"ן ז"ל (אולי מרוב הפשטיות, אבל לדידי אין הדבר פשוט כ"כ, בלי שיוציא הנקודה לאורה, ע"כ הנני להעלותה על הכתב) דמה שפירש הרמב"ן ז"ל, כבר ענשן אמור, דר"ל (התרי"כ לפי הרמב"ן, ומפורשי דבריו) דכבר פירש שם (בחייבי מיתות ביד"ש, במזיד וכו') עונשן, ולא פי' שם עונש השוגג (שבקרבן עולה יתמצא) ש"מ דעולה אינה מכפרת ע"ז, יש בזה כונת עוד קושיא תקיפה, דאחרי "דחייבי הקרא" למזיד, חיוב מיתה (בחייבי מיתות ביד"ש וכו') הרי מזה "דהצריכו" הכתוב בזה לעונש, ואם גם השוגג בזה זקוק הוא לכפרה, למה לא "הצריכו" גם בזה הכתוב לעונש, והוה הסיבה דאין לומר, דקרבן עולה דכתיב בפרשתן-פרשת ויקרא, ה"ה הכפרה לזה (חייבי מיתות ביד"ש, בשוגג וכו') דהרי קרבן זה דעולה, בא נגד ובנדבה "ולא הצריכו הכתוב להביאו" (ולא כמזיד, "דצריכה היא לעונש", כנ"ל) וע"כ דבאלו, אין כאן חטא כלל בשוגג, וכמו שפי' הרמב"ן א"ח"כ, דבשוגג ליכא נשיאות חטא כלל (כנ"ל בדבריו).

וזה מדויק מאד בלשון הרמב"ן דלעיל, שכתב בלשוננו הן ובוה"ה, כי למה ירש עונשן של אלו (בחייבי כריתות ומיתות ביד"ש) במזיד ובשוגג, ויפרש עונש האחרים (מיתה ביד"ש, ומלקות) במזיד, ולא יפרש אותו בשוגג ויאמר "שיהא מחוייב להביא בהן עולה" (ע"כ דברי הרמב"ן) ולשון זה יקשה מאד, דהרי עולה דפרשתן באה רק בעולה ובנדבה, ולמה יאמר הכתוב, "שיהא מחוייב להביא בהן עולה".

וע"כ דכל זה מקושיית התו"כ כפי הרמב"ן ז"ל ("כבר ענשן אמור") והיינו דא"א לומר דקראי דעולת נדבה דפרשתן, באתה אהני חיובי (דחייבי מיתות ביד"ש שוגגין, וכן חייבי מלקות שוגגין) כיון דאין קרבן עולה דפרשתן-ויקרא, ע"כ נדבה, ולא חיוב, ואולי הי' דבה עולה על חייבי מיתות ביד"ש וכו', שוגג, הי' הכתוב אומר ומצוה "לחייבו", להביא קרבן עולה, ד"כבר" ענשן (של אלו) "אמור", ר"ל, בחיוב (בעובר במזיד) כל זה אכניס בכונת התו"כ (כבר ענשן אמור, כנ"ל).

לזה קאמר התורת כהנים, דהעולה דפרשתן-דנו"ג, באה על "עוברי עשה, ועל לא תעשה ניתק לעשה, מזידין", דבזה לא פירש הכתוב עונשן במקום אחר כלל (גם "לא הצריכו" לכפרה במזיד, במקום אחר, וכפי שהוספנו לעיל בביאור קושיית הרמב"ן, עיין) והרי א"א שלא יענש בעובר על אלו- עשה ול"ת הניתק לעשה, במזיד (כנ"ל לשון הרמב"ן ז"ל, ראשית הדברים) ועל זה קאמר קרא בפרשתן-ויקרא, דהכתבת קרבן עולה, כנדבת נפשו, דיתרצה בזה (ואין להקשות ע"ז,

אם עולה קרבתו מן הקרבן זכר תמים יקריבו כו', וסמך ידו על ראש העולה וניצה לו לכפר עליו (ויקרא א', ג' ד').

וכתב על זה הרמב"ן וז"ל, וניצה לו לכפר עליו, על מה הוא מרצה לו, אם תאמר על כריתות ומיתות בית דין או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי ענשן אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שנתק לעשה, לשון רש"י, וברייתא היא בתורת כהנים (פרק ד', ח) ואני תמה, וכי היכן עונשן אמור, כי הקרבנות בשוגגין הן מרצין, ונוכל לומר שיכפרו על חייבי מיתה בידי שמים שוגגין, ועל חייבי מלקות שוגגין, ועל חייבי מיתות בית דין שוגגין, באותן שאין חייבין עליהם חטאת, כגון מכה אביו ואמו ומקלל, כשם שהחטאת מכפרת בחייבי כריתות שוגגין.

ואולי, בעבור שפירש הכתוב בחייבי מיתות בית דין ובחייבי מיתה בידי שמים עונשן במזיד ובשוגג, ופירש ובחייבי לאוין למלקות, ולא פירש בהם שום עונש בשוגג, נראה להם לחכמים שכל העונש שבהם פרשו הכתוב, כי למה יפרש עונשן של אלו במזיד ובשוגג, ויפרש עונש האחרים במזיד, ולא יפרש אותו בשוגג, ויאמר שיהא מחוייב להביא בהן עולה, ולכן ראו, שאין בחייבי מיתה בידי שמים ובחייבי מלקות, אלא עונשן המפורש בהן במזיד, אבל בשוגג אין עליהם שום נשיאות חטא ואין צריכין רצוי כלל, והוה שאמרו "כבר ענשן אמור", שכל העונש שרצה להטיל עליהם כבר אמרו הכתוב, אבל על עשה ועל לא תעשה הניתק לעשה המזידין, שלא הזכיר בהם שום עונש, ואי אפשר שלא יענש בהם, בזה ירצה בעולה הזו, אי ביאנה כנדבת נפשו וכו'.

ויתכן לומר, כי בעבור שלא הזכיר בקרבנות הנדבה, "לכפר עליו על שגגתו אשר שוגג", כאשר בקרבנות החטא, ואמר "ונרצה", הי' לרבותינו במשמעות הזה, שיכפר על המזידים שאינם רצויים לפניו, כי השוגג אף על פי שחטא, רצוי השם הוא, אם כן אי אפשר לו לכפר על המזידים, וזולתי על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה שלא נזכר בהן עונש, אלא שאינם רצויים למלך בעבור שעברו על מצותו, ובמה יתרוצו אל אדוניהם, כדורון הזה, ע"כ דבריו ז"ל.

העתקנו דברי הרמב"ן שנרצה"ה לעמוד בהן, בהערות והארות חדשים גם ישנים, שיש באמתחתינו, וכבר מלתינו אמורה, וגם בתחלת סדר הזה, סדר ויקרא, אי לא באנו בדברינו, כי אם להעיר ולהביא כדרכה של תורה, ועל הלומד ומעיין, לקבל ולרחק.

(א) מדברי הרמב"ן ז"ל, שהקשה על דברי התו"כ במה שאמרו (דא"א לקרבן עולה לכפר על חייבי מיתה בידי שמים ומלקות) ד"הרי ענשן אמור", דהרי הא דענשן אמור באלו, אין זה רק "בעבירת מזיד", והרי אנן בשוגג עסקינן (בכפרת קרבן, דמכפרת רק אשוגג) ע"ז קמפרש רבינו הרמב"ן דמה דקאמר התו"כ, הרי עונשן אמור, וז"ל דכל העונש שרצה הכתוב להטיל

אין מיתה ביד"ש י"ל כן, דחיוב המזיד פירשה
 ה"ה במקומה, ובשוגג פ"ה התורה במקום אחר
 (וינא דקרבן העולה מכפרת, ע"ז) דאם לפי דברינו הנ"ל,
 "דכבר עונש אמור", היינו דאי' לומר דעל השוגג
 (דחיוב מיתה ביד"ש) באה קרבן עולה "שיגבה בחיוב"
 (כביל, אות הקדום) י"ל דקושיא זו שייכה רק "על
 כפרה גמורה", דעבירת שוגג שעדיין לא פ"ה התורה,
 כפרה כלל) לא כן לאו הניתק לעשה, דהעשה אחר
 עבירת הלאו כבר "עונש הוא" (כביל דברי רש"י) וע"כ
 דכל כפרת העולה, כפרה נוספת ומובחרת היא,
 ולא על עיקר העבירה, הנחתי דבריי פתוחים, וגם
 קצת בקוצר, ועל המבין לעיין ולחלק, ודו"ק.

(ה) מדברי הרמב"ן הנ"ל (קטע ראשון בראשית דברינו,
 וע"ז) במה שכתב, אבל בשוגג אין עלילים שום
 נשיות חטא, ואין צריכין ריצוי כלל (ע"פ) הביאו
 מזה גדולי ברותינו ז"ל מאורי הגולה, ראי' מדברי
 הרמב"ן אלו, ה"ה שוגג בחיובי מלקיות, אין צריך
 כפרה כלל, ראה כאן בהגהות הגה"ק מוה"ר"ם אריק
 זצלה"ה על דברי הרמב"ן, שהביא גם מקור לזה
 מדברי חידושי הר"ן בסנהדרין ריש פרק הנחנקין.

וראה בספר שפת אמת על דברי הש"ס זבחים
 ז' ע"ב, ואמר בזה עולה דרוון תובה, היכי דמי, אי
 דליכא תשובה וזבא רשעים תועבה (משלי כ"א, כ"ז)
 ואי דאיכא תשובה, התניא עבר על מצות עשה,
 ושב, לא זו משם עד שמוחלים לו, אלא שמע מינה,
 דרוון הוא ע"כ (א"ח, לרבע קט, המבין יבין כי דברי הש"ס
 האלו, לא יתיישבו עם דברי הת"כ ולפי ביאור רבינו הרמב"ן,
 גדול עובר על עשה א"א שיהא בזה שום עונש, כביל ראשית
 דברינו בדיבור הראשון, ראה להלן) והקשה השפ"א, דאולי
 באה קרבן עולה לכפר על עבירת עשה בשוגג (שלא
 ידע שחטא) וממילא לא ה"ה כאן תשובה, גם לא שייך
 לומר ע"ז זבא רשעים תועבה (בעבירת שוגג) וע"כ
 מזה כדברי הרמב"ן ז"ל הנ"ל, דבשוגג ליכא חטא
 ועבירה כלל, בחיובי לאו ועשה, עי"ש.

(ו) ברם בדיבור השני של הרמב"ן (העתיקה
 לעיל, ראשית דברינו) כתב לישנא, דשוגג "אף על פי
 שחטא", רצוי השם הוא (ואין מן הנכון לדחוק ולפירש בזה
 דר"ל, כמש"כ מקודם, דשוגג אין בה שום נשיות חטא, אחרי דכתב
 בזה רבינו הרמב"ן דברים מפורשים ולהדיא, דהשוגג "חטא", ולמ"ל
 לעיל פילא בקיפא דחטא) ולפי זה ס"ל להרמב"ם בכאן,
 דלחטא שוגג, "חטא גמור" יקרא, אלא דמכל מקום
 רצוי השם הוא ואי"ז עולה קרבן לכפרה, וצ"ב הבנת
 היא מלמלת.

(ז) והנני בזה פירושו של דברים (מרבית השנים, אינני
 זוכר אם זה משלי, או משל רבותי ב"ע, וזה גם משלהם, יתאמרו
 הדברים לעיני) בהקדמם דברי הרמב"ן בריש פרשת
 פרשת ויקרא, בהקדמה, וז"ל קדשו, הספר הזה הוא
 תורת כהנים ולוים, יבאר בו עניני הקרבנות כולן
 ומשמרת המשכן, כי כאשר ה' ספר אחד בענין
 הגלות והגאולה ממנו, והשלימו בענין אהל מועד
 וכבוד השם אשר מלא את המשכן, כזהו פירו קרבנות
 ובשמירת המשכן, שיהיו הקרבנות כפרה להם, ולא
 יגרמו העונות לסילוק השכינה וכו', ובסוף הדיבור
 כתב עוד הרמב"ן, ונגרר אחר זה, שיזהיר (הכתוב)
 על העריות, כי משכבם טמא, ועונם יקרא טומאה,
 גורמת לסילוק השכינה ולגלות עי"ש.

מבואר מדברי הרמב"ן דנן, דציווי קרבנות
 כפרה דספר הזה-ויקרא, באה, שלא יגרמו העונות
 לסילוק שכינה מהמשכן (ובכלל שמירת המשכן, שהזכירה
 בספר הקדום, הנה זו, וכביל דברי ז"ל) וזה י"ל ביאור מה
 שכתב הרמב"ן (דיבור השני, כביל אות הקדום) כי השוגג
 "אף על פי שחטא", רצוי השם הוא, רצוי השם פ"ה,
 צדויות נוגע ומשתיק להאי אסרא, "שהשכינה"
 תרצה להישאר לשרות בישראל, ושלא יגרמו
 עונות ישראל היפך זה, וזה ס"ל להרמב"ן מסברתו

הק', דע"י חטאים באים ע"י שוגג, דלא יסולק
 השכינה בגללם, וזה הפ"ה (ברמב"ן) אע"ג דשוגג
 מקרי חטא (כביל לשון הרמב"ן, דיבור זה) עדיין "רצויין
 השם", המה, לענין השקראת השכינה שתתרגזה
 בניינו, דו"ק, והדברים מפיקים וזו אורח.

(ח) הבאנו לעיל דברי הש"ס זבחים ז' ע"ב,
 דמשם יוצאה, דהעובר על עשה ועשה תשובה, אין
 בזה שום חטא עוד, ואם לא עשה תשובה לא יחגי
 לזה קרבן, ולפי"ז צ"ב דברי הרמב"ן דלעיל, דקרבן
 עולה ה"ה עונש על העשה שעבר במזיד, דמ"מ,
 אם עשה תשובה על העשה לא בעי לזה קרבן, ואם
 לא עשה תשובה לא יחגי לזה קרבן, דזבא רשעים
 תועבה כביל בש"ס, וצ"ב (לע"ז לא ראיתי מי שיעיר בזה).

קושיא זו רשומה אצלי מאז, ומה שיש לומר
 לחומר הנושא, בהקדמם דברי הקרא בפרישת
 משפטים, ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לא
 ישמע על פיך (שמות כ"ו, א) ופרש"י שם, ובכל אשר
 אמרתי אליכם תשמרו, לעשות כל מצות עשה
 באזהרה, שכל שמירה ושביטה שבתורה, אזהרה
 היא במקום לאו (מלילתא) וכתב ע"ז הרמב"ן ז"ל,
 וז"ל, ולפי דבריו יצטרך הרב לומר, שיהי' לאו
 שבכללות, שאם לא היו לוקין על כל עשה
 ועשה שבתורה, אבל בזה הלאו שיכלול דברים
 רבים ולא יזכיר שם העבירה כלל, הכל מודים
 שאין לוקין בו, אבל כבר אמרו, השמר דעשה עשה
 (עירובין צ"ז, ע"ב) ואם כן לא הוסיף בכאן אלא עשה,
 ובמכילתא (כאן) נחלקו במקרא זה, ודרשוהו בפנים
 רבים, ועל דרך הפשט וכו', ע"כ.

מבואר מדברי הרמב"ן ז"ל, דאף דחולק על פי'
 רש"י בפ"ה המקרא, הרי העיד בנו ז"ל, כי כן היא
 (כפרש"י הנ"ל) במכילתא לחד פ"ה, ולפי זה יוצא, דכל
 העובר על מצות עשה מן התורה, מלבד דעבר על
 המצות עשה, גם עבר על לאו, דוכל אשר אמרתי
 אליכם תשמרו, ולפי"ז י"ל דגם דברי הת"כ (הנ"ל,
 ראשית דברינו, שהביא הרמב"ן) דעולה מכפרת על עשה,
 קאי לפי שיטה זו דבכל מצות עשה איכא גם לאו
 (וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, כביל) ע"כ לא סגי לזה
 בתשובה גרידא, ובעי' כפרת קרבן עולה, ומה
 דקאמר בש"ס זבחים דבעבר על עשה גם בתשובה
 גרידא מתכ"פ (באופן דא"ש' לזה קרבן כלל, כמבואר) קאי
 לפנים אחרים שדרשו במכילתא האי קרא דוכל
 אשר אמרתי אליכם וכו', ולפי"ז בעבר על מצות
 עשה סגי בתשובה גרידא, ואי"צ לקרבן, וק"ל.

(ט) לסיום, הנני בזה דבר יקר (לעני"ז) בהאי
 ענינא בפרשתא, כתוב בתוה"ק, אם הנהך המשיח
 יחטא לאשמת העם (ויקרא ד', ג) וכתב על זה הלוקין
 ז"ל בספר משך חכמה וז"ל, בתרגום יונתן, למקוב
 חובת עמיה דלא כהלכתא, הביאור הוא על פי
 דברי המדרש רבה וארא (ה', ב) אם יסתר איש
 במסתרים ואני לא אראנו נאום (י' ירמ"ג כ"ג, כ"ד) אם
 תסמין אדם עצמו לעבודה זרה אני מראהו לבריות,
 לפי שנאמר (דברים כ"ז, ט"ז) אורח האיש אשר יעשה
 פסל ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ושם בסתר.

והנה באמת הוא לפלא, אשר כהן משיח ששואל
 בהוראת אורים ותומים יטעה בהוראה, ויעשו
 אחרים על פיו, בדבר שזדונו כרת, הלא רגיל
 סתיון ישימור (שמואל א', ב' ט) אך הסיבה היא, גם
 אם הכהן המשיח אינו מקריב הקרבנות על יום
 הכיפורים לפני ולפנים כהלכתם, אשר שם אין איש
 יודע, כאשר הרבו לפלפל בגיטין דף נ"ד ב', אם
 אמר דפיגל אי מהימן, משום דבידו, יעוין שם,
 אז קב"ה משכילו בהוראה, והכל יודעין שהוא
 עצמו צריך לכפרה ולא כפר על העם, וזה הסיבה
 שבביל "לאשמת העם", וזבא מיישב שם שכתוב גבי
 פר כהן משיח "את פני פרכת הקודש" (ויקרא ד', ו)

ובפר של ציבור לא כתב "הקודש" (שם, י"ז) דמרמז,
 דבזה נתכפר גם מה שקלקל בבואו אל "הקודש"
 לפני ולפנים, שנאמר שם, "וכל אדם לא יהי' באהל
 מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו (ויקרא ט"ז, י"ז)
 ע"כ דבריו ז"ל, המתקנו כל לשונו, כדי שיראה
 הלומד מה שלפניו.

צריך לבאר דברי הגאון ז"ל בקושייתו, במש"כ,
 אשר כהן משיח ששואל בהוראת אורים ותומים
 וכו', יטעה בהוראה, "ויעשו אחרים על פיו" (כביל
 לשונו ז"ל) וזה צ"ב, דהרי כאן בכהן המשיח עסקינן,
 דחיובו בזה, בשטעה הוא לבדו, בשגגת מעשה
 והוראתו, ולא בשאחרים עשו על פיו, אבל ביאור
 הדברים פשוט, דכהן המשיח ה"ה חכם מופלא
 שבסנהדרין (ראה רמב"ם הלכות שגגות פרק ט"ו הלכה א,
 ומה שצויין שם בספר המפתח) וחיובא דפר העלם דבר
 (דכתיב בתורה, מיד אחר פרשת פר כהן המשיח) באה גם על
 ידו, וכותב המשיח בקושייתו, כדלהלן, והנה באמת
 הוא לפלא, אשר כהן משיח וכו' יטעה בהוראה (פי'
 ויתחייב הוא בזה להביא "פר כהן המשיח") ויעשו אחרים על
 פיו (ה"ל בשטעה ביד" בהוראה, והכהן המשיח בכלל הבידי הזה,
 דה"ה חכם מופלא שבסנהדרין).

והיוצא מדבריו ז"ל (בפ"ה דברי התרגום יונתן, למקרב
 חובת עמיה דלא כהלכתא כביל) דאם הנהך גדול אינו
 עושה עבודת יום הכיפורים כדבעי, כמשילו
 הקדוש ברוך הוא בהוראה, ויצטרך להביא פר כהן
 המשיח, ולכפר על חטא זה שלא כיפר על העם, או
 שיטעו ביד" בהוראה (זה גם ע"י ציפורי דכהן המשיח,
 כביל דברינו) והם דברים מפליאים כל רואיהם.

לפי זה יעלה לנו יישוב נכון בפ"ה הכתוב בסוף
 פרשת תצוה (שמות ל', י) וכפר אהרן על קרנותיו
 אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר
 עליו לדרתים קודש קדשים הוא לה', וכתב שם
 הראב"ע, ואין צורך להזכיר דם פר המשיח, או
 הציבור בחטאם (ויקרא ד', ג' כ"א) כי אינם תמיד, רק
 לפרקים מעטים (וע"ז בפ"ה החזקוני שם, דלכאורה לא לדבריו
 הבנה, ונראה כוננו כדברי הראב"ע ז"ל אלו, דלכן לא כתבה התורה
 כאן וכפר וכו', מכפרת פר כהן המשיח ופר העלם דבר, כיון דאינם
 מדברים תמידים, רק לפרקים מעטים).

ולפי דברי המשך חכמה ז"ל, דפר כהן המשיח
 ופר העלם דבר, אורעו רק בשנה גדול לא עשה
 עבודתו כדבעי בקה"ק, א"ש, דקרא דילן קאמר
 וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה, קרי ל' קרא
 וכפר (דהיינו כפרה המועלת, ראה בש"ס יומא סוף פרק המשיח)
 וקאמר קרא, דאם תהא כאן כפרה המועלת, וע"כ
 דזה דוקא אם הכפרה בקה"ק כדבעי למיהוי,
 ובאופן כזה, אין כאן עוד, כפרת פר כהן המשיח
 ופר העלם דבר, ומיושב הערת הראב"ע.

וביתר יש לבאר, על פי מה דיש לדייק בקרא
 הנ"ל, וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה,
 מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו
 לדורותיכם, דלכאורה הקרא כפול, דהרי כבר
 התחיל וכתב, וכפר וכו' אחת בשנה", ולמה הכפיל
 וכתב עוד, אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם, ולא
 מצאנו מי שיעיר בהאי דיוקא.

ולפי הנ"ל (דברי המשך חכמה) ז"ל לאן כפרת
 ויהכ"פ ע"כ כה"ג כדנא וכראוי, אין כאן עוד פר
 כהן ומשיח והע"ז, קאמר קרא כדלהלן, וכפר אהרן
 על קרנותיו אחת בשנה (ומדקרי ל' קרא "וכפר", ע"כ
 דמייירי בכפרה המועלת, כביל) וקאמר הקרא (בכתיב השני)
 "אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם, וזהו הבטחה,
 הכתוב מבטיחין, דכפרה זו דיהי"כ, כדבעי (וכפר,
 כביל) תהי' קרא אחת בשנה, ולא תהא צריך לכפרה
 אחרת (פר כהן המשיח ופר הע"ז) וכביל דברי המשך
 חכמה, ודו"ק וזה דבר נחמד לענ"ד.

חמידא דאזרייתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

חינוך במצות ארבעת הכוסות בליל הסדר (ב)

שעירה את כל ארבעת הכוסות לכוס אחת ושתה לשיעור ארבעת הכוסות בבת אחת, אמנם דעת התוספות (שם ב"ה בבת אחת) כפירוש הרשב"ם, שהכוונה ששתה את ארבעת הכוסות ברציפות, ולא על סדר הדברים שנבקעו.

הביאור הלכה (סי' תע"ב סעיף ח' ב"ה שלא כסדר) הביא בזה מחלוקת הבית יוסף (סי' תפ"ד ב"ה וכתב ארזני אבי) והפרי חדש (סי' תפ"ד סי"א ב"ה ומכרז), הבית יוסף כתב להדיא, כי הושתה את ארבעת הכוסות שלא על פי סדר אמירתם, יצא ידי חובה, כי עד כאן לא אמרו שתאן בבת אחת לא יצא אלא לפי ששתאן רוצפין, אמנם אם הפסיק בין כוס לכוס, אף שלא שתאם על סדר האמירה יצא ידי חובה. אך הפרי חדש סבור, כי מאחר ולא שתה את הכוס על הקידוש, או על אמירת ההגדה או על שאר ענייני הכוסות, לא יצא ידי חובתו.

הרי לנו שנחלקו בזה הבית יוסף והפרי חדש, דעת הבית יוסף כי יש בזה חובת ארבעת הכוסות שהוא עניין בפני עצמו, ואינו שייך על סדר האמירה, אלא הוא הוספה שתיקנו לסדר כוסות אלו על סדר האמירה, אך אינו מעכב בקיום חובת ארבעת הכוסות, ואילו דעת הפרי חדש, כי כל תקנת ארבעת הכוסות אינה אלא לעניין האמירה שבה, ולכן כל ששתה הכוס בלא סדר האמירה שנתקן בזה, לא יצא ידי חובת ארבעת הכוסות גם כן.

אמירת ברכת יהללך באין לו יין

יב. עוד נידון התלוי בזה, הוא במי שאין לו יין לארבעת הכוסות, אשר לגבי קידוש יש לו לקדש על הפת, היינו על המצה, וכן ברכת המזון בוודאי יש לו לברך בלאו הכי, אמנם לגבי הכוס השני והרביעי, יש לדון בזה, כי אף שבוודאי יש לו לומר את ההגדה, מכל מקום יש לדון אם יש לו לומר ברכת אשר גאלנו, שהיא ברכה שנתקנה על הכוס, וכן אף שבוודאי יש לו לומר את הלל, מכל מקום ברכת יהללך, אף שאינה נאמרת רק אחר שגומרים את כל ההלל, וכאן מאחר שחלק מן ההלל נאמר לפני הסעודה, לא היו מברכים ברכה זו רק מחמת שתקנוה על הכוס, ואם כן יש לדון לגבי שני דברים אלו, כשאין לו יין, אם יש לו לאומרם.

המגן אברהם (ריש סי' תפ"ג) כתב, כי ברכת אשר גאלנו יכול לומר אף בלא יין, אך ברכת יהללך אינו יכול לומר בלא יין. וביאור זה (פמ"ג א"א שם) החילוק, כי ברכת אשר גאלנו הוא כברכת שעשה ניסים (פרי חדש סי' תע"ג סי"א ב"ה מוזנין; חק יעקב סי' תפ"ג סי' ד), ועל כן לא תקנוה רק על יין, אמנם ברכת יהללך על חלק מן ההלל, לא נתקנה אלא על היין, ועל כן כשאין לו יין אינו יכול לומר.

הרי לנו דעת המגן אברהם, כי עניין אמירת העניינים שאומרים אצל הכוסות הוא חלק ממצע מצות הכוסות, כי לא תיקנו ברכת יהללך אלא על הכוס, ואין זה שהסמיכו חובת הכוס על אמירה זו.

חידושי השולחן ערוך הרב שחובת חינוך לכוסות נמדד לפי הבנת הקטן בענייני הכוס וכל כוס לחוד

יג. על כל פנים, בדברי השולחן ערוך הרב מבואר, כי החשבת הקטן להגיע לחובת חינוך לעניין ארבעת הכוסות, אינו נמדד לעניין שתיית הכוס, אלא לעניין שראוי לחנכם לשמוע הדברים שאומרים

ב. זמן תחילת החינוך לארבעת הכוסות

דעת החק יעקב שנלמד מדין קטן הצריך לאמו לעניין סוכה

ה. עתה נבוא לדון בשיעור תחילת זמן חובת החינוך לקיום מצות ארבעת הכוסות.

החק יעקב (סי' תע"ב סי"ק כ"ו) כותב, כי גיל הגעת הקטן לחינוך בזה הוא בן חמש או שש שנים, וצ"ע בזה לדברי השולחן ערוך (סי' תר"מ סעיף ב') בהלכות סוכה: "קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש, כבן שש, חייב בסוכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות", ומוזה הוציא גם כן לדין חינוך בקיום מצות ארבעת הכוסות.

ולכאורה צריך עיון בזה, כי דין קטן הצריך לאמו הוא פטור פרטי בדיני סוכה, ששייך לקיים מצות שינה בסוכה ואינו צריך לאמו, ומה שייך להוציא מזה לדין כללי בכל המצוות לתחילת חיוב חינוך א, וצ"ע.

דברי השולחן ערוך שתלוי במידת הבנת הקטן בעניינים הנאמרים אצל הכוס

ט. ומצאנו בזה דבר נפלא בשולחן ערוך הרב, ואם כי הדברים מובאים במוסגר², מכל מקום הדברים יסודיים ביותר.

זה לשון השולחן ערוך הרב (סי' תע"ב סעיף כ"ה): "ואף הקטנים חייב אביהם לחנכם במצות להשקותם כוסות על הסדר שיתבאר אם כבר הגיעו לחינוך", וההוספה במוסגר: "דהיינו שהגיעו לזמן שראוי לחנכם לשמוע הדברים שאומרים על הכוסות, כגון שהן יודעין מעניין קדושת יום טוב, ולכן ראוי לחנכם לשמוע הקידוש שאומרים על כוס ראשון (עיי' סי' רס"ט). וגם יש בהן דעת להבין מה שמספרים להם מציאת מצרים באמירת ההגדה, ולכן ראוי לחנכם לשמוע ההגדה שאומרים על כוס שני. וכן חייב לחנכם לשמוע ברכת המזון שאומרים על כוס שלישי, וגמר ההלל והלל הגדול ונשמת שאומרים על כוס רביעי".

חקירת האחרונים בגדר שייכות ארבעת הכוסות לדברים הנאמרים אצלם

י. תחילת דבר נפן אל עיקר חידושו של השולחן ערוך הרב, שחידוש גדול יש בו בגדר מהות מצות ארבעת הכוסות, אשר חקרו בזה גדולי האחרונים, האם יסוד חיוב ארבע כוסות חיוב בפני עצמו הוא לשתות ארבע כוסות, אלא שחכמינו ז"ל סידרום על סדר ההעניינים, כוס ראשון על קידוש, כוס שני על ההגדה, כוס שלישי על ברכת המזון, וכוס רביעי על ההלל [אם כי כוס על קידוש, וכוס על ברכת המזון למ"ד (ברכות נב) ברכת המזון טעונה כוס, הוא בלאו הכין], או שמא חובת ארבעת הכוסות אינו חיוב בפני עצמו, אלא הוא תקנה לקדש על הכוס, ולומר את ההגדה על הכוס, ולברך ברכת המזון על הכוס, ולגמור את הכלל על הכוס.

בחקירה זו מצאנו כמה חילוקי דינים, ונביא בזה בקצירת האומר, כמה עניינים התלויים בזה.

מחלוקת הבית יוסף והפרי חדש בשותה הכוסות ללא עניינים אמירתם

יא. בגמרא (פסחים קח:) שתאן בבת אחת לא יצא, ונחלקו בזה הראשונים בביאור המקרה, דעת רש"י (שם ב"ה בבת אחת) שהכוונה

א. וכן כתב הר"ן (סוכה יג. מדר"ף ב"ה היכי דמי): "ואין החינוך שוה בכל מקום, אלא כל חד וחד לפי עניינו, דהכא תלין באין צריך לאמו, וגבי ראייה ביכול לעלות וכו', וגבי לובב בידוע לנענע, וגבי ציצית בידוע להתעטף, וגבי תורה בידוע לדבר".

ב. אשר מקובל בזה, כי הדברים הכתובים במוסגר, הינם דברים שלא עיין בהם כ"צ, ויש האומרים כי דברים אלו אף לא נכתבו על ידו, אלא על ידי אחיו המהר"ל, ואכ"מ.

שתקנו כל חד למצותו זה לקדוש וזה לספור ההגדה וזה לברכת המזון וזה להלל, כל אחד הוא נחשב לעצמו, ואין מצטרפין זה עם זה לענין זוגות, ואם כי בתחילת דבריו מבואר שהכוסות מעכבות זו את זו, יש לדון אם בתירוצו חזר בו, או שכוונתו כדברי המהר"ל שאף שהכוסות מעכבות זו את זו, מכל מקום אין מצטרפים לענין זוגות.

הכרעת המגן אברהם שאין הכוסות מעכבות זו את זו

יז. להלכה, מצאנו בזה הכרעה ברורה, והוא בדברי המגן אברהם (ריש סי' תפ"ג) שכתב: "נראה לי, דמי שאין לו אלא כוס אחת יקח אותו לקידוש, דהא יש אומרים דברכת המזון אינה טעונה כוס. ואם יש לו שנים, יקח לקידוש ולברכת המזון. ואם יש לו שלושה, יקח לקידוש, ועל כוס שני יאמר ההגדה עד גאל ישראל, ועל השלישי יברך ברכת המזון, ואחר כך יאמר חצי הלל בלא כוס", והואוהו מצרפים בשולחן ערוך הרב (סי' תפ"ג ס"א - ו') להלכה, הרי דעת המגן אברהם, כי להלכה יוצא אדם ידי חובתו גם בקיום חלק ממצות ארבעת הכוסות, ועל כן לענין זה מובנים דברי השולחן ערוך הרב, כי אין שיעור חינוך שיהיה בכל הכוסות, אלא כל כוס לפי עניינו, ולפי ששייך לצאת ידי חובת חלק מארבעת הכוסות גם כן.²

גדר הלל הגדול ונשמת לעכב כוס רביעי

יח. עוד יש להעיר בשולי הדברים, כי בתוכן דברי השולחן ערוך הרב מבואר גם כן חידוש, כי כוס רביעי תלוי במידת הבנת הקטן ב'גמר ההלל והלל הגדול ונשמת', כלום גם אמירת ההלל הגדול ונשמת מעכבים הינם בכוס הרביעי, וצ"ב.

ג. שיעור הכוס והשתייה לחינוך

דברי השו"ע להיב ליתן לתינוק 'כוס'

יט. עתה נבוא לדון, בשיעור הנצרך עבור קיום חובת החינוך, והיינו בתרתי, הן במידת השיעור הנצרך לשיעור הכוס לחנך את הקטן, והן בשיעור השתייה שעל הקטן לשותות ככדי לקיים חובת חינוך זו. בדברי השולחן ערוך (סי' תע"ב סעיף ט"ו) לא הוזכר אלא בסתמא 'תינוקות שהגיעו לחינוך, מצוה ליתן לכל אחד כוסו לפניו, בלא הזכרת שיעור הכוס ומידתו.

דעת המשנה ברורה שתיית הקטן כמלא לוגמיו דידיה

כ. המשנה ברורה (סי' תע"ב ס"ק מ"ו) כתב, כי אין הקטן צריך לשותות רוב רביעית, אלא כשיעור מלא לוגמיו דידיה. אכן אין דברי המשנה ברורה מתייחסים למידת הכוס, אלא לשיעור השתייה.³

דעת הערוך השולחן שיוכלים ליתן לקטן כוס קטן

כא. הערוך השולחן (סי' תע"ב סעיף ט"ו) מזכיר, כי יכולים ליתן לפני התינוקות כוס קטן, והוסיף גם כן שאין צריכים לשותות רק מעט, וכן נהוג עלמא, שאין נותנים לקטנים כוסות גדולים, אלא כוסות קטנים, שאין בהם כדי שיעור רביעית.

דעת הראשונים שאין צריכים ליתן לתינוק כוס רק שיטעימו האב מכוסו

כב. שיטה מחודשת מצאנו בזה, מה שהביא המחצית השקל (סי' תע"ב ס"ק י"ז) דברי האליה רבה (סי' תע"ב ס"ק י"ח) שהעתיק דברי השבלי הלקט (דפוס ראשון סי' ס"ח) והאבורהם (סדר ההגדה ופירושה, עמ' רט"ו), כי למעשה לתינוקות אין צריכים כלל ליתן כוס, אלא חובת החינוך בארבעת הכוסות היא, שהאב נותן לבניו הקטנים לשותות מן הכוס שבידו.

יסוד דבריהם ככל הנראה מכח הגמרא (פסחים קח:): השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא, ואף שהראשונים פירשוהו לענין בני חיובא ששתו מכוס שהיה בו שיעורים הרבה, מכל מקום ייתכן שהם פירשוהו לענין בניו ובניו ובניו ביתו הקטנים שאינם בני חיוב, ודי להם בטעימה מן הכוס שבידו.

על הכוסות, ובוה כל כוס וכוס יש בו מחייב בפני עצמו, מתי הוא שיעור הגיל שיכול הקטן להבין את ענין הכוס, קדושת היום על הכוס הראשון, ענין סיפור יציאת מצרים על הכוס השני, ענין ברכת המזון על הכוס השלישי, וענין ההלל ונשמת על הכוס הרביעי.

בדבריו נכללים שני חידושים, הראשון הוא עצם הדבר שאין חובת השתייה הכוס נמדדת במידת יכולת הקטן לשותות, מה שמצאנו לענין חובת אכילת מצה או קרבן פסח (סוכה מב:): ששיעורו הוא כשיכול לאכול כזית צלי, אלא חובת החינוך נמדדת לפי הבנת הקטן בעניינים הנאמרים על הכוס, מה שמוכיח כי יסוד ארבעת הכוסות, הוא ענין האמירה שעליהם תיקנו את הכוס, ולא הכוס בפני עצמו.

החידוש השני הוא, העולה ומתבאר מהמשך דבריו בו פירט כל ענין בפני עצמו, כי ייתכן ויהיה קטן שיכול עליו חובת כוס אחת או שתי כוסות, כי אין החיוב נעשה על ארבעת העניינים יחד, אלא כל כוס לפני הבנת הקטן בענין זה, ומעתה ייתכן שהיה קטן המבין קדושת יום טוב אך אינו יכול לשמוע סיפור יציאת מצרים, אשר יתחייב רק בכוס ראשונה ולא בכוס שניה, וכן על זו הדרך, והדברים מחודשים, ועיין בסמוך.

דברי האחרונים שהעתיקו דעת השו"ע הרב בלא לחלק בין השיעורים לכל הכוסות

יד. המשנה ברורה התעלם מדברי השולחן ערוך הרב האלו ואף גם מדברי החק יעקב ולא הביאם, ולא העיר כלל בזמן תחילת חובת החינוך לקיום ארבעת הכוסות, והקיצור שולחן ערוך (סי' קי"ט ס"א) הביא דברים אלו, אמנם שינה בזה עיקר הדברים, שכתב: "ותינוק ותינוקות שהגיעו לחינוך, דהיינו שהוא יודע מקדושת יום טוב, ומבין מה שמספרים מיציאת מצרים, נותנין לו גם כן כוס שישתה ממנו", הרי שכלל תחילת חובת החינוך על הכוסות בשיעור אחד לכל הכוסות המורכב מידעת קדושת יום טוב וסיפור יציאת מצרים, ולדברינו הרי מדויק בלשון השולחן ערוך הרב כי השיעור הוא לכל כוס וכוס בפני עצמו, כמובח לענין כוס של ברכת המזון ולענין הכוס של הלל.

כך גם הכף החיים (סי' תע"ב ס"ק י"ז) הביא דברי השולחן ערוך הרב עם שינוי זה הנזכר: "והרב רבי זלמן אות כ"ה כתב, שהגיעו לחינוך היינו שהן יודעין מענין קדושת יום טוב, וגם יש בהם דעת להבין מה שמספרים להם באמירת ההגדה ולכן ראוי לחנכם", אך כנזכר הדברים במקור הינם בשינוי הנזכר, שלכל כוס חובת החינוך הוא לפי עניינו.

ארבעת הכוסות אם מעכבות זו את זו

טו. בעיקר חידושו של השולחן ערוך הרב, אשר כזכור יוצא לפי זה חילוקי דינים בין הכוסות, יש לדון האם ארבעת הכוסות מעכבים זה את זה, שאין מקיימים מצות ארבעת הכוסות בלא שתיית כל ארבעת הכוסות, או ששייך לקיים החיוב אף בשתיית כוס אחת.

הרש"ש (פסחים קט: ב"ה ארבעה) והנצי"ב (מרומי שדה פסחים קט: ב"ה רבינא) כתבו לדייק מלשון הגמרא (פסחים קט: - קי:) בטעם הדבר שתינוק ארבע כוסות ולא חששו לסכנת זוגות: "רבינא אמר, ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות, כל חד וחד מצוה באפי נפשה הוא", הרי כי אין הכוסות מעכבים זה את זה, אלא כל כוס מצוה בפני עצמו הוא.

אכן המהר"ל בספרו גבורות ה' (פרק מ"ט) האריך להביא דברי הראשונים על ההשלכות ההלכתיות לכך ש'כל חד וחד מצוה באפי נפשה הוא', ואחר כל זה כתב: "ויראה שאין ללמוד מזה, דלא אמרינן שכל אחד ואחד מצוה בפני עצמו רק לענין זה דאין הארבע כוסות שתיה אחת ויהיה בהם זוגות, אלא לכל אחד ואחד טעם בפני עצמו, ואין בהם זוגות, ומכל מקום מעכבין זה את זה".

ספק בדעת רבינו דוד בזה

טז. בדברי רבינו דוד (קט: ב"ה רבינא) יש להסתפק, שכתב זה וזה: "תמה הוא זה, שהרי ארבע כוסות הן, שתקנו לו שתיה של ארבע כוסות דרך חירות, שאם שתה כוס אחד או שתים לא עשה ולא כלום. ויש לומר, שהכוונה היא למה שאמרו לפנינו (פסחים קיז:): ארבע כוס. תקנו רבנן דרך חירות והואיל ואיכא כל חד וחד נעביד ביה מצוה, וכיון

ג. עוד היה אפשר לומר, כי אף לדעת הסוברים כי ארבעת הכוסות מעכבות זו את זו, מכל מקום לענין חינוך שייך לחנך לכל כוס בפני עצמו, אף שאין מקיימים את כל החיוב בזה, ודוק. ד. אם כי דברי המשנה ברורה נסובים על לשון השולחן ערוך 'כוס לפניו', משמע שהדברים נסובים מכוח דקדוק 'כוס', היינו כפי מידת הקטן לפי קוטנו, אך להדיא לא התבאר בדברי המשנה ברורה התייחסות לשיעור כוס של קטן.

פסקי דינים * תשובות * הוראות

היכל הוראה

מבי מדרשא "היכל הוראה" + מיסוד שר ההוראה מרן הקנה בשם "זו"ע בראשות בני נאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א מגדולי פוסקי דורינו ובעל שר"ת היכל הוראה * ז"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מריטו הרב שליט"א

מי שיש לו כתרים וסתימות בשיניים כיצד ינהוג בפסח

מי שיש לו כתרים וסתימות בשיניים, הרי שאין לו לאכול ולשתות חמץ חריף או חם כ"ד שעות קודם זמן איסור אכילת חמץ, ובערב פסח אחר שיגמור לאכול חמץ ינקה היטב את שיניו במברשת בחורים ובסדקים ואם יכול טוב שידחה פיו במים המים בשיעור החום שהוא רגיל לאכול בו.

מצות סיפור יציאת מצרים ע"י הסבא לנכדו, כשהאב מביא את בנו להסבא על ליל הסדר

אלו שמנחה משפחתם היא שכל המשפחה כולה מתאספת אצל הסבא והוא מנהל את הסדר עבור כולם, הרי גם הסבא מקיים מצות והגדת לבנך כשהוא מספר לנכדים והוא מקרא מפורש (שמות י"ב, ו) ולמען תספר באזני בנך וכן את אשר התעללתי במצרים וגו', וגם הוא האב כשהוא מביא את ילדיו לשמוע אצל אביו - הסבא סיפור יציאת מצרים גם הוא עצמו מקיים בזה מצות והגדת לבנך שהרי כשמביא את ילדיו אל אביו הסבא לשמוע ממנו מצות סיפור יציאת מצרים הוא עושה פעולה בקיום המצוה עצמה ויותר מזה שגורם גם לאביו בזה הוא מקיים את המצוה דכת וכו', וכן היה נוהג מרן הקנה בשם זו"ע, שכל המשפחה היתה מתאספת בביתו ורק הוא היה מספר ביציאת מצרים.

האם ישיבה בהסיבה בדחוקת כזומונינו באופן צר ודחוק גם נקרא חירות

הסועד בליל הסדר בבית הוריו, והמקום צר ודחוק ויש בלי עין הרע הרבה משתתפים וקשה מאד לקיים מצות הסיבה תיקונה מחמת הדחוק הגדול ובקושי אפשר להשען על גב הסבא ונראה לו דודאי לא להסיבה כזו כיווני חז"ל שהרי אין זה דרך חירות להסב בצורה כזו, הרי שאפוא זה מקיים מצות הסיבה תיקונה, ונדרה אינו מסור בדיניו אלא חז"ל הם שקבעו לנו, ועל כן אין זה נוגע כלל להרשגותינו.

1. בשו"ת היכל הוראה ח"ב (הוראה סה) הוסיף מוריניו שליט"א שהטעם שאין אנו חוששין בתוך הפסח על הבליות של הסתימות ידיים ככלי בלוע אינו כן יזמו והרי אנו מחמירים בפסח גם על אינו כן יזמו כבר אמר על זה האמרי"ל זוק"ל דהיות שהוא שעת הדחק סומכין שהחומר שעושים בו הכתרים והסתימות הם שיע ולא בלעו וכן הוא בדרכי תשובה (סימן פס"ט ס"ק א) בשם שו"ת שאילת שלום (מהדורת סימן קצ"ג) דדין השיניים שיש בהם סתימות הוא כדון בלע וזכיתו וגם המאכלים שאוכלים הם בדרך כלל כמלי שני ואין היד סולדת בהם ועל כן די במה שניקא אותם היטב כמש"כ.

ועין בדרכי תשובה שם בהמשך בדברי שכתב וז"ל: וכן כשהייתי בברית יבונען לרפוא מומחה גדול ואומן בעשיית השיניים מהו תוכן השיניים הללו ואמר לי במסחה לפי תומו שהוא נעשה ממין אחד המובא מאמריקא שבטיבו אינו בולע שום בלוע ולתוכו כן כי יסוד הרופאים לעשותו ממין זה דוקא שהוא מההכרת, שאם יהיה בשיניים איה בלוע ממאכל, הנה יבוא מזה ענין העיפוש הבלוע וכשהוא בפיו יצמח מזה חולאים שונים בגוף. ע"ל. [ועיני עוד שיעורי קנה בשם על הל' פסח סוף פרק ד'].

2. עוד ציין מוריניו שליט"א בשו"ת היכל הוראה ח"ב (הוראה פ) למה שכתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן רלו) שמקיימים את המצוה מדין שלחנות ואין זה נקרא מצוה שבגמרו העיקר הוא מה שהבינים ישמעו ואין זה חיוב מיוחד שהאב דוקא יספר לבניו, והוא מציינ לדברי ההפלאה פדושיני (ע"א) שכתב דמצות והדעתם לבנך ולבני בנך עדיף שהסבא ילמד עם הנכד בתוספות קרובה יותר, ועד"ז יש לימוד גם במצות למען תספר באזני בנך ובן בנך הרי דיש ענין מיוחד שהסבא דוקא הוא זה שיוספר לנכדו.

3. בתשובה לשאל בשו"ת היכל הוראה ח"ב (הוראה טו) נימק מוריניו שליט"א דבריו על פי מה שרשם לזכרון ממה שמע בביתו במחיצתו של מרן הקנה בשם זו"ע ששאל אותו אחד אודות חיוב ההסיבה המבוארת בשו"ע (א"ח סימן תע"ב סעיף ב) היות וקשה לו לעשות הסבא כדבעי, וטענתו היא היות וכל ענין ההסבא היא לעשותה בדרך חירות, ובשלמא בזמננו שכן היה דרכם של העשירים שעתידים שהיו מסיבים על המטה דרך תענוג ושררה נחא שיש בזה דרך חירות, אבל בזמננו שאין גרלות בזה והוא מרגיש דרך חירות גם כשאנו מיסב אולי אין צריך להסב, ובאמת שטענתו זו אינה חידשה וכבר מבוארת בטור (סימן תנ"ג) בשם הראב"ה שכתב שזה רק במיחמה שהיו נוהגין לישב על המטות ולשכב בהסבת שומאל דרך תענוג אבל אנו בזמן הזה דאין גרלות בארצנו להסב וישבין בלי הסיבה.

והשיב לו מרן זו"ע, דמה נקרא הסיבה, ונדרה אינו מסור כשהוא אלא חז"ל הם שקבעו לנו, ועל כן אין זה נוגע כלל להרשגותינו שהרי מצונו בחז"ל פסחים (ק"ח ע"א) אמר אביו כי היינו בי מר זקנין אברכי הדודי, פירוש כשהיינו אצל מר בליל הסדר היינו מסיבים זה על ברכיו של זה, ודואי שאין זה הסבא דרך חירות על כרים וכסותות וכדומה, והרי לנו שגם זה הסבא שיוצאין בה ידי חובה, ולכן ודואי הסיבה שלנו גם שמה הסיבה. ובשו"ת הב"ח החדשות (סימן ה') כתבו שכתב דמה שאנו אוכלין ושותין בהסיבה אין זה נגד דברי הראב"ה דגם הוא מודה דגם עתה הוא דרך חשיבות ותענוג ודרך חירות ושמחה אלא שכתב שאין צריך הסיבה דגם ישיבה בדרכו הוא דרך חירות ולמען אין נוגעים כדברי הראב"ה ומסיבים כמבואר בשו"ע.

פס"ד

אזהרה מחימוץ בשעת אפיית המצות

אלו שלשלי העיסה ע"י מוט בחיבור, יש המכניסים שמן מצויות כדי שיעלה וירד המוט בקלות ומצוי הדבר שתוך כדי הפעולה עם המוט ניתז טיפה שמן על השולחן והעיסה ויש בזה חשש גדול שמחמיק, ויש להם לכסות עם מגבת או מטלית במקום החיבור

משה בראנדסארפער אב"ד היכל הוראה

פס"ד

מכירת חמץ במרכז "היכל הוראה"

במנשך כל שעות היום בזמן ישיבת הרבנים על שאלות הלכתיות

עד ליל בדיקת חמץ בשעה 1 בערב

השנה שחל ערב פסח בשבת המכירה יהיה מוקדמת

לחנותים כל שנה במכירה של יום י"ד ניסן (מבואר במש"כ תח"ס י"ג) ויהיה השנה מוקדמת ביום י"ג ניסן בשטר הראשון של "ב"ר ז' תעיה ותרתי"א

לחנותים כל שנה במכירה של יום י"ג ניסן (מבואר במש"כ תח"ס י"ג) ויהיה השנה מוקדמת ביום י"ב ניסן בשטר הראשון של "ב"ר ז' תעיה ותרתי"א

יש לשתדל לשרת היטב את הלקוח

גליון קא * פרשת ויקרא תשפ"ה

בין כותלי ההיכל

ע"ד דין ודברים שבאו בין כותלי היכל ההוראה על שולחן מוריניו שליט"א בין בני זוג שנתגרשו ויש להם בת שנולד להם קודם הגט, ובהסכם גירושין שעשו לפני הגט כתוב שחצי חג הפסח וחצי חג הסוכות תהיה הבת אצל האב וחצי אצל האם ולא היה כתוב בהסכם איהו חצי אם הראשון או השני, ועתה נפל ויכוח ביניהם אצל מי תהיה בליל הסדר כי כל אחד מבני הזוג רוצה שהבת תהיה בליל הסדר אצלו.

והורה להם מוריניו שליט"א, שבחג הפסח היות ויש לאב מצוה מיוחדת של והגדת לבנך שמצוה זו שייכת גם ביחס של האב אל בתו, שהרי המצוה מוטלת על האב לספר לבניו ולבנותיו ביציאת מצרים ולחנכם בכל מצות הלילה, ולבנותיו עכ"פ מדרבנן לדעת המנחת חינוך (מצוה כא), והוא בכלל והגדת לבנך עיין שו"ע הרב (סימן תע"ב סעיף כה), ובערוך השולחן (סימן תע"ב סעיף טו). ואף שלאורה יש לבעל דין לחלוק במה שכתבנו שהאב קודם משום מצות והגדת לבנך המוטלת עליו דהרי מבואר דגם האם מצוה במצוה זו ודוגמת לבנך וגם היא חייבת לספר לבתה, ואם זו שניהם שוים במצוה זו, מ"מ דאי דהאב קודם דסו"ס האב מחוייב במצוה זו לכולי עלמא מן התורה ואילו על האם יש פוסקים דפסורה מה"ת כדמשמע ברמב"ם (פ"ב ה"ג מהלכות עבודה זרה), ויש פוסקים שעל"פ חייבת מדרבנן. ועל כן בבדון דידן, בחציו הראשון תהיה אצל האב ובחציו השני תהיה אצל אמה, והכל יבוא על מקומו בשלום, והוסיף המשנה בעוקצין (ג יב) אמר רבי שמעון בן הלפתא: לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כ"א): "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום". וכהוראת מוריניו שליט"א קיבלו הדברים.

חדש!

הקונגרס הליובאוויטש

סדר ערב פסח שחל בשבת

מתוך רבני בעל הקנה בשם זו"ע

הקונגרס הוא מתוך ספר "שיעורי קנה בשם על הליובאוויטש" שמרן רבני זו"ע השמיע במקדמות לחירות לרבים את דבר ה' זו"ע וז"ל

יא לאה ע"י פניו "היכל הוראה" - ירושלים מיסוד פון זכרני הקנה בשם זו"ע בנשיאות מו נאב"ד היכל הוראה שליט"א

היכל הוראה

עתיקת ירושלים תתב"א ערב פסח השנה ל"ק

מילי דהוראה

מי שתיכף אחר חג הפסח הוא מתכוון לפתוח מאפיה חדשה, וכעת בערב פסח קנה כמה טון של קמח, ובא לשאול אם צריך למכור את הקמח לגוי למשך חג הפסח כי שמעו שהקמח שבזמנינו אפילו מה שמוכרים במשך השנה אינו חמץ מאחר שכהיום אין רוחצים ממש את החיטים לפני הטחינה כמו שעשע פעם.

הורה מורינו שליט"א, שאע"פ שנוכח הדבר שבזמנינו אין רוחצין את החיטים כמו פעם אך מכל מקום כיון שפסק השו"ע בסימן תנ"ג (סעיף ה) דהאינא אסור ללתות בין חיטין בין שעורים משום דאין אנו בקיאין בלתייה ואף דהתם מיירי לענין שימוש בקמח המצות בפסח ואילו בנ"ד היתה השאלה על קמח שרוצה להשתמש בו לאחר הפסח, מכל מקום דעת דיש למוכרם לגוי כיון דאין אנו בקיאין בלתייה אפשר שכבר החמיצו החיטים עוד קודם

הפסח, ואף דחשש רחוק הוא שהרי הלתייה של היום אינה כמו הלתייה של פעם ואפשר שמה שעושים היום אולי אינו נחשב ללתייה כלל מכל מקום כיון דבזמנינו בטחנות הקמח מפעם לפעם משנים את צורת הלתייה כידוע, ואפשר שיעשו את הלתייה באופן שיהיה חשש לחמץ כלשהו, ובפרט אחר שיודעים שמקמח זה לא יאופר מצות לפסח ודאי אין נוהרים בו כיאות שלא יבוא ליד חימוץ, ולכן יש למוכרן לגוי דסור"ס אין אנו בקיאין בלתייה.

והוסיף עוד דיש למוכרו לגוי מטעם אולם אונא כמבואר בשו"ע (ה"מ סימן רכח סעיף ו) שאסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם כגון אם יש מום במקחו צריך להודיע, ע"כ. ובנ"ד ודאי שאף אחד לא יהיה מוכן לקנות לחם שנאפה מקמח כזה שיש בו חשש רחוק של חמץ שעבר עליו הפסח (ולא נמכר לגוי) ואף שמעיקרא דינא אינו נחשב לחמץ מכל מקום סור"ס דעתם של בני אדם שאינם רוצים לקנות דבר שיש בו חשש אסור.

הלכה והוראה בישראל

תשובת מורינו שליט"א בנדון ההצעה שבשנה זו שערב פסח חל להיות בשבת שיאכלו בלילה ב' סעודות וביום סעודה אחת ובוהו יקיימו החיוב לאכול ג' סעודות בשבת, שאין לעשות כן ולא יצאו בוהו ידי חובת ג' סעודות דשבת ולמחר צריכים לאכול שתי סעודות

שלש. רבי חידקא, אומר: ארבע. אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה (שמות טו כה). רבי חידקא סבר: הני תלתא היום - לבר מאורתא, ורבנן סברי: בהדי דאורתא, ע"כ. ומשמע דעיקר קרא אימאם קאי דהיינו שצריך לאכלם ביום כמו שבבב רבי חידקא רק שהוסיף סעודה רביעית חוץ משלש סעודות של היום וזוהו הטעם לא הקפיד המג"א אם לא אכלו הסעודה בערב אלא אכלו הג' סעודות ביום דסוף סוף עיקר מצותו הוא ביום, ואף דהסבורים שלשה וכוללים גם סעודת הלילה לחיוב הג' סעודות מכל מקום ודאי לא נעקרו תרי הסעודות דימאם ממקומן ויאמרו דיעשו ב' סעודות בלילה ואחת ביום.

אדם לאכול ג' סעודות בשבת אחת ערבית וכו', מכל מקום אין להוכיח מזה שדעת המחבר שג' סעודות השבת אין להם זמנים קבועים דסוף סוף סידר המחבר הג' סעודות במקומן בערב (סי רעא ס"א), בבוקר (סי רעט ס"א) ובשעת המנחה (סי רעא ס"א), ומוכח דגם המחבר סבירא ליה דיש ג' זמנים קבועים.

ומקור דברי הרמב"ם נראה שהוא מתרגום ירושלמי שמובא בספר התשב"ץ קטן (סימן כג) שכתב בשם דודו רבי נתן שאמר לו שיש בתרגום ירושלמי של זה הפסוק אכלוהו היום ג' פעמים היום מן הדין אנה ידע דבר ישראל חייב למיכל ג' סעודות בשבת חד ברמשא וחד בצפרא וחד בערבית, עכ"ל.

[ואגב אורחא כאן המקום להעיר מה שהביא ממרחק לחמו מדברי המג"א והרי כבר פסק כן להדיא מרן הה"מ"א שבני ישראל יוצאים ביד רמ"א (בסי רעא ס"א) ומקורו מהרא"ש (פרק ערבי פסחים סי ה) וז"ל: ומי שלא אכל בליל שבת יאכל שלוש סעודות ביום השבת, עכ"ל. ולכאורה היה אפשר לדקדק מדבריו שבשעת הדחוק אין הסעודות תלויות בזמן ואם כן היה מקום לדברך דאף לשיטת הרמ"א יכול לאכול בערב פסח שחל להיות בשבת שתי סעודות בלילה ואחת ביום].

ולענ"ד מה שרצה כת"ר שליט"א לדקדק מדברי המג"א דסבירא ליה שאין זמנים מיוחדים לאכילת הג' סעודות והעיקר שיאכל במשך יום השבת ג' סעודות ואין חילוק אם יאכלם ביום או בלילה, אין הכרח ליה שהרי הג' סעודות שאוכלים בשבת ילפינן בגמ' (שבת ק"ז ע"ב) וז"ל: תנו רבנן: כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת,

בס"ד, יום רביעי יט אדר תשפ"ה
בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו
אל כבוד הרב הגאון רבי יהודה לייביש הלוי פראנד שליט"א רב דקהל תת תורה ראדאמסק בברוקלין נ"י.

אחר מבוא הברכה, שאלתך בדבר עריכת ג' סעודות בערב פסח שחל בשבת שהאריכו הפוסקים אין לקיים ב' סעודות ביום אם לחלק הסעודה לשנים או לצאת ידי חובת הסעודה השלישית באכילת פירות וכדומה ולכל צד יש ספיקות ומניעות הלכתיות ומע"כ"ת שואל שלכאורה לצאת ידי כל הספיקות יעשו שתי סעודות בלילה וסעודה אחת ביום ובוהו יצאו ידי חובת שלש סעודות בשבת, וראיתך שאין הסעודות תלויות בזמן היא ממה שכתב המג"א (סי רעד ס"ב) שבמקום אונס לא היה מקפיד על מה שאין אוכלין סעודה בליל שבת כיון דיכול לקיים סעודות שבת למחר, עכ"ד. חזיון מדברי המגן אברהם שאין הסעודות תלויות בזמן והעיקר שיאכלו ג' סעודות במשך יום השבת לילה ויום, ואם כן בערב פסח שחל בשבת שהוא שעת הדחק שיוכלו לאכול הג' סעודות במשך השבת, על כן יאכלו ב' סעודות בערב וסעודה אחת למחר ביום השבת בבוקר, ובדרך זה אפשר לקיים ג' סעודות בשבת בקל.

והנה באמת כבר כתב הרמב"ם (הל' שבת פ"ל ה"ט) חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה, עכ"ל, ומוכח להדיא שג' סעודות השבת יש להן זמנים קבועים, והן אמנם שבשו"ע לא מצאנו שיעתיק דברי הרמב"ם ולא כתב להדיא הלשון שחייב

הפקח: "אאוטוור" 053-3105646

שמעו ותחי נפשכם

השיעורים בהלכות פסח שנמסרו בהיכל הוראה ע"י הרב הגאון

רבי שמועון עוזר ^(בן שורץ) ^(הרב שליט"א) בראנסדארפער שליט"א - דומ"ץ היכל הוראה

הוקלטו במערכת קול הלשון וניתן לשימוע במספר טלפון 03-6171111 בנגישה למערכת ההקלטות 7 ואח"כ 0307

זמני קבלת קהל במוכד "היכל הוראה" ביחשלים ח' זוננפלד 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף	ע"ש ונ"ט וערב יו"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00	שבת וי"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	מוצאי תשעה באדר יומן ר"ת למשך שעה
--	---	--	-----------------------------------

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" ז"ע שאולת הדחופות או שאינה סובלת דחוי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית בנו הדומ"ץ
הרה"ג שמועון עוזר בראנסדארפער שליט"א א"כמה דקות מההיכל רחוב רבינו גרשום 5 (כניסה א' קומה 2) י-פ 0527455774

בית מורינו הגאון שליט"א
מעל בני היכל הוראה
טל' 053-3111459 פל' 02-5370033

יחשלים	ח'פה
בית שמש	קריית ספר
ביתר	כרמיאל
בני ברק	טבריה
טלזסטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
חצר	נוף הגליל
תענה	

איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים
לשואלים דבר ה'
זו הלכה

לב החלכה

ו'ל ע"י מפעל' שונה הלכות' לחיזוק לימור הלכה לבני הישיבות בארה"ק

ערב פסח (ב')

ערב פסח שחל להיות בשבת

שבת אחר חצות זכר לשאר שנים, ויש מקומות שאומרים את ההלכה.^א

מנהגי שבת הגדול

ט. דרשת שבת הגדול. כשחל ערב פסח בשבת, נוהגים בהרבה מקומות לדרוש בשבת שקודם לכן (ו' ביסוק).^ב

י. יוצרות בשחרית בערב פסח שחל להיות בשבת. יש מקומות שאומרים אותו בשבת ערב פסח (עי' פמ"א משב"ז סי' תל" ס"ק א', ליקוטי מהרי"ח סדר שבת שלפני פסח), ויש מקומות שנוהגים לאמרו שבת לפני שבת ערב פסח (ו' ביסוק, עי' דרכי חיים אות ע"ט שכן נהג הרה"ק מצאנו), ויש אומרים בשבת שלפני ערב פסח קודם קדיש תתקבל (תגה"ק מסאטמאר זצוק"ל מחזור דברי יואל אות ק"ט, והסתפק בדבר מנהג הרה"ק מצאנו, וכן הוא מנהג ק"ק פאפא).

יא. מוצאי שבת. ונוהגים לומר במוצאי שבת ויהיה נועם ואתה קדוש כמו בכל מוצאי שבת,^ג ולא כשבוע שחל להיות יום טוב בתוכו.

מקום אכילת הסעודות

יב. הרבה נוהגים בערב פסח שחל להיות בשבת להכין מקום מסוים במרפסת או בחצר ומקדשים ואוכלים שם לכל הפחות כביצה פת, ומנערים היטב מלבושיהן ומדיחיים הפה מפירווי חמץ ונכנסים לבית להמשך הסעודה, ואוכלים מאכלי שבת בכלי פסח ללא פת כלל, ובספרי המלקטים האריכו בנידון זה ואגן נסכם את הדברים באופן מקוצר.

יג. קידוש. יקדש במקום שאוכל הסעודה, כדי שיהיה קידוש במקום סעודה, ולכן אם אוכל החמץ בחצר או המרפסת יקדש ויאכל שם כזית פת.

יד. מאכלי שבת. דנו הפוסקים אם מותר לו לאכול

זמן שריפת חמץ

ד. כתב בשולחן ערוך (שם סעי' ב') ששורפים החמץ בערב שבת, וטוב לבערו קודם שעה שישית כזמן השריפה בכל השנים, כדי שלא יבוא בשאר שנים לבער אחר חצות.^ד (יכל המירא יאמר בערב שבת לאחר הסעודה קודם זמן ביעור חמץ), ובדיעבד אם שכח ולא שרפו בערב שבת בשעה שישית יכול לשרפו עד זמן כניסת השבת (עי' שו"ע הרב שם סעי' ה').

אכילת חמץ בערב שבת

ה. הרבה נוהגים לשייר החמץ ולאכול בערב שבת אפילו אחר זמן שריפת חמץ (עי' ביאור"ח שם סעי' א' ד"ה ומשירוק), ויש גדולים שהחמירו על עצמם שלא לאכול חמץ בזמן הביעור ואילך חוץ מסעודות השבת, אטו שאר השנים.^ה

אכילת מצה בערב שבת

ו. יש שכתבו שמי שאינו מחמיר שלא לאכול מצה מראש חודש ניסן, אסור לו לאכול מצה בערב שבת (כשאר ערב פסח דאסור), ואם הוא צורך גדול ושעת הדחוק יש להתיר (עי' שו"ת פרי השדה ח"א סי' קפ"ז אות ב').

עשיית מלאכה בערב שבת

ז. ערב פסח שחל להיות בשבת, מותר בערב שבת בעשיית מלאכה אחר חצות (עי' שו"ת סי' תמ"ד ס"ק ג'), וכן מותר להסתפר שערות הראש ולגזוז צפרנים, ולהגעיל הכלים (ויש מחמירים מלעשות מלאכה כבכל השנים לאחר חצות היום (עי' שו"ת שם)).

אפיית מצות מצוה בערב פסח

ח. כתב בשולחן ערוך (סי' תנ"ח) שבערב פסח שחל להיות בשבת, נוהגים לאפות מצות מצוה בערב

העניית בכורים

א. אם חל ערב פסח בשבת, הכריע הרמ"א שהבכורים מתענים ביום חמישי,^ו ואם כן העושים סיום ביום חמישי אין צריכים לסיים גם ביום שישי, ויש המודקקים להתענות גם ביום שישי (עי' תשובות הנהגות ח"ב סי' רי"א אות א'), וכתבו הפוסקים שאף המתענים בכל שנה, יכולים לפטור עצמם בשנה זו בסיום מסכתא (עי' שו"ת האלק לך שלמה סי' שפ"ז,^ז אזהרת ייטב פנים אות י"ג בשם דקנו הישמה משה).^ח

זמן בדיקת חמץ

ב. אם חל ערב פסח בשבת בודקים את החמץ ביום חמישי בערב (ליל י"ג), ומברכים עליה (עי' משב"ב שם ס"ק א'), ומבטל את החמץ באמירת 'כל המירא' כבכל שנה, וצריך להצניע את החמץ שמשירר לאוכלה בשבת (עי' שו"ע סי' תל"ד סעי' א').

אם שכח לבדוק בליל שישי ונזכר ביום שישי. יבדוק ביום כדרך שבודקים בלילה בנר ובברכה (ונגד חלקן פתחו אין צריך לבדוק בנר).

אם נזכר בשבת שלא בדק. יש שכתבו שבזמננו שמנגים את הבית היטב קודם הפסח, דינו כמקום שאין מכניסים בו חמץ, ולא יבדוק בשבת וביום טוב אלא במוצאי יום טוב ראשון יבדוק לאור הנר (עי' שו"ת מצנינים בהלכה סי' קפ"ז ס"ק א').^ט

סדר התפילה בערב שבת

ג. ערב שבת אומרים מזמור לתודה ולמנצח ולא כשאר ערב פסח, ואין לגזור אטו ערב פסח דשאר שנים, כיון שתפילה הוא בציבור ומידכרי אהדדי (עי' ייטב פנים שם אות ב').

א. עי' שו"ע (סי' ת"ע סעי' ב') שמביא דעה הסוברת לדחות התענית ליום חמישי, ויש אומרים שלא יתענו כלל, והכריע הרמ"א כדעה שכתבנו, כיון שהתענית בכורים אין זמנו ביום שישי אם כן טוב יותר לדחות התענית ליום חמישי.

ב. דהרי יש דעה בשולחן ערוך הסוברת שאין צריך להתענות כלל.

ג. ויש שכתבו לומר שכשחל ערב פסח בשבת, אם אינו מוצא סעודת מצוה ביום חמישי, יכול לפדות התענית בנתינת צדקה (עי' קונטרס ע"פ שחל להיות בשבת להגר"ח זוננפלד זצ"ל אות א').
ד. ובאמת פלוגתא ובוותא הוא, אם נזכר בשבת שלא בדק את החמץ, יש אומרים שמותר לומר לנכרי להדליק נר ולטלטל כדי שיוכל הישראל לבדוק לאורו (עי' שו"ת אבני צדק א"ח סי' ג'), ויש אסורים לעשות כן אף על ידי נכרי (עי' שו"ת סי' תל"ה סעי' ג'), ויש המתירים לבדוק באור החשמל המאיר בביתו, ובשאר המקומות יבדוק במוצאי שבת שהוא ליל פסח לאור הנר (עי' שו"ת המצנינים בהלכה שם).

ה. באמת נחלקו בזה הפוסקים, יש אומרים שישרפו בתחילת שעה שישית ואין צריך לשרוף דווקא לפני שעה שישית (דיוק במשב"ב שם ס"ק ט'), ויש אומרים שמותר לשרוף בכל שעה שישית עד חצות כסתירת השולחן ערוך, כיון שהוא רק גזירה אטו שאר שנים וגם בשאר השנים איסור ביעור חמץ בשעה שישית הוא מגזירה שמא יטעה בשעה וא"כ היו גזירה לגזירה (עי' דע"ת למהרש"ם שם), והרבה נקטו שישרפו עד סוף שעה חמישית ככל שנה (עי' מאמר מרדכי שם ס"ק ג'), הי"א כלל ק"ט סעי' ט', כ"ח שם ס"ק כ"ב, קונטרס ע"פ שחל בשבת להגר"ח זוננפלד, ומנח"א ממאונקאטש).

ו. עי' מאמר מרדכי (שם ס"ק ג'), ערוך השולחן (שם סעי' ד'), ושו"ת מנח"א (שם).

ז. עי' שו"ת מנח"א (ח"א סי' נ"ט), דהגר"ח הורנשניין אבד"ק לבוב שלח להגה"ק מהר"י מבעלזא שיכירי לאסור לאכול חוץ מסעודות השבת, והשיב לו שלעצמו יכול להחמיר ולא לאחרים.

ח. ונ"ע בביאור"ח (סי' תס"ח ד"ה מחצות) שמסתפק בזה.

ט. עי' שו"ת בית שער (א"ח סי' רי"א), וכן נהג הרה"ק מסאטמאר, ובשו"ת מנח"א (ח"א סי' נ"ט אות ד') כתב שאין אומרים את ההלל.

י. דהרי בערב פסח אי אפשר להזהיר ולתקן מה שצריך (עי' חוק יעקב סי' תל" ס"ק ג'), הובא בליקוטי מהרי"ח סדר שבת שלפני פסח).

יא. כיון מדינא ליכא איסור מלאכה בערב שבת (עי' ס' חוק לישראל דיני ע"פ שחל בשבת אות ג').

פת בחצר ביתו ולהמשיך את סעודתו עם מאכלי שבת בביתו, כיון שהוא סילוק מקום הסעודה, ולהכרעת הרבה פוסקים אינו נקרא סילוק ויכול להמשיך מאכלי שבת במקום אחר ואינו נקרא סילוק מן הסעודה (עי' שו"ת חשב האפוד ח"ג ס"י).

טו. ברכת המזון. צריך לברך ברכת המזון במקום שאוכל, ולכן אם ממשך את סעודתו במקום אחר, יחזור שוב למקום הראשון שאכל שם את פתו, או שכשיצא מסעודת הפת יקח חתיכת לחם בפיו ובכך מונע מלעשות פירורי חמץ במקום שממשך את סעודתו.

צירוף מצה ללחם משנה

טז. כתבו הפוסקים שלכתחילה ישתדל לקחת חלת חמץ לצרף ללחם משנה בסעודת השבת, אבל אם אין לו חלה אחר יכול לצרף ללחם משנה מצה שלא נאפה בערב שבת¹, אבל מצה שנאפה בערב שבת אי אפשר לצרפו ללחם משנה, כיון שאין לטלטל מצות מצוה שנאפו בערב שבת (עי' פמ"א שם א"א ס"ק א', ואזהרות יטב פנים שם את ד').

השכמה בשבת בשחרית

יז. ערב פסח שחל להיות בשבת מקדימים זמן התפילה בשבת בשחרית, ולא יאריכו בתפילה (עי' משנ"ב שם ס"ק ז'). וכתבו הפוסקים דבשעת הדחק אם נתאחר התפילה, יכול לאכול הסעודה אחר תפילת שחרית קודם קריאת התורה ומוסף, ויבער ויבטל את החמץ (עי' שו"ת משיב דברים א"ח ס"א).

ברכת המזון קודם סוף זמן אכילת חמץ
ית. יש שכתבו שמן הנכון שיפסיק מלאכול את סעודתו בסוף זמן אכילת חמץ, ויש שכתבו שיברך ברכת המזון ואחר כך ימשיך לאכול את שאר המאכלים (הכשרים לפסח)².

נקיון הבית לאחר הסעודה

יט. ישתדל לנער את החמץ שנשאר לו לתוך בית הכסא ודינו כמבער החמץ, אבל אם אינו יכול לנער כל החמץ וכגון שיש לו מפת גילון שיש עליה הרבה פירורי חמץ, יכול לזרקה לתוך פח אשפה של העירייה, ולא יכניסה בשקית אשפה רק יניח המפה כמו שהיא³, אבל במקומות שיש להם פחי אשפה פרטי ששייך להם אסור להם לזרוקם, כיון שזה עדיין ברשותו (או שניחים מחוץ לחצרו הפרטי, והגויים הממונים באים בעצמם ונוטלים אותם למכונת האשפה).

נקיון הפה והשיניים אחר הסעודה

כ. אחר הסעודה צריך לנקות הפה והשיניים מהחמץ שבו⁴, ויש שכתבו שמותר לו לנקות במברשת רכה המיוחדת לשבת (והדינו עם שערות רכות, שאין בו משום פסיק רישא בהוצאת דם בשבת) בלא משחה או מים אלא ירטיב הפה במים, ומי שיש לו שיניים תותבות (הארכנו בגליון הקודם בה), יש אומרים שיכול להכשירו בשבת אחר אכילתו ולערות עליהם מים רותחים, וכל זה לאחר שניקה אותם ושפשפם היטב (עי' שו"ת מנח"י ח"ח ס"י ל"ז), יש שכתבו שמן הנכון לערות עליהם גם כן מים רותחים בערב שבת, ולא לאכול לאחר מכן חמץ חם, ולא לשנות משקאות חריפים המכילים חמץ (עי' שו"ת שבת הלוי ח"א ס"י ק"ט).

יבטל את החמץ

כא. אחר שגמר את סעודתו יבטל את החמץ שברשותו קודם שעה חמישית כבכל שנה בשעת שריפת חמץ, ויאמר 'כל חמירא' (רמ"א שם ס"ב ב'), ויש נוהגים לומר יהי רצון שאומרים אחר שריפת חמץ, ואין בו משום אמירת תחינות ובקשות בשבת, ודינו כסדר התפילה (עי' שו"ת ע"פ שחל להיות בשבת).

סעודה שלישית

כב. ערב פסח שחל להיות בשבת שאסור לאכול

פת אחר מנחה, ישנו הרבה מנהגים באכילת סעודה שלישית⁵, יש הנוהגים לחלק סעודת שחרית לשתיים ואוכלים אותם קודם סוף זמן אכילת חמץ⁶, ומפסיקים בין שני הסעודות לערך כמה דקות (ועי' בהערה השיעור בזה"ל), ויש אומרים שדי בזה שמפסיק מעט בהליכה או בטילול⁷, והרבה נוהגים לקיים סעודה שלישית בשבת זו באכילת בשר או דגים או פירות הרבה אחר שעה עשירית (עי' שו"ת ס"י תע"א ס"ב א'), ונכון להתפלל מנחה תחילה כדי לאכול סעודה שלישית אחר תפילת מנחה.

הכנה לליל הסדר בשבת

כג. הכנת מאכלים. אסור להכין בשבת לצורך יום טוב משום איסור הכנה, ולכן לא יכין שום דבר לצורך ליל הסדר כדוגמת החרוסת, בדיקת עלי המרור, פירור המרור להפיג חריפותו, להביא יין בשבת לצורך יום טוב.

כד. להחליף בגדיו. לא יחליף את בגדיו בשבת לכבוד יום טוב שנראה כמכין משבת ליום טוב, רק ילבשם באמצע היום ויהנה ממנו גם בשבת, או שילבשם כשזה ודאי לילה.

כה. לישן אחרי הצהריים. כתבו הפוסקים שבערב פסח שחל להיות בשבת יכול לישון אחר הצהריים אפילו שכוונתו לאגור כוח כדי שיוכל להיות ער בלילה, כיון שאינו ניכר מתוך מעשיו, ועל כל פנים לא יאמר כן בפיו שהולך לישון כדי שיוכל להיות ניעור בלילה.

כו. טבילה לכבוד יום טוב. יש שכתבו שמותר לטבול בשבת אחר הצהריים לצורך יום טוב, ואין בו משום איסור הכנה, ויש שמכוונים בטבילתם גם לצורך הטבילה של יום טוב⁸.

ליל הסדר (א')

שיעור של שתיית הכוס

ב. בשיעור של שתיית הכוס, יש לחלק בין כוס שיש בו רביעיית או לא. כוס שיש בו רק רביעיית. לכתחילה ישתה כל הכוס, ובדיעבד סגי שישתה רוב הכוס⁹, כוס שיש בו יותר מרביעיית. לכתחילה ישתה הרביעיית

יש אומרים ששיעורו 150 סמ"ק¹⁰ (ובארה"ב כשיעורו 5.1 פלואיד אונץ), ויש אומרים ששיעורו 86 סמ"ק¹¹ (ובארה"ב כשיעורו 2.9 פלואיד אונץ), ולדעת כמה אחרונים יש להקל בקידוש של יום טוב כשיעור הקטן (עי' משנ"ב ס"י רצ"ו ס"ק א')¹².

שיעור הכוס לארבע כוסות

א. שיעור הרביעיית. כתב השולחן ערוך (ס"י תע"ב ס"פ ט) ששיעור הכוס לארבע כוסות צריך להיות רביעיית, וידוע מה שדנו האחרונים בשיעור רביעיית,

יב. ואף שאסור לאכול בערב פסח, מכל מקום ראוי ליתנו לקטן שאינו יודע לספר סיפור יציאת מצרים (ועי' שו"ת פרי השדה ח"ב ס"ב פ"ח, ושו"ת מהרש"ג ח"א ס"ב ז"ז).

יג. וכתב בן איש חי (שנה א' פ' צו"ב) דמכל מקום לא יתפלל במהירות.

יד. באמת נחלקו הפוסקים אם מותר להמשיך את סעודתו לאחר סוף זמן אכילת חמץ, דהרי נקרא סילק ידו ופת שאסור להמשיך את סעודתו, יש אומרים שיברך ואינו יכול להמשיך את סעודתו (עי' שו"ת

מנח"י ח"ו ס"י מ"ח), ויש אומרים שיכול להמשיך את סעודתו ויברך אחר כך (עי' שו"ת חשב האפוד ח"ג ס"י).

טו. כדי שיתבטל מתורת חמץ, על ידי שנמצא עם עוד אשפה ונפסל בזה מאכילת כלב.

טז. עי' בן איש חי (שנה א' פ' צו) שמיא עובדא מגדול אחד שבא אליו רבו בחלום בליל פסח שחטא חטא גדול, שאכל חמץ בעת אכילת המצות בפסח, והלה בכה והתחנן שאינו זוכר שבא לידו חטא כזה, וענה לו רבו ונשאר לו חתיכת חמץ בין שינוי מסעודת בבוקר וכשאל בלילה נפלט משיניו ובלעו יחד עם המצה.

יז. וכבר ידוע שעל פי דברי הוזהר (פ' אמור צ"ה ע"א) אין חיוב לאכול סעודה שלישית בשבת זו, ויוצאים ידי חובה בדברי תורה וכן עשה רשב"י (מובא במג"א שם ס"ק ב'), וע"ע חידושי חת"ס על הלכות פסח), אמנם כתב ספר אלף למטה (על מט"א ס"י תקצ"ז ס"ד ע"ד) שאין לסמוך על זה שרק מי שהוא בדרגת רשב"י יכול לעשות כזה, וכן כתב בנפ החיים (שם ס"ק ח').

יח. ויוצאים דעת הסוברים יוצא בסעודה שלישית גם קודם חצות.

יט. כתב במשנ"ב (שם ס"ק ד') שישנה איזה שהות בין הסעודה הראשונה לשניה, ונחלקו הפוסקים כמה ישנה בין הסעודות, י"א חצי שעה (עי' חזו"א מכתבים ס"י ק"ח), וי"א רבע שעה (עי' דרכי חיים ושלום עמ' ת"ט), וי"א כדי הילוך ד' אמות (עי' חמד משה שם ס"ו).

כ. עי' מג"א (שם ס"ק א'), ומשנ"ב (שם ס"ק ח'), וכן נהג הגה"ק מצאנו זצוק"ל וכן מנהג ראפשיץ, באבוב (וע"ע שו"ת מנח"י ח"ח ס"י ל"ט).

כא. וע"ע מג"א (שם ס"ק ב') ומשנ"ב (שם ס"ק ח') דעדיף לאכול בשר במימי פירות, ועי' בערוך השולחן (שם ס"ב ה') דנכון יותר לקיים סעודה שלישית במימי פירות מבשר, דמצוה לאכול מצה לתיאבון ופירות אינו משביע כולי האי.

כב. הפוסקים האריכו דנו הרבה בזה, עי' ס' מאור השבת (ח"ב מכת' הגרש"א אות כ"ח) שאין בו משום איסור הכנה, אמנם עי' בשו"ת קנה בושם (ח"ג ס"י כ"ב) שאסור הטבילה בשבת לצורך יום טוב.

כג. וסימנן כמנין כ"ס הגוף. וע"ע צ"ח (פסחים קט"ז), וחזו"א (בקנוטרס העשיריים).

כד. וסימנן כמנין כ"ס. ונחלקו האחרונים בדעת החתם סופר בשיעור רביעיית (עי' שו"ת חת"ס ס"י צ"ג), ולדעת הרבה פוסקים סובר החתם סופר דשיעור רביעיית היא כשיעורו 212 סמ"ק (ובארה"ב כשיעורו 7.2 פלואיד אונץ).

כה. אבל בקידוש מדאורייתא, וכגון אם חל יום טוב ראשון בליל שבת שהיא מן התורה יחמיר כשיעור הגדול (עי' משנ"ב ס"י רע"א ס"ק ס"ח).

כו. שו"ע (ס"י תע"ב ס"ט).

יב. כורסה או מטה. יש שהדרו להסב על כורסה כעין מטה², ויש שמסיבים ע"ג מטה דרך שכיבה בכל גופם³.

יג. בשעת הברכה. המנהג שאין מסיבים אלא בשעת אכילת הכזיתים ושתיית ארבע כוסות, ולא בשעת ברכת אכילת מצה וברכת בורא פרי הגפן².

יד. ולהלן יתבאר בעזרתו יתברך מה הדין אם שחכ להסב בכזית הראשון ובאפיקומן.

הסיבה אצל נשים

טו. המנהג הפשוט אצלנו שאין הנשים מסיבות לביל הסדר, ואפילו אשה העורכת את ליל הסדר ואין שם גברים אינה מסיבת², [ואצל אחינו בני ספרד יש נשים הנוהגות להסב לביל הסדר², ויש גם אצל כמה גדולים שנהגו הנשים להסב לביל הסדר, וכן נהגה אשתו של מרן החתם סופר זצוק"ל בתו של רבי עקיבא אייגר להסב בפני בעלה²], וזה פשוט שאף שאין האשה מסיבת מ"מ לא תאכל כזית מצה או תשתה ד' כוסות בעמידה.

חינוך ילדים הקטנים בהסיבה

טז. אינו צריך לחנך את ילדיו הקטנים במצוות הסיבה רק כשיבואו לגיל תשע ועשר, ולא מגיל החינוך למצוות סיפור יציאת מצרים ואכילת מצה².

הסיבה אצל אביו ורבו

יז. אביו. בן האוכל לביל הסדר אצל אביו צריך הסיבה, אפילו אם הוא רבו מובהק (ש"ע שם²), [ויש הנוהגים שאם אביו רבו מובהק מבקש רשות להסב²].

יח. רבו. אסור לתלמיד להסב בפני רבו ואפילו אם אינו רבו מובהק, אלא אם כן נתן לו רבו רשות (ש"ע שם), יש שכתבו דבזמנינו לכתחילה יבקש רשות מרבו להסב².

הבגוש כשבוטע הבא בע"ה

ז. מיץ ענבים (רע"ב דהשא"ס). כתבו כמה פוסקים שאין לקחת מיץ ענבים לארבע כוסות, כיון שאינו יין המשמה², ונהגו הרבה פוסקים למזג יין עם מיץ ענבים², אמנם כתבו כמה פוסקים שבאופן שאם ישתה יין יהיה ראשו כבד עליו ולא יוכל לקיים כדבעי את מצוות סיפור יציאת מצרים ואכילת מצה ומרור, וכן זקן או נשים, יכולים לשתות מיץ ענבים².

מצוות הסיבה לביל הסדר

ח. אופן הסיבה. כתב בשולחן ערוך (סי' תע"ב ס"ב ב') 'ויכין מקום מושבו וישב בהסיבה דרך חירות', וישב באופן שראשו ורובו מטה לצד שמאל על המטה, או שיושב על הכסא וכרים תחת ראשו ורובו (ועי' משנ"ב שם ס"ק ז') ולא יטה הרבה באופן שיהיה לו צער ויחסר לו בעונג יום טוב, רק יטה גופו לצד שמאל קצת (עי' הגש"פ להגרש"א זצ"ל).

ט. ידית הכסא. אם אין לו כרים וכסתות ישעין ראשו ורובו על משענת הכסא לצד שמאל (עי' משנ"ב שם), וכן יכול להישען על ידיות של הכסא (עי' שינוח מרפקו על הידית וישעין ראשו על ידיו), אבל יזהר שחלק העליון מגופו ישען על משענת הכסא (שר"ת אבני ישפה ח"ג סי' ב"ג בשם גדולי הפוסקים).

י. על ברכיו או באוויי. כתבו הפוסקים דבשעת הדחק יכול להסב על ברכי חברו, אבל לא יסב על ברכי עצמו כיון דמחזי כדואג (עי' משנ"ב שם ס"ק ח), וכן לא יטה עצמו באויר בלא להישען, כיון שאינו דרך חירות².

יא. בעמידה. אם אכל הכזיתים או שתה ד' כוסות בעמידה אינו יוצא ידי חובה, וצריך לחזור ולאכול או לשתות בהסיבה (עי' הליכרש פ"ט אות י"ט בשם הגרש"א זצ"ל).

בבת אחת², ויש אמרים דנכון לשתות כל הכוס אף כשיש בן יותר מרביעיית², אם אין בידעתי לשתות הרבה. נכון שלא יקח כוס גדול אלא כלי שמחזיק רביעיית².

ג. לא ישהה בשתייה. לכתחילה יש להזהר שלא ישהה בשתיית רוב הכוס יותר מכדי שתיית רביעיית², ולכן נכון לשתות רוב הרביעיית בבת אחת², ובדיעבד סגי בששתה יין תוך כדי אכילת פרס, ואם שתה פחות מכשיעור של כדי אכילת פרס צריך לחזור ולשתות².

אם צריך לדחוק עצמו לשתות ד' כוסות

ד. כתב השולחן ערוך (שם ספ"ק ז') 'מי שאינו שותה יין מפני שמזיקו או שונאו, צריך לדחוק עצמו ולשתות לקיים מצות ארבע כוסות²', אבל נחלקו הפוסקים באופן שיכול לילול לשמכך (והיינו שיהיה חולה שאין בו סכנה) מחמת שתיית היין². ומכל מקום בזמנינו כמעט אינו מצוי באדם חולה שיכול לאכול ולשתות שלא ישתה ארבע כוסות, כי יכול לקחת ארבע כוסות מיץ ענבים (וכן יכול לקחת שאר חמר מדינה כגון מין פירות טבעי, ועי' משנ"ב שם ס"ק ל"ז).

היין לארבע כוסות

ה. יין אדום. כתב השולחן ערוך (שם ספ"ק י"א) 'מצווה לחזור אחר יין אדום', ואם הלבן משובח יותר יברך עליו (עי' רמ"א שם), ויש שכתבו שגם ביין לבן נכון להוסיף קצת יין אדום², ותעם הדבר שיתור אחר יין אדום, א. כתיב (משלי פרק כ"ג ל"א) 'אל תרא יין כי יתאדם' אלמא דהאדמימות מעלה וחשיבות ב. זכר לדם שהיה פרעה שוחט בני ישראל.

ו. יין שאינו מבושל. כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ט) לכתחילה טוב יותר ליקח לארבע כוסות יין שאינו מבושל, כיון שע"י הבישול משתנה היין לגריעותא, אם לא שייך המבושל טוב יותר.

כו. משנ"ב (שם ס"ק ל"ד).

כז. ע"י מחצית השקל (שם ס"ק י"א עפ"ד הב"ח).

כח. עי' משנ"ב (שם ס"ק ל'). כדי לחוש לדעת הי"א המובא בשו"ע ז"ל ו"א שצריך לשתות רוב הכוס אפילו אם מחזיק כמה רביעיות².

ל. עי' משנ"ב (שם ס"ק ל"ד).

לא. מו"א (שם ס"ק י"א), ומשנ"ב (שם).

לב. עי' רמ"א (שם ספ"ק ט'). ומשנ"ב (שם). וצריך לחזור ולשתות אפילו בשתי הכוסות האחרונות ולא נקרא מוסיף על הכוסות כיון שלכו"ע לא יצא. משנ"ב (שם).

לג. ושאינו משאש בשבת וימים טובים שיכול לצאת מאחר, אבל הכא חל חיוב השתיה על כל אדם (עי' משנ"ב שם ס"ק ל"ו).

לד. נחלקו הפוסקים אם צריך לדחוק עצמו לשתות הכוסות, לדעת המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ה) אין צריך לדחוק עצמו לשתות, ולדעת הרבה פוסקים חייב לדחוק עצמו ולשתות ד' כוסות יין, אף אם יהיה חולה שאין בו סכנה על ידי שתייתו (עי' שו"ת מהר"ם שיק א"ח סי' ס'). אבל פשוט דאם חי סכנה הוא מחייב בנפשו 'אבל במקום דאיכא סכנה ע"פ הרופאים וודאי אין רשאי להחמיר ומתחייב בנפשו אם מחמיר וכ"ש דאין לברך', וע"ע שו"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' ל"ב).

לה. עי' יוגד משה (סי' ד' ס"ק ד').

לו. הגש"פ קול דודי (סי' ג') בשם הגר"מ פינשטיין, ע"פ מה דפירש הרשב"ם (פסחים ק"ח ע"ב ד"ה אל תראה), 'דהיינו יין המשכר', וא"כ יין שאינו משכר מיון ענבים אינו מן המובחר, וגם יין כזה אינו יוצא דרך חירות כמו שאינו יוצא ב"ח חי בזמן הגמרא כדאמרין (פסחים ק"ח ע"ב).

לז. ארחות רבינו (ח"ב ליל הסדר אות י"א) שבעל הקהילות יעקב נהג כן.

לח. על תשובות והנהגות (ח"ב סי' רמ"ג) שכתב 'דק לפי דברינו אם הוא בריא ראוי לו להדרר שיתדלל לשתות יין גמור, או ע"פ לערב המיץ עם יין שיהא טעם חזק ש"י', ועי"ש שהביא שכן נהגו ראב"ד טשעבין והחזו"א זצ"ל.

לט. עי' גמ' (כתובות ק"א ע"א) ישיבה שאין בה סמיכה, עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנו.

מ. עי' יוגד משה (סי' ח'), 'וכ"כ בדרכי חיים ושולום (אות תר"ד) הסיבה הייתה כמו שכתב בכל גופו על הכר רק בגליו על הארץ', מועדים וזמנים (ח"ג סי' רנ"ז).

מא. עי' יוגד משה (שם אות ד') 'אמנם בהגדה חקל יצחק דף ל"ו כתב על הסיבותיו היו במלוא קומתו על מנתו, וכן נהג הגה"ק בעל עצי חיים ז"ל בכל הסיבה שבאכילת מצה', וכן נהג הגה"ק הדברי חיים מצאנז הובא בדרכי חיים החדש (אות פ"ח).

מב. עי' ברכי יוסף (סי' תע"ג ס"ג ז"ד בשם בית דוד סי' ר"ג) 'וקריאת הגדה וברכת המוציא על אכילת מצה צריך בלא הסיבה'.

מג. ובאמת עי' בשולחן ערוך (שם ס"ד ע') שכתב 'אשה אינה צריכה הסיבה אלא אם כן היא חשובה', ומוסיף הרמ"א ע"ז 'וכל הנשים שלנו מקרי חשובות, אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראב"ה דכתב בזמן הזה אין להסב', כיון דבזמנינו אין דרכם להסב ואינו דרך חירות,

מד. עי' כ"ח (שם ס"ק כ"ח) וכן איש חי (שנה א' פ' צו אות כ"ח).

מה. עי' מכתב סופר להג"ר שופר (דרשות להגש"פ ד' קדש), 'וראיית לאמי מורתי הצדקת מרת שרל ז"ל בת א"א ז"ל הגאון מו"ה עקיבא אייגר זצ"ל שהייתה נוהגת בהסיבה, וגם אמ"ו מאוה"ז זצ"ל דקדק לכת"ל כן ספסל מיוחד ראוי להסיבה'.

מו. עי' בן איש חי (שנה א' פ' צו אות כ"ח), ועי' מועדים וזמנים (ח"ג סי' רנ"ז).

מז. דמסתמא אב מחיל לבנו, עי' שאלות ופ"ר (צו שאילתא ע"ז), וכל בו (סי' ז).

מח. ידוע דעת הגה"ח (שם) הסובר שראוי להחמיר באינו שהוא רבו מובהק שלא יסב הבן א"כ נתן לו האב רשות, (ועי' מהר"ל מפראג גבורות ד' פמ"ח), שו"ת פנים מאירות סי' צ"ג, ופמ"ג שם מש"ז ס"ק ד').

מט. שאין הסיבה דרך חירות כל כך כבזמניהם, רק מטיים קצת על גבי הכסא או כר, אין זה פוגע בכבודו רבו כשמיטם, ועי' תשובות והנהגות (ח"ד סי' ק"א).

דברי חיזוק וחינוך הלכות להחזיר את
לימוד ושינון הלכות סת"ם בקרב הסופרים
המגוהרים מאוצר שיעורי
הרב רבי **משה אורי בלוי** שליט"א
רב ומו"ץ פעדי"ק
(נכתב על דעת הכותב בלבד)

הרי זהיר במלאכתך

ויקרא תשפ"ה | ערוך קכב

לע"ג הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

שאלות שנשאלו

ובקומוך

ד

שמעו

ג

תשמעו

ב

ואספת דגנך
לבהמתך ואכ
בכם וסרתם ועל
גם כלם וזרדה

א

מבית

ו

הבית

ה

ביאורי השאלות

א. לבהמתך - חשש שינוי לה"א ב. תשמעו - חשש קו משוך ג. שמעו - חשש קו משוך ד. ובקומוך - חשש יו"ד לפי אורך השיטה ה. הבית חשש שנוי צורה ו. מבית - חשש למ"ד

תשובות לגליון קודם

האבן

ד

והאד

ג

נש

ב

ואכלת

א

ריעה

ז

והחזיר

ו

נפש

ה

- א. ואכלת - לפי איך שנראה כאן הטשטוש אינו שחור ממש כמו האותיות והוא נקרא גיפלאסן ואפשר להפריד (ומעיקר הדין הוא כשר כמו שהוא)
ב. גם - הוא שאלת תינוק לפי שביחס לגובה החלל אין המושב והגג רחבים כדבעי (ושאלנו כמה תינוקות וקיבלנו תשובות לשני הצדדים)
ג. והאדמה - עדיף להוסיף ראש
ד. האבן - הוא כשר כמו שהוא
ה. נפש - בפגימה קטנה כזו לא נשתנה צורתו לגימ' (לוכן התינוקות קוראים נו"ן)
ו. והחזיר - אם הוא נוגע צריך תינוק ואם אינו נוגע אף תינוק אי"צ הה"א כשר לכתחילה
ז. הריעה - אין כאן שנוי צורה

השאלות נועדו לעורר לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה, כי בדבר קל מאוד ישתנה הדין

אוצר הליכות

ערב פסח שהל בשבת תשפ"ה

על פי פסקי מרנא "השבט-הלוי" זצוק"ל
שנאמרים בביהמ"ד "שבט הלוי" אחוזת ברבפלד - מודיעין עילית
ע"י הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
ראש כולל ישועות יעקב ומח"ס המינים המהודרים

הכשרת כלים

שמעתי ממרנא השבט הלוי זצ"ל באחד מדרשותיו בשבת הגדול, שמחמת שבזמננו ניתן למצוא בקלות כלים חדשים לפסח, ויוצאים בזה מכל חשש, ע"כ אינו מדבר על דיני הגעלת כלים לפרטיהם. אך כיוון שעדיין ישנם כלים שא"א בלי הכשרתם, נכתוב הדינים הנוגעים למעשה.

הכשרת השיש, הכיורים והברזים

א. הכשרת השיש: יש להימנע מלהניח עליו חמץ חם 24 שעות קודם הכשרתו.^א ולקוחים כלי חמץ^ב שלא השתמשו בו ב-24 שעות האחרונות, ומרתיחים בו מים על גבי האש [רצו לעשות את ההכשרה ע"י קומקום מים חמים משתמש בו כל השנה^ג] ושוככים בעירו על השיש [השיש צריך להיות נקי ויבש בכדי שיועיל העירור]. ואח"כ יש לכסות את השיש בנייר אלומיניום או ב-פ.ו.י.סי. וכדומה^ד (מבית לוי). ואם חושש שהשיש יתקלקל, אין צריך לערות עליו מים חמים, אלא יכסה את השיש בשני כיסויים (הגרמ"ש קליין שליט"א - דרכי ההוראה).

ב. אחר ההכשרה אין צורך לשטוף במים קרים את כל המקומות^ה.
ג. הקרמיקה שבקיר מעל השיש: כדאי לשפוך עליו מים חמים מכלי שרתחו בו המים על גבי האש, ולכסותו אחר כך (פרד"ר אלומיניום וכדומה) עד גובה הסירים (מבית לוי). ובשפיכת המים יתחיל מהמקום הנמוך ואח"כ העליון יותר (הגעלת כלים-כהן פ"ג: הערה תמ"ח ע"ד"ש).

ד. כיור העשוי מחרסונה דינו ככלי חרס, וכלי חרס אי אפשר להכשירו, לכן לא ישתמש בהם בחמץ 24 שעות קודם לכן, ואחר כך ישפוך על הכיור מכלי שרתחו בו מים על גבי האש, ואח"כ יכסה את הכיור בכיור של פסח (פלסטיק). ראוי שכיור הפלסטיק יעמוד גבוה מתחתית כיור החמץ, כדי שלא יהיה מגע בין כיור הפסח לחמץ במים חמים (מבית לוי).

ה. כיור העשוי מנירוסטה, יש להכשירו על ידי שפיכת מים רותחים מכלי שרתחו על גבי האש. ונוהגים להכניס כיור מפלסטיק בתוכו לאחר ההכשרה, וכך יהיה שימוש בפסח (מבית לוי).^ו

ו. רצוי שתהיה מסגנת מיוחדת לכיור הפסח, ואם רוצה להשתמש במסגנת של כל השנה, יש להגעילה.
ז. טוב לשפוך חומר חריף (כגון אקונומיקה) במקום ניקוז המים מכיור החמץ, כדי לפגום את החמץ שעלול להימצא שם (מבית לוי).

ח. ראוי להכשיר את צינור יציאת המים בברזי המטבח [כיוון שמצוי שמקבלים אדים חמים^א מחמץ, כגון בבישול פסטות וכדומה, או שנפל חמץ על עם הברז]. וההכשרה היא ע"י פתיחת הברז החם עד שיוצאים מים חמים מאוד [אם המים לא חמים מאוד, רצוי מאוד להדליק את הדוד החשמלי (בילה) לפני ההכשרה כדי שרתיחת המים תגיע לחום הגבוה ביותר] ובמקביל יש לערות על הברז מים רותחים מכלי ראשון על צינור יציאת המים (מבית לוי)^ב.

ט. את המסגנות הקבועות בברזי יש לפרק ולנקות היטב או להחליף בחדשות (מבית לוי)^ג.
י. טוב לערות על הידיות של ברזי המים החמים והקרים מים רותחים מכו"מ, מפני שלפעמים נוגע בהם בעוד חמץ חם בידיו, או שמא נפל עליהם חמץ חם (רמ"א ס' תנ"א ס' כ"ו, ומשנ"ב ס"ק קס"א).

יא. ונהגו לכסות את צינור יציאת המים ואת פתח הברז בחתיכת בד לסינון נוסף. אולם בברזים המשמשים לנטילת ידיים או לרחיצה, לא נהגו לכסות את פתח הברז (מבית לוי).

הכשרת מכשירים שונים במטבח

ה. מיהם וקומקום חשמליים - מן הראוי לקנות מיוחד לפסח.^א

א. במ"ב (ס' תנ"ב סק"ב) כ' שצריך לנקות היטב ולהמתין אחר הניקוי כ"ד שעות. ובשעה"צ (סק"ה) כתב בשם החקיק יעקב כדי בהמתנת מעת לעת - מעת שנשתמש עליו חמץ. ומ"מ היות שנהוג שמסכים את השיש ואין מניחים עליו מאכלים בפסח, הותר להכשיר קודם כ"ד שעות מעת הניקוי, שמעתי ממר"ד הגרי"מ שטרן שליט"א.

ב. הט"ז (ס' תנ"ב ס"ו סק"ה) כתב שהנשים נוהגות שלא להשתמש בפסח בקריה ששפמו בו רותחין על האבן שמכשירין בו, מהטעם שהריש של החמץ נכנס בו, אולם אין בו לראי ולא טעם, דאין בו איסור כלל בפסח. אך חקיק יעקב (ס' תנ"א סק"ה) והשו"ע הרב (סק"ט) כתבו לאסור מדינת לכתחילה לערות מכלי פסח, ונדבדעו אם עשה כבלי פסח, אינו אוסר הכלי (באה"ט ס' תנ"א סק"ג). ודעת האלהי רבה שם לחתיר אפילו לכתחילה כדעת הט"ז, ובפרט למהנהגו שאין מגעילין שום כלי בן יומו דהוי טעם לפגם, יש להחיר (כף החיים ס' תנ"א ס"ק ר"ז).

ג. הגעלת כלים-כהן (פ"ג הערה ת"א). ס' מבית לוי. וביאר בספר קנה בשם פסח (עמ' פ' הערה * מהדור רביעיית), כי קודם זמן איסורו הרי אפשר אפילו להגעיל בתוך בלי חמץ ואם כן כל שכן שאפשר לערות מכלי חמץ לכתחילה. והקומקום החמצי עדיף טפי משאר כלי חמץ, כיון שאין ממשלים בו חמץ כשאר קרירות, דאין מרתיחים בתוכו אלא מים, ומה שאנו מחשיבים אותו לכלי חמץ, הוא משום שעומד כל השנה בין החמץ ואם כן לא ימלט שבמשיך השנה לא יפול עליו קצת חמץ בעת הרתיחה ויבלע, אבל סוף סוף אין בו בליעה מרובה של חמץ, ואולי רק בליעה קטנה של פחות משישים, ועל כן אפשר לכתחילה קודם זמן איסורו לערות מקומקום של חמץ בלי שום חשש, ע"כ, וכ"כ בהליכות אבן ישראל עמוד כ"א. וע"כ פרמ"ג י"ד ס' ק"ה מנש"ז סק"ו. וקנה בשם שם.

ד. מעיקר צורך לעשות את ההכשרה באבן מלובנת על השיש, ועל האבן יערה מכו"מ (ס' תנ"א ס"כ ומשנ"ב ס"ק ק"ד), כפי שכתב המחבר (ס' תנ"ב ס"ז). אבל היות ומכסה את השיש, א"צ באבן מלובנת או ברזל מלובן, ולרווחא דמילתא מערה מכו"מ ולכן מספיק עירוי מכלי ראשון. אבל להכשיר ממש, צריך לשפוך מים מכלי שהיה על גבי האש על אבן מלובנת, וכן להמתין עשרים וארבע שעות משימוש בחמץ חם קודם ההכשרה, ולשפוך מים קרים מיד אחרי ההגעלה. ואפילו עשה כל הדברים הנ"ל כתב המשנ"ב (ס"ק ק"ד) לכסות את המקום, שמא נשאר בו עדיין חמץ, וכך המנהג (פסקי תשובות ס' תנ"א אות מ"ח). צריך לדעת מהו סוג השיש - גרניט, קיסר, או שיש חברון, דיש בהם חילוקים באופן הכשרתם, וכן אם יכל להכשיר, ויש לשאלו מורה הוראה.

ה. עיין בשו"ע (ס' תנ"ב ס"ז) שנוהגים לשטוף הכלי במים קרים אחר ההגעלה מיד, ובמשנ"ב שם (סק"ד) כ' שכדי יעבד אין לחוש, ומחמת שהעירוי על השיש הוא רק חומרא, והדין לשטוף במים קרים אחרי ההגעלה הוא רק מלכתחילה, לכן אין צורך, שמעתי ממר"ד הגרי"מ שטרן שליט"א.

ו. היות ומשתמש בכיור ע"י שמסכה בכיור אחר לכן מספיק עירוי מכלי ראשון, אבל אם מעוניין להשתמש בכיור עצמו ולהכשירו ממש, צריך לשפוך מים מכלי שהיה על גבי האש על אבן מלובנת, וכן להמתין עשרים וארבע שעות משימוש האחרון בחמץ חם קודם ההכשרה. והמנהג לכל אופן להניח קערה בתוך הכיור ולא להשתמש בכיור עצמו (מבית לוי).

ז. הסיבה לצורך הכשרת הברז - הוא חמתת הרהב העולה מהחמץ החם, שנבלעים האדים בצינור יציאת המים והיו חיבור לחמץ (ע"פ ר"ד ס' ק"ה, ש"ך סק"א מנש"ז סק"ו). אולם עיין בביאורו של הגר"כ זצ"ל בס' הגעלת כלים (עמ' צ"ח הערה כ"ח). דעת הערוך השלחן (י"ד ס' צ"ב סק"ה) דאין איסור זיעה אלא במקום המוקף. והביאו בדר"כ (ס"ק ק"ז).

ח. דין ההגעלה על ידי עירוי הוא ע"פ אחרות חיים שהוא בתי יוסף (א"ח ס' תנ"ב סק"ה), שכתב לענין חמי טבריה דדין כרותחין לענין בליעה, אבל אין מגעילין בתוכן אפילו דברים שדין בכלי שני, לפי שאין תולדות האור, וכבר אר"ל כבולעו כך פולטו, מה בולעו על ידי תולדות האור אף פולטו כן, ואם נאסרו על ידי חמי טבריה אפשר להכשירן על דין או על ידי חמי האור, ע"כ. וכיוון שבברזי המטבח יש בליעות חמי תמה [מים שהותמו בודו משן] או עירוי מכו"מ, לכן ע"י העירוי מכו"מ יועיל להפליט הבליעות כדרך שנבלעו. וכן משום חשש שמא נפל חמץ (דבר גוש) חם קודם הפסח על הברז הוא היתר, משום דחמץ קודם הפסח חשיב היתר, והוי גט"פ. ועוד שהברז עצמו מתחמם ע"י המים החמים היוצאים ממנו, וכשעושה עירוי מכו"מ עליו, נעשה ככ"ר (עיין ט"ז ס' צ"ב ס"ק כ"ה וכו').

ט. ברזי שיש בו חלק נשלף, יש לנקותו היטב, ולהכשירו.
י. במקום הצורך יש להכשירו וישאל להכס וצריך לפרט להכס האם הקומקום פלסטיק, והאם לפעמים מניח עליו למעלה חמץ כגון פיתה לחמס וכיו"ב בלי הפסק כלי.

מקדד - יש לנקותו היטב במים, ונוהגים לצפות אחר כך את המדפים בנייר וכדומה (מבית לוי)^א. את הגומי שבדלת המקרר יש לנקות במברשת עם מים וסבון, בצידו החיצוני ובצידו הפנימי [בין הגומי למקרר] (קונטרס הרב משה ויא שליט"א).

ז. מקפאי - יש להפשיר את הקרח, ולנקותו היטב מחמץ במים וסבון או אקונומיקה, ונוהגים לצפותו אח"כ בנייר וכדומה^ב. מקרר שיש בו תאי הקפאה של הקפאה יבשה [נו פרוסט^ג], וישנם פתחים אחוריים שעלולים ליפול לתוכם פירותים - פירותים אלו כטלים וא"צ להסירם (הגר"נ קרליץ זצ"ל). ויש מורים להתזיז שם מעט חומר פוגם^ד (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ח. הנוד - שיש בו מערכת ניקוי עצמית (פירוליטי) בחום למעלה מ-400 מעלות, נחלקו הפוסקים: דעת מור"ג הגר"מ שטרן שליט"א שמעיקר הדין יכול להכשירו לפסח, אך תבניות ורשת צריך חדשות לפסח. ודעת הגר"מ ש קליין שליט"א דאין להכשירו כלל לפסח.

כלים שונים

- א. כלי כסף** - שאוכלים או שותים בהם (כגון בגיע), יש להכשירם [אף שעיקר תשמישן בצונן]. ואם יש בהם חריץ ככפל שבסמוך לשפת הכוס או ברגל, ינקה שם היטב (מבית לוי).
- ב. טבעות השנים** - מצוי מאוד שנגעו בחמץ עם ממש, לכן ינקם היטב בכל חריציהן, ונכון להגעילן^ה. ואם יש חשש שיתקלקלו, אין צריך להגעילן (הגעלת כלים - כהן).
- ג. שולחן** - שאוכלים עליו בלא מפה, צריך להכשירו. לכתחילה ישפוך עליו מים^ו מכלי שמימיו רתחו על גבי האש, כדין הגעלה. ואם חושש שיתקלקל, ינקהו היטב ויכסנו בכיסוי אטום שאינו מעביב רטיבות [כגון נייר אלומיניום] (מבית לוי)^ז. ואם אוכלים עליו תמיד רק עם מפה, די לנקותו היטב, ובפסח להשתמש רק ע"י מפה (מבית לוי).
- ד. כיסא תיעוק** - צריך לנקותו היטב בכל המקומות, ועל מגש האוכל יערה מים רותחים, ויכסהו בכיסוי אטום וחזק שלא יקרע בימי הפסח (נטעי גבריאל).
- ה. כיסי הבגדים** - של חליפות, מעילים, קיט"ל או לפטון לבן, מצוי שהניח בהם דבר חמץ, ויש לבדקם ולנקותם היטב (שיעורי קנה בשם).
- ו. טלפון ביתי או נייד** - ינקהו היטב, מחמת שנמצא תדיר בין מאכלי החמץ, ונוגעים בו בידיים לא נקיות מחמץ.
- ז. שואב אבק** - לאחר שניקה במכשיר מקומות שיש בהם חמץ, יזרוק את שקית המילוי, או ינקה את הכלי שהחמץ נשאב לשם. או ימכור לנכרי.

שיניים

- א. שיניים** - מי שיש לו שתלים, סתימות, כתרים, גשרים, קוביות ליישור שיניים, וכדומה, יזהר שלא יאכל בהם מאכל חמץ עם בחום של יד סולדת בו (מיום י"ג ניסן בבוקר) - 24 שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ (מבית לוי, שבות יצחק ח"ט בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל ועוד)^י. והוסיף הגר"ש ז"ל אויערבך זצ"ל שנוכח שישתה קודם הפסח מעט מים בדרגת חום כמו שרגיל לשותות בכל ימות השנה (הליכות שלמה פ"א ס"ז).
- ב. קוביות ליישור שיניים** - כיון שיש בהם חשש חמץ בעין שקשה מאוד להוציאן **לנמרי** ע"י מברשת וקסמי שיניים, לכן ישטוף וינקה עם מברשת עד כמה שידו מנעת^{יא}. ואם יש קוביות גומיות, צריך לוודא שאין בהן חשש חמץ, ועדיף להחליף חדשים לפסח (משנה הלכות - פסח).
- ג. הכשרת שיניים התבנות** - ינקה אותם היטב כמה פעמים, ויזהר שלא יאכל בהם מאכל חמץ עם בחום של יד סולדת בו (מיום י"ג בבוקר) - 24 שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ (מבית לוי, שבות יצחק ח"ט בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל ועוד), וצריך להגעילם ע"י עירוי מכלי ראשון^{יב}, ואם יש חשש שיתקלקלו, יכשירם בכלי שני.

קרושת המזוזות בעת הניקיונות

- א. בעת רחיצת דלתות הבית והמשקופים**, יש להיזהר על המזוזות שלא יתרטבו מחשש שיפסלו. ואם יש חשש שנרטבה המזוזת יש לבדוקה מיד (מבית לוי)^{יג}.
- ב. אם הוריד את המזוזת ומחזירה באותו היום** א"א צ"ע שוב לברך (שערי מזוזת בשם שבת הלוי).
- ג. השואל מזוזת וקובעה**, יוצא ידי חובה, וצריך לברך כאשר קובעה (מקדש מעט ס' רפ"ה סק"ד ועוד).
- ד. רצוי שיחזיר את המזוזת למקומה הראשון**, דאין להחזירה לחדר אחר אלא אם כן הוא חייב במזוזת כמו החדר שהיה בו לפני כן [כגון חדר שיש בו דלת, והוא בגודל שחייב במזוזת מדאורייתא] ולא לחדר שחייב רק מדרבנן^{יד} (חובת הדר פ"א ה"ט).

דינים נוספים

א. בעלי חיים שבביתו, (דני נוי וכדומה) מצוי מאוד שהאוכל שלהם הוא תערובת חמץ גמור, וחובה לוודא זאת, ולדאוג לאוכל חילופי.

תרופות

- א. אע"פ שכלל ענייני הפסח מצוה להחמיר על משהו דמשהו, וכל ההנהגות בזה קודש**, מ"מ בענייני תרופות, שמעיקר הדין ברוב רובם אין חשש חמץ אמיתי, חלילה להחמיר, ובפרט בספק פיקוח נפש, כגון: חולי לב, לחץ דם גבוה, כבד, וכליות, ומקרים נוראים שהיו בפסחים שעברו, כאלו שמיאנו לקחת התרופות וקיפחו חייהם רח"ל, ועכ"פ אחרי הוראת חכם להיתר, חלילה להחמיר (מתוך מכתב מרנא השבט הלוי זצ"ל).
- ב. משותות חיצוניות** (כגון אף, זריקות וכדו') מותרים, וא"צ להיות כשרים לפסח (ס' תמ"ב ס"א)^{יז}.
- אחרי ככלות הכל עלינו לבקש רחמים מבעל הרחמים שלא נכשל באיסור חמץ**, ולא בשאר הלכות שבתורה, ונוכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים וכו' (מתוך מכתבו של מרנא השבט הלוי זצ"ל - ש"ת שבט הלוי ח"א ס"ט קט"ז).

- יא. רצוי לנקות את המקרר עם סבון או אקונומיקה**, שאם נשאר שם חמץ יפגם ע"י חומרים אלו - יש מודקדים לכסות גם את פתות המקרר (שיעורי קנה בשם - פסח).
- יב. בעניין כבוש בהקפאה ע"י קרח** מנעת לעת האם הוי כבוש - ונפק"מ למקפאי שהיה בו חמץ בהקפאה יותר מ-24 שעות, האם המקפאי בלע חמץ ע"י שהייתו ויהיה אסור לשימוש בפסח - עין באר היטב (ו"ד סימן ס"ט ס"ח) שמגדד דלא הוי כבוש. ועין פרי מגדים (ס"ט פ"מג"ג ש"פ ס"ק ס"ב בשם מנחת יעקב) דכבוש הוי רק בדבר צלול. ודעת די יהודה (ס"י ק"ה בארון, וסק"א בקצר) (חידושים סק"א) דלא הוי כבוש. וכן נקט להלכה האחרת משה (ח"א ס"י ק"ה) להקל. והאריך מאוד בזה בשו"ת קנה בשם (ח"ב ס"ו ט"ו ו"ז). ומ"מ במקפאים יבשים [נו-פרוסט] בלא קרח אין שום חשש הוי לא כבוש.
- יג. בקונטרס הרב משה ויא שליט"א**.
- יד. ע"פ מדרין הכשרות של העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו**. ועין בספר הגעלת כלים ובשיעורי קנה בשם (פ"ד ס"ט) דאין צריך להגעילן.
- טו. בשולחנות המצופים בפורמיקה** אין נוגע דין זה - של עירוי, רק ניקיון היטב, עין שיעורי קנה בשם (הלכות פסח פ"ד סק"ז).
- טז. עין בערוך השולחן (ו"ד ס"י ק"א ס"ד)** שבאופן זה אפשר לסמוך לכתחילה על רוב תשמישו. וכן מורה הגר"מ קליין שליט"א (דרכי ההוראה).
- יז. בין דוחקא ודוכניא החריף מחליא ליה לשבח** (היינו שהופכו לבן זימו אפי' שאינו בן זימו) - נשאל הגר"ש אויערבך זצ"ל דהרי יש דוחקא בנשיכה בשיניים תותבות, כתרים וסתימות, כאשר טוחן בשיניו, ומה מועיל שזה לא בן זימו, ותרדין שהאוכל הנמצא בין השיניים הבל הפה פוסל, ונפגם מאוד בריחו וטעמו לאחר ששוהה שם כמה שעות, עד שהוא נפסל מאכילת אדם, ובכה"ג יש להתייר כסדרת הפמ"ג (ו"ד ס"י ק"ג משב"ז סק"א) דחוקא בנ"ש לפגם של אינו בן זימו, שאינו כ"פ פגם עד שהאדם קם מזה, או אמרין דחורפא מחליא ליה לשבח ומביטין, משא"כ אם נמאס ונפסל מאכילת אדם דשרי [עיי"ש במנחת שלמה תניינא ס"ו ואכמ"ל].
- יח. נכון שיהיה קודם הפסח מעט מים בדרגת חום כמו שרגיל לשותות בכל ימות השנה וכנ"ל**.
- יט. שו"ת שבח"ל ח"א ס"י ק"ח**, ולגבי החשש שחמץ אכל בימות השנה חמץ דבר גוש חם וממילא הוי ככלי ראשון לפי דעת הט"ז (ס"י צ"ד), מביא את דברי החת"ם (ס"י צ"ה) שכתב שקיבל מרבותיו להקל בדבר גוש לעת הצורך, עיי"ש (ועין בח"ד ס"י ע"ד. ועין שו"ת בית יצחק (ו"ד ח"א ס"ס"י אות י"ב). וכנ"ל בשו"ת משנה הלכות ח"ג ס"י נ"ז). ויש מקילים יותר להכשירם ע"י השרייה במים צוננים ג' מים, וכל 24 שעות להחליף למים אחרים (שיעורי קנה בשם). ועין באריכות בהליכות שלמה (פ"ג ה"ו).
- כ. עין בספר שיעורי מזוזת (נפ"ל ת"א)** בשם הגר"ח פאלאגי בספרו צוואה מחיים (סק"ד) שהזהיר על זה. **וידוע שדברים אלו שכיחים בבדיקות שנוכחים מגיהי סת"ם**.
- כא. אם עבר לילה**, נחשב שהוא לא יורחק לברך (פת"ש ס"י רפ"ט סק"א ומבית לוי ו"ד). - אסור לישון בחדר בלא מזוזת (ו"ד ס"ט רפ"ו וס"י רפ"ז).
- כב. אם שנה את מקומו באופן ששני החדרים חייבים בשוה**, אין צריך לברך (חובת הדר פ"א הערה מ"ב).
- כג. בשו"ת כנב"ש שהרי נפסד צורת החמץ**, ועין חזו"א (א"ח ס"י קט"ז וסק"ז וסק"ט) שכל שהואיל ויחד את החמץ לקלוה, לרטיה או לאספלגתו אין החמץ נחשב לאוכל, וכך מורה הגר"מ ש קליין שליט"א.

גיליון זה מוקדש לטובת נשמת

מרנא רבי שמואל הלוי ב"ר הרב יוסף צבי ואונר זצוק"ל בעל "השבט הלוי"
נדבת הגאון רבי שמואל דוד הכהן פרידמן שליט"א
בעל מח"ס שדה צופים, מקרבו ואנמן ביתו אשר ובה לקרבה יתרה אבל מרנא זצ"ל

יוצא לאור ע"י מכון "אוצר הלבנות"
הדארות והשרות ניתן להתקשר בשעות הערב 053-3144016
מאת תרמו ליוזמי הריבוי בעמדות נדרים מילול - והערב נא! [לעין עבור אוצר הלבנות]
מגיל"א אלקבלת הנתיבות: A.30357102@GMAIL.COM

שיעורי הלכה

הרה"ג רבי מנחם מענדיל גייגר שליט"א

שנאמרו בכורזי חסדי ישעיה אשרוד

פרשת ויקרא תשפ"ה

עניני ליל הסדר

שואלין ודורשין בהלכות החג – שלושים יום קודם החג

מצות ד' כוסות

הכוס הוא כמו כוס של ברכה שהיא אינה מעיקר החיוב, ולכן דימו ד' כוסות לקידוש שאפשר לצאת המצוה ע"י הבעה"ב, אלא שלמעשה חוששים התוס' לשיטה שבד' כוסות העיקר היא השתייה, ממילא כל אחד מהבני בית חייב בשתיית הכוסות.

מהו כוונת הגמרא שתאן בכת אחת לא יצא

ד. ויש שמבארים עפ"י מה דנחלקו הראשונים במה דאיתא בפסחים (ק"ה ע"ב) דאם שתאן בכת אחת לא יצא, ופירש"י שעירה ארבעתן לכוס אחד, והרשב"ם ותוס' פירשו ששתאן רצופים שלא על הסדר דדעת רש"י דהמצוה הוא השתייה, ולכן אף אם לא שתאן על הסדר יצא, דהתקנה לשתות על הסדר אינו לעיכובא, אבל לרשב"ם ותוס' הכוסות היא דין באמירת הקידוש ההגדה והלל וברהמ"ז על הכוס, וממילא אם לא היתה אמירה על הכוס לא קיים עיקר המצוה. אך המאמר מודרכי (סי' תפ"ד) והביאור הלכה (סי' תע"ב) כתבו דהרשב"ם מייירי באופן שלא הפסיק בין הכוסות ולכן לא יצא, אבל השתייה על הסדר אינו מעכב.

האם נשים חייבות בהגדה?

ה. ונראה להוכיח בדעת הסוברים שנשים פטורות מהגדה (ראה מנ"ח מצוה כ"א וברכי יוסף סי' תע"ג בשם שו"ת בית דוד, ובפמ"ג סי' תע"ט תולה זאת בב' תירוצי התוס') דהנה כתב הביאור הלכה (סי' תע"ב סק"ז יודע לפי מה שפסק השו"ע דנשים חייבות ג"כ בד' כוסות כאנשים, א"כ צריכות ליהדר שיאמרו סדר הגדה על כל כוס וכוס או עכ"פ שישמעו מבעליהן, דאל"ה לדעת הפר"ח אם אין אומרים את הגדה בין שתיית הכוסות אפילו בדיעבד לא יצא ועי"ש, ומעתה קשה האיך כתבו הפוסקים דנשים פטורות מהגדה, הלא לפי"ז נמצא שלא ישתו הכוסות שהם מחייבות בה על הסדר והאיך יצאו מצות ד' כוסות, הרי על כל כוס צריכה להיות אמירה על הכוס, אלא מוכרח לבאר בשיטתם דהאמירה אינה מעכב בד' כוסות, דעיקר המצוה היא השתייה.

ו. ומעתה אם נלמד שעיקר המצוה היא האמירה על הכוסות, וע"י השתייה לבד אין יוצאים מצות ד' כוסות, יתיישב למה אין מברכים אקב"ו לשתות ד' כוסות, דאין עיקר המצוה מעשה השתייה, אלא האמירה על הכוסות, ודבעת האבודרהם שלא תריך כן נראה דלמד דעיקר המצוה היא שתיית הכוסות, אלא שחז"ל הוסיפו שישתה אותם על הסדר ואינו מעכב.

חובב שתיה למי שהיין מזיק או שונאו

כוסות" ובשער הציון ס"ק נ"א מביא מקורו בירושלמי (פ"ה ה"א), ויש להקשות הלא איתא בפסחים ק"ח ע"ב "אחר יהודה אמר שמואל

שאלה: למה אין מברכין על מצות ד' כוסות?

א. הקשו הראשונים למה אין מברכים אקב"ו לשתות ארבע כוסות, האבודרהם ביאר ב' טעמים בזה דעל כוס ראשון לא תיקנו שיברך, שהרי קידוש היום נוהג בכל שבת ויו"ט, נמצא שהכוס הראשון היא אינה רק מחמת כוס ראשון של ד' כוסות דאף לולי מצות ד' כוסות, שחייב של כוס הראשון מדין קידוש על הכוס, ועל שאר הכוסות ג"כ אינו יכול לברך, שאם יברך "לשתות שלש כוסות" הלא החיוב הוא ארבע כוסות.

ב. ומבאר עוד טעם מכיון דאין מברכים אלא על מצוה הנעשית בבת אחת ושתיית הכוסות נעשית בהפסק בין הכוסות, עכ"ד.

מהו המצוה האמירה על הכוסות או השתייה

ב. ולולי דבריהם הקדושים הווא אמינא לתריך בעוד אופן, דהנה ידוע מה שדנו האחרונים בגדר מצות ד' כוסות האם הוא ככוס של ברכה וכוס קידוש שגדרה אמירת ברכה על הכוס, אלא שמחמת כבוד הברכה תיקנו חז"ל שישתה מהכוס בכדי לוגמיו או שמא בד' כוסות ענין המצוה היא שתיית הכוסות, וכתבו לפשוט חקירה זו מדברי התוס' פסחים (צ"ט ע"ב ד"ה לא יפחתו) שדייקו מלשון המשנה שרק הבעה"ב מחוייב בשתיית הכוסות, וסברא היה דמאי שנא מכוס של קידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם, ולמסקנת התוס' יש להחמיר מספק להצריך ד' כוסות לכל אחד, ותמה המהר"ל בגבורות ה' (פמ"ה) על התוס' שרצו לדמות ד' כוסות לקידוש שרק הבעה"ב חייב לשתות וז"ל "ולא הבנתי דבר זה דלא שייך שיהיה מוציא את אחרים בד' כוסות דמאי שנא ממצה ומרור דכמו שאין יכול האחד להוציא האחר במצה ומרור כך אינו יכול להוציא בד' כוסות דמצוה דרמאי עליה הוא, ומה שהביאו ראה מן קידוש של כל השנה, התם עיקר מילתא הוא הקידוש אלא שאין מקדשין אלא על הכוס היות ששתה בעה"ב שפיר דמי, אבל הכא עיקר מילתא היא הכוס ולא הקידוש, אלא שתיקנו שכל אחד ואחד מן הכוסות יעשה עליו מצוה אבל הכוס הוא עיקר ולא שייך בזה שהוא מוציא בזה אחר" עכ"ל המהר"ל. וכך הקשה הנצי"ב בספרו מרומי שדה כאן.

ג. ותיקן בחידושי מרן רי"ז הלוי (הל' חר"מ פ"ז ה"ט) בשם אביו הגר"ח שלדעת התוס' גדר המצוה בד' כוסות הוא ג"כ האמירה על הכוסות דהיינו שיאמר הקידוש על כוס ראשון וההגדה על כוס שני, וברהמ"ז על כוס שלישי והלל על כוס רביעי, ושתיית

א. כתב המחבר בסיומן תע"ב סעיף י' "מי שאינו שותה מפני שמזיקו או שונאו צריך לדחוק עצמו ולשתות לקיים מצות ארבע

ג. ולכן נראה לבאר, ובהקדם דהנה לענין ד' כוסות כתב המגן אברהם בסימן תרע"א בשם מהרש"ל דצריך להוציא יותר מחומש מנסכו ולמדין זאת מהא דתנן בפסחים (טז:) וברשב"ם שם דצריך למכור מלבושו או יליו או ישיכר עצמו בשביל יין לד' כוסות, וביאר הגרעק"א שם דהטעם לזה דמשום פרסומי ניסא החמירו. וכ"כ המגיד משנה לבאר בדעת הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ד ה"ב)

האם לפעמים עדיף מיין ענבים לד' כוסות

ד. ומעתה י"ל דבתקנת חכמים לשתות ד' כוסות ישנו ב' סיבות לחיוב. א. דרך חירות ב. משום פרסומי ניסא דהיינו שענין הפרסומי ניסא ע"י שתיית הכוסות, היא מעיקר ענין המצוה, ולכן תיקנו חז"ל שגם מי שאינו יכול לשתות הכוסות דרך חירות, כגון נשים ואף מי שאינו אוהב יין ומי שהיין מזיקו אעפ"כ ישתו הד' כוסות בכדי לפרסם הנס שיצאו ממצרים והד' גאולות. ומסתבר לכאורה דבכה"ג עדיף לשתות מיין ענבים אף לשיטת המחמירים דגם בזה תתקיים הפרסומי ניסא ושותוהו להנאתו דרך חירות וצריך לברר דעת המורים בזה.

חיוב קטנים בשתיית ד' כוסות

ג. אולם לפי דברינו לעיל דענין פרסומי ניסא היא מעיקר התקנה בד' כוסות, אפשר לבאר סברת חכמים דלמדו דאעפ"כ שלא שייך לחנכם לקיים המצוה דרך חירות, אולם מכיון ששייך אצלם ענין הפרסומי ניסא דע"י שישתו הכוסות יתפרסם הנס שגם הם נגאלו, כן שייך לחייבם בזה מדין חינוך.

ד. ונראה להוסיף דבזה נרויח לבאר גם סברת הפוסקים שביארו דמחלוקת ר"י וחכמים מייירי בקטנים שלא הגיעו לחינוך, ואעפ"כ סוברים חכמים שצריך לתת להם לשתות ד' כוסות (כ"כ המהר"ל בסוד ההגדה שלו ובקרבן נתנאל על הרא"ש פסחים פ"י סימן כ"א) והיא לכאורה תמוה הא"ך שייך לחייב לתת להם לשתות ד' כוסות הרי אינם בני מצוות כלל אף מדין חינוך, אולם לדברינו הנ"ל נראה לבאר שישטם שהיא חיוב על האב לתת להם לשתות ד' כוסות והיא מדין חיוב פרסומי ניסא שיש על האב לפרסם שגם הם נגאלו. וגם בזה יש לעורר האם עדיף לחנכם במיין ענבים שישתו זאת דרך חירות, או לחנכם בשתיית יין שהרי כשיגדלו עדיף שישתו יין, וצ"ע.

גיל חינוך לענין חיוב שתיית ד' כוסות

חינוך לאכילת מצה כתב הרמב"ם דהוא משיכול לאכול מצה, כן הדין לענין ד' כוסות ויש להתבונן בסברת המחלוקת.

ב. ונראה לבאר דנחלקו האם דין זה שצריך לאמרה על הסדר ואם לא יצא הוא דין בד' כוסות, או שמא דין בהגדה והלל, דהשו"ע הרב ודעימיה למדו שהיא דין בד' כוסות, דהיינו דבלאו הכי לא יצא ידי חובת שתיית הכוסות, וכדברי הביאור הלכה בסימן תע"ב בדעת המג"א, ולכן מכיון שהקטן עדיין לא יכול לקיימה על הסדר לא שייך לחנכו בד' כוסות, ובדעת הסוברים שאפשר לחנך הקטן משיכול לשתות ד' כוסות אעפ"כ שאינו יכול לקיימה על הסדר נראה לבאר דלמדו דדין שתיית הכוסות על הסדר של אמירת ההגדה והלל הוי רק דין באמירת ההגדה והלל, ולכן רק למי שמחוייב באמירת הגדה והלל תיקנו שצריך לומר ההגדה והלל על הכוס ולכן גם מי שאינו יכול לקיים מצות הגדה והלל יש לחנכו לשתיית ד' כוסות.

ארבעה כוסות היין צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא... אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא" ופירוש רשב"ם ידי חירות לא יצא כלומר אין זה מצוה שלימה שאין חשיבות אלא ביין מזוג" ע"כ, ומשמע דצריכין לשתות הכוסות באופן שהוא נהנה מהיין דאז הוי דרך חירות, וא"כ קשה למה תיקנו לשתות ד' כוסות גם למי שהיין מזיקו או למי שלא אוהב יין.

חיוב נשים בשתיית הכוסות

ב. ונראה ליישב ונקדים לזה עוד הערה שיש להקשות על מה דאיתא בפסחים (ק) "אמר ריב"ל נשים חייבות בארבע כוסות הללו שאף הן היו באותו הנס" ולכאורה קשה למה תיקנו להן שתיית יין, הרי נשים אינן רגילות בשתיית יין וכמבואר בכתובות סה: דאין פוסקין יין במזונות האלמנה (עיי"ש הטעם ברש"י) ומבואר דאינו דאיו שהנשים יהיו רגילות ביין, וא"כ אין שתיית היין נחשב אצלם כשתיה בדרך חירות וא"כ למה תיקנו לנשים לקיים המצוה כשאינם יכולות לקיימה בדרך חירות וצ"ע, ולדברי הסוברים שאינו צריך יין המשכר ואפשר לצאת ביין מגיתו כמיין ענבים וכדומה לא קשה כ"כ דיכולות לשתות מיין ענבים לד' כוסות והוי להם דרך חירות.

א. בפסחים ק"ח "תנו רבנן הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין" עיי"ש, ופירוש הרשב"ם דטעמא דת"ק שתינוקות חייבים בזה משום דגם הם נגאלו ור"י סובר דמכיון דהן פטורין מהמצוות לא שייך לחייבם בזה, ובמהר"ם הלואה פירש דברי רבי יהודה משום שהקטנים אין להם שום הנאה מיין וכ"כ הר"ן דכיון שאינם נהנין ושמהיין ביין אין להם דרך חירות ולכן לא שייך בכי האי גוונא לחנכם במצוות.

ב. והנה בסימן תע"ב סעיף ט"ו כתב המחבר "תינוקות שהגיעו לחינוך מצוה ליתן לכל אחד כוס לפניו" ומבואר שהלכה כחכמים שקטן שהגיע לגיל חינוך יש לחנכו בשתיית ד' כוסות, ויש להתבונן בטעם הדבר, הלא בוודאי גם חכמים מודה לרבי יהודה דהקטנים אינם נהנין ושמהיין ביין וא"כ אין השתיה להם דרך חירות וא"כ למה תיקנו להם לקיים המצוה באופן שאינם יכולים לקיימה כתינוקה דרך חירות וצ"ע.

א. הנה נחלקו הפוסקים בגיל חינוך לענין ד' כוסות בשו"ע הרב (סימן תע"ב ס"ה) מבואר שהוא כשהתינוק מבין הדברים הנאמרים על הכוס כגון שהן יודעין ומענין קדושת יום טוב (כוס קידוש) ויש להם דעת להבין מה שמספרים להם סיפור יציאת מצרים (כוס שני) וכו', וטעמו דהא גדול אינו יד"ה מצות ד' כוסות אלא אם כן שתאן כולן על הסדר (א"א ס"ק ט"ו) וממילא אף קטן כשאינו יכול לשתות הכוסות על הסדר ממילא לא יצא ידי חובתו ולכן אין לחנכו בגיל כזה וכ"כ בקיצור שולחן ערוך (ק"ט - א) ובחק יעקב (תע"ב ס"ק כ"ז) כתב שהוא בבן ה' או ו' (כסוכה) וכן כתבו בפמ"ג (א"א ס"ק ט"ו) ומחצית השקל ובסידור יעב"ץ כתב דהוא כבן ו' כבן ד', אבל בפסקי תשובה (סי' רצ"ה) השיג עליו דבסוכה תלוי אם הוא צריך לאמו או לא, אבל הכא כל שיכול לשתות ד' כוסות במשך הלילה סגי וכ"כ בשו"ת שאילות שמואל (סי' כ"ה) דכמו שלענין

ניתן לקבל את הגילויין במייל: s963096@gmail.com

הגיריון יו"ל ע"י כולל הכנה לשבת 'חסדי ישעיה' אשדוד

ע"י שומעי לקחו של ראש הכולל מוריני הר"ג רבי מנחם מענדל גיינר שריט"א בעמחב"ס תורה ושבת

להשרות ותנבות והנצחות פלא' 0533107868 או באמייל s963096@gmail.com

א הכנה צו שבת קודש מיט לימוד התורה

מישמיהי לב

בירורי הלכה בעניינים אקטואליים
ע"מ לעורר לב המעיין

הרוותא רשמיתהא

ערב פסח שהל בשבת

נהוג שבשבת בבוקר אוכלים חמין (צ'ולנט) ויש שמכניסים לשם שעועית (בעבעלך) ומאכל זה הוא קטניות, האם אפשר להעמיד על הפלטה של פסח סיר חד פעמי שיש שם קטניות למאכל בשבת בבוקר.

חמין (צ'ולנט) קטניות הנחתן על הפלטה

א. כיום נהוג בהרבה מבתי ישראל לאכול בשבת ערב פסח חלה במקום אחד ואח"כ אוכלים כל מאכלי השבת שבשלו בהם לפסח ומאכלים הכשרים לפסח. אמנם לענין החמין (הצ'ולנט) שזה רק קטניות, יש אפשרות להכניס ולבשל בכלי (סיר) חד פעמי ולהניח על הפלטה של פסח, והשאלה אם יש אפשרות להשאיר על הפלטה של פסח סיר עם קטניות.

אכילת קטניות מחלוקת השו"ע והרמ"א

ב. השו"ע בסי' תנ"ג ס"א כ' דבאורז ושאר קטניות אפשר לעשות תבשיל, והרמ"א כ', ויש אוסרים, והמנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות, מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד אם נפל לתוך התבשיל, וכתב המשנ"ב (סק"ח) ומ"מ אותם גרגרים שמצא צריך לזרוק, ובסק"ט כ' דמיירי שיש עכ"פ רוב בתבשיל בהיתר דאל"כ לא מקרי תערובת.

בישול בקדירת קטניות

ג. וקדירה שבשלו בה קטניות אם הוא בן יומו אסור לבשל בו מאכלי פסח כ"כ הכף החיים ס"ק כ"ז. ואם בשל בו בדיעבד הביא שם מחלוקת האם מותר לאכול התבשיל, ואם עבר מעת לעת כ' הכף החיים דמותר לבשל בו לכתחילה, וכן הביא בשו"ת ישא יוסף (ח"א סימן פ"ז) מהגר"ש אלישיב להקל, אך בח"ג סי' צ"ז כ' בשם הגריש"א דמ"מ המנהג דלא לבשל לכתחילה, וכ"כ הגרשז"א דלכתחילה יחמיר אפי' אחר כ"ד שעות. (והובא בהליכות שלמה פ"ד הערה 102, ומקיל שם רק בהפסד גדול וספק קטניות).

אחר זמן איסורו

ד. ולענין לאכול הקטניות אחר זמן האיסור נחלקו בזה האחרונים ז"ל, דדעת הפמ"ג תמ"ד א"א סק"ב דמותר לאכול בערב פסח, וכן הביא בשמו המהרש"ם (שו"ת ח"א קפ"ג) ודעת החק יעקב (תע"א סק"ב) דאסור לאכול בערב פסח, וכן הביא בשמו המהרש"ם בדעת תורה (תנ"ג).

גריסים

ה. [אמנם כל זה בשעועית (בעבלך), אבל בגריסים הוא חמץ, ונחלקו בזה פוסקי זמנינו האם הוא חמץ גמור שאין למכרו

או דלא הוא חמץ גמור, והטעם שגריסים מניחים במים ולאחרונה משאירים זמן רב במים, והגרעינים יתפחו, בתשובות והנהגות (ח"ה קי"ד) כתב דאפשר למכור, ובישא יוסף (ח"ה פ"ה) מהגר"ש אלישיב כ' דא"א למכור].

הנחת סיר קטניות על הפלטה

ו. ולהניח הסיר חד פעמי על הפלטה מעיקר הדין קמ"ל דאין בליעה מכלי לכלי בלא רוטב, אך לכתחילה מחמירים בזה, ובמג"א (תנ"א מ"ד) כ' דצ"ע אם נאסר, דאין האיסור מפעפע מדופן לדופן, ובמשנ"ב (מ"ד) כ' דאין לאסור בדיעבד ולכתחילה יש להחמיר. אמנם בנ"ד נראה כמה צדדים לקולא. א. דהוי רק קטניות ומעיקר הדין אין יוצא מכלי לכלי בלא רוטב. ב. דאין נוגע בכלי של פסח אלא רק בפלטה, והפלטה נוגעת בסיר של פסח, ולכן נראה דמותר להניח על הפלטה. וטוב יעשה אם יניח נייר כסף על הפלטה וע"ז יניח הסיר עם הבעבעלך.

המורם מהאמור

ז. אפשר להניח סיר חד פעמי שיש שם חמין (בעבעלך) שהם קטניות על פלטה של פסח, וטוב יעשה אם יניח שם נייר כסף להפריד, ולאכלן אחר זמן איסורו בערב פסח נחלקו בזה הפוסקים.

שיאלות קצרות

אחת היא עם הפת, ובנ"ד הוי שולחן אחר ולא השולחן שאכלו עם הפת.

וכשמשיך לאכול אחר זמן איסורו צ"ע אמאי לא יברך על שאר המאכלים הרי אין יכול לאכול פת ושאר המאכלים אינם טפלים לפת ויברך עליהם, וי"ל דהמאכלים טפלים לפת מחמת חשיבות הפת ואפילו שאין יכול לאכול פת נחשבים כטפלים, ודבר זה דומה לאחד שבאמצע הסעודה נדר שלא לאכול פת שיכול להמשיך לאכול שאר מאכלים ונטפלים לפת מחמת חשיבות.

ביעור החמץ בערב פסח

שאלה

האם יש לשייר מהחלה ולאבדה בשבת ערב פסח.

תשובה

סתימת הגמ' שמשייר מזון שתי סעודות, ומשמע דאין צריך לשייר חמץ כדי לקיים מצות ביעור חמץ, וכ"כ בס' עמק התשובה. אמנם בתשובות והנהגות כ' דיש לשייר כזית ולפורר בבית הכסא דמצות ביעור חמץ עיקרה בכזית אחרון (באחד מהכזיתים האחרונים) וכשורקים בבית הכסא מקיימים ביעור חמץ בזמנינו אפי' לר"י דנאבד לגמרי.

עקירת שולחן באמצע הסעודה

שאלה

נהוג בהרבה בתים בשבת ער"פ שאוכלים במקום אחד החלה ואח"כ הולכים לחדר אחר ואוכלים שם מאכלי השבת, האם צריך לברך פעם נוספת על מאכלי השבת דהוי כמו סילוק השולחן. בס' קע"א.

תשובה

א"צ לברך פעם נוספת ולא הוי כסילוק שולחן, והטעם כ' בס' עמק התשובה (ח"ה סי' כ"ז) דהוי כמו שהשולחן נשבר דלא חשיב סילוק שולחן ולא הסיחו דעת מהסעודה, ועוד שעיקר הסעודה עוד לפנייה ולא אכלו את עיקר הסעודה ולכן אין זה נחשב כסילוק שולחן וא"צ לברך פעם נוספת.

ויש להעיר דדומה למשך ידו מן הפת ואע"פ שלא סילק השולחן, אמנם בזה הבה"ל (קע"ז ד"ה שאין) הביא בזה מחלוקת, ובשם הח"א כ' דהמנהג להקל, ובשו"ע הרב (קע"ז סק"ז) כ' ג"כ דהמנהג להקל כשמשכו ידם מן הפת, אך לדבריו שם צ"ע דכ' הטעם דיש שלמדו זכות דכל מה שאוכלים ושותים על השולחן שאכלו עליו הפת סעודה

הדברי ההלכה

עניני הטהרה מאגדות שיעור
ושיעורו של המשפיע הגדול
דבי היום ליברמן שליט"א

עניני הפרשה: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'

כי ענין אדם כי יקריב הוא שהקב"ה מקריב אליו את כל אחד מעם ישראל, 'מכם' היינו מעבודה שלכם, דע"י שאתם משתדלים בעבודת ה', בעסק התורה וקיום המצוות, ע"ז הקב"ה בוחר בהם ומקרב אותם אליו ית' דע"י שהם מקריבין 'מכם' מעצמם, ומתקדשים א"ע בתורה ובמצוות, ע"ז נהיים קדושים לה', וכמ"ש בקרי"ש 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והיייתם קדושים לאלקיכם', והקב"ה ממשך להם למטה את הקדושה מלמעלה.

ומבאר עוד, דרצונו ית"ש הוא שנסתדל לקרב לבבות עם בני ישראל לאביהם שבשמים ולעבודתו ית', וחייב כאו"א בראותו שח"ו אחד מישראל מתרחק מה', צריך לקרב אותו ולחזקו שיחזור ויתקרב לעבודת השי"ת, וזהו הקרבן לה' הכי גדול, ויש בזה נחת רוח להביות"ש יותר מכל הקרבנות.

וכן איתא בזוה"ק, כי הקרבן היותר גדול הוא זה מה שמקריבין ישראל להקב"ה, כי ע"י החטא של אחד מישראל ח"ו נפרדת מהדביקות של עם ישראל עם הקב"ה, ונהיה פירוד בכל עם ישראל, כי הרי כל כלל ישראל מאוחדים וכמ"ש 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום', ואם ח"ו יהודי אחד מתרחק מהקב"ה נעשה ריחוק ח"ו בכל עם ישראל, ואם יהודי אחד מעלים עין אזי ח"ו עונשו גדול, ומדה טובה מרובה, וכן כל יהודי אפי' שמקיים תו"מ צריכין לקרבו ולחזקו ולעודדו שיתקרב ויתדבק בהקב"ה יותר ויותר, וע"ז אמרו חז"ל 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו' והקב"ה שומר עליו, כי מי ששומר על הבנים של הקב"ה שהתרחקו ח"ו, הקב"ה שומר עליו מכל רע ולא יכשל בשום חטא ועון כלל, ונמצא שע"י שהוא מקרב אחרים לעבודת ה', הוא גם מתקרב עצמו באופן ממילא, וזהו אדם כי יקריב "מכם" - מעצמכם.

וזה לשונו הק': "ועוד ירמוז, לצוות את אנשי חיל להשתדל לקרב לבבות עם בני ישראל לעבודת ה', ולזה יקרא 'קרבן לה', כי על ידי חטא האדם יפרד הדביקות של ישראל עם אביהם שבשמים, דכתיב 'ואתם הדבקים בה' ויהיו נבדלים ומרוחקים מהשכינה, והאדון ברוך הוא יקפיד כביכול על הדבר ויתאוה לקרב אותם אליו. וציוה להוכיח לכל הרחוק ולקרב לבו, גם העניש למעלים עין מהדבר, וזה לך האות אשר צוה ה' להתחיל ממקודשיו (שבת נה). והגדיל שכר המזכה, כמאמר התנא כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, כי ישמרנו ה' משגינות".

כתב הרמב"ן בהקדמתו לספר ויקרא, כי הספר הזה נקרא 'תורת כהנים והלויים' כי בספר הזה יבוארו כל עניני הקרבנות וכל עניני משמרת המשכן היינו טומאת מקדש וקדשיו וכו', ואחרי שקראנו בספר שמות העוסק בתחילתה (שמות-משפטים) בענין גלות וגאולת מצרים, ובסופה (תרומה-פקודי) בענין בנין המשכן, והרי כל התכלית ענין בניית המשכן היה להמשיך על ידה את כבוד ה' למטה, וכמ"ש 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', ו'בתוכם' פירושו בתוך המשכן ובתוך כל אחד ואחד מישראל, ד'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', דכל המטרה היה בזה השראת השכינה בתוך עם ישראל שהם הקימו את המשכן, ואחרי שציוה ה' להקים את המשכן אחר שיצאו עם ישראל ממצרים (שכ"ז) הוא בספר שמות), מגיע ספר ויקרא שהוא תורת כהנים ולוויים העוסק בעניני הקרבנות ושמירת המשכן שלא יכנסו בתוכה ח"ו בטומאה.

ועיקר הכוונה שהקב"ה ציוה להקריב את הקרבנות הוא, שיהיו הקרבנות כפרה לעם ישראל שלא יגרמו עוונותיהם לסילוק השכינה ח"ו, דהיות שכל המטרה של בנין המשכן היתה להמשיך את גילוי השכינה למטה, להמשיך את ה' ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד, וע"י עבודת הקרבנות של הכהנים, ועבודת הלויים, כי הרי כל אחד ואחד מישראל היה לו שייכות וקשר עם הקרבנות, וכמ"ש בפ' כי תשא 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל וכו' לכפר על נפשתיכם", כי כל אחד מישראל הביא מחצית השקל בשביל הקרבנות והנסכים כדי שכל אחד יהיה לו חלק בעבודת המקדש, ולכן ציוה לנו הקב"ה להביא את הקרבנות בכדי לכפר על עוונותיהם של ישראל (וכמ"ש ברש"י שם), דע"י החטאים נגרם סילוק השכינה ח"ו, שזהו היפך כל המטרה של הקמת המשכן והיפך כל מטרת הגאולה שהקב"ה גאל אותנו ממצרים וקידם אותנו לעבודתו, 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש', 'עם קדוש לה' אלקיך', כי אם ח"ו חוטאים חוזרים לטומאת מצרים ח"ו, ורצונו ית' שנהיה טהורים וקדושים, ואם ח"ו נכשלו בעוונותיהם, ציוה הקב"ה שיקריבו קרבן לה' ויתכפרו עוונותיהם, וכמ"ש 'כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים', וכן פ' רש"י בפ' בלק עה"פ 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל' - 'מה טובו אהליך', מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישוב שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם, וע"ז לחזור ולהתחבר עם הקב"ה ולהתקרב אליו שוב.

וכתיב אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו'. הקשו בספה"ק דלכאורה צ"ב מה הוא "מכם", היל"ל אדם כי יקריב קרבן, ומבאר האוה"ח הק'

ברכות יעטה מורה

נשגר קדם מעלת מורינו מאיר נתיבותינו המאלפינו אורחות חיים למעלה למשכיל בדרכי פנימיות התורה והחסידות

המשפיע הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א

ראש החבורות "דורשי יחודך"

ולחתנו הרה"ח ר' **בן ציון בינבונים** שליט"א

לרגל שמחת הולדת נכדו-בנו הי"ו

ולנכדו הרה"ח ר' **מנחם נחום ליברמן** שליט"א לרגל שמחת הולדת נינו-בנו הי"ו

ולנכדו הרה"ח ר' **מרדכי ליברמן** שליט"א לרגל שמחת הולדת נינתו-בתו תחי'

היא רעוא שירוו מהם ומכל יו"ח הע"י ירב שמחה ונחת דקדושה מתוך המשך הרבצת התורה ופנימיות עיני תימלא אהרן דעה את ה' ויתגלה כבוד מלכותו לעינינו לעלות וליראות עוד בהאי שתא על הזבחים ועל הפסחים אכ"ד.

חברי החבורות בארה"ק

במשעורלי ההסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גלין נט | פרשת ויקרא תשפ"ה

התחדשות - החודש הזה ראש חדשים

וראשית התחדשות אורן לעתיד בו הוא תוקף השגת אור זה בכל דור ודור, ובפרט בדורות הללו בעקבתא דמשיחא יוכלו להשיג הארה גדולה מאורו של משיח בראש חודש ניסן, והוא הארת השם אחי"ה המורה על העתיד דאנא זמין למיהו.

וכן גם בשפת אמת החודש תרס"א. שיכולים בחודש זה 'להשיג השגת משה', כ'השגת הדעת' כחי' כזה ראה וקדש'.

איאת ישראל מונין ללבנה. והוא המאור הקטן. פי' שבכיוולת צמצם הקב"ה אורו להיות יכוילין בני' להשיג השגת משהו. ובמד' הירח אינו נברא להאיר רק למועדים. כמ"ש ירח עשה למועדים. זה השגת הדעת. וזה החודש הזה לכם בשבילכם. דאיתא כזה ראה וקדש. א"כ יכוילין בני' לראות ולהשיג זה ההתחדשות של הלבנה. ובני ישראל זכו לזה ביציאת מצרים.

ואם כי אנו בדורנו קשה לומר שיש לאנשים כערכנו מעצמנו איוו הרגשה אישית בהתחדשות תבנית מודעת לקדושת הימים בהבנות חדשות בעבודת ה', אין זה פוטר אותנו מללמוד ולהתבונן במיכה ונחזיונה של ה'התחדשות' וגם תנאיה ואפשרות השגתה, ולהכין כלים בהשגה והבנה שאולי תבוא גם אלינו ברגע אחד של קדושה בימים אלו. ונעשה זאת בעזרת 'מרי דשמעתא' של ההתחדשות - בעל אהבת שלום ובעל השפת אמת - שתבעוה בספריהם עשרות ומאות פעמים.

אי התחדשות הנה היים בבטלה: העניין הראשון הוא שההתחדשות האדם ברוחניות וגם בגשמיות, אינה איוו מעלה או יתרון, אלא היא מוכרחת מעצם מציאות הבריאה ובכל מעשה בראשית. ובאהבת שלום - פרשת ויצא, קובע שהתחדשות היא כוונת כל הבריאה, ומפליג לומר שמי שאין לו התחדשות הוא ממש 'גע לריק ולבטלה'.

הדנה ידוע שכל מגמת מכוונת האיש הישראלי צריכה להיות הכל בכדי להשלים **כוונת הבריאה בבחינת התחדשות** בכל פעם, על דרך המחשך בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כי כל יום וכל רגע ורגע צריכה התחדשות ושלימות מיוחדת, דאם לא כן מה רבותא דרגע זו מרגע הקודמת, וכי ח"ו כוונתו ית"ש כבריאת עולמו לריק היתה, והרי על זאת יתפלל כל חסיד לפניו ית"ש **לא נניגע לריק ולא נלד לבטלה**. וזהו מאמר אדם לעמל יולד, וצריך לראות שלא יהיה ח"ו הרה עמל וילד שקר (תהלים 139), רק **עמל העושה פירות**. וכשהוא עובד את השי"ת באופן זה אוי הוא מחיה הימים בהעבודין טבין.

ובואת מובן מה שכתב בפרשת וישב שהצורך בהתחדשות התכופה מביאה לאדם שפלות ומה הקשר ביניהם. אלא שיכול האדם לצבור הון וכבוד וכו' וגם מדרגות בעבודת ה', אבל את יכולת ההתחדשות הוא מקבל רק כסייעתא דשמיא ברוב עבודתו ותפלתו.

על דרך אמרם ז"ל בכל יום ויום היו בעיניך כחדשים. ועל ידי זה יכול לבוא לבחינת **שפלות ועונה** הנקראת תולדות יעקב, כי יעקב רומז לשפלות, על דרך הכתוב עקב ענות. וזהו אלה תולדות יעקב... ופירושו שאם האדם זוכה להכשיר מעשיו במצוות ומעשים טובים בששת ימי המעשה בבחינת התחדשות ולפסול את הראשונים כאילו עדיין לא עשה כלום, על ידי זה בא לבחינת שפלות הנקראת תולדות יעקב.

וכמו שאנו רואים בכלכלה בשוק המניות, שעיקר השווי של חברות נסחרות בשוק אינו ממה שכבר יש להם אלא ממה שיהיה להם בעתיד, מכוח יכולתם להתחדש ולצמוח במצורים ועסקים באותו השטח שבו הם פועלות. ואף חברה שיש לה הון עתק, אם יכולת ההתחדשות שלה אינה מוכתרת הנה גם עתידה ושוויה יורדים. ועיקר החברות הגדולות הם ממאלו שהצליחו לחדש בתחומן גדולות ונצורות. והוא באמת עניין תלמידי כסיעתא דמשיחא, להיות ראוי לזה, לכן גם האדם לפי והאב"ש צריך להעריך את עצמו אף ברבות מעשיו, מהי יכולת ההתחדשותו לכבוד שמים.

אל תשליכני: ועל זאת צריך להרבות בתפילה כפירוש הבעש"ט, אל תשליכני לעת זקנה, שיכול תמיד להתחדש בעבודתו בפועל ממש בעניינים חדשים באמת. גם בעת זקנה וגם בעת רפיון וחולשה. וכמו שכתב באב"ש ואתנתן.

והנה מבואר אצלנו בשם הצעיר שם טוב נשמתו בגניו מרומים, כוונת הפסוק אל תשליכני לעת זקנה, היינו, שצריך האדם לחדש בכל יום תמיד איברים חדשים, ותורה חדשה, ומצוות ומעשים טובים חדשים, והיינו להרגיש התחדשות וכנ"ל. והנה לפי המבואר לעיל שצריך מאוד איוורת חיל להרגיש במצוה תמידית בחינת התחדשות, יש לפרש גם כן כוונת הסיפא דקרא, ככלות כחי אל תעובני, פירושו כי לפעמים

מחדש בלב כל אחד ואחד: מפליג היה החידושי הר"ם (לקוטי הרי"ם חודש ניסן) בתיאוריו לחידושים הממודשים של חודש ניסן, ובפרט בקביעתו שזה נוגע לכל אחד ואחד באופן אישי גם בומנינו.

שם החודש הזה ניסן הוא למעלה מהטבע, ובדאי פועל שיוכל כל אחד לפעול בעצמו להוציא את עצמו מזה שהוא טובע בהטבע. והחודש הזה מחדש בלב כל אחד ואחד, ונקרא אביב ומחדש שיהיה מחודש. שעל כנגד זה נקרא היצר הרע מלך זקן וסכיל. ומחדש זה מתחדשים כל העולמות ובה החידוש בזה העולם מנבוא שעל גבוה עד שפל שבשפלים. נצטוונו לזכור את חודש האביב כי בו יצאת ממצרים, הוא מכנים התחדשות בכל איש ונותן כוח והיות בכל, ואף כל עניני רפואה מסוגלים בה. והוא מפני שהיהודים נתחדשו בו אז ביציאתם ממצרים, ועשו כל המדרגות מהתחלה ועד סוף. לכן נשאר הרושם שיוכל כל איש... להתחדש בו ומפסה ועד עצרת. כי הבורא ברוך הוא לא עשה דבר שיהיה רק לשעתו וכשאמר יהי רקיע הוא קיים לדורות כ"ש דבר שנוגע לדבר היהדות.

והם דברי בעל אור לשמים פ' א' שכתב בסוגלת חודש ניסן, ובסדר השם הקדוש - שם 'מה החדש', שיכול האדם 'לחדש עצמו בעבודתו ית"ש'. 'להשיג מוחין חדשים - מוחין מתוקין וצוללין'.

החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה נ"ל, דאיתא בספד"ק (ע"ה שו"ש פ"י) שיש עולם שנקרא מה החדש. ולהבין היוצא לנו מה איזה עבודת. נ"ל כי האדם צריך לחדש עצמו בכ"י בעבודתו ית"ש, וליתן תענוג ונחת רוח חדש להשי"ת, וזה מה החדש, כי מה בניג' אדם, ואדם התחתון הוא דומא לעולמות העליונים, ובהו שהאדם התחתון מחדש עצמו בכ"י בעבודת חוש בזה מעורר העולם שנקרא מה החדש. וז"פ החודש הזה לכם, דהיינו ע"י שתתחדשו עצמיכם בכ"י בעבודת חוש כנ"ל או תעוררו על עצמיכם האור הקדוש מעולם שנקרא מה החדש. וזה היתה המלוכה שלכם, וזה החדש הזה לכם, לכם הוא אותיות מלך. ראש חדשים - ותזכו להשיג מוחין חדשים מוחין מתוקין וצוללין.

בגיליון הקודם עסקנו בדברי הצדיקים בהבדל הכלל עולמי שבין ההתחדשות דימי תשרי וז"ה, שהוא בעיקר כבריאה הגשמית והטבעית יותר של העולם, ה'כלים' והמסגרות של כל היקום והקיום, ולבין ההתחדשות של ניסן והג הפסח, שהוא על החיות הפנימית - האור שמחיא את הבריאה מאז היווצרותה, ועל פי בעל קדושת לוי בדרושים לפסח, שהם גם ה'טעם' וסובת כל הבריאה כדי 'שיתגלה אלקותו בעולם' ו'כדי להשתמשע בעולמו של ישרא'ל' וזה החיות האור המקיימת את הבריאה. וענתה נעסקו בדברי הצדיקים בהתחדשות הפרטית שיכול כל אחד להתחדש בחודש זה ובמועד חג הפסח. ובעוד שבתשרי עבודת יהודי היא ביראה הנובעת מן ה'גבולים' - הכלים והמסגרות, ובעוקה פנימית של קול שופר להתגלות מלכות השמים מקור כל הבריאה והדרתה מותבה עצמה, בבקשת' מלך על כל העולם כולו'. הנה בניסן העבודה היא במהגת הדעת החדשה במציאות ה' ובאהבת עמו בניסים ונפלאות בתורה ובמצוות, המגיעה בימים אלו מאת הקב"ה עצמו לתוך דעתם והשגתם של ישראל, 'חידוש השכליים' כדבור בירח כאותו אב המתחיל לדבר אל בנו חביבו ולהבינו וכו'. השייכים רק לישראל עמו ולא לכל העולם כולו. כממשל הקדושת לוי שם. וזה מה שכתבנו והפליגו הצדיקים בסוגלת הימים - ימי האהבה - הללו להשגה אישית והבנה חדשה בעבודת ה' שיכול כל יהודי להגיע אליו, וגם בכל בענייניו לצאת לחירות מהמצוקים לו והמשעבדים אותו ואי יקדיש מחשבה ולימוד בענייני המועד.

להתעורר פתאום לה' יתברך: ובזמנו הרגיש הרצ"ה מלובלין שגם כל אחד מישראל ממש יכול להשיג אור זה בדעתו. וכמו שכתב עוד במחשבות חרוין - אות ה'.

דיציאת מצרים כל אחד משיג וכמו שאמרנו בכל דור ודור חייב לראות כאילו הוא יצא ממצרים דכל אחד מישראל משיג אור זה בניסן בכל שנה וכל דור, שאף על פי שמשוקע במקום שמשוקע יכול להתעורר פתאום לה' יתברך ולצאת מכל מיני השתקעות שהוא מצרים המצרים לים החכמה האמיתית דנפשות בני ישראל... ועל כן אמר כימי צאתך לנוכח דכל אחד יוצא יציאה זו בכל דור ודור... וכפי מה שבארנו הוא בראש חודש ניסן, ובכל שנה ושנה שמתקרב יותר לגאולה מרגישין בו אור יותר מאור זה של ישועה האמיתית של כל הנפשות מישראל לתקן עולם במלכות שמו יתברך... ובראש חודש ניסן שהוא ראש לכל החודשים שבו יהיה עיקר התחלת

ית על האדם תשות כוח והתרשלות ורפיון ועייפות, שאין לו כח להרגיש בחינת התחדשות מציאות תמידית, כי לזה צריך איוורור חיל ואימוץ כח וכנ"ל, ועל זה אני מתלוצצים ככלות כחי אל תעוני. והנה כמו כן הוא בימי הזקנה, ימים ידברו (איוב לב) והכחות אפסו וכלו, ואין יכולים לאמץ כח להרגיש בחינת התחדשות, ועל זה צריכים אנו לבקש עזר מהש"ת שאל ישליכנו לעת זקנה ככלות כחנו, רק יאורינו חילו, ויקוים בנו הכתוב וקויו ה' יחילו כח, וד"ל.

למצוא איזה דבר חדש הגורם אהבה: ובפרשת קדושים, הוא מוסיף את העניין השני - שההתחדשות אינה רק להתלהב או לדמות כל יום כ' כאילו הם החדשים' בעיניך. אלא היא צריכה להיות ממשית ולא רק בתחושות והרגשות. וצריך 'להפיש לחקר ולמצוא' בכל דרך נסיבות החדשות ממש, במציאות עבודתו, במקומה או בדרכיה או באיכותה וכו', המגדלים ומחדשים את האהבה לקב"ה ואת כל העבודת ה', בחי' 'אהבת דודים' ולא רק 'אהבת רעים'.

ואהבת לרעך כמוך אני ה'. נראה הכתוב מרמז על שני רעים האהובים, הנאמר בוהר הקדוש (ג.ד.) דאינו ריעין דלא מתפרשין לעלמין, והם אותיות י"ה משם הוי"ה ב"ה. ואפילו בימי החול אין בהם פירוד אפילו רגע, אף שבימי החול אנו עובדים מיראה כידוע. אבל ביום השבת קודש מתעוררת אצלנו בחינת אהבה, ונעשה היחוד של אהבת דודים, שהם אותיות ו"ה משם הוי"ה ב"ה, שאז נעשה היחוד הגמור בכל העולמות, וממילא מתרביית האהבה שבין רעים האהובים. וכדי להבינין זאת, אומר על דרך משל, כשיש אהבה בין שני אנשים בלי שום התחדשות בשום פעם, אוי האהבה הזאת מתיישנת ונעשית כמו הרגל, אבל אם מתחדש בעיניהם עוד איזה דבר הגורם אהבה, או מתחזקת אצלם האהבה הישנה יותר ויותר. וכן בכל פעם צריכים להפיש ולחקור למצוא איזה דבר חדש הגורם אהבה. כדי שתחזק האהבה הראשונה שביניהם. וכך אנחנו בני ישראל, זרע אברהם אוהבו, על ידי שאנו מוסיפים בו יתברך שמו אהבה עזה, נתוספת חיבה יתירה בכל העולמות, ונעשה יחוד גמור, כי אהבה בגימטריא אחד, ונמתקים כל הדינים.

יחידוש התוכן והלבוש: ובגדל מחה אפרים - פרשת ויצא ד"ה אם, בשם הר"פ מקארין, מחדד זאת, שאין די בעבודת ה' ובכל דברי התורה, ככך שהיחידוש הוא בלבוש בלבד והתוכן הוא ישן, רק שהיחידוש יהיה גם בתוכן של 'סוד כל התורה', וגם בלבוש יהיה חדוש. שיהיו מלהדינים באמת 'מרוכב היחידושים ותשוקת נפשו'.

אם יהיה אליקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגו'. הנה רבים תמהו על ענין הכול וללבוש, מדאי ידוע מזה שלחם אוכלים ובגד מלבישים, ויש לומר שיש בזה רמז נפלא על דרך שאמר הרב ר' פנחס על והמלך דוד וכן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא ייחס לו שהוא רמז כי ידוע שדוד הוא תורה שבעל פה וכשאין בה התחדשות התורה בכל יום ובכל עת רק שנוסף בדברים ישנים אף על פי שבעל פה מלביש אותם בגדים [את] אותם הדברים בלבושים אחרים, פעמים בנגמרא זו ופעמים הוא מלביש אותם בנגמרא אחר. וזהו ויכסוהו בבגדים ועל כל זה ולא ייחס לו היינו שאין לו התלהבות מזה כיון שתוכנם דברים ישנים הם אף על פי שהלבוש משתנה. רק עיקר הוא שיהיו החדשים בלבוש וכמאמרם ז"ל בכל יום יהיו בעיניך כחדשים... היינו שגם הלבוש יהיה גם כן חדשים בכל יום ויהיה בעיניו ממש להחיות נפשו בתורתו הקדושה מרוכב היחידושים ורוב תשוקת נפשו אליה והבן זה:.

'לחדש הילוכים והיות בעבודת הבורא': ובמילותיו של בעל בית אהרן בפרשת נח. בשם הר"ר' ממועזבו, שצריך כל אדם בעצמו 'לחדש ולפעול בתורה' בנוסף על מה שיריש מאבותיו, או באהבה 'לחדש הילוכים והיות בעבודת הבורא', או ביראה 'לחדש ולעשות לו גדר וסיוג'.

הרב הקדוש ר' ברוך זצוק"ל אמר. התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. וקשה הלא כתיב לא ימוש מפני ומפי ורעך וכו'. א"כ הוי התורה בירושה. רק הפי' היא כך. שילמוד תורה כזאת שאינה באה לך בירושה, הכוונה בזה שכל איש ישראל צריך לחדש בעצמו ולפעול בתורה, שהוא נקרא אהרן שבע"פ. שאיש ישראל צריך לחדש בתורה בכל יום ופעולתו בכל שבת ובכל תורה לחדש הילוכים והיות בעבודת הבורא. והעיקר ללמוד הלכה גמרא ותוספות ועיי' מבינים בכל פעם התחדשות. עוד אמר מה הכוונה התחדשות. שכל אחד יכול לחדש ולעשות לו גדר וסיוג בדבר שצריך לשמירת התורה בענין סוד מרע ועשה טוב:

כל התחדשות כשיש הסתר מקודם: ובשפת אמת פ' החודש תרל"א. יש את העניין השלישי, שהתחדשות לא ניתן למצוא בעמידה באורו המקום, אלא צריך 'לצאת לדבר' מן המקום הבטוח והמסודר והנזוף, בירידה למקום הסתר ולמצוא משם ניצוץ ואור חדש של עבודת ה'.

א"י זיל הגיד מעשה דר"א בן ערך שהלך למקום מים יפים כי אמשך אבתייהו וקרא בספרא חרש הי' לבם כו... ופי' הוא ז"ל כי אמר ש"ע"י שחרש הי' לבם לכך גם הוא אמשך או ניצוץ כו... וז"ל עוד כי כל התחדשות כשיש הסתר מקודם. ועי' שמקודם חרש הי' לבם נעשה אח"כ החודש הזה לכם. שהרי לכך ירדו למצרים שיבואו לאור הגאולה שבא לאחר הגלות שהוא התחדשות... והוא כניל למצוא הארת חודש הזה בתוך הסתר. שבנ"י דבוקין בשורש... ולכך הלך ר"א בן ערך שם ג"כ כדי למצוא ההתחדשות הנ"ל.

עמידה באורו המקום מחייבת הסתר ונפילה אף אצל צדיקים גדולים, שאם לא כן לא יהיה להם 'תענוג' ועניין ושמה בעבודתם. שכן מבלי התחדשות היא הופכת לשגרה ורגילות ועל ידי 'התחזקות' ועליה מהנפילה אף אם הם באורו מקום יש להם תענוג והתחדשות. ובקדושת לוי - פרשת וחי

הדחלל שבמסכתות בהבורא ברוך הוא כביכול הוא עיקר התענוג, והכלל כל דבר שהוא תמיד אפילו שהדבר בעצמו טוב מאד עד אין שיעור אף על פי כן אין התענוג גדול כל כך מחמת שהוא רגיל אצלו. והנה העובדים את ה' תמיד לפעמים כביכול הבורא ברוך הוא צמצם הבהירות שלו ואחר כך המה עולים למדרגה גדולה כדי שלא יהא תמיד... כדי שיהיה להצדיק תענוג, כי בודאי יותר מה שהעגל רוצה לינק פרה וכו', ואם כן מה שהבורא כביכול באתכסא כדי שיהיה להצדיק תענוג שלא יהיה תמיד.

ורק בשני אופנים יש לו לקב"ה ה' ולצדיק תענוג ושמהו מעבודתו אף אם הוא בעצמו אינו יורד ונפל'. האחד כאשר יש באמת חדשות אמיתיות בעבודתו בעשה טוב, והוא מעלה בני אדם אחרים וחדשים לעבודת ה'. כפי שכתב בפ' תצווה.

ולכך עבור זה עשה השם יתברך שיהיה האדם מרוחק מהשם יתברך. דאם היו כל בני ישראל עובדים את השם יתברך בתמידות לא היה השם יתברך מקבל תענוג, כי תענוג תמיד אינו תענוג. אבל כשיש התחזקות ואחר כך האדם משבר כל המסכים ומדבק עצמו בעבודת השם או על ידי זה מגיע תענוג גדול להשם יתברך. והנה הצדיק צריך להעלות כל המחשבות ורותם ולכך לפעמים נופל הצדיק פתאום אזה מחשבה זרה והוא כדי שיעלה הצדיק המחשבה זרה בתפלתו ובדיבורו. וזה גם כן עשה השם יתברך לכבודו כי אם לא היה הצדיק מעלה את אחרים או לא היה מגיע להשם יתברך תענוג מחמת שמהו עובד השם יתברך בתמידות. אבל לפי שמעלה דבר אדם אין כיוון המחשבה השמחה על ידי הצדיק שמעלה בני אדם אחרים או גורם בעבודתו שמחה אף שהוא בתמידות.

או כשהוא פועל ורואה חדשות בסוד מרע, במפלת הרשעים והרשע, המביאות גם לתענוג וקדושה. כפי שכתב בפ' יתרו.

אך לפעמים אין הצדיק צריך ליפול ממדרגתו בכדי לבוא לתענוג יותר גדול, והיינו בעת כשרואה מפלתו של רשעים או יש להצדיק תענוג גדול שהוא עובד להבורא יתברך ובא להתלהבות גדולה מאוד ותענוג גדול מאוד לאין שיעור ואין חקר מעבודתו יתברך שמו. ובמדרש מביא למה נקרא נשר מפני שבעל עשר שנה נופלים אגפיים שלו לארץ. וזו שאמר השם יתברך למשה אתה אשר עשית למצרים ואשאת אתכם על כנפי נשרים, רצה לומר אתם ראייתם מפלתו של רשעים ומה היה הפעולה שהראיתם לכם מפלתו ואשאת אתכם על כנפי נשרים, בשביל שיהיה לכם תענוג גדול תמיד ולא תהיו צריכין ליפול ממדרגתכם בכדי לבא לתענוג גדול כי תהיו תמיד בהתענוג הגדול. וזו ואביא אתכם אלי, כלומר למדרגה שלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים, רצה לומר שתראו תמיד מפלתו של אלו שאינם עובדים את ה' כמו אנחנו עמו בית ישראל וממילא תהיו לי סגולה ויהיה לכם תענוג בלא נפילה, ויהיה לכם עוד פעולה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שתמיד תהיו גוי קדוש, כי שצדיק נופל לפעמים ממדרגתו אינו עובד ה' יתברך אבל עתה אין צריכים אתם ליפול ממדרגתכם ותעבדו את ה' יתברך תמיד בתענוג גדול מאוד ודו"ק:

עדות אמת: וכמו שכתב בנפשות אמת פינתם תרמי'. שכל שבחן של ישראל הוא שמעדיעם על הש"ת ויוצאים ודוקא לבקש אפשר להיומם, וזו בלבד נקראת עדות אמת. כי המטמין עצמו ואינו מניח עצמו במקום שיש התנגדות באופן שא"י להיומו - אינו עדות.

ואיך עדות שא"י יכול להיומה אינה עדות. כי המטמין עצמו ואינו מניח עצמו במקום שיש התנגדות באופן שא"י להיומו אינו עדות, אבל במקום שיש ראוץ ורוצין להיומו והוא מתגבר בעבודת ה' וא"י להיומו ולומר מענו הייתם, הוא עדות אמת. ולכן במקומות שנכשלו בני' ונתקנו שם נולד עדות חדש. וזכו שהעיד הש"ת גם עליהם כנ"ל.

להפוך קללה לברכה: ובשפ"א פרשת ראה תרל"ה. שכל ענין ההתחדשות היא בכחירת האדם לפעול בכוחו להפיקת הקללה שיורדת בהכרח עם הברכה, שאתה גיה היא ברכה, עי' אי התפעלות ממנה.

דכתיב אנכי נתן כו' היום ברכה וקללה... פי' שכל יום נתן לבני' בחירה חדשה. והאמת כי אין הרע יורד משמים. אך לכל השפעה מוכרה להיות תערובת מוטו' וכל שיש התחדשות ברכה נמשך ג"כ אחריו הקללה. וז"ש נתן לפניכם כו'. שהכל ביד האדם... א"כ לעולם ביד האדם להפוך הרע לטוב. ואין לדבר סוף. וז"ש אין מפסיקין קוצין קוצין כי אין אחרית וסוף להקללה. כמאמר שרן אף לו רגלים. כי בסוף מתהפך להטוב... ובאור הענין ואל תתן במוכתה. היא מרת השמות. שמשבחין מאוד מדה זו. והיינו לקבל כל המאורעות בשווה כי אם אין האדם משתנה בפגוע בו מדה"ד אין לה קיום להקללה והולפת ועוברת ממנו. אף ח"ו אם האדם מתפעל יותר מדאי. בזה נוסף קיום וחיוון להרע. וז"ש אין מפסיקין שלא יפסקו מדביקות ובטחון שיש לו בהקב"ה אף שיעבור עליו מה שיעבור כנ"ל.

וככל הדברים הללו זכינו בחג הפסח. ההתחדשות אמיתית וממשית בחיות ובחירות מהשעבוד הרגיל והשגרתו של התבן והלבנים, ובקבלת המצוות דפסח ומילה, שהיו כולם כגרים עובדים, וראו כולם את אצבע אליקים במפלת המצרים, והם עניינם מתחדשים לדורות עולם.

פניני הרבה זמנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרב הגדול פנחס אהרנסון שליט"א
רב חסידי אמישיטוב בעה"ק ירושלים

פניני המועד

פניני מנהג

צווארך בחרוזים

ידועים דברי אדמו"ר הרה"ק רבי בונם מפשיסחא ז"ע שכל החומרות שנוהגים ישראל ומחמירים בפסח הם תכשיטים לקדושה, ורמז לזה הכתוב בשיר השירים (א' י') 'צווארך בחרוזים'. וכמפורסם מכ"כ גדולי וצדיקי הדורות זצ"ל שאע"פ שאמרו שאין להחמיר בחומרות שאינם מעיקר הדין, מ"מ בפסח שבחו את הנוהגים בחומרות, כמ"ש בספרה"ק אמרי פנחס (פסח אות ק"ע - קע"ד) ועוד.

מבינות בלב הישראל

וביאר הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זצ"ל (מי השילוח סוף ח"א ליקוטים) שהצוואר הוא מקום מיוחד לקבל תכשיטים, שלובשים שם תכשיט אע"פ שאינו ענין ללבוש להגנה מצידה וקור, או לכסות וצניעות וכד', אלא לוקחים דבר יקר כגון מרגליות ואבנים טובות וזהב ותולים בצוואר לתכשיט, והוא הענין של חומרות הפסח, משום שהצוואר הוא הכלי לקבל המאכלים, ובעסק האכילה ישיך כל החומרות שהאדם מחמיר, אף שבעצם אין כ"כ מקום לחומרות, וזה הפסח הוא בירור לאכילות, וע"כ כל החומרות שהחמירו בזה אפי' שנראים חקוקים מעצם איסור אכילת חמץ מ"מ הם תכשיטים לקדושה.*

ומסיים במי השילוח 'אך נמצא מבינות בלב הישראל שבאמת כל זה הוא רק לתועלתינו, שיהיה כל עשיותינו חשובים ונחשבים ונכללים בקדושה'.

דברי המהרי"ל

כתב באלי"ר (סי' תנ"א ס"ק מ') בשם המהרי"ל (הלכות הגעלה אות א') 'תיבות ומגדלין שאוצרין לתוכן מאכלים כל השנה, אין נכון להגעילן להשתמש בו בפסח, דאי אפשר לטהרן שלא נשאר מאומה בן הדבקים. ואם הגעילין יזהר מאוד שאם נשפך לו שום דבר בפסח שלא יגיבנהו כלל לאכול, וגם אל יניח בתוכו להדיא דבר חם, וטוב יותר להניח חתיכת דף או סמרטוטין על כל דף ודף, ע"כ'.

קרקע שאינה מרוצפת

מנהג זה נהגו רבים בשינים קדמוניות, לא רק בתיבות ומגדלים שהשתמשו בהם בחמץ במשך ימות השנה, אלא גם על כל הנוגע בקרקע וכי"ו. ובדרך כלל היתה הקרקע עם חול ועפר, ולא מרוצפת ברצפות, וע"כ הי' קשה וכמעט בלתי אפשרי לנקות ולסגן את כל

א. ועיי"ש מה שביאר לדרכ, שמצוות שנינים שפע נוהגים בהם ג"כ ברחובות, כמצות מעשר כמשפיעה עשירות, וגם בהלכותו מצוינו (מעשר שני פ"ד מ"ד) 'מערימין על מעשר שני', שאין מדקדקין ומחמירין בזה יותר מהדין. משא"כ מצות מצה ואיסור אכילת חמץ שהמצוה לצמצם כמאמר הכתוב 'לחם עוני' וצורת המצוה היא בפרסה כדרכו של עני, וע"כ ש צורת המצוה היא בצמצום, חקדוק כחוט השערה, עיי"ש.

ב. ועיי"ש בספר ימות עולם מה שסיפר הרה"ק רבי יצחק

ז' ניסן שחל בשבת

קרבנות הנשיאים

פירוש, שהרי בדברי תורה שבכתב יש מצות לימוד התורה גם בלי להבין, כנספסג בשועה"ר הלכות תלמוד תורה (פרק ב' הל' י"ב ג') 'אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמודתם, ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה, במה דברים אמורים בתורה שבכתב, אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל'.

קרבנו דוחה שבת

ביום השביעי הקריב נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד. אמרו במדרש פר' נשא (פרשה י"ד אות א') שנשיא אפרים הקריב קרבנו לחנוכת המזבח ביום השבת, שנאמר ביום השביעי נשיא לבני אפרים וגו', ע"פ מה שאמרו (פרשה י"ג אות ב') שראש חודש ניסן שנטל עשר עטרות ה' יום ראשון בשבוע, ובו התחילו הנשיאים להקריב קרבנותיהם.*

ולא תאמר היאך חלל את השבת, והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת, וזה הקריב בשבת, אמר הקדוש ברוך הוא לא על פיו עשה שאני אמרתי למשה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריב את קרבנו לחנוכת המזבח, בלא הפסק יקריבו זה אחר זה, ועו"ז אמר הכתוב (תהלים ס"ט) 'אפרים מעוה ראש'.

שפת תורה בשבת

במדרש ישנם הרבה דרשות על היום השביעי, קרבנו של אפרים. בכ"ז ימים יש הרבה מדרש, אך ביום הראשון למשל ישנם דרשות על מעשה בראשית שאינם שייכות לקרבנות הנשיא, משא"כ ביום השביעי שישנם הרבה דרשות מענין הנשיא וקרבנותיו, תחת אחד השיחים נשמע שע"כ נמצא ריבוי מדרשים שהרי היום השביעי ה' בשבת, בו יש ריבוי בדברי תורה (ונו"ע גליון ידאה ושמתח, פר' פקודי עמ' ו'). ועיי' מש"כ הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (פרי צדיק פר' נח סוף מאמר א') ששבת הוא זמן תורה שבכתב כמו שאמרו (שבת פ"ג) 'דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל, וזמן ריבוי בתורה שבעל פה כמו שמואב בזה"ק (ח"א מה) 'ביום השביעי דא תורה שבעל פה, דאיהו יום שביעי'.

זכות יוסף ששומר שבת קודם שניתנה

במדרש מבואר שדוקא קרבנו של אפרים מודיע יוסף דוחה את השבת, מ"מ בפירוש מקץ (פר' צ"ב), ופרשת נשא (פר' י"ד) שסעודת יוסף היתה בשבת,

בשועה"ר (סי' תכ"ט סעיף ט"ו) הביא דברי הפוסקים (חק יעקב ואלי רבה שם) שנוהגין מראש חודש ואילך לקרא פרשת הנשיא שהקריב בו ביום, וביום י"ג פרשת בהעלותך עד כן עשה את המנוחה שהוא נגד שבט לוי. מנהגים שונים נהגו ישראל באופן קריאת פרשת הנשיאים, בספר נטעי גבריאל כתב (פסח פ"ב הע' ט') שמנהג צדיקי פולין ה' לקרא הנשיא בספר תורה רק ביום שיש בו קריאת התורה בלאו הכי, כראש חודש, שני וחמישי, ושבת, האז ה' קוראים בקריאת יום, ואח"כ גוללים לפרשת הנשיאים וקוראים בספר תורה, ובשאר הימים היו אומרים מתוך חומש* ע"כ.

בזמננו, אין נוהגים להוציא ס"ת בחינם [עיי' ש"ן י"ד סי' ע"ד ס"ק ה'], וק"ו לא לקרא בו בציבור בלי ברכה [עיי' שו"ת מהרש"ם (חלק א' סי' קע"ה) שאסור לקרוא בספר תורה בלא ברכה, ועיי' בשו"ת משיב דבר להרנצי"ב מוואלאז'ין (סי' ט"ז)], מלבד מי שמנהג אבותיו בידיו מצדיקי קמאי זצ"ל, כמנהג בהכנסת ספר תורה לבית הכנסת (ובית פרטי).

האם התחילו בא' או כב' ניסן

מרגלל בפי העולם, שקרבנות הנשיאים התחילו ביום א' ניסן בו הקריב הנשיא הראשון נשיא שבט יהודה, ומשם ואילך הקריבו בכל יום שאר הנשיאים עד י"ב ניסן, ואכן כך מפורש ב"ד בחז"ל כמ"ש שיום ראשון נטל עשר עטרות וא' מהעטרות הוא ראשון לקרבנות הנשיאים.

אך בבית יוסף (סי' תכ"ט) הביא שבמס' סופרים (פרק כ"א הל' ב') כתוב 'למה אין מתענין אותן [- התעניות זכר לתעניות מרדכי ואסתר] בניסן, מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן, ושנים עשר נשיאים הקריבו קרבנם ליי"ב יום, יום לכל שבט ושבת, וכל אחד היה נושה ביומו יום טוב, וכן לעתיד לבוא עתיד בית המקדש להבנות בניסן, לפיכך אין אומרים תחנונים כל ימי ניסן'.

וכתב הבית יוסף שנראה במסכת סופרים שבאחד בניסן הוקם המשכן וב"ב ימים **שאחרי** הקריבו הנשיאים קרבנם, ואחר כך חג הפסח שבעה ימים, הרי רובו יצא בקדושה והלכך אין להתענות בו כלל.

אמידה בעלמא בתורה שככתב

כמה פעמים המליץ אד"ש ללמוד פרשת הנשיאים בימי קרבנותיהם, בתחילת חודש ניסן, עם פירוש רש"י ורמב"ן (בימים הראשונים), ודרשות חז"ל במדרש רבה, שדרשו חז"ל על כל נשיא דרשות בענין קרבנותיו. והוסיף בטעם הנוהגים לומר פשוט הנשיאים, בלי

- א. וכתב שם שכן מנהג רבוה"ק מאמישינאו. וכנראה הוא ע"פ מה שראה בארה"ב, וכ"כ בספר משמרת הקודש (מועדים ניסן פ"א), ולא הוציאו במיוחד ספר תורה, וקראו בציבור בלי ברכה.
- ב. ועיי' בגליון ליו"ט פסח (תשפ"ד) שדן אד"ש לענין שיטת השאגת אריה שמקיימים מצות שמחת יו"ט בדברי תורה המשמחים לב, שמסתמא לקיים מצוה זו צריכים דווקא לימוד בהנחה, ולא סגי בקריאה בלא הבנה אפי' בתורה שבע"פ שמקיימים בקריאה זו מצות תלמוד תורה מ"ש שאני לענין מצות שמחת יו"ט, ליי"ט.
- ג. ועיי' באבן עזרא (במדרש ז' מ"ח) שנראה מדבריו שנכון בעיניו שבאמת לא ה' היום השביעי בשבוע, אלא היום השביעי להקרבנות הנשיאים, ולכא' אכן לא דחו קרבנות הנשיאים את השבת, עיי"ש.
- ד. ובמדרש חז"ל מציונו לכא' מדרשים חלוקים בזה, עיי' בספרי (במדרש פסוק י"א) שגם קרבן נחושת ה' דוחה שבת,

כרית וקרנן הדוחים שבת

כשנולד הגאון רבי דב לנדא שליט"א ראש ישיבת סלבודקא, נקרא ע"ש אבי אביו הרה"צ רבי דב בעריש בן הרה"ק רבי אלימלך מנחם מענדל מסטריקוב, שהסתלק לבית עולמו בצעירותו בחיי אביו, והורה הרה"ק מסטריקוב שייסיפו לו שם אפרים, כיון שנולד ביום ד' ניסן שחל בשבת, בו הקריב נשיא שבט אפרים את קרבנו, ואי במדרש שקרבנו דחה את השבת, וכמו"כ ברית המילה ביום השמיני דוחה את השבת, שהתקיימה בשבת ערב פסח.

ועיי' מש"כ הרה"ק בעל פני מנחם צ"ל מגור (פר' נשא תשנ"ד) שאכן ענין המילה וקרננו של אפרים מזרע יוסף הדוחים את השבת עניינים אחד, ששבת מורה על הטבע, וכמועשה דיוסף שעמד בסיון אע"פ שיכלה להרגו (כמ"ש בילקוט שמעוני רמז קמ"ו), וברית מילה היא תיקון מידתו דיוסף הצדיק, וע"כ שניהם דוחים את השבת.

הצדיק לכלל אותם ברעב במצרים כל ימי חייו, וע"כ נחשבים כבני יוסף, ובאבן עזרא שם כתב שבזכות יעקב ויוסף הרבש"ע פדה את בנייהם.

ועיי' בשיעורי אמרי רצון (פר' וישב ופר' ראה) כוונת הכתוב 'בני יעקב ויוסף סלה', דהיינו שבח' זו שבני ישראל מיוחדים אחר יוסף הצדיק היא לעולם, לצאת 'סלה'.

אפרים כסוד משה שבידו לו השבת

בכתבי אדמו"ר הרה"ק רבי שמעון שלום ז"ע הביא כמה רמזים על שייכות אפרים למשה רבינו, ששמו 'אפרים' נקרא ע"ש כי הפרני אלוקים בארץ עניי, ותיבת 'הפרני' עולה בגמטריא 'משה', ובתרגום אונקלוס כתב על התיבות 'בארץ עניי - בארעא שעבוד', ומרמז על משה רבינו שבידו לו את השבת, בעודם במצרים כמ"ש טור (ס' ופ"א) על תפילת שבת 'שמח משה במתנת חלקו', ובבחי השבת להסיר השעבוד, עיי"ש באמרי רצון (פר' מקץ) עוד רמזים בשמות אפרים ואלישמע בן עמיהוד, שנרמז בהם ענין שבת ושם משה רבינו.

שנאמר וטובו טבחו והכן, ואין והכן אלא שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו, 'אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה, הייך שאני נתן שבת בנך יהיה מקריב בשבת', ומבואר הטעם שקרבן הנשיא דחה שבת אע"פ שהוא קרבן יחיד בזכות יוסף ששמר את השבת עד שלא נתנה.

בשפת אמת (מקץ תרי"ב) כתב לרמז בנוסח תפילת שבת במוסף 'מענגיה לעולם כבוד ינחלו', דהיינו שבזכות שקיים השבת 'לעולם' עוד קודם שניתנה, זכה לכבוד שקרבנו יקרב אפי' בשבת.

קרנן יוסף קרבן ציבור

ביתר עומק ביאר השפת אמת (שם), שיוסף הצדיק הוא בחי' השבת, והשבת כולל כל ימי השבוע, ויוסף הוא הכולל כל נפשות בני ישראל, ולכן קרבנו הוא קרבן ציבור וקרב בשבת. עיי"ש.

כלל ישראל מיוחדים כבני יוסף, כמאמר הכתוב (תהלים ע"ז ט"ז) 'אאלת ברוע עמך בני יעקב ויוסף סלה', ועיי' בתרגום ובפי' הרד"ק ומצודת דוד שמבואר בדבריהם שעם ישראל נקראים 'בני יעקב ויוסף' כיון שיוסף

ולכאו"ה ה"ה כל הנשיאים. ועיי' בשם משמואל (פר' נשא סוף שנת תר"ע) שביאר שבאמת הוא מנחם הקדמת יעקב אבינו אפרים למנשה, אלא שאחר שיעקב אבינו הקדים אפרים למנשה שבו יכולים כל הנשיאים להקריב בשבת,

- ה. ועיי' במדרש תנחומא פרשת נשא (אות כ"ח) מבואר טעם אחר שבזכותו זכה אפרים מזרע יוסף שקרבנו יקרב אפי' בשבת.
- ו. פרק זה הוא מהפסקים שיען אד"ש לנוסעים לשכם לומר על קברו של יוסף הצדיק בכ"ז איר ספירת יסוד שביסוד.

המשך מעמוד א'

החול משיירי פירווי החמץ שנפלו ונורקו במשך השנה.

ומחששות שונות שמא יפול מאכל או לא חם על הקרקע, או דבר לח שיכול להדבק בו פירווי חמץ וכיו"ב, ע"כ הנהיגו רבים שלא להשתמש בשום דבר שנגע בקרקע בימי הפסח, בין מאכלים שנפלו שלא לאכלם, ובין כלי אכילה או כלים אחרים הבאים במגע עם אוכל וכיו"ב כמפות ומגבות וכד', שאין משתמשים בהם בכל ימי הפסח של שנה זו, בין אם נפל חם או צונן, יבש או לח.

אל תטוש תורת אמך

בפוסקים מצינו כו"כ פרטים בענין חובת הבנים לנהוג במנהגי האבות, בדברים שאינם אסורים מעיקר הדין, ומקור הדברים בסוגיית הגמ' בפסחים (א): 'בני ביישן נהוג דלא הו אדלין מצור לצידון במעלי שבתא, אתו בנייהו קמיה דרבי יוחנן, אמרו לו אבהתיך אפשר להו, אנן לא אפשר לו, אמר להו כבר קיבלו אבותיכם עליהם, שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך'. ועיי' בפתחי תשובה (רי"ד ס"ק ה').

מדה ממוצעת

כתב המאירי בבית הבחירה (שבת נו) 'אף על פי

המים המחוברים והנמשכים מצניורות אלו שכולם כבושים עם החמץ, ואין לסמוך על הביטול משום שחמץ בפסח במשהו.

כמה פעמים צידד אד"ש שבזמנינו במקומות שידועים בבירור שהמים שבברזים מגיעים בימי חג הפסח ממאגרים סגורים, כמו שמפרסמים בדרך כלל בכמה ערים בארה"ק, שוב יתכן שגם הנהוגים להכין מים מלפני פסח, יכולים להשתמש במים מהברזים, אם אכן לא שייכים החששות של תערובות וכבישת חמץ במים.

וידוע שגם במקורות מים פתוחים ששייך בהם חשש נפילת חמץ בפסח, כבר דנו הפוסקים בכמה אופנים, לבאר מדוע אי אפשר לאסרם מעיקר הדין, כמ"ש בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' שפ"ד) בענין בארות מים שמצאו בהם חמץ של נכרי שנפל לתוכם, וצידדו לדון בדין חמץ של נכרי האם אוסר במשהו וכד', והביא באבנ"ז דברי הריטב"א (ע"ז מז). 'נראה לי דהא דאמרין לקמן מים במים במשהו, דוקא שנתערבו בתלושין, אבל מחוברין אין נאסרין, דאי לא אף על גב דלקמי' סגיד הא מתסרי על ידי תערובת. וכן הוה לי רבינו ז"ל הלכה למעשה בכומר שזרק מים הרעים לבאר דאינו נאסר במשהו' ע"כ לשון הריטב"א,

שמדת חסידות בנטיה אל קצה אחרון מדה יתירה היא, ולא נתנה לכל עד שיעשה הנמנע ממנה, מ"מ מי שנתפרסמו אבותיו במדה זו באיזו ענין ובא הבן למלא מקומו באותו ענין הרי אותה מדה שבה אצלו כמדה ממוצעת שכל אדם ראוי לאחוז בה עד שאם יניחנה ראוי לו ליענש עליה.

מנהג אבותינו בידינו

למעשה, נוהגים רבים גם בזמנינו (אע"פ שלפעמים לא שייכים כ"כ החששות לדעיל), להמשיך להקפיד על מנהג אבותיהם ולא לאכול ממה שנגע בקרקע, ואע"פ שבהלכות מנהגי אבות ה' מקום לצדד שכאשר השתנו הפרטים שוב אין מנהג להחמיר ככה"ג, כמובא רבות בפוסקים. מ"מ יש שנהגו להחמיר בכיו"ב, כמו עוד נו"כ מנהגים הנהוגים בפסח שעיקר טעמם אינו שייך כ"כ בזמנינו, ועכ"ז נוהגים להזהר בהם.

מים מערב פסח

מאידך, לענין מנהג הכנת מים מערב פסח, שמקורו בחששות השונים על צניורות ומאגרי המים הפתוחים, שחששו שמא במשך חג הפסח נפל חמץ לתוך המים, ע"ז עופות וכיו"ב, ולא שייך ביטול בתוך ימי החג, ושוב יש לחשוש על כל

מאמשינאו צ"ל על ליל בדיקת חמץ בבית המדרש בווארקא במחיצת אדמו"ר הרה"ק מווארקא זי"ע, ותיאר איך עשרות אנשים היו מתייגעים במשך כל ליל בדיקת חמץ לנקות החול מפירווי חמץ, עיי"ש.

ג. גם במקומות שהמים אינם מגיעים מצניורות סגורים, לא הנהיגו רב"ה"ק מעצמם להחמיר ולהכין מים מערב פסח, אע"פ שבחבו הנהגה זו לאלו שמנהג אבותיהם בידיהם.

וכן הובא (בעש"ט השלם מהר" פאמ"ק עמ' אר"כ) שאמר הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין צ"ל ששמע מאביו הרה"ק מרדכי צ"ל שהרה"ק בעל דגל מחנה אפרים צ"ל אמר שמצא חן בעיניו חומרא אחת שנהגו ברוסי' להכין מים מערב פסח, לכל ימי החג, והוסיף ואמר שהטעם שאינו נוהג כן בעצמו, משום שלא ראה חומרא זו אצל זקניו הרה"ק הבעל שם טוב זי"ע (אמנם עיי' באוצר מנהגי חב"ד חודש ניסן שנתהגה זו מקורה מהרבש"ט).

משנתנה הרשות שאל הגאון בעל כוכב מיעקב מהרמילוב זצ"ל, בשלמא להחמיר ולא להקל רק משום שראו אצל האבות ניחא, אך מדוע אין להחמיר אם לא ראו אצל האבות, נענה הרה"ק מהוסיאטין ואמר שזו גמרא מפורשת (ביצה לו) שכשאביי התקשה בהיתר ששמע מרבה (וחשב להחמיר) ניווק בממונו, ואמר 'תיתי לי דעברי אדמו', ומכאן ראי' מפורשת שאין לנהוג חומרא במה שהקל רבו.

הרה"ק רבי אהרן ראטה בעל שומר אמונים זי"ע לרגל יומא דהילולא - ו' ניסן תש"ז

ביום שישי ערב שב"ק יחול יומ"ד של רבינו ה'שומר אמונים' זי"ע, אשר היה ידוע בעבודתו הנשגבה בתפילה, שירה וזמרה, בכל גופו ונפשו. עבודתו את קונו היתה מתוך כובד ראש, מתינות ושמחה יתירה. ובמיוחד השקיע כוחות מרובים בתפילה וכמו שכתב בספרו הציואה עמ' ל"ג וז"ל: **"לכן בני תלמידי חזקו ונתחזקה לרומם ולפאר מלכנו ולעטרו בעטרין קדישין בעבודת מלכנו ב"ה וברוך שמו זו עבודת התפילה אשר אני השפל כמדומה לי שזה ביאתי להאי עלמא שפלה לקבל עלי מסידת נפש בעבודת התפילה ולעורר בזה תלמידי המקשיבים בקולי ולא תרפו ח"ו כי זה צריך חיזוק גדול יותר מכל הדברים."** עכ"ל. כך גם היתה עבודת הנגינה, כתפילה אריכתא דמיא. רבינו הרבה מאוד לכתוב בספריו הק' ולהורות לתלמידיו על חשיבותה הרבה של שירה וזמרה לפני השי"ת. בספרו הגדול 'שומר אמונים' - מאמר צהלי רוני, הרחיב את היריעה אודות הנגינה שמביאה לידי שמחה וקירבת אלוקים, וזה לשונו בפרק א': **"ואין לך דבר המסוגל והמפואר יותר לבא לבחינת צמאון ולאהבת שמו יתברך ויתעלה, מלשורר ולזמר לפניו יתברך שמו בשיירין ותושבחין, וזה בכלל מצות עשה של (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך."** ובהמשך המאמר: **"וכשמזמרין שיירין ותשבחין לה' בקול נעימה ושבח, מתפארת ומתעטרת בזה שכירת עוזנו ותפארתנו, ומתנחמת בזה קצת מגודל צערה של צערן של ישראל, ועולה זה השבח קמי קודשא בריך הוא, והקודש ברוך הוא מתפאר ומתעטר בזה כביכול, ואומר ראו בניי חביביי שיש לי בעולם השפל שהוא מלא חיצונים ונסיונות והסתרות פנים, והמה מעטרים ומקדישים ומכתירים שמי הגדול."** וכן מאריך רבינו על עניין השמחה שבנגינה: **"ואין לך דבר בעולם שיהא מסוגל לעורר השמחה ואהבה לה' יתברך כמו הניגון, לשורר שיירי דביקות לה' בינו לבין קונו, ובפרט מי שייגאל עצמו בזה יראה פלאות בהתבודדות עם קונו..."** ועוד שם: **"בפרט כשהוא באחדות לבבות בין חבריא קדישא, ובפרט בשבת ומלכתא קדישא שזה גדול השמחה וחדוה בכל העולמות, כי אז מתעלת ומתעטרת בזה שכירת עוזנו. ולכן גם הטרוד מאד על כל פנים בשבת שקודש ומלכתא קדישא שאז חדוה וצהלה בכל העולמות ישיר שירת דודים לה', בפרט בעת יושבו בסעודת שבת יתן כבוד לה' אלקי ישראל... הרי תראה אחי גודל מעלת השמחה בה', וכל שכן בהשתתפות הרנה, כי פותח שערים עליונים, ומתרחב הלב ומתגדל המוח, וממשך חיות לאדם להוציא את עצמו מעפריות הנחש, וגורם שעששית דמלכא קדישא."** עכ"ל וכן האריך בכמה מקומות. וכך היתה דרכו בכל ימיו בעבודת השי"ת ובקיום מצוות התורה - עבד את הקב"ה עד שארית כוחותיו, בהתלהבות ובהתרגשות עצומה. בקולו הערב קירב לבבות בני ישראל לאביהם שבשמיים. זקני החסידים ניסו ללא הצלחה לתאר את חוויותיהם בצל רבינו, בשעה שהנעים בקולו במוקיות נפלאה לפני השי"ת. מי שזכה לשמוע זאת, נותר הוא חקוק בליבו לעד. סיפר כ"ק אדמו"ר מטאלנא זצ"ל שבעת שהותו של רבינו בעיה"ק חברון [בפעם הראשונה שהתגורר בארה"ק בין השנים תרפ"ה-תרפ"ט] התפלל שם רבינו במיהמ"ד עתיק, ובחורים שלמדו בשיבת חברון היו מגיעים להתחמם לאורו של רבינו, וסיפר אדמו"ר מטאלנא שבאותה הפעמים, הגיע בחור צעיר מהישיבה להתפלל עם רבינו, והנה כשפתח רבינו פי

שירו לך שיר חדש

כוחו הגדול בנגינה לא רק התבטא בעריבות קולו אלא גם בכישרון ייחודי של חיבור ניגונים נפלאים, אשר הושרו בזמנים הנעלים ביותר בכל ימות השנה, בדביקות והשתפכות הנפש. וכפי שכתב רבינו בספר התקנות והדרכות: **"כי כל דרכנו אחזנו בעזרת ה' לחזק מנהגים ישנים מרבותינו הקודמים, כי זה כל חיותי ושימת כחי בעזרת ה' לחזק מנהגים ישנים של רבותינו הקדושים, ולהזהר מכל התחדשות, כי חדש אסור מן התורה ומדרבנן. רק לפעמים שאני עושה ניגון חדש לקיים שירו מן השיר החדש, שהיא מצוה מדברי קבלה לשמח הקדוש ברוך הוא כביכול ושכינת עוזו בניגונים חדשים לכבוד שמו יתברך ויתעלה, כמו שנהגו אצל כל הצדיקים והחסידים מן קדמת דנא..."** דרכי עבודתו של רבנו היתה בשמחה עצומה, וכך הודיק את תלמידיו להיות תמיד בשמחה, שמחה של קדושה והתחזקות. ולכן בהר רבינו עבדה זו של חיבור ניגונים, שירות וזמירות לעבוד בהם השי"ת. רבינו אמר פעם שהתפלל לפני השי"ת שהניגונים, שהיבר, כל מה שיזמרו אותם עוד ועוד, לא ימאסו ולא יפיג טעמם, וירגישו בהם חיות אלוקית. אופן הלחנת הניגונים היתה לכשעצמה עבודה מיוחדת, רבינו היה טובל במקווה מספר פעמים כהכנה ולאחר לימוד זוהר הק' ואמירת מזמורי תהילים היתה נחה עליו ההשראה והחל לשיר ולדון לקל חי. וכדי שהניגון לא ישכח, רבינו היה מאסך כמה תלמידים לפניו אשר גם להם ציווה להתכונן כראוי, ולאחר שהלחין פאל אחד לימדו לתלמיד אחד, ואת הפאל השני לשני, ולאחר ששיינו כל אחד את הפאל שלו חזרו ושוררו אותו יחד כניגון שלם. באחת הפעמים אמר רבינו לאלות תלמידים שהערב הוא ילחין ניגון וילמד כל אחד קטע כהרגל, אך הוא מבקש שמואד יזהרו לשון היטב את הניגון כי ה'בעל דבר' ירכז את כוחותיו שהניגון יישכח, לאחר ההכנות החל ללמד את הניגון וכל אחד מסר תנועה שהוא צריך לזכור ושיינו את הניגון הרבה פעמים, אך יהי בבוקר והנה פלא, כולם שכחו את הניגון כליל. רבינו הצטער מאוד ואמר שידע שהס"מ עמד על דבר זה בחזקה ואת הנעשה אין להשיב... הניגונים שרבינו חיבר

ביום שישי ערב שב"ק יחול יומ"ד של רבינו ה'שומר אמונים' זי"ע, אשר היה ידוע בעבודתו הנשגבה בתפילה, שירה וזמרה, בכל גופו ונפשו. עבודתו את קונו היתה מתוך כובד ראש, מתינות ושמחה יתירה. ובמיוחד השקיע כוחות מרובים בתפילה וכמו שכתב בספרו הציואה עמ' ל"ג וז"ל: **"לכן בני תלמידי חזקו ונתחזקה לרומם ולפאר מלכנו ולעטרו בעטרין קדישין בעבודת מלכנו ב"ה וברוך שמו זו עבודת התפילה אשר אני השפל כמדומה לי שזה ביאתי להאי עלמא שפלה לקבל עלי מסידת נפש בעבודת התפילה ולעורר בזה תלמידי המקשיבים בקולי ולא תרפו ח"ו כי זה צריך חיזוק גדול יותר מכל הדברים."** עכ"ל. כך גם היתה עבודת הנגינה, כתפילה אריכתא דמיא. רבינו הרבה מאוד לכתוב בספריו הק' ולהורות לתלמידיו על חשיבותה הרבה של שירה וזמרה לפני השי"ת. בספרו הגדול 'שומר אמונים' - מאמר צהלי רוני, הרחיב את היריעה אודות הנגינה שמביאה לידי שמחה וקירבת אלוקים, וזה לשונו בפרק א': **"ואין לך דבר המסוגל והמפואר יותר לבא לבחינת צמאון ולאהבת שמו יתברך ויתעלה, מלשורר ולזמר לפניו יתברך שמו בשיירין ותושבחין, וזה בכלל מצות עשה של (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך."** ובהמשך המאמר: **"וכשמזמרין שיירין ותשבחין לה' בקול נעימה ושבח, מתפארת ומתעטרת בזה שכירת עוזנו ותפארתנו, ומתנחמת בזה קצת מגודל צערה של צערן של ישראל, ועולה זה השבח קמי קודשא בריך הוא, והקודש ברוך הוא מתפאר ומתעטר בזה כביכול, ואומר ראו בניי חביביי שיש לי בעולם השפל שהוא מלא חיצונים ונסיונות והסתרות פנים, והמה מעטרים ומקדישים ומכתירים שמי הגדול."** וכן מאריך רבינו על עניין השמחה שבנגינה: **"ואין לך דבר בעולם שיהא מסוגל לעורר השמחה ואהבה לה' יתברך כמו הניגון, לשורר שיירי דביקות לה' בינו לבין קונו, ובפרט מי שייגאל עצמו בזה יראה פלאות בהתבודדות עם קונו..."** ועוד שם: **"בפרט כשהוא באחדות לבבות בין חבריא קדישא, ובפרט בשבת ומלכתא קדישא שזה גדול השמחה וחדוה בכל העולמות, כי אז מתעלת ומתעטרת בזה שכירת עוזנו. ולכן גם הטרוד מאד על כל פנים בשבת שקודש ומלכתא קדישא שאז חדוה וצהלה בכל העולמות ישיר שירת דודים לה', בפרט בעת יושבו בסעודת שבת יתן כבוד לה' אלקי ישראל... הרי תראה אחי גודל מעלת השמחה בה', וכל שכן בהשתתפות הרנה, כי פותח שערים עליונים, ומתרחב הלב ומתגדל המוח, וממשך חיות לאדם להוציא את עצמו מעפריות הנחש, וגורם שעששית דמלכא קדישא."** עכ"ל וכן האריך בכמה מקומות. וכך היתה דרכו בכל ימיו בעבודת השי"ת ובקיום מצוות התורה - עבד את הקב"ה עד שארית כוחותיו, בהתלהבות ובהתרגשות עצומה. בקולו הערב קירב לבבות בני ישראל לאביהם שבשמיים. זקני החסידים ניסו ללא הצלחה לתאר את חוויותיהם בצל רבינו, בשעה שהנעים בקולו במוקיות נפלאה לפני השי"ת. מי שזכה לשמוע זאת, נותר הוא חקוק בליבו לעד. סיפר כ"ק אדמו"ר מטאלנא זצ"ל שבעת שהותו של רבינו בעיה"ק חברון [בפעם הראשונה שהתגורר בארה"ק בין השנים תרפ"ה-תרפ"ט] התפלל שם רבינו במיהמ"ד עתיק, ובחורים שלמדו בשיבת חברון היו מגיעים להתחמם לאורו של רבינו, וסיפר אדמו"ר מטאלנא שבאותה הפעמים, הגיע בחור צעיר מהישיבה להתפלל עם רבינו, והנה כשפתח רבינו פי

מכון עתיקין

י"ו"ר: בנימינן נויפלד
עורכי תוכן: שמעון צוקער, יצחק קריימילובסקי

השיחה השבועית באידיש "פארגעניגון מיט עתיקין" בקו "קול מבשר"
בניו יורק 1100-444-212 שלוחה 8-9
בארה"ק 111-3333-072 שלוחה 8-9

השיחה השבועית בלש"ה"ק "להתענג בעתיקין",
בקו "אור עולם" 45-45-0733 שלוחה 2>3

לשמיעת ניגוני הגליון

התקשרו:
02-3132201 (אידיש) 02-3132202 (לש"ה"ק),
בארה"ב 3299535-329-518
אנו עובדים בימים אלו על השלמת תפקוד המערכת
הטלפונית, לתועלת המאזינים

חלק מהוצאות הגליון נתרם ע"י
הרה"ח ר' אליהו הולצמן הי"ו
"ואניוהו" סת"ם

ערב שבת
זיקרא
שבח
הגדול
מוקדם
השפ"ה

גליון
14
מהדורה
מודפסת

ה'חוקי חיים' זצ"ל

מתבטאים בשמחה ורגש דביקות עצום, בנו כ"ק אדמו"ר החוקי חיים זצ"ל [אשר גם הוא כוחו היה רב בנגינה] סיפר פעם שהמלחין הנודע מחצה'ק גור ר' יענקל תלמוד ז"ל הגיע פעם לשומר אמונים וכששמע את ניגוני רבינו התבטא שאין לו ספק שניגונים אלו אינם מקוריים, חייב להיות שהם נלקחו ממלאכי השרת.

אתה אחד - מלך שהשלום

ראשית נביא לפניכם ניגון אשר התפרסם מאוד בשכבות הציבור, ומושר במקומות רבים, והוא ניגוניו של רבינו על "אתה אחד", אשר הושר גם על "מלך שהשלום" ועוד. רבינו חיבר את הניגון מספר שנים לאחר הגעתו לארה"ק בפעם השניה [בת"ש] ותיקן שהניגון יושר שלושה פעמים לאחר אמירת "נשמת" ומני אז מושר כן בהתעוררות ושמחה גדולה. לפני הלחנת הניגון פתח רבינו את ארון הקודש ושפח שיחו בתפילה שהניגון יביא להתעוררות אצל תלמידיו ולכלל ישראל, ואכן תפילתו התקבלה והניגון התפרסם במהרה אצל הציבור אשר שרים אותו ברגש רב. באחת הפעמים ששוררו את הניגון בשל"ס על "מלך שהשלום" הקהל טעה בתנועה אחת, ורבינו עצר את השירה ותקנם. לפניכם הקלטה של שירת הניגון על "מלך שהשלום" ברעווא דרעוויין אצל ה'חוקי חיים' זצ"ל (01-01) ולפניכם הניגון מתוך האלבום 'נשמת' (01-02).

הא-ל הפותח

ניגון נוסף שרבינו חיבר בארה"ק בתחילת שנות הת"ש, בתחילה היה רבינו שר את הניגון על "אהבה רבה" בחג השבועות, [מעמד מיוחד אשר לא נשכח לעולם, רבינו שורר את הניגון בעצמו במתיקות וערבות לאין שיעור ובהשתפכות הנפש שאין כדוגמתה. (מפי הרה"ח ר' ישראל ראזנצווייג)] גם לאחר מכן, כאשר רבינו היה שר את הניגון על הא-ל הפותח בצפרא שבתא, הקהל עמד בדממה לשמע הניגון בשירתו המרטיטה של רבינו, עד שהורגש שנבקעה הרקיע כפשוטו. (מפי הרה"ח ר' יצחק אייזיק זעלקאוויטש והרה"ח ר' שכנא פרנקל ז"ל) כמו כן, היה רבינו שר את הניגון לעיתים על "שלום עליכם" ו"מה ידירות". פעם אחת, זימר רבינו את הניגון במעמד הדלקת נרות חנוכה על "למנצח בנגינות", והרה"ח ר' ברוך יצחק פריינד ז"ל אשר נכח שם, נתעורר כ"כ עד שהחל למושר באזניו כדרכו ואמר בהתרגשות "אוי אוי! אלו חב'דסקער תנועות!" (מפי ר' ישראל ראזנצווייג) לפניכם

הרה"ח ר' ברוך יצחק פריינד ז"ל

הקלטת הניגון מטיש יארצייט ו' ניסן שנת תשל"ו (01-03) וכאן (01-04) תוכלו לשמוע את הניגון בעת הנענועים אצל ה'חוקי חיים' זצ"ל ולפניכם הניגון מתוך האלבום 'קנקן חדש מלא יש' (01-05).

נשמת

ניגון נפלא אשר רבינו הלחין ובו היה רוקד בהתלהבות עצומה שאין לתאר בליל שב"ק את ריקוד "נשמת" לאחר השולחן הטוהר, כשרבינו היה פוצח בריקוד מלהיב במיוחד, לכבוד שבת המלכה. ההתרגשות שאחזה את רבינו באותם ריקודים בליל שב"ק לא נוכל לתאר, לעיתים היה השטריימל נשמת מראשו או נעלו מרגלו ורבינו

לא מרגיש מאומה וממשיך לרקוד בלהט קודש ואש השב"ק יוקדת בו. פעם שאל רבינו את תלמידיו: מהו הדבר הגדול בשב"ק? לאחר שניסו כמה לענות תשובות שונות וראו שלא אליהם התכוון רבינו, אמר ר' ישראל אייזנער: הריקודין קדישין של "נשמת" ורבינו השיב: לזה התכוונתי! ראו לציטט את לשון רבינו בספר התקנות וההדרכות וז"ל: "מי שזוכה מרגיש בשעה זו הארה גדולה ונוראה בשעת ריקודין קדישין של ליל שבת, אש תוקד בקרבו לעבודת ה', והשם יזכנו קצת לזה אמן". עכ"ל. זמנו של הלחנת ניגון זה מוטל בספק, יש אומרים (הרה"ח ר' משה שטערן ויבלחט"א הרה"ח ר' מרדכי בלום) שרבינו חיבר את הניגון לפני חג הפסח שנת תרצ"ט לקראת חתונת חתנו כ"ק אדמו"ר בעל הדברי אמונה זצ"ל. וי"א (הרה"ח ר' יצחק ווייסמאן ויבלחט"א הרה"ח ר' יקותיאל סאמעט) שזהו הניגון האחרון אותו רבינו חיבר בשנת תש"ו. יציין שלאחר שרבינו חיבר את הניגון, נשכח הפאל האחרון, ורבינו הלחין פאל אחר תחתיו. רבינו שר גם את הניגון בריקודים של ליל שביעי של פסח לאחר אמירת ה'שירה', ועל קל ארון בקביעות. [התנועה של 'פאר וכבוד' היה רבינו מזמר לבדו במתיקות נפלאה]. וכן רקד במצווה טאנץ לבנו ה'חוקי חיים' זצ"ל על אשת חיל. [עד היום רוקדים כן בצאאי תלמידיו] לפניכם הקלטת הניגון מתוך מעמד הדלקת נרות חנוכה אצל ה'דברי אמונה' בשנת תשכ"ו (01-06) ולפניכם הקלטת הניגון (01-07) על "הי החדש" - קידוש לבנה אצל ה'דברי אמונה' משנת תשמ"ח. כאן (01-08) תוכלו להאזין לניגון מתוך האלבום של ר' אפרים וברמן, וכאן (01-09) מתוך האלבום 'נשמת'.

עבודה מיוחדת אשר ראו להזכירה היתה שירת הניגונים השונים אותם רבינו קיבל מרבתינו וממקומות שונים. חלק מהניגונים רבינו היה שר על פי טעמו ודרכו הייחודית, וכדי להבין זאת נביא לפניכם שני ניגונים אותם רבינו היה שר כניגון דביקות אשר במקורם היו קצביים יותר.

מלך אביר

אחד הניגונים אותם רבינו היה שר על "מלך אביר" בליל שב"ק היה לא אחר מאשר הניגון שהתפרסם לאחרונה כ'ניגון לעלוב', לפניכם הקלטה (01-10) (אשר י"א כי מקורה אצל הערבים ונגאל מידם ע"י כ"ק אדמו"ר מלעלוב ז"ע ואכהמ"ל) רבינו היה שר את הניגון בקצב איטי בדביקות גדולה עד שקשה לזהות שבמקורו אותו ניגון הוא. לפניכם הניגון עם המילים מפי הרה"ח ר' מענדל לעפקאוויטש (01-11) וכאן תוכלו לשמועו מתוך האלבום ניגוני שב"ק מחצה'ק שומרי אמונים (01-12).

חדש ששוני - ניגון נענועים

ניגון נוסף שרבינו הכניס בו נשמה וטעם אחר, הוא הניגון אותו שרים בעת הנענועים (הראשונים) וכן במוצ"ש על "חדש ששוני" [על עבודת הנענועים אצל רבינו אפשר להרחיב רבות ועוד חזון למועד]. הניגון במקורו הוא לחן של כ"ק אדמו"ר האמרי שאול ממודז'יץ זצ"ל ל"ארשת שפתנינו", והובא לרבינו ע"י הרה"ח ר' שמעון ליפסקער ז"ל ששמעו אצל האמרי שאול בביקורו בארה"ק בשנת תרפ"ז, גם ניגון זה במקורו קצבי יותר [וואלס] ורבינו שוררו באטיות בדביקות עצומה. בפעם הראשונה שהושר הקהל לא זיהה את הניגון, עד שבעל מגן בשם ר' מענדל לימד על כינורו. לפניכם הניגון בעת הנענועים אצל ה'חוקי חיים' זצ"ל (01-13) וכאן בעת הנענועים אצל ה'דברי אמונה' (01-14). וכאן תוכלו להאזין לניגון כפי אשר הולחן במקורו מפי הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל (01-15)

תודתנו תנונה לידידנו הר"ר ישעי' פינסקי שליט"א חבר מערכת 'אוצר הנגינה' אשר פועלת גדולה ונצורות להפצת ניגוני הצדיקים - בארה"ק 079-606-7096 ב'בארה"ב 1347-988-518

צ'תת ק'ן
לשבת

ערב שבת
זיקרא

שבת
הגדול
מוקדם
השפ"ה

הוספות המערכת

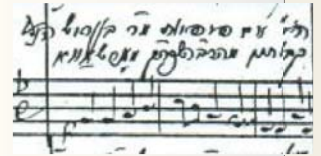
גליקין 01 - פר' משפטים

הבאנו ניגון "אדון עולם" בשירת הרה"ח ר' שאול הוטטערער ז"ל אשר ייחסו לתפארת שלמה לפניכם ההקלטה שהובאה (02-03). אסמכתא במקצת לייחוס זה מוסר לנו ידידנו הר"ר יוסל קויפטייל שליט"א שהניגון מושר עשרות בשנים בשטיבל דחסידי באבוב ברחוב חזון איש, לשם הובא ע"י הרה"ח ר' יוסל שלר ז"ל אשר נולד בקראקא למשפ' של חסידי ראדאמסק. ולאחר בירור אצל נכדו של ר' יוסל ה"ה הר"ר שמעלקא סענדערס שליט"א נמסר ששמע מסבו שאת הניגון אביו שמע בשטיבל דחסידי ראדאמסק בקראקא בו הוא היה בעל תפילה. נשמח מאוד לשמוע אם לאחד הקוראים פרטים נוספים.

במאמר אודות הרה"ח ר' הירש לייב באקאן ז"ל הבאנו את 'מארש קידוש החמה' מבוצע בנגינת כלי תוכנה מתוך התווים, ובביצוע בנו יצחק ע"ה. הולחן בשנת תרנ"ז לקראת מעמד ברכת החמה בעיר צאנז, ובתוספת פאל שהולחן לקראת ברכת החמה בשנת תרפ"ה בעיר קשאנוב. בשבוע זה הומצאו לידנו שתי הקלטות מיוחדות של ניגון זה. הראשון, המארש בשירתו המיוחדת של החזן ר' אהרן מיללער ז"ל [אשר הכיר אישית היטב את ר' הירש לייב ואכהמ"ל] (02-04) תודות לידידנו הר"ר שמאי בולמאש שליט"א. וכן הקלטה של הניגון מפי הר"ר דוד גאלדבערג ז"ל מקשאנוב-אנטווערפן (02-05) אשר בצעירותו היה משורר במקהלתו של ר' הירש לייב חזן בקשאנוב. גם עליו ניתן להרחיב רבות, ועוד חזון למועד. תודות לבנו הרה"ח ר' משה גאלדבערג שליט"א מאנטווערפן שהמציא לידנו הקלטה זו.

בנוגע לניגון השני במאמר על הגה"צ רבי ישראל דוד נאיווהנער זצ"ל - ניגון נענועים שהושר אצל הרה"ק מסאטמאר זי"ע בארשווא, ונכתב שעל פי המשוער הוא לחנו של ר' בעריש ווישווער הי"ד. - כך אכן מסר רבי ישראל דוד, אך ממקור אחר אנו מוצאים שהשערתו נכונה והוא ניגונו של ר' בעריש הי"ד, וזאת מתוך ספר תווים אשר נכתב לפני פרוץ השואה הנוראה ע"י משפ' בראנדסדארפער, ר' מאיר [בן החזן הנודע מטארנא ר' אלי אחי ר' אביש מאיר מצאנז] ובנו ר' יחזקאל בראנדסדארפער - ווייסמאן ז"ל ושם מצויין על ניגון זה: "הי עם פפיות מר' בעריש הנ"ל [ווישווער] קיבלתיו מהרב רשכבה"ג מארשווא" לפניכם הקלטת הניגון מפי רבי ישראל דוד כפי שהובא בגליקין (02-01)

ולגבי הניגון החמישי - אלוקים יסעדנו לחן שרבי ישראל דוד שימר מאת דודו ר' איציק'ל נאיווהנער הי"ד, העירנו אחד מהקוראים החשובים שניגון זה בשינויים מושר בחצה"ק קאלוב,

לפניכם הקלטה נדירה מפי החקל תפוחין זצ"ל (02-02) יצויין שהרה"ק העת רצון זי"ע התגרר בחוסס מספר שנים ויתכן שבנו החקל תפוחין שמעו שם.

גליקין 31 שבוע שעעל"ט פר' פקודי

במאמר אודות הרה"ק בעל תפארת שלמה זי"ע

ברכת מוזל טוב

בשיר וקול זמרה, נרנן ונרנע מעומקא דלבא,
ברכת מוזלא טבא וגדיא יאה, קדם האי גברא רבא וקירא,
איש אמונות ורב תבונות, שמו מפארים ברוב ברכות והילולים,
יקר שבערבין, אוצר כלי חמדה, מלא וגדוש בתורה וחסידות, גדול מעתיקי השמועה בדודנו
טוב עין הוא יבורך, וידיד מערכת עתיקין העומד לימינו בכל עת בעצה ובמעש
הרה"ג ר' דוד מאיר דוס שליט"א
יו"ד מכון "בשירי דוד"
לדגל אירוסים בתו תח"י
עב"ג החתן המופלג הבה"ח אליהו ני"ו
בן הרה"ג ר' שמעון קלמן טשעכנאוו שליט"א
ה"ר מלאשב"ש שויבה לראות אדישע וחסידישע נחת מזיווג זה ומכל יוצ"ה,
מתוך בריות גופא ונהודא מעליא ושפע רב ברו"ג, לאיש"ט
בעתידת
בנימין נויפלד - שמעון צוקער - יצחק קרימילובסקי
בשם אלפי קודאי ומאויני "עתיקין"

סידור פסח כהלכתו

שיחות היזוק לפסח

רעיונות ומאמרים בדברי תורה והסידות
שזורים בעובדות, פנינים והנהגות מגדולי ישראל
אשר נמסר בטוב טעם ע"י המשפיע
הרב **יוסף אלטר שטרענגר שליט"א**

א. ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה
מתיקות העבודה והטירחה בהכנות לפסח

ב. כל דצריך ייתי ויפסח

בטחון בהשי"ת שנזכה לחוג את חג הפסח מתוך הרחבת הדעת

ג. למען תספר באזני בנך

דברי הדרכה והתעוררות לבעה"ב,
אשר עיני כל משפחתו נשואות אליו בליל הסדר

ד. ליל הסדר

בלילה זה עושים סדר לכל הנסים של השנה

ה. וכאן הבן שואל

כח התפילה המסוגל ביותר בליל הסדר ובכל ימי הפסח

ו. חייב אדם לראות א"ע כאילו יצא ממצרים

חירות מגלות מצרים הנוגע לכל אחד מאיתנו

ז. האמנתי כי אדבר

כח האמונה בפסח מתרץ השאלה "טאטע לעבן איך האב אסאך קושיות"

ח. "כמה שנאמר"

הכל מושגח ומכוון למעלה, וא"א להתחכם ולשנות ממה שעלה ברצונו

ט. מצה זו שאנו אוכלים

הזכיה הגדולה באכילת מצה בכל חג הפסח - חשיבתו וסגולותיו

מערכת

"מצהלות חתנים"

[שלוחה 5] **079-606-7784**

עידו

דעה את
אל"ק איך
ועברתו

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מהזרות וכוונן ברוך: לע"ג הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - זוו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - זוו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

פרשת ויקרא

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- מה היתה הכפרה הראשונה שהוצרכה בעולם?
- מהי מעלת הקרבנות של זמן העתיד לעומת מדרגתן בזמן הזה?
- מהי תכלית הטובה היוצאת מפגם מיעוט הירח?
- ימי חודש ניסן מתקנים את החושך של לילי טבת הארוכות
- מהו הקשר בין עבודת הנרות של אהרן הכהן לקרבנות הנשיאים?
- מה ענין פגם ההוד? ובמה הוא מקושר למיעוט הירח?

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

מי יעלה בהר ה'?

הענווה שנובעת מגודל ההשגות עמוד ה

ואת אשמו יביא לה':

תיקון מיעוט הירח ע"י עבודת הקרבנות

א

שורש הקרבנות הוא קרבן הכפרה על מיעוט הירח

הנה פרשה זו פותחת את ספר תורת כהנים, העוסק בעיקר בענייני הקרבת הקרבנות לשמים, ובהעלאתן על המזבח שהיוו לרצון לפני ה', כדי לכפר ולרצות על בני ישראל.

שורש כל הקרבנות הוא הכפרה הראשונה שעל מיעוט הירח

והנה נודע שהפגם הראשון בעולם שהוצרך לכפרה, הוא מיעוט הירח - שנתמטטה הלבנה מגדולתה אחר שטענה 'אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד', שאז אמר הקב"ה 'הביאו כפרה עלי שמיטתי את הירח' (תולין סו). והכפרה הבאה לרצות ולכפר על פגם זה, הוא שער החטאת הקרב בכל ראש חודש - בעת התחדשות הירח בכל חודש - שרק בו נאמר 'לה' - (במזבח כה-א) 'שעיר עזים אחד לחטאת לה', 'לה' דייקא כביכול, לפי שאמר הקב"ה שער זה הוא כפרה על שמיעתי את הירח (שם). ומאחר שהפגם הלוה הוא שורש כל הפגמים והחטאים הנעשים בעולם, כי כל החסרונות ההווים אח"כ תלויים בחסרון זה של מיעוט הירח כנודע, הנה כמו כן הכפרה הניתנה לכפר עליו, היא שורש הכפרה הנעשה ע"י הקרבנות שמקריבים בני ישראל לכפר על כל חטאותם, כי כל הקרבנות מושרשים בקרבן זה הבא לכפר על כביכול ב"ה.

התחלת סדר הקרבנות בראש חודש ניסן - שמכמרים בו על מיעוט הירח

וראיה לדבר גם מכך שהיום הראשון שהתחיל בו סדר עבודת התמיד, ראשון לעבודה (שבת פט), היה ראש חודש ניסן, ראשון לחודשים (שם), שבו ביים התחילו להקריב קרבנות ציבור במשכן. והלא באותו היום הקריבו גם את השעיר הבא לכפר על מיעוט הירח. ולא עוד, אלא שאשך חודש זה הוא שורש כל ראשי החודשים ותיקוני הירח הנעשים בהם, וכמו שנאמר בו (שמות יב ב) 'החודש הזה לכם ראש חדשים' וגו' (ראה בגליון

הקודם). הרי מוכח מזה שהשעיר הנקרב בראש חודש לכפר על פגם מיעוט הירח הוא שורש כל הקרבנות הקריבים במקדש, וכפרה זאת היא מקור כל הכפרות הנעשות בו

מנין הפסוקים שבתורת כהנים עולה כמנין 'שמש ירח'

ורמו לדבר יש, כי מנין הפסוקים שבספר תורת כהנים הוא תת"ח פסוקים, ומספר זה עולה כמנין 'שמש ירח', לרמוז על טעם כל הקרבנות הכתובים בספר הזה, ששורש כולם הוא בפגם מיעוט הירח - שנהפכה להיות המאור הקטן לעומת המאור הגדול 'השמש', ותכלית כל הקרבנות היא לכפר ולרצות על פגם זה, כדי להשלים את הירח מחסרונה ולהשוותו אל השמש.

'א' זעירא' רומזת על מיעוט 'אלופו של עולם'

עוד יש לרמוז זאת בתיבה הראשונה שבספר 'ויקרא' שיש בה א' זעירא, והא' זעירא מורה על שמדת המלכות של האלופו של עולם נתמטטה וירדה למקום הקטנות. וכמו כן 'ויקרא' הוא מלשון יקר וכבוד (ראה בזה"ק ריש פרשתו), והא' זעירא שבו מורה על המעטתו של כבוד ה', והיינו ענין מיעוט הירח, שמדת מלכותו ית' נתמטטה כביכול וירדה למקום הגלות, בסוד גלות השכינה.

ענין הקרבנות אינו בשלימות - כל עוד שאין הלבנה מאירה כאור החמה

היוצא מהאמור, ששורש כל הקרבנות הקריבים במקדש הוא הקרבן הבא לכפר על פגם שורשי זה של מיעוט הירח.

ומעתה, מאחר שרואים שכפרה זו עדיין איננה בשלימות כל עוד שאין אור הירח מאיר כאור החמה, וכדמוכח מכך אשר בכל ראש חודש צריכים להקריב כפרה מחודשת על מיעוט הירח, הרי שפגם זה צריך כפרה תמידית בכל ראש חודש, ולא יתקון לגמרי עד לעתיד לבוא, כאשר יתקיים מאמר הכתוב (שעיה ל סו) 'וזהו אור הלבנה כאור החמה'. ומאחר שקרבן זה הוא שורש כל הקרבנות, יש ללמוד מכך שגם כל ענין הקרבנות עדיין איננו בשלימותו, עד לעתיד עליו הובטחנו 'עולותיהם ובזבחהם לרצון על מזבחי' (שם טו, ז), שאז יאה תיקון המזבח והקרבנות בשלימות, וכלשון התפלה (מוסף לראש חודש) 'מזבח חדש בציון תבין, ועולת ראש חודש נעלה עליו, ושעירי עזים נעשה ברצון, ובעבודת בית המקדש נשמח מולנו'

מטרון הגליון - ניסן

תנדב ע"י ידידנו הנכבד מוה"ר יואל גרינבעלד הי"ו לע"ג אמו האה"ח רבקה לאה ב"ר משה צבי ע"ה לפטרה ר"ח ניסן תשס"ד לפ"ק

קרבת תודה בי"ג ניסן - הארת תיקון ההוד של זמן העתיד

חינוכו של אהרן הכהן בהדלקת המנורה ביום י"ג ניסן

והנה נודעים המה דברי המדרש (במ"ד סו, ו) שהביא רש"י (מבשר ח, ב) למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה דעתו, שלא היה עמהם בתוכה לא הוא ולא שבוט, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאנת מרליק ומטוב את הנרות.⁽¹⁾

והנה עובדא זו הרי היתה ביום י"ג ניסן, כי לאחר שגמרו הנשיאים להקריב את קרבנם לתוכנת המזבח בי"ב ימי חודש ניסן, ראה אהרן שלא היה עמהם בתוכנה, ונמסר לו לחנוך את המשכן ע"י הדלקת המנורה ביום י"ג ניסן. ונודע מה שכתב שם הרמב"ן שחינוך זה של הנרות רומז על חנוכת בית חשמונאי שהיתה בבית שני על ידי יוחנן כהן גדול ובניו, עיי"ש. **הרי שביום י"ג ניסן נתגלה שורשי הנעלם של גם הנוכה.**

המשכת הארת נרות חנוכה - כדי לתקן פגם מיעוט הירח

ולפי דבריו לעיל שקרבנות הנשיאים באו לכפר ולתקן את פגם מיעוט הירח, יש להוסיף ולומר שזהו גם עומק מה שחינך אהרן הכהן את המשכן ביום זה ע"י הארת אור חנוכה, שהוא המשך ותוספת לתיקון הנשיאים. כי הכח של נרות חנוכה להאיר את החושך של לילי סבת הארוכות, שבהם שורה ביותר פגם מיעוט הירח, הוא מעבודתו של אהרן הכהן בהדלקת המנורה.⁽²⁾ שעל ידה המשך אל המשכן אורו של מלך המשיח המאיר בימי חנוכה, והינו הארה מוגדרת אור הגנוז ותיקון השלעתיך לבוא. ועל כן התחילך עבודה זו בחודש ניסן, שבו מתתקנת פגם ההוד ומיעוט הירח בשלימות, ומשם שואבים כח לתיקון ימי החשכה שבחודש סבת.

ריבוי קרבנות תודה בי"ג ניסן - תיקון פגם ההוד

ומה שאמרנו שביום י"ג ניסן מאיר הארת אור חנוכה - תיקון מדת ההוד, נרמו גם כמה שמצינו בגמ' (פסחים 83) שביום זה הרכבו בני ישראל להביא קרבנות תודה במקדש. והטעם לפי הפשט הוא לפי שלמחר ערב פסח ובכל ימי החג אי אפשר להקריבה מפני חלות חמץ שבה, אך פנימיות הדבר הוא רמז על תיקון הגדול לפגם ההוד שיש ביום הזה.

ה'פסול' וה'חמץ' בקרבן תודה - הוראה על פגם מדת הוד

אמנם כדרך שנתבאר שלעת עתה עדיין יש בה חסרון שלא יתקן עד לעתיד, הנה לכן נמי אמרנו החם בגמ' ש'מתוך שלמינה התורה מרובת - נפסלות כלבנה'. הנה **'פסול'** זה שנעשה בלחמי תודה מורה על שישנו עדיין פגם במדת הוד, ועוד לא בא לתיקונו השלם. ומטעם זה הקריבו בבלחמי תודה גם עשרה לחמי חמץ, אע"פ שחמץ מורה לסט"א וקליפות, ואין לו חלק אצל הקדושה, בכל זאת נכלל גם הוא בקרבן תודה, להורות על שעדיין לא נתקן מדת הוד בשלימות.

ההשתמשות בחלות תודה פסולות להוראת איסור חמץ - כי טעם שניהם שוה

ועל זהו זה איתא התם במשנה (א) רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש, ועוד אמר רבי יהודה שתי חלות של תודה פסולות מונחות על גב האיצטבא, כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין, ניטלה אחת - תולין, לא אוכלין ולא שורפין, ניטלה שתיהן - התחילו כל העם שורפין. ומה שהשתמשו בחלות תודה פסולות דוקא להורות לישראל על זמן איסור חמץ, הוא מטעם האמור, שהחמץ הנקרב בקרבנות תודה ופסול הלינה שארע בהם - שורש אחד להם, כי שניהם נמשכים מפגם ההוד שעדיין לא נתקן בשלימות.

'אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש' - רומזות לאותיות 'הוד'

ועל כך איתא בתיקו"ז (ה) ששלשה זמנים אלו הנזכרים במשנה ג'ל' הם אותיות 'הוד', 'אוכלין כל ארבע' - אות ד' מתיבת הוד, 'תולין כל חמש' - אות ה', 'שורפין בתחלת שש' - אות ו', והיינו שענין החמץ, היצר הרע וסט"א, נמשך מפגם ההוד, שלעת עתה עדיין אינו בתיקונו.

אמנם לעתיד לבוא יתקן פגם מיעוט הירח, ותאיר אור הלכנה כאור החמה, ואורם שבעתיים יחודש, ואז תתעלה מדת מלכותו ית', ואת רוח הטומאה יעביר מן הארץ, ותתגלה כבוד מלכותו לעינינו בב"א.

וכן מצינו בכתוב שהאור ממונה בשם טוב, וכדכתיב (בראשית א, ד) 'אירא אלקים את האור כי טוב', ומכך שהחושך שהוא היפך האור הוא מציאות של רע, והנכנס למקום החושך הרי הוא כמו שנכנס למקום של היפך הטוב, וממאי טעמא אין מברכים לעת עתה ברכת 'טוב והמטיב' על החושך הרע?⁽³⁾

'אוגדלנו בתודה' - תיקון ההוד ע"י שירי דוד המלך

ובכך יבאר עומק הפסוק הנזכר שאמר דוד המלך ע"ה 'אהללה שם אלקים בשיר, ואוגדלנו בתודה, ותיטב לה' משור פר מקריב מפריש'. שהרי נתבאר כי בזמן הזה יש חסרון בקרבנות, והוא נמשך מהפגם שהיה בקרבן שהקריב אדם הראשון, ענין פגם ההוד. ואילו עניינו של דוד המלך שחיבר ספר התהלים הוא נתינת ההודאה לתקב"ה, וכן הוא בא משבט יהודה שנקרא שמו כן על שם 'הפעם אודה את ה' (בראשית 38, לה). ועל כך אמר דוד 'אהללה שם אלקים בשיר, ואוגדלנו בתודה, ותיטב לה' משור פר' וגו', כלומר שהודאה זו שאני נתן ומודה להקב"ה, אשר בכך הנני מתקן את מדת ההוד, הינה טובה לה' מברקבו של אדם הראשון - שעדיין לוקה בפגם ההוד כנ"ל.

תיקון מדת ההוד בחודש ניסן

חודש טבת כנגד שבט דן - בחי' חושך ודין

והנה אמרנו שבחודש טבת, ששורה בו חשכת ואפלה גדולה, מורגש ביותר הפגם של מיעוט הירח. ונראה הדבר גם מזה שפסוק סדר הדגלים מכוון חודש טבת כנגד שבט דן, והיינו בגמ' (ראה פסחים ד) ששבט דן יש להם שייכות יתירה למדת הדין, בחי' חושך וגבורות, היפך מדת החסד, המרמז לאור ורחמים. וכמו כן הינם היפך ההודאה (עיי"ש בגמ'), שהוא ענין פגם ההוד הנזכר.

תיקון ההוד בחודש ניסן - שכנגד שבט יהודה

ולעומת זאת תיקון ההוד נפעל ע"י שבט יהודה, שהרי יהודה מלשון הודאה כנ"ל, וכל עבודתו של יהודה היא ההודאה ונתינת הודיה להש"ת בכל מצב ומצב שעומד בו האדם. וכמו כן שבט יהודה הוא כנגד חודש ניסן, שהוא זמן האור

תיקון פגם הירח שבחודש שבט דן ע"י ההתחברות לשיבת יהודה

ועיקר התיקון למיעוט הירח שבחודש טבת הוא ע"י ממשקשבת שבט דן שכנגד חודש זה - עם שבט יהודה, וכדחזינו בהכרה מקומת שהתורה מקשרת את שני שבטים אלו זה עם זה. ראשית מצינו כן בסדר הולדת השבטים, שדן נולד תיכף אחר לידת יהודה (בראשית ל, ה). עוד מצינו בברכת שבט דן (שם מט טו) 'דן ידון עמו כאחד שבטי ישראל', ופירש"י: 'כאחד שבטי ישראל', כמיוחד שבשבטים, הוא דוד שבא מיהודה. וכן בברכת יהודה כתיב (שם פסוק ט) 'אור אריה יהודה', ולכשון הזה עצמו נאמר בשבט דן בפס' וזאת הברכה (דברים יב, כג) 'דן גור אריה'.

ובהדריא מצינו כן בעת בנין המשכן שהתורה השוותה את הירודים שבשבטים אל הגדול שבהם, וכמ"ש (שמות לה, ל-לד) 'דא קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וכו', הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן, ופירש"י: 'אהליאב ממשכן דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשווהו המקום לבלצאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (ויקרא יב, יט) ולא יכר שוע לפני דל'. הרי שישנו קשר בין שבט דן לשבט יהודה, חודש טבת לא חודש ניסן, וע"י התקשרות זאת נתקן את פגם מיעוט הירח השורה ביותר בחודש שכנגד שבט דן

בחודש ניסן נתקן כל פגמי מיעוט הירח שבכל החודשים

ובמאת לא זה בלבד שבט דן נתקן בכח חודש ניסן, אלא שגם כל ענין מיעוט הירח שבכל ראשי החודשים - שעבורו מקריבים בהם שעריי הטאת - נתקנים בחודש הראשון. כי הרי בי"ב ימים הראשונים של חודש ניסן נזכו שנים עשר הנשיאים את המזבח, נשיא אחד ליום, שכל נשיא הקריב את קרבנו ביום המיוחד לכחון לאותו החודש שלו מ"י"ב חדשי השנה, והיינו כנגד ענין מיעוט הירח של החודש השייך לשבטו. והיינו כאמור לעיל, שכל הקרבנות מורשים בכפרה הראשונה שעל מיעוט הירח, וכפרה זו של כל י"ב ראשי החודשים מוסדת על הכפרה שבחודש ניסן, ראש החודשים כנ"ל, שכל ראשי החודשים כלולים בחודש ניסן, ובחודש זה מונח סוד הגאולה, והיינו שבחודש ניסן נתגלו כל הביורים והתיקונים שפעלו ישראל בהיותם בגלות מצרים, ולכן ראש חודש ניסן המכונה כנגד שבט יהודה הוא עיקר זמן התיקון למיעוט הירח.⁽⁴⁾

ביותר שעדיין לא נתגלה לעת עתה.

ד. וכמו כן שמו של חודש טבת מורה על מציאות הטוב, אלא שלעת עתה היא טמור ונעלם בתוך חשכת לילי טבת הארוכות, ועדיין לא נתגלה הטוב ההוא, עד לעתיד לבוא שיהא כולו טוב והמטיב.

ואכן ימי חנוכה החלים בתחילת ימי חודש טבת, הם ימי תיקון מדת ההוד כנודע, וכמו כן מאיר באותם הימים הארת אור הגנוז, שהוא האור הטמון ונעלם במקום החשכות, להורות על החשכות הגדולה השורה בתקופת טבת שלאמיתו של דבר היא אור גדול ונפלא, אלא שלעת עתה הוא מכוסה בעינינו וגנוז בתוך החושך של מיעוט הירח. ואכן גילוי זה של האור שבתוך החושך, בחי' כלול הטוב והמטיב, הוא חינוך והארה מאור של מלך המשיח כאמור. וראה בזה להלן.

ה. וע"פ הדברים האלה יש לומר שבענין זה נבטלו ברי"ח ניסן נדב ונבטלו שני בני אהרן בהקריבם ביום הזה אש זרה לפני ה' (ויקרא יא, א), ונאמר שהיתה כוונתם לתקן בשלימות את פגם מיעוט הירח, בכח אור הגאולה המאיר ביותר בראשון לחדשי השנה. וזה ע"פ המבואר בזה"ק (ח"א קטז) ש'אש זרה' שרצו הם להקריב, מורה על האשה זרה, בחי' מלכות דסט"א, שביקשו הם לקרב אל הקדושה, והיינו שפעלו בעבודתם הגדולה לתקן את מקום החושך והחיצונים, ולהעלות כל ניצוץ הקדושה הנתונים בתוך עמקי הקליפות של הסט"א. אלא שכאמור עדיין לא היה הזמן ראוי לכך, ועדיין לא הגיע עת של תיקון השלם והעלאת כל ניצוץ מתוך מקומות האפלות, ועל כן נחשב זאת לחטא להם, וכענין חטאו של הכל הנ"ל, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם.

ו. ונרמז גם במה ששיעורו חז"ל (רש"י פסחים כז, טז) את כמות השמן להדלקת המנורה בכל השנה לפי 'לילי טבת הארוכים' דוקא.

א. ראשית התורה הוא בענין ענוה

ויקרא אל משה וגו' (א. כ. 8).

פרשת ויקרא פותחת את חומש ויקרא, והיא הפרשה הכ"ד בין פרשיות התורה. ויש לרמוז בענין זה על פי הפסוק "והוציא את האבן הראשה תשואות הן הן לה" (ויקרא ה. 1), ונפרש כי 'אבן' הוא ענין נ"ג סודי התורה [כמנין שהם נמנים בוה"ק (תיקון 333) בלי פרשת וזאת הכרסה שאינה נקראת בשבת] שהם בני 'אבן', ואבן 'הראשה' מרמז על פרשיות ראשי החומשים דיינו הפרשיות הפתוחות את חמשת חומשי התורה, והיוו פרשת בראשית מחומש בראשית. שמות מחומש שמות, וכן הלאה. והנה מספר אלו הפרשיות בין כל ג'ן הסדרים הם כדלהלן, בראשית היא הפרשה הא' שבתורה, פרשת שמות היא הפרשה ה"ג, ויקרא ה"ד, במדבר היא פרשה ל"ד, ודברים מ"ד. ויחד כולם מרמזים על 'הן הן', כי א' י"ג ב"ד ל"ד מ"ד עולים בגי' ב' פעמים 'הן', והנה הרמז 'אבן הראשה תשואות הן הן לה'.

הענין בין ההן הוא, כי בפשטות מבינים אשר הראשית היא ענין של גאון והתנשאות, כי הן אלו על פי דעת בני אדם, שהאש והראשון הוא תמיד יש שנחשב ומחשיב את עצמו להיות החשוב והמתנשא על הכל. אבל דעת התורה אינה כן, אלא אדרבה ככל שנוהגים יותר בענוה ובשפלות, זוכים להתרומם יותר בהתנשאות אמיתית. כמו שמצינו בענין מתן תורה, שהיה דוקא על הר סיני הנמוך שבבהים (במדבר 10. 6). כי בעל הענוה הניב בענין ה', כמאמר הכתוב "ולענין הן הן" (משלי 16. 7), ולכן מרוממו הקב"ה לפני הכל.

ולכן ראשית ותחלת חומשי התורה יש בהם רמז על ענוה, שכן תחלת חומש ויקרא היא בפרשה ה"ד, שהיא אבותיו 'ד' המורה על עניות ושפלות [כלשון הכתוב "אל ישוב דך נבלם" (תהלים ע"א)]. ותחלת חומש במדבר היא בפרשה ה"ז, שהיא אבותיו 'ז' המורה גם כן על עניות ודלות. ושניהם כיוון הם בני 'הן הן', שהוא ענין ההון הנמשך על העניים. וכך גם תחלת חומש בראשית שהיא פרשה א', יחד עם תחלת חומש דברים שהיא פרשה מ"ד, הם אבותיו 'אדם' ובגין מ"ה, ובצירוף פרשת שמות שהיא הפרשה ה"ג, לרמז על י"ג גמות של החיים, הנקראים גאות ה' (ויקרא ח"ב קכ"ב), והם מתגלים דוקא כאשר האדם אינו מסתיר על גאות ה' בנאותו של שקר. והנה ענין 'אדם' עם י"ג העולה גם כן בגי' 'הן הן', לרמז על ההון הנמשך על בעלי הענוה, והנה משי"ב (שפת אמת 10) "הודועה נא דרךך ואדעך למען אמצא חן בעיניך".

ב. אחרות בין משה רבינו לכלל ישראל

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מואלה מועד לאמר (א. כ. 8)

כתב רש"י 'לאמר, צא ואומר להם דברי כבושים, בעיביכם הוא נדבר עמי'.

יש לומר כי זה רמזו בתיבות 'מואלה מועד', שכן החילוק בגי' בין 'משה' ל'ישראל' הוא (קפ"ו) כמנין 'מואלה מועד'. והנה מה שאמר הקב"ה למשה רבינו לומר לכלל ישראל שבשפלים בא הדיבור אליו, והיוט אשר על ידי הדיבור נודת אחרות בין משה רבינו וכלל ישראל, ולכן 'משה' עם 'מואלה מועד' [ששם בא אליו הדיבור] הוא בגי' 'ישראל'.

ויש להוסיף כי לפי שטרומה כאן אחדות משה רבינו עם כלל ישראל, לכן יש א' ועזרא בתיבת 'ויקרא'. כי כתב האריה"ק (שערי צדק קבלת שבת א) כי א' ועזרא זו רומזת על אלק האורות שובח משה רבינו להם בשעת מתן תורה, ואחר מלא העול שאיבדו כלל ישראל את הכתרים שקיבלו, איבד גם משה רבינו את אלק אורותיו ונשאר רק עם א', ולכן נהיה מלא ודולה שהוא כתי' "אלקיך רק א' ועזרא שהיא אחת. וכתב עוד שם כי בכל שבי"ק חזון משה רבינו ומקבל את אורותיו ועל כן אומרים 'שמח משה במנתת חלקו', ולכן הוא מחזיר לכלל ישראל את האורותיהם כסוד תוספת שבת, עיי"ש. ובהו רואים את האחרות הנפלאה בין משה רבינו וכלל ישראל, גם כאשר איבד את חלקו יחד עם כלל ישראל לחמדת החטא שלהם, וגם בהו שהוא מחזיק אצלו את האורותיו כדי להחזיר את שמחותיו לכלל שב"ק.

ג. בתחי הקדושה המכוונים ל"ב השבטים

ויקרא אל משה וגו' (א. כ. 8).

אותו בעל המדרס: 'ויקרא אל משה, ראשי תיבות אמו', בעמרה שעטרה לו אמו', ולא ביאר יותר. ובספ"ק דגל מחנה אפרים (ד"ה עוד ידמו ויקרא) פירש בכונתו, על פי דברי זקנו הבעש"ט הק' ז"ל שיש בת קול הוצאת כל יום, והיא סיבת הרהורי התשובה הנאים בלב כל מבקש ה'. והנה ענין 'ויקרא אל משה' שהוא מי שהוא בבחי' הדעת, והוא שומע את קול הקריאה המעוררת לתשובה, וקריאה זו היא מבחי' 'אמו' שהיא אימא ועלאה שורש סוד התשובה, עיי"ש.

והנה התעוררות התשובה זו, היא פתח להיכנס בעבודת ה'. וידוע כי יש י"ב פתחים להיכנס אל הקדושה, כמו שיש י"ב פתחים להן עדן, ועתידים להיות י"ב שערים לירושלים לעתיד לבא (ויקרא 10. 1) (וזהו ענין י"ב הפתחות' שיש למגילות אסתר בדברי האמוראים בגמ' (פסלה 6)). ובמקרא א' רמזנו בהו על דברי חז"ל (שבת 107) 'כל העוהה אמן בכל כוחו פתוחין לו שערין מן עדן', אשר לכן נזכרו הלכות עניית אמן בשולחן ערוך בפי' קב"ל שהוא בגי' 'עדן', ויש בסימן זה י"ב סעיפים כנגד י"ב השערים'.

ואלו הפתחים מכוונים כנגד י"ב השבטים, וידוע בשם האריה"ק כי כנגד י"ב שערים אלו יש י"ב מנין נסתאות ומנהיגים בכלל ישראל, ומקובל עוד מרמזי המניח מעמריטש ז"ע שיש שער אחד נוסף הכולל את כל השערים, ומצא כי בסך הכל ישנם י"ג שערים אל הקדושה ואל הו' י"ג שערים בבית המקדש, והם כנגד י"ב השערים עם שער הכולל (שפ"א ויש תריס"ד). ולפי זה יש להוסיף רמז, שיש בפרשתינו י"ג פרשיות הפתוחות בתיבת 'אמו', אשר היא אותיות 'אמו' הנ"ל, לרמז על 'יש שיער' הקדושה הנפתחים בהתעוררות התשובה הריגות ב'אמו'.

ויש להוסיף עוד על פי האמור, כי מנוצא הדברים למדנו אשר י"ג הפרשיות הפתוחות בתיבת 'אמו' הם כנגד י"ב השבטים ועוד א' הכוללת את כולם. ויש לומר כי סדר הפרשיות הם כסדר לידת השבטים, ולפי זה מנוצא כי הפרשה התשיעית 'ואם תקריב מנחת בכורים לה' (ב"ה ד) היא כנגד שבט דן, ויש לבאר את הענין בהו, הפרשה שם עוסקת בענין מנחת העומר, אשר פנימיות עניינה היא לברר בכל שנה את מרתחה של ננסת ישראל ונאמנותה הקב"ה, כמאמר בוה"ק. ומה שיש מקום להסתפק ח"ו שמה אין ננסת ישראל באמנה איתו ית', הרי זה נעזב שבט דן, כמו שמצינו בהם את אותה אהת שקלקלה בכורים ולא היתה נאמנת בכללה (שפ"א א. 10), ובידים של שבט דן היה פסל מיכה כל שנתו, ואכן מהם היו אותם פליטי עץ 'הנחשלים אחריו' (דברים 16. 1) תחומא תאט פ' שאחז בהם עמלק ויונה בהם. וידוע כי 'עמלק' הוא בגי' 'ספק' כי באחיותו בשבט דן הרי הוא מעורר ספק על מרתחה של ישראל ח"ו, ואת ספק זה מבררים על ידי קרבן העומר.

אבל לאמיתו של דבר אין ספק זה נכון כלל, כי בודא' נאמנים כלל ישראל להקב"ה, כמו שאכן נתברר בכל שנה על ידי קרבן העומר.

והנה שכתב רש"י על זה הפסוק: 'ואם תקריב מנחת בכורים, הרי אם ממשש בלשון ב', שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העומר הכתוב ספק שהיא חובה, הרי כי אפילו שנראה בלשון הפסוק שיש כאן ספק אם יקיימו מצוה זו, והרי זה רומז על עניינה הפנימי של מנחת העומר הבאה לברר את הספק על ננסת ישראל. ככל מקום הרי זה חיוב ודאי, כי יש רדואת של טהרה על ננסת ישראל, והו מתברר על ידי מנחת העומר. ואכן היה לכלל ישראל עסק שלם עם הצדוקים שבקשו תמיד לקלקל את קרבן העומר (שפ"א א. 10), כי הם בקישו לקלקל את הנאמנות של ננסת ישראל להקב"ה [ולכן כפרו בתורה שבע"פ המבוטת למדת המלכות וננסת ישראל]. אבל כלל ישראל מגלים בכל שנה את תוקף נאמנותם. אשר כל ננסת ישראל קדושים הם הדבוקים ונאמנים להקב"ה.

ד.

ההבדל בין חטא הנשיא לחטא שאר העם

אשר נשיא יחטא וגו' (א. כ. 8).

כתב רש"י: 'אשר נשיא יחטא, לשון אשר, אשרי הדור שהנשיא

שלו נתן לב להביא כפרה על שגותו, ק"ו שמתחיל על ידוניתו, עכ"ל. ולאורה יש להקשות בענין זה, כי בפרשה הסמוכה כתוב "ונפש כי תחטא" (א. 8), ובוה"ק (ד"ה 8) מאריך לבאר שהוא לשון תימה, שהתורה ממתחה אך יכולה נפש לחטוא, והרי "ושמענה קול אלה" כלומר שבעת 'תרו צדק ואל תתרו רשע' (דה"א 5), "והוא עד אן ראה" בעולותיהם של העלויים את שבר הצדוקים, עיי"ש עוד. והרי לפנינו שתי פרשיות סמוכות העוסקות במי שנכשל בחטא, ובאחת מהן מתייחסים אל הנשיא השב על חטאו באופן של 'אשרי', ובשניה מתוהים עד מאד על החטוא אך יכול היה בכלל לחטוא, ויש ליישב את גדר הדברים.

אבל באמת אפשר לפרש בפשטות, כי מדובר על שני מיני חטאים. כי הפרשה השניה עוסקת באדם פשוט שנכשל בחטא, ועל חטא כזה יש בוודאי מיהרה גדולה ועמוקה, אך יכול היה לחטוא ולהמרות את פי ה'. אבל הפרשה העוסקת בנשיא החטא, היינו אדם גדול שנכשל בפגם דק מן הדק, וגם זה אינו שגגה של המראת פי ה' ח"ו, אלא מכשול שהומצו לו מן השמים על פי סודות התהגה, כדי שתהיה לו שייכות והתחברות עם בני דורו ויכול לעורר אותם בתשובה כמאמר בספ"ק, ועל זה הוא ודאי שייך לומר 'אשרי' לו שזכה להיות המעורר את כולם בתשובה.

ועל פי זה יש לבאר עוד שינוי שמצינו בין פרשת חטאת הנשיא לבין חטאת הציבור, אשר אצל הנשיא כתוב "והוה מן הדם וגו' את פני פרוכת הקדוש" (א. 1), ואילו בחטאי העם כתוב "את פני פרוכת" (א. 1) ולא נזכר 'הקדוש', ורש"י כבר העיר על כך ופירש את הדברים, אבל לרד"ק יתכן לומר, כי מפני שאין החטא של הנשיא חטא אמיתי, לכן נשארת הפרוכת בגדר 'פרוכת הקדוש', אבל החטאים הפשוטים יש להם חטא העם, הם גורמים איך החסון ופגם בקדושת הפרוכת, ואצלם אין הוא יכולה להיקרא 'פרוכת הקדוש'.

ה.

דרך התשובה לילה קודם ליום, דרך התורה יום קודם ללילה

ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעיות עמים וגו' ואם כבש יביא קרבנו לחטאת וגו' (א. 14. כ. 15).

יש להעיר על השינוי הנמצא בפרשה זו בין קרבנות החטאת והשלמים, כי בפרשת החטאת נזכר קודם קרבן של עז ורק אחר כך קרבן של כבש, ואילו בפרשת השלמים נזכר קודם קרבן של כבש (א. 1) ורק אחר כך קרבן של עז (שם 1).

ויש לבאר את הענין על פי דברי חז"ל ששאל ר' זורא את ר' יהודה 'נאי מעטא עיני מסכן ברישא והדר אימיר', כי העינים השחורות הולכות בראש עדרי הכבשים. וענה לו ר' יהודה 'כבדיותו של עולם, דברישא חשוכא והדר נהורא' (שפת אמת). שהוא כענין בריאת הלילה קודם היום. הרי שהשבטים מרומים על אור היום, והעינים מורות על חושך הלילה. ולפי זה יש לומר כי בקרבן החטאת הולכים כמנהגו של עולם, בתחלה נזכרים העינים החשוכים ורק אחריהם הכבשים. כי אכן ענינו של החטאת הוא לכפר על מי שנמשך אחר חושך העולם ונפל באפליית החטאים, וצריך הוא להפך את החושך לאור על ידי התשובה. ולכן מקדישים את החושך אל האור, כי האור של בעל תשובה הוא אור היוצא מתוך החושך המתפזר לאור.

אבל ענין השלמים הוא מדרגת השלימות כנרמז בשבטם, והוא ענין מדרגת התורה אשר בו שלמים כלל ישראל בהתפתחות השלימות הראויה [ולכן רק בתג השבעות היו מקריבים שלמי ציבור], והתורה אור אכן מטאירה את החושך, אבל אל שמתחילים עם החושך ומהפכים אותו לאור, אלא ההתחלה היא עם אור התורה, ואחר כך היא כבר מטאירה את כל החושך. והנה שנטמר על התורה "הגית בו יומם ולילה" (יהושע 1. 8), וקדיש את היום ללילה. וכן מצינו בדברי חז"ל שהיו לווים מן היום ומפריעם בלילה את שיעורי לימוד התורה (עירובין 104), הרי שהלילה נמשך אחר היום בדברי תורה. והנה ענין מן שהיו כלל ישראל צריכים להבין על הארבעים יום של מתן תורה שהלילה הקודם ליום הראשון אינו נחשב חלק מן היום, אלא היו צריכים לצרף אליו את הלילה הבא אחריו כדי שיהיו ארבעים יום שלמים (פי שבת 68), כי שלימות התורה היא בבחי' לילה הבא אחר היום. ולכן בקרבן השלמים מקדישים קודם כל את הכבשים, המורים על אור היום של התורה.

מי יעלה בהר ה':

הענווה שנובעת
מגודל ההשגות

א. צפנת ליראיך: הענווה של צדיקים שייכת לעולם הבא שלהם

כדי להתחיל להתנהג בענווה לא צריכים להיות ענין | **איה צדיק לא הבין איך הגיע לגן עדן?** | כל ההסברים בענווה של הצדיקים הם רק לפי ערכנו | **הענווה שלהם היא חלק ממה שמטעימים אותם מן העולם הבא** | התענוג בעולם הבא אינו גמול על העבודה אלא תוצאה של העבודה | **מהו ה'לעומת זה' של הענווה של הצדיקים**

ב. לכך נוצרת: בר דעת חושב - עשיתי רק מה שאני מוכרח לעשות

כשתהיה ענין - כבר לא תחפש הסברים לענווה | **למה לא משביעים אותו: "תהא בעל מידות טובות! תדבר רק אמת!"** | החיל ורעדה שיש בעולמות העליונים | **איזה עולם הוא 'עולם אחר'?** | מיהו בגדר 'אדם נורמלי'? | **המלאכים אומרים: אם אתה חוטא כלפי הבורא שברא אותך צריך אתה 'דפואה שלימה'**

ג. ומי יקום במקום קודשו: צדיק מרגיש שלפי ערכו אינו יוצא ידי חובה כלל

ההשגות מגלים לאדם את המדרגות שעדיין עליו להשיג | **בכל השגה חדשה הוא מבין שעדיין יש לו דרך רחוקה לפניו** | אין לשער ולתאר את ה'חסד נעורך' של כלל ישראל | **למה דוקא על דור דעה היו תביעות גדולות ועצומות?** | חוט השערה של הצדיק לעומת הרים וגיבעות של אלפי יהודים פשוטים | **מהו הסימן לעובד ה' אמיתי?**

א.

צפנת ליראיך: הענווה של צדיקים שייכת לעולם הבא שלהם

להתנהג כמו ענין

הנה המסילת ישראל כפן כפן (ראו פרק י"א) דורש מכל אדם החפץ להיות 'נקי' בכל מעשיו, שיעבוד ויעמוד כדי לעקור את הגאווה הנטועה בקרבו, ומנגד ישריש בו את מדת הענווה' עד שתהיה מיוסדת וקבועה בנפשו. כאשר באים לרכוש קנין באיזו מדה - הנה ראשית דבר צריך לעמוד היטב על הסוגיא, להבין את כל החשבונות והמהלכים הקשורים לזה, ושוב אחר כך, צריך גם לעשות מעשים שמבטאים את המדה, וכגון אשר במדת הענווה, צריכים להתנהג באופן ההנהגות של אדם שאכן מחזיק את עצמו בשפלות ובענווה. והיינו, שגם אם האדם טרם קנה בשלימות את מדת הענווה, עליו על כל פנים להתנהג כמו 'ענין' ושפול בעיני עצמו: הוא מדבר בענווה, הוא הולך ברחוב בענווה - וכל שיגו ושיחו עם אלו שהוא בא בקרבתם, הוא בנעימות, בשפלות ובענווה חן. וכאשר יהודי מתנהג כך יום אחר יום, הנה ההנהגות הללו כבר יביאו אותו עם הזמן לקנות את מדת הענווה.

איך אפשר להבין את הענווה של הרבי ר' אלימלך?

ובאמת קשה מאוד - 'עס איז היבש שווער' - להבין כראוי את מהות מדת הענווה. כאשר מסתכלים על כך מתוך מבט שטחי, זה נתפס לעיתים כדבר שאין לו שום הגיון ושכל: **אדם שהוא 'אדם גדול' בכל קנה מדה - מחשיב ב'עצמו כאדם פשוט ושפול ממש'?** איך אפשר להבין את זה? שומעים סיפורים ועובדות על צדיקים; עד כמה הרחיקו לכת במדת ענוותנותם; הרבי ר' אלימלך ז"ע אמר על עצמו שהוא האדם הגרוע ביותר בעולם! הוא אחז ש'כל הגיהנום' לא יספיק לו... חמישים שנה כבר עברו מעת הסתלקותו, וההייליגער רוז'נער ז"ע אמר: 'הרבי ר' אלימלך יושב עכשיו בגן עדן, ועדיין הינו תוהה ואינו מבין, איך הגיע לשם... הרי כאן עושים משפט צדק, נו, איך יתכן שהכניסו אותו לגן עדן? הוא אינו יכול להבין זאת בשום אופן!'. ואנחנו עומדים ותמהים על עובדא נוראה זו: **איך יתכן שהרבי ר' אלימלך לא ידע 'מי הוא'?** איך יכול היה לחשוב שהוא

נקודות:

הגם אם האדם טרם קנה בשלימות את מדת הענווה, עליו על כל פנים להתנהג כמו 'ענין' ושפול בעיני עצמו: הוא מדבר בענווה, הוא הולך ברחוב בענווה - וכל שיגו ושיחו עם אלו שהוא בא בקרבתם, הוא בנעימות, בשפלות ובענווה חן. וכאשר יהודי מתנהג כך יום אחר יום, הנה ההנהגות הללו כבר יביאו אותו עם הזמן לקנות את מדת הענווה

סתם 'מתנה' שנותנים להם לכבוד המעשים טובים שעשו בעולם הזה. כי אם זה היה ניתן להם על דעת כן, עדיין היה זה להם נהמא דכסופא - אלא הם 'מכתירים' את עצמם בזה! והיינו, הם יודעים בנפשם בביורו, שהשכר הזה שהם זוכים לה עתה, מגיע להם כגמול ושכר על העבודת ה' שלהם!

והנה מאידך גיסא, הרי המושג שנקרא 'הנין מזיו השכינה' הוא תכלית הביטול לאלוקות. הצדיקים ממש מתאחדים ומתכללים באלוקות! אין להם שם - שום ישות נפרדת! ואם כן אפוא צריך להבין: **איך שני הענינים הללו עולים בקנה אחד? או שאנו מדברים כאן על תענוג 'שמיעה' להם בהן צדק, או שאומרים שהם זוכים לתענוג שהוא תכלית הביטול?** אלא מוכרח הדבר, שה'עטרותיהם בראשיהם' הזה, אין לו קשר עם הגאוה המדומה שאנו מכירים אצל אנשי העולם הזה! אלא זה ענין אחר לגמרי, שאכן כך הולך כאחד יחד עם תכלית הביטול!

ה'אני' של העולם הבא אינו סתירה עם הידיעה שהוא ראוי לשכר שלו

במילים אחרות: מצד אחד אכן יודע הצדיק: "אני זכיתי!"! השכר שיש לי עתה הוא תוצאה של העבודה שלי! אולם בד בבד - זה ממש ההיפך הגמור מאותו 'אני' שאנו מכירים כאן בעולם הזה! זה 'אני' אחר לגמרי! ה'אני' של העולם הבא כלל לא מפריע לו לזיו השכינה ולעטרותיהם בראשיהם! אמנם שוב, כפי שכבר אמרנו, **כמו שאין אנו מבינים כלל את שכר עולם הבא שהוא 'עין לא ראתה אלקים וזולתך', כך גם אין אנו מבינים כלל את הענווה של עולם הבא; שהגם שהצדיק יודע שהוא אדם גדול, הוא יודע שהוא זכה ליהנות מזיו השכינה - ועדיין הוא שרוי בתכלית השפלות עד שהוא סבור שאין בעולם יהודי יותר גרוע ממנו.**

כמי שגאווה היא נגד השכל - כך גם ענווה היא נגד השכל

דוגמא לענווה של הצדיקים - שהיא מעבר לשכלנו - אפשר לקחת מדבר שאנו רואים לנגד עינינו כסדר: ההתנשאות של בעלי גאוה - שהיא גם נגד השכל! זה ממש 'זה לעומת זה!' כמו שבגאווה אנו רואים בעינינו מציאות שהיא נגד השכל; באלו דמיונות הבעל גאווה הזה ח'י, דמיונות שאדם

יהודי הגרוע ביותר בעולם! ובפרט אשר כפי שכבר הסברנו באריכות (ראה גליון הקודם), התורה הרי היא 'תורת אמת' היא דורשת מן האדם ללכת רק עם האמת לאמיתה, נו, האם ישנו בכלל הווה אמינא בעולם שזה אמת?! שהרבי ר' אלימלך צריך אפילו רגע אחד של גיהנום?! ודאי שלא! נו, איך מותר לצדיק להיות חלילה עם מהלך מחשבה שנראה כמו שקר? ועוד מספרים את הדברים הללו כמעלה ומדרגה שכל אחד צריך להשתדל להגיע אליה, מה פשר הדבר?!

אינו יכולים להבין את הענווה של צדיקים

ונבוא להסביר קמעה את הדברים - ככל ששכלנו הקט יכול להבין זאת. אבל קודם ככל דבר מוכרחים להדגיש בהחלט: מדת הענווה של הצדיקים גבוהה ונעלה מעל כל ההסברים שאנו יכולים לתת לה! כמה שרק לא נתאמץ לקרב זאת אל השכל - עדיין לא נוכל באמת להסביר את הענווה הקדושה שלהם! הענווה שלהם הולכת הרבה יותר גבוה ורחוק משכלנו.

זה חלק מה'עין לא ראתה'

טעם הדבר שענוותנותם היא ענין כה נסתר שאין לנו בו שום השגה הוא, כי הענווה שלהם שייכת לעולם הבא! כלומר: כיון שהצדיקים זוכים כבר בעולם הזה לטעום 'מעין' של עולם הבא; כמו שחז"ל אומרים (ב"ב ס"ז): "שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא". וכמו שעל העולם הבא אומר הנביא (סד. ג): "עין לא ראתה אלקים וזולתך" - שאין לנו השגה מתי עולם הבא. כך גם בענווה ששייכת לעולם הבא - גם אין לנו השגה!

הצדיקים יודעים שהם ראויים לשכר העולם הבא

וביתר עומק: על התענוג של העולם הבא איאת בגמרא (ברכות ז'): "צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". ובפירוש המושג 'עטרותיהם בראשיהם' - אומר הרמב"ם (הלכות חשופה פ"ח ה"ב), שבשעה שהצדיקים זוכים לקבל את התענוג של 'זיו השכינה' - הם יודעים בנפשם שכל זה בא להם על ידי מעשיהם! במילים אחרות: הזיו השכינה שהם זוכים לו בעולם הבא, אינו

מא לענווה של הצדיקים - שהיא מעבר לשכלנו - אפשר לקחת מדבר שאנו רואים לנגד עינינו כסדר: ההתנשאות של בעלי גאוה -

שהיא גם נגד השכל! זה ממש 'זה לעומת זה!' כמו שבגאוה אנו רואים בעינינו מציאות שהיא נגד השכל; אבלו דמיונות הבעל גאוה הזה חי, דמיונות שאדם מיושב בדעתו כלל אינו יכול להבין כך גם, ה'לעומת זה' של הבעל גאוה, הוא גם שלא על פי שכלו!

~
צדיק' הוא זה האדם שמתעלה ומתרום מן העולם המשונה שלנו, ונכנס לעולמנו נעלה ונשגב יותר - עולם נורמלי! באותו עולם נורמלי, הנה המילה 'חטא' היא מילה שאפילו לא יכלה להיאמר! ושם הצדיק מרגיש 'בבית!' הוא מרגיש שהוא במקום נורמלי! - מלבד בעולם שלנו - שהוא ממש עולם לא נורמלי!

מיושב בדעתו כלל אינו יכול להבין: "איך אדם יכול להיות כזה בעל גאוה?! האם הוא לא יודע מי הוא באמת ומה עשה בכל שנות חייו?! איך הוא מסוגל להיכנס לכוה עולם של דמיונות?!" כך גם, ה'לעומת זה' של הבעל גאוה, הוא גם שלא על פי

שכל! ההבדל הוא רק אחד: **צד הרע הוא 'למטה מן השכל' וצד הטוב הוא 'למעלה מן השכל'!** אדם יכול להיות כל כך נקי ורך במדת הענווה עד שאפילו אי אפשר להסביר זאת! ואי אפשר להבין על פי שכל: "איך אדם יכול להיות כזה עניו?! וכי אינו יודע

ב.

לכך נוצרת: בר דעת חושב - עשיתי רק מה שאני מוכרח לעשות

הולך ובא - הוא מרגיש 'בבית!' הוא מרגיש שהוא במקום נורמלי! - מלבד בעולם שלנו - שהוא ממש עולם לא נורמלי!

'תהי צדיק' - תיכנס לעולם הנורמלי
טרם שהנשמה יורדת לעולמנו המשונה - 'צו' אונזער מאדנע וועלט' - משיביעם אותה: 'תהי צדיק'. ובה אומרים לו לאדם: **'תיכנס לעולם של הצדיקים! תתחבר ותהיה מהמחנה והחבראי של הצדיקים!'** ובו ברגע שנכנסים לחבראי של הצדיקים, כבר חיים בעולם אחר! הצדיק חי בעולם שבו כלל אי אפשר להבין את הבעל עבירה: "איך אתה יכול לעשות דבר נגד רצונו יתברך שמו? מה קרה לך, השתגעתי? אתה צריך להיות על כדורים? וכי מה זאת אומרת, אתה עובר על ציווי מלך מלכי המלכים? אתה קובר את עצמך בחיים? נפלת על הראש? מה קורה איתך?!"

אם כולם משוגעים - אני עדיין לא חכם גדול...
בו ברגע שאדם זוכה והוא נכנס לעולם 'נורמלי' כזה - אינו נעשה בעל גאוה מכי שידוע את האמת שהוא צדיק ומעולם לא חטא. כן מבחינתו זה הדבר הכי נורמלי שיש בעולם! הוא לא יודע למה אנשים סביבו מפליאים את כל כך: "מה כל הרעש? מה הגדולה שמעולם לא חטאתי? למה אינך משבח אותי, שאיני הולך עם הרגליים למעלה ועם הראש למטה?..." איך בכלל אפשר לחטוא! הרי בכלל אין הוזה אמינא כזו; להיות כל כך משוגע ומעוות - ללכת ולחטוא - 'בין איך דען אויפן קאפגעפאלן' - עם דבר כזה יש לי בכלל במה להחשיב ולהעריך את עצמי?! ואכן אין לנו מה לענות לו! הוא צודק בכל מילה! אליבא דאמת, היה על כל אחד להיות בעולם כזה שלא לחטוא נגד רצון השי"ת - אינו שום זכותא כלל! הוא מדבר בשפה שמדברים בו בעולם האמת - וכל הסובבים שמפליאים זאת, אין זאת אלא מחמת שהם חיים בעולם השקר.

הצדיק מרגיש: עשיתי רק את מה שצריך לעשות

כך גם לגבי 'עשה טוב': הצדיק יודע היטב את גודל דביקותו בתורה, היא יודע עד כמה העבודות שלו מגיעים עד כסא הכבוד, הוא יודע עד לאחת מכל מעשי הצדקה והחסד שלו, את המדרגות שלו, את הרוח הקודש שלו ושאר כל ההשגות הגבוהות שזכה להן. אבל חרף כל אלו, כלל לא עולה בדעתו שמתמחז זה יש לו במה להתגאות ולהחשיב את עצמו! כי בעולם שבו הוא חי, בעולם אין שם הוזה אמינא שלא לעשות את המקסימום - עבור הקב"ה! זה הדבר הפשוט ביותר בעולם שלו! וכמו שהמשמה אומרת (אבות פ"ב מ"ח): "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכן נוצרת" - כל מה שאתה עושה הוא דבר פשוט ומוכן מאילוי! **לכך נוצרת! לכך ירדת לעולם! וכי על הנשר להחשיב את עצמו תחמת שהוא עף ומרחף במי השמים? וכי מה**

עין פות גירי קשטא לכל אטר ומשפלהין וריןין באשקתא" - הקב"ה עושה כביכול תנועה אחת קטנה - 'איין קליינע דריי' - ומכל עבר עפים ומרחפים ריבי רבבות של מלאכים: כל העולם רועש ומתפתח - 'עס קערט זיך איבער א וועלט' - וכולם יראים וחרדים! וכי מה זאת אומרת! הקב"ה הלא דיבר אלינו! וכפי שהפסוק מתאר זאת (במקום ב:): "וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הַאָרֶץ" - שם לעילא בהיכל ה' כל הארץ רועשת מכל הגה של הקב"ה!

העולם שלנו הוא 'עולם משונה'

אמנם לאמיתו של דבר, הביטוי הנכון - 'דער ריכטיגער שפראך' - צריך להיות: "אנחנו חיים בעולם אחר." למה אתה אומר: הם חיים בעולם אחר?! הרבה יותר נכון לומר: "אנחנו חיים בעולם אחר!" ישנם מיליאריד מיליארידים עולמות - ללא גבול ומספר ממש, ובכל העולמות הללו חיים כסדר עם פחד מהשי"ת והדר גאונו! כל העולמות האלה אצים ורצים חיש מהר ללא כל שהות - לעשות את ציווי ה'! כל העולמות כולם מתבטלים להשי"ת בביטול נורא ועצום! **נשאר לו רק איזה עולם קטן ובודד - 'איין קליינעס אינזל' - ששם למרבה הפלא אינו כן! העולם שלנו הוא זה שיוצא מן הכלל!** כאשר המלאכים מדברים ביניהם הם אומרים עליו: "האנשים שם חיים להם באיזה עולם אחר!" אם מלאך יספר 'חדשות' לחבריו: "אתם יודעים? יש היכן שהוא בעולם, עולם קטן ומשונה - 'א' מאדנע וועלט' - שבו מסתובבים להם ברואים של הריבונות של עולם, והם מסוגלים לעיתים שלא לעשות כפי רצון השי"ת! הם פשוט יכולים להחליט שהם מסובים לקבל את דבריו!" הם ממש לא יאמינו לו! הם יהיו בטוחים למעלה מכל ספק שזה כלל לא שייך - זה פשוט לא יכול להיות! זה פשוט לא יכנס להם לראש - אפילו לא בדרך משל ומליצה! יצטרכו לקחת שם איזה בעל דרשן שאין כמותו, שיחפש אלפי משלים ודוגמאות כדי להסביר להם זאת, ושהיה ביכולתם להתחיל להבין איך יתכן שיצור נבוא קרוץ מחומר עכו, יעשה אחרת ממה שהבורא יתברך ציווה אותו! ואחרי כל המשלים וההסברים - הם עדיין לא יבינו זאת! הם יגיעו למסקנה: **'הברואים שם חיים להם באיזה עולם אחר' שאין לנו בו שום השגה!'**

הצדיק הוא זה שחי בעולם 'נורמלי'

'צדיק' הוא זה האדם שמתעלה ומתרום מן העולם המשונה שלנו, ונכנס לעולם נעלה ונשגב יותר - עולם נורמלי! באותו עולם נורמלי, הנה המילה 'חטא' - היא מילה שאפילו לא יכלה להיאמר! אי אפשר אפילו לבטא בפה באותו עולם! ושם, אם יש איזה נבוא שממרה את פי השי"ת - הוא נחשב כמו איזה 'משוגע' מן השוק! פשוטו כמשמעו! זה לא רק באיזה עולם מסוים אחד, אלא כך הוא בכל העולמות כולם - מלבד בעולם המעניין שלנו! בכל מקום, הצדיק

הצדיק מגיע למקום שלמעלה מכל ההסברים על ענווה

ובנו לקרב קמעה את הדברים ולהבין מהו השכל שמונח מתחת לזה. כמוכן מאילוי, שאנו מדברים רק לפי מדרגתנו, כדי שנוכל לעשות את הצעד הראשון ולהתחיל לעבוד על זה. אבל מי שיגיע למדרגות הנשגבות של ענווה - שצדיקים זכו לכך - עבורו כל ההסברים הללו לא יתפסו מקום והוא כבר לא יזדקק להם כלל. אם האדם זוכה להגיע למדרגת הצדיקים - הוא כבר לא זקוק לשום הסבר מדוע עליו להחזיק את עצמו בעוונה ולשפלות, כי הוא כבר הגיע למקום שהוא שעומד למעלה מן השכל וההסברים שלנו.

למה צריך להשביע אותי על גאוה?

איתא בחז"ל (נדה ב:): "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע" - הנשמה עומדת לרדת לעולם, אבל רגע קודם לכן משיביעם אותה ואומרים לאדם: "שומה עליך להיות 'צדיק' - ולא רשע! ועוד מוסיפים להשביע אותה: ואפילו אם כל העולם יאמרו לך 'אתה צדיק' - תהיה בעיניך כרשע! אל תתפעל כלל, גם אם כל העולם כולו יצביעו עליך ויאמרו זהו נהו 'צדיק', אלא תמשיך ותוסיף לחשוב אצלך - שאתה רשע!"

לכאורה צריך להבין: למה צריך שתי שבועות שונות?! למה אין די בשבועה הראשונה של 'תהי צדיק' - הלא חלק פשוט ממה שעליו להיות צדיק, זה גם שעליו להיות שלם במדת הענווה! וכי משיביעם אותו בשבועה נפרדת שלא יהיה כעסן ושיקרון! שלא יהיה בעל תאוות?! הלא כל אחד מבין שכל המידות וכל עניני עבודת ה' כלולים כבר במה שהשביעו אותו 'תהי צדיק'. נו, למה דוקא בנוגע לגאוה, צריכים לחזור ולהשביע אותו בשבועה נוספת!?

בעולם הבא רועדים מרמז קל של הקב"ה

ישנו ביטוי שכוח אצל אנשים: 'הוא חי לו בעולם אחר'. למשל, אדם חוזר מביקור באיזו מדינה נחשלת ופרימיטיבית, מדינת 'עולם שלישי' אי שם בקצה העולם - שם חיים עדיין כמו 'פעם'; בלי חשמל בלי מים בברזים וכדומה - הוא יאמר: "הם חיים להם שם בעולם אחר לגמרי...".

עם הביטוי הזה אפשר להשתמש כלפי כל העולמות העליונים... כי ישנם באמת 'עולמות' בלי מספר, ממש אין לשער, אשר שם הכל מתנהל כמו 'עולם אחר' - 'אן אנדערע וועלט'! אם יהיה ביד האדם לעלות לעולמות העליונים ולעשות שם איזו 'ביקור' קצת... הוא לא יידע באיזה עולם הוא נמצא! הם אין חיים שם בעולם אחר... הוא יראה למשל, כיצד השי"ת כביכול עושה איזו תנועה - כמו רמז קל בעלמא - ובמהירות הבזק כמו 'חץ מקשת' מתאספים ומתכנסים מחנות שלמים של מלאכים ושרפים, אשר עומדים הכן לעשות רצון קונם וחפץ צורם! כמו שאומרים באקדמות: 'למחזי באַנפֿאַ

מדובר ב...
 מדוכא בייטורים
 נוראים, הם
 יושבים בארץ
 טמאה כזו, ערות
 הארץ, בלי תורה,
 בלי כלום - כבר
 משך של מאתיים
 ועשר שנה, ועדיין
 הם מאמינים

בגאולה! וכשהגיע
 הרגע האמתי של
 יציאת מצרים, הם
 קמו והלכו אחרי
 הקב"ה למדבר
 שומם בלי שום
 הרהור, הם היו דור
 שאין לנו בהם שום
 השגה! הם ציפרו
 וזיכנו את עצמם
 והגיעו למדרגת
 נוראות!

~
 הצדיק תמיד
 מרגיש רחוק כל
 כך מן המקום
 שעליו להגיע
 וממה שמצפים
 ממנו בשמים,
 ומחמת זה הוא
 אכן גם שפל בעיני
 עצמו ומרגיש
 שהוא גיורע מכל
 אדם בישראל -
 אשר ממנו לא
 דורשים להשיג
 מדרגת כמותו!
 אני - שכבר הגעתי
 ונעשיתי צדיק -
 הלא זועקים אלי
 כל רגע: "איכה!?"
 היכן אתה
 בעולם! למה
 אינך מה שאתה
 צריך להיות!?"

מנצח...
 צריכים לדעת שהדין שיש למעלה על צדיק
 - הוא חריף וחמור עד מאד. וכמו שאיתא בחז"ל
 (במות קטא): "וסביבו נשערה מאד מלמד
 שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט
 השערה". אם ה'בעל דבר' בא ומקטרג על אינו
 אלו פגמים הכי עדינים של הצדיק, שהוא אינו
 לפי ערכו - כפי שמוצא ממנו להיות, אזי
 הקטרוג והמדת הדין ששוררים בכל העולמות
 הם בתוקף גדול פי כמה - מאשר אם יבוא
 השטן ויבא עם כל העבירות - 'פעק אויף פעק'
 - של שאר כל היהודים הפשוטים גם יחד! עם
 הצדיק מחמירים כהנה וכהנה מאשר עם יהודים
 מן השורה! האמשינאווער רבי זצ"ל אמר פעם
 ביחידות אמרה חריפה מאד: "דער גיהנום איז
 נאר פאר גרויסע מענטשן! ווייל פשוט'ע אידן, נו,
 אן עביה'לע אראפ און עביה'לע ארויף, עס איז
 נישט קיין גרויסע נפקא מינה! אבער גיהנום גיבט
 מען נאר פאר גרויסע מענטשן!" ("הגיהנום מיועד
 רק לאנשים גדולים! כי יהודים פשוטים... נו, עביה'לה

נפשך שלא תצא משם לעולם - היאשר תמיד באותו
 עולם, ששם להיות צדיק זה הדבר הפשוט ביותר!
 תראה את עצמך רק כאדם נורמלי פשוט אינו כל
 כך משוגע כדי להיות רשע...!" ומובן מכל האמור,
 שאין זו אזהרה על עצם ההתרחקות מגאווה,
 אלא שמשיעיים אותו שתמיד יהיה שריר בעולם
 שבו מסירות נפש לעבודת ה' הוא הדבר הפשוט
 ביותר בעולם: "לא רק שעליך להיות יהודי כשר
 ושומר תורה ומצוות - אבל בעצם תמשיך להיות
 בעולם השקר! לא! אלא שדורשים ממך שתיכנס
 ותחיה 'בעולם אחר' - בעולם שבו אין שום חידוש
 שאדם הוא 'צדיק'!"

שאינו רק פרט כמו כעס או שקר. משביעים אותו:
 "ואפילו כל העולם כולו ואומרים לך צדיק אתה
 היה בעיניך כרשע. ידוע דתע כי יעמוד סביבך
 אנשים שחיים בעולם השקר וקיפּו אותך, והם
 יחוו עליך באצבע ויאמרו הנה הצדיק! הם יפליאו
 את מדרגותיך והשגותיך! הם יגרמו לך להרגיש
 שאתה איזה יחיד ומיוחד - כי בעולם שלהם, אדם
 שעושה את רצון קונו בשלימות, הוא ממש חידוש
 גדול. ולכן אנו משביעים אותך: היזהר והישמר
 שאתה תיפול ל'עולם שלהם'! שלא תיפול לקטנות
 המוחין ול'עצמצמים שלהם'! זכור תזכור: לא רק
 שעליך להיכנס לעולם של 'תהי צדיק', אלא שמור

ג.

ומי יקום במקום קודשו: צדיק מרגיש שלפי ערכו אינו יוצא ידי חובה כלל

בכל מדרגה שזוכים אליה מגלים כמה רחוקים מן התכלית

ישנו עוד הסבר שיכול לקרב קצת אל השכל
 את מדת הענווה: בכל עת שאדם זוכה וקונה איזו
 מדרגה חדשה - אזי הוא מקבל בד בבד השגה
 יותר גדולה, גם באותן המדרגות שטרם הגיע
 אליהן. כלומר, הוא נעשה כעת יותר קרוב - 'ער'
 ווערט נענטער באקאנט' - לאותן המדרגות שעתה
 עתה הן עדיין רחוקות ממנו - אבל מצד האמת
 הוא מסוגל לעמוד ולהגיע אליהן - ומן השמים
 אכן תובעים ודורשים ממנו עכשיו, שיעבוד בכל
 כוחותיו כדי להשיג את המדרגות הללו.

בכל פעם שזוכה להגיע לעוד מדרגה - אם
 אכן זו מדרגה מצד הקדושה ולא מהסטרא אחרא
 חלילה - הוא מקבל עוד השגה, אשר על ידה הוא
 רואה כמה רחוק הינו מהיכן שעליו עוד להגיע.
 ושוב יש לו רצון והשתוקקות חדשה להשיג מדרגה
 זו, ושוב כאשר זוכה לה הינו רואה עד כמה הוא
 עדיין רחוק מהתכלית שלו וחוזר חלילה שוב
 ושוב, וכך יכול האדם לזכות למדרגות ושלימות
 עד אין גבול ואין סוף.

המרחק בין המדרגות הולך וגדל בכל פעם

ניקח צעד הלאה: ככל שאדם זוכה להשגה
 יותר גבוהה ונעלה - כך הוא נעשה יותר רחוק מן
 המקום שעליו להגיע! כי אין הכוונה לומר, שבכל
 פעם שהוא עולה למקום נעלה יותר, הוא רואה
 לנגדו רק עוד מדרגה אחת למעלה מן המקום
 שהוא נמצא בו כעת, וגם המרחק בין המדרגות
 נשאר במרחק שווה כמו אתמול. לא! אלא ברגע
 שאדם מתעלה ועולה וברגתו - כל עצם השגתו
 נעשית גבוהה יותר! היא כבר רואה לפניו עכשיו,
 מדרגה הרבה יותר גבוהה ממה שראה אתמול,
 והמרחק שלו מן המדרגה הזו - גדולה מהמרחק
 שהיה בו אתמול כהנה וכהנה! וכגון, אם אדם
 ישקיע בעסק אף דולר, ייתנו לו רווח של עשרה
 אחוזים - כלומר, מאה דולר בשנה. אבל אם ישקיע
 מיליון דולר בעסק, כבר לא ייתנו לו רק עשרה
 אחוזים - כלומר, מאה אלף דולר בשנה - אלא
 ייתנו לו למשל עשרים אחוזים! שזה מאתיים אלף
 דולר! למה לא נותנים לו אותם אחוזים? כי עם
 מיליון דולר אפשר לעשות עסקאות הרבה יותר
 טובות - מאשר עם אלף דולר!

וכך הוא ברוחניות: ככל שאדם נעשה יותר
 'שלם' - הוא נעשה עכשיו יותר ויותר רחוק
 משלמותו - כי מאדם שלם דורשים יותר שלימות!
 כי אם אדם זיכך את עצמו במדת היסוד, וזכה

למדרגה מסוימת במדרגת 'צדיק' - הרי הוא יכול
 לזכות כעת לעניינים והשגות בלי גבול! ואם אתה
 יכול לזכות למדרגות הללו - אתה כבר מוכרח
 לזכות להן! **כבר אין לך ברירה אחרת! מהצדיק
 תובעים ומונים שיתרומם ויתעלה עוד יותר ועוד
 יותר! שישגי עניינים יותר גבוהים ויותר נעלים -
 לפי ערכו!**

הגדלות של ה'דור דעה'

רואים בוהר הקדוש ש'דור דעה' - אותם
 יהודים שמתו במדבר - היו 'מוראדיגע דור' שלא
 היה עוד כמותם! היו להם זכויות גדולות ועצומות:
 במצרים כאשר הם היו שרויים שם בערות הארץ
 הם שמרו על קדושתם; הם אפילו לא שינו את
 שמם לשונם ומלבושם - וכל זה עוד לפני שקבלו
 את התורה! הם החזיקו במסורה שהיתה להם
 מאבותיהם - 'ביי דער פשוט'ער אידישקייט' -
 בעקשנות עצומה! הם התפללו וזעקו אל הריבונו
 של עולם גם שם כאשר היו מוקפים מכל עבר עם
 כל העבודה זרה'ס והכישוף שבעולם!

הם האמינו בגאולה אחרי כל קושי השעבוד

כאשר משה רבינו - משה רעיא מהימנא - בא
 לגאול את כלל ישראל, הוא חשש: "והן לא יאמינו
 לי" - והיו להשית' טענות עליו בגין זה: "למה אתה
 אומר שהם לא יאמינו? הם בוודאי יאמינו! הלא הם
 הם 'מאמינים בני מאמינים'!" התורה אכן מעידה:
 "וַיִּצְאֵן קִעִם" - העם האמין שהנה זו בא מן:
 גאולתם! **מדובר כאן בעם מדוכא בייטורים נוראים,
 הם יושבים בארץ טמאה כזו, ערות הארץ, בלי תורה,
 בלי כלום - כבר משך של מאתיים ועשר שנה, ועדיין
 הם מאמינים בגאולה!** וכשהגיע הרגע האמתי של
 יציאת מצרים, הם קמו והלכו אחרי הקב"ה למדבר
 שומם בלי שום הרהור, וכמו שהפסוק אומר (וימרה
 ב. ג. כה) "כֹּה אָמַר ה' וְזָרַתְיךָ נְעוּרֶיךָ אֶבְתָּב
 לְפִלְתֶיךָ; לְכַתֵּב אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה" -
 הקב"ה אומר לדורות עולם: "לעולם ועד אזכור
 לכם את החסד ועוֹרֵיךָ" שעשיתם עמדי - שהלכתם
 אחרי לארץ ציה וצלמותו!" ה'לכתך אחרי במדבר'
 הזה לא היה דבר פשוט! אם הקב"ה מדבר מזה
 עם געגועים שכאלה, הרי בהכרח שהיתה שם
 איזו מסירות נפש שאין לנו בה שום השגה! שוב
 אחר כך עבר הדור הזה את המעמד של קריעת ים
 סוף - היתה להם 'התגלות נבואה' גדולה ונוראה;
 וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל
 (מכילתא בשלח טו, ב). ומי כבר מדבר מהגילוי הנורא
 של מתן תורה - לא שייך לדבר! הם אכלו לחם

פחות בעיה'לה יותר, זה לא הבדל גדול! אבל היגים נותנים רק לאנשים גדולים!". כמובן, שאין הדברים כפשוטם, בוודאי שאדם צריך לתת דין וחשבון על כל פרט ופרט וישנו שכר ועונש על כל דבר. הוא רק התכוון להביע בזה את הכוחות השערה' שיש עם הצדיקים; עד שלפי ערך עיקר הגיהנם הוא רק לאנשים גדולים! והיינו שעם אנשים גדולים עושים חשבון יותר עמוק ונוקב - כחוט שרתה ומשם! **אצל אדם גדול, כל ההרהר שלו יש לו משמעות הרבה יותר עמוקה וגדולה! כל מצווה שעושה יש לה הרבה יותר מזה לומר, היא עושה רעש בשמים ועושה תיקונים שפליגים ורואים בכל העולמות!** וחלילה להפך, כל פגם שלו אומר הרבה מאוד, זה גורם לקטרוג ולמדת הדין ופוגם בכל העולמות!

צדיק מרגיש תמיד שהוא כל כך רחוק מן המקום שעליו להגיע הצדיק תמיד מרגיש רחוק כל כך - 'ער' איז נעבעך אזוי ווייט' מן המקום שעליו להגיע וממה שמצפים ממנו בשמים, ומחמת זה הוא אכן גם שפל בעיני עצמו ומרגיש שהוא גרוע מכל אדם בישראל - אשר ממנו לא דורשים להשיג מדרגות כמותו! הצדיק חושב לעצמו: "יהודי הפשוט הזה הרי נמצא במצב טוב מאוד! עליו לא בתביעות מדוע הוא לא מתרומם ומתעלה למדרגות יותר גבוהות, הרי אין לו השגה בהם! (אולי יש טענה עליו מדוע הוא אכן לא התחיל להיכנס לעבודת ה' - ושוב יגיע למצב שכבר היה אפשר לכוון אליו בתביעות יותר חזקות וכדלעיל, אבל למעשה במצבו כעת אין עליו תביעות גדולות). אבל אני - שכבר כן הענית' ונעשית' צדיק גדול כזה - הוא זועקים אלי כל רגע: "איכה! היכן אתה בעולם! למה אינך מה שאתה צריך להיות?!"

שוב שואמרו בפתיחת דברינו: אי אפשר באמת להבין זאת, כי כסופו של דבר - כמה חשבונות שרק יעשה - אי אפשר לומר שרבי' ר' אלימלך נהנה פחות מכל יהודי פשוט! ולכן הקדמנו שאנו נותנים כאן רק איזה הסבר פשוט, כדי שנוכל להתחיל לעבוד על מדת הענווה. **אבל הענווה האמיתית של הצדיקים, היא שפלות שייכות לעולם הבא - 'אן עולם הבא' ידוע שפלות' - שהיא מעבר לכל השכל והחכמה שלנו! 'עין לא ראתה אלקים וזלת'.**

כל הצדיקים הרגישו כנפשים שפלים וגרושים מכל יהודי מדת הענווה' היא סימן לצדיק; כפי שראינו אצל כל אותם 'אמת' צדיקים - שהגיעו למדרגות נשגבות ועולות באמת - שהם תמיד התהלכו עם לב שבור ובשפלות רוח ואחוז שהם ממש הגרושים מכלם; וכפי שהר"ב זכרנו לברכה' היה מספר, על זקינו הרה"ק מרוזאוודוב זי"ע שהרבה פעמים נפל למשכב מרוב 'שברון לב'. הוא פשוט לא יכול היה לעמוד בזה; איך ייתכן שיהודים באים אליו עם 'קוויטלעך' - בזמן שהוא כזה 'ארגיניטל'! הוא היה מתאונן כסדר: "אתה בא אלי עם 'קוויטל' - שאתפלל עליך? אתה הרי אלף פעמים יותר טוב ממני - 'ואו קום איך צו דיר בכלל?! אתה הרי הרבה יותר ממני!'" וכך ראו אצל כל הצדיקים, כמה הם היו שפלים ונזופים - וזכרו אף אויף שברי שברים' בעיני עצמם. כל זה בא להם, כי חיו חיים עם חשבון הנפש לפי ערכם הרם, והם הבינו שמהם דורשים ומצפים שיגיעו למדרגות נעלים ונבונים - מאד - מדרגות שלא דורשים משום אדם אחר.

אחר הפעולות נמשכים להבנות כאשר אדם מבין את המהלך - 'איינמאל ער האט ארויס דעם געדאנק' - שעליו מיוסדת מדת הענווה - הנה מעתה שומה עליו להתנהג בפועל בהנהגות של העניו; לא לדבר מעצמו גדולות ונבלאות... לא לחפש איך יכול הוא לקבל עוד קצת כבוד... לא ללכת בקומה זקופה כאילו שכל העולם שלו... עליו להרגיל את עצמו שכל סוגי 'דרכי גאווה' הללו כלל לא יכנסו בעולם שלו! שכל צורת החיים שלו יהיו על פי 'דרכי ענווה'! והנה כאשר יתנהג כך אזי כל הפעולות הללו שפיעו עליו להגיע לענווה אמיתית. גם אם האדם עדיין לא זכה לקנות בשלמות את מדת הענווה, אבל כבר נוכח להבין את אמתה ומעלת מדת הענווה, הוא כבר נעשה 'חסיד' של ענווה והוא באמת מבקש לזכות לענווה - ובנוסף לזה הוא גם מתנהג עם 'הנהגות' של ענווה - הוא בוודאי יגיע לשלימות הפנימית של ענווה!

גאלדענעם טראָלץ' (ראיתו את שני הצדיקים משוחחים, ותפס אותי פחד, איך שהיה נראה כאשר הם משוחחים, אבי הק' עם הרה"ק מאפסא עם עטרת הזהב).

אחר זמן מה, כאשר סיימו שני הצדיקים לשוחח ביניהם, קרא הרה"ק מאפסא אל הרה"א, ואמר לו: 'אליעזר! מיט אים זאלסטו שוין נישט לערנען! (אליעזר! יותר אל תלמד אותו!). אבל גם ממנו לא רצה הרה"א לקבל את הדברים כחוק בלי טעם, ושען גם לפניו למה לא ילמד עמו, והרי יש לו ממנו תועלת רבה כל כך. אמר לו הרה"ק מאפסא: 'אליעזר! מ'קען' דיר נישט מסביר זיין אז דו זאלסט פארשטיין וואס אנוני פארשטיין מיר, אריב מען ווען נעמן פון א גרויסע כלי און אריינגיין אין א קליינע כלי, וועט זיך עס איבער גיין, דו קענסט נישט פארשטיין וואס אנוני פארשטיין מיר, איך זאג דיר, מיט אים זאלסטו נישט לערנען! (אליעזר! אין אנוני יוכלים להסביר בכדי שחבן את מה שאנו מבינים, אם יקחו את הטוב שלי כלי גדול וישפכוהו לכלי קטן, הרי יעלה על גדותיו וישפך, אין אתה יכול להבין את מה שאנו מבינים, אני אומר לך, כי אותו אל תלמד!). והוסיף ואמר לו: 'זייסט זאלסטו אז פאר שוועט וועט קומען, וועלן זיין רבי'ס אמר לו רבי'ס, און זיי וועלן נישט ווערד זיין' (רעד לך די לפני ביאת המשיח, יהיו רבי'ס לרוב, ולא יהיו שרים) ברצותו לרמז לו להיזהר שלא להיות מצדיקים כאלו. נרעד הרה"א, כי הבין אשר 'לפני ביאת המשיח' יכוננוה היא לדרור, וכי איך יוכל בעצמו להינצל שלא להיות מאתם הרבי'ס. אמר לו הרה"ק מאפסא: 'זי עצה איז, אז מען וויינט זיך גוט אויס 'והאר עינינו בתורתך' און דעמאלט איז דער רבנו של עולם מאיר עינים או מען זאל נישט זיין פון די רבי'ס' (העצה היא, לכבות מעוקל הלב בבקשת 'והאר עינינו בתורתך' ואז מאיר הקב"ה את העינים שלא להיות מאתם הרבי'ס). אחר שיהיה זו עם הרה"ק מאפסא, קיבל הרה"א את דברי אביו עם הרה"ק מאפסא, ולא הוסיף לדון בדבר אלא עזב את החברותא. [ומובן מאליה לכל חכם ומבין מדעתו, כי דברים אלו הינם עניינים עמוקים בדרכי הצדיקים, הנוגעים ברזון מכלכותתו של עולם, שאדם מ' יעמוד בסוד קדושים].

• בעירו של הרה"ק מאפסא היה דר איהו פושע ישראל שלא היה שומר תורה ומצוות כמעט רח"ל, אבל הרה"ק מאפסא היה מקרב אותו ביותר ומראה לו חביבות גדולה. פעם שאלו אותו החסידים על הדבר, למה הוא מקרב אותו כל כך. אמר להם הרה"ק מאפסא כי כתוב על לעמיד לבא "והביאו את כל אחיהם מכל הגוים מנחה לה" (ישעיהו סו, יט) שהגוים יביאו את בני ישראל מתנה אל המשיח. פנה אליהם הרה"ק מאפסא ושאל אותם: 'זיינעם וועלן זיי ברענגען? איךן אזוי ווי מיר און ענק? אנוני, ווען מיר וועלן הערן אז משיח קומט, וועט מען דען ווארטן אז די גוים זאלן אנוני ברענגען צו משיח? ! מ'וועט דאך באלד לויפן אנטקעגן משיח! נאר מ'וועט ברענגען אדעלעך אידן וואס ווייסן גארנישט פון תורה ומצוות, וואס אפילו ווען זיי וועלן הערן אז משיח קומט, וועלן זיי נישט גיין, וועלן די גוים דארפן פשוט ברענגען א מתנה פאר משיח דעם איד' (וכי את מי יביאו? יהודים כמנוי ומכובים? הרי אנו, כאשר רק נשעם ששיחבא, וכי נמתין שגוים יביאו אתנו אל משיח? ! הרי תיכף נרוץ לקראת משיח! אלא יביאו יהודים כאלו שאינם יודעים כלל מן התורה והמצוות, משיח יאשר ישיעו שמותו מגיע, לא ילכו, ויבטרונו הגוים פשוט להביאו מתנה למשיח את זה (היהודי). סיים הרה"ק מאפסא ינו, דער מתנה פון משיח זאל איך נישט ליב האבן? ס'איז דאך משיח'ס מתנה! ! (נו, וכי את המתנה של משיח לא קורא? לפי זה ה' המתנה של משיח). וזכר ידוע כי צידה ליהודים אלוה' בקש 'אוהב ישראל' מחמת רוב אהבת ישראל שהיתה בוערת בו.

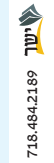
• הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא זי"ע היה נוהג ללכת עם גאלדענעם טראָלץ' דהיינו עטרת זהב עם חוטי זהב הללוים בה כדרך השירים החשובים, והיא היתה מונחת לו על הספאדיק' שלו. והיה נוהג כל לפי שהיה רגיל לכנות את עצמו מלך ישראל וגואלו, ולכן נהג במנהג שררה זה.

פעם אחת ביקר הרה"ק מאפסא אצל הרה"ק הרבי ר' ברוכל' ממעיובה זי"ע ושוחח עמו, והנה דרכו בקודש של הרה"ק מאפסא היתה להתלהב בדבקות הרבה פעמים במשך היום, ובאותה שעה היה רגיל לומר בענימה מיוחדת: 'אָך אָך רבונא דעלמא כולא, וכך היה עושה בכל עת. ואפילו באמצע שהיה מדבר עם בני אדם, היה פתאום מתלהב באמצע השיחה ואומר בדבקות: 'אָך אָך רבונא דעלמא כולא, וכך גם אינע באמצע שיחה זו שדבר עם הרבי ר' ברוכל' אשר באמצע שיחתם התלהב הרה"ק מאפסא בדבקות ואמר: 'אָך אָך רבונא דעלמא כולא'. והנה הרבי ר' ברוכל' היה נוהג בקפדנות על פי דרכו בקודש כידוע, ובשמעו את הרה"ק מאפסא מתלהב בדבקות, פנה אל הגאבי' שלו ואמר אליו בלשון תרעומת: 'דו ביטא עפעס געווענען אין לייפציג לעצטנס? פארוואס האסטו מיר נישט געקויפט אביסל דבקות? ! איך זעה דער איד האט דבקות, און איך האב גארנישט קיין דבקות! (האם היית לייפציג לאחורנית? - עם היה חרירי הגדול שבו מכור הרבה דברים - אם כן למה לא קנית לי קצת דבקות? ! הנה אני רואה כי ליהודי זה יש דבקות, ואילו לי אין שום דבקות). ענה הרה"ק מאפסא ואמר לו: 'מיט וועם טשעפעט איר? ! איר ווייסט אז איך בין מלך ישראל וגואלו? ! (את מי אתם מקניטם? ! האם אתם יודעים כי אני גוי מלך ישראל וגואלו? !)

• דרכו בקודש של הרה"ק מראפשיץ זי"ע היתה להסתיר מעין כל רואה את העניינים הנעלים הפנימיים והמדרגות הגבוהות, והיה נוהג בחומרה רבה עם כל מי שהיה מגלה את מדרגותיו שהעניקו לו מן השמים. מעשה היה בצדיק אחד אשר בצעירותו שהה הרבה בראפשיץ, והיה ידיר קרוב של הרה"ק הר"א מדיזידוב זי"ע, ולמדו יחד בחברותא. פעם אחת נכנס אותו צדיק אל הרה"ק מראפשיץ, וסיפר לו כי הוא רואה 'מדרגות' בשנת תפלתו שנשגלים לו מן השמים עניינים נעלים, כגון שהוא רואה עמוד של אש או שאר דברים נשגבים שאלו כדרך הטבע. וכאומר היה הרה"ק מראפשיץ מקפיד על כך מאד, ובתחילה ניסה לרמוז לאותו צדיק שיחדל מסיפוריו, אבל הוא לא קיבל את הרמזים והמשיך לספר על מדרגותיו. מיד קרא הרה"ק מראפשיץ לבנו הרה"א, ואמר לו בתקיפות: 'אליעזר, מיט אים זאלסטו שוין מער נישט ביחד, וכך נשא נתן עמו כמה טענות ובקשות, כי מאד היה קשה מאד על הרה"א לקבל, מפני שהיה חברו הטוב אשר היה מופלג בצדקותו ומדרגותיו הנעלים, וקויה הרה"א לקבל ממנו הרבה תועלת. ביקש הרה"א וטען לפני אביו כי הם חברים טובים כל כך, ולמה לא ילמדו ביחד, וכך נשא נתן עמו כמה טענות ובקשות, כי מאד היה קשה בעיניו לקבל את דברי אביו הק' בזה.

אכן מן השמים נסתבב, כי באותה שעה שדיבר הרה"ק מראפשיץ עם בנו הרה"א אודות ענין זה, פתאום הגיע הרה"ק מאפסא לבקר אצל הרה"ק מראפשיץ. והיה עם בואו קרא לו הרה"ק מראפשיץ לצד החדר, וכך נעמדו ושוחחו יחדיו.

לימים סיפר הרה"א עובדא זו לבניו, ואמר להם: 'איך האב געזעהן די צוויי צדיקים שמועסן, האט מיר אנגעכאפט א פחד, וויאזוי ס'האט אויסגעזעהן ווי זיי שמועסן, דער טאטע מיט'ן הייליגן אפטער מיט'ן

"כי שם השם אקרא הבו גודל לאלוקינו" [האזינו]

ובברכות כ"א. בפרש"י דקאי על מצוות עניית אמן, שזהו המקור לחיוב עניית אמן מן התורה! והאריך בזה הפרי מגדים בספרו 'תיבת גומא' על פרשת האזינו לדון אם עניית אמן על ברכה דאורייתא מותרת באמצע שמו"ע, דנימא אתי דאורייתא ודחי לדרבנן ע"ש.

וראה בפמ"ג קכ"ד א"א י"ד שדרגת עניית האמן כדרגת הברכה עצמה, שאם הברכה היא דאורייתא - גם עניית האמן היא מדאורייתא, ואם חובת הברכה היא מדרבנן - גם חובת עניית האמן היא מדרבנן, ואם הברכה היא ברכת הרשות - גם עניית האמן היא רשות והו"ד אלו במ"ב בסו"ס קכ"ד.

ביאור נעים וברור איך להיזהר מ'אמן חטופה' ומ'אמן יתומה'

ה. ומהי התקנה לדבר ?
ששליח הציבור או המברך יסיים בקול רם וברור עד סוף תיבה האחרונה של הברכה, וגם לא ימשוך את סופה כלל, רק יחתוך את סיום הברכה, לדוגמא: מחיה המתים! מברך השנים! כדי שידעו כל העונים את זמן העניה הנכון, ויענו אמן כדת וכהלכה, מיד לאחר סיום התיבה האחרונה של הברכה, [ויענו בנחת ובכוונה ולא במהירות ונחיצה חלילה שלא יכשלו ב'אמן קצרה' הנאמרת במהירות וחופזה] ורק לאחר שסיימו הם את ענייתם רק אז יתחיל הוא את הברכה הבאה, כאשר נזהרים בכך תיקון הברכות הוא גדול, והשכר רב מאד.

ו. ומהי אמן יתומה ?
עניית האמן צריכה להיות מחוברת לברכה עצמה, לפי שעניית האמן היא חלק מהברכה ממש [גמרא ברכות מז. וברש"י שם], ולכן עליה להיאמר בסמיכות לברכה. דהיינו מיד לאחר סיום כל התיבה האחרונה של הברכה, אבל גם לא רחוק מסיימה, שיעור המותר הוא 'תוך כדי דיבור' לסיום הברכה, שבתוך שיעור זה נחשב לזמן עניית אמן, כי זה נקרא עדיין "אותו הזמן".

שיעור "תוך כדי דיבור" הינו כ-2 שניות, ולכן עניית אמן בתוך זמן הזה היא מצויינת מאד, אבל התחלת עניית אמן לאחר שעברו כ-2 שניות מסיום הברכה נחשבת לאמן יתומה, שכבר אין לה חיבור לברכה.

ז. התחלת עניית אמן בזמן - בכוחה להאריך את הברכה, לענין שיוכלו אחרים להצטרף לענייה הראשונה בסמוך אליה [תוך כדי דיבור לענייה, שהתחילה תוך כדי דיבור לברכה - באה"ל 'מיד' קכ"ד, ח'] אפילו שלמעשה הוא התחיל לענות לאחר שעבר כבר תכ"ד מסיום הברכה, לכן כשהציבור עונים אמן - מותר להצטרף לענייתם, אפילו שהם מאריכים בענייתם כראוי, וכבר עבר תוך כדי דיבור מסיום הברכה [בתנאי שיכול להספיק להתבונן על מה הוא עונה], כי 'חזקה' שהציבור התחילו בזמן הנכון.

א. אחת הזכויות היותר גדולות ונוראות שאנחנו זוכים בה שלוש פעמים ביום מידי יום ביומו בתפילות שחרית מנחה וערבית, ובשבת ור"ח ובמועדים גם בתפילת המוספין, היא להמליך את הקב"ה בעניית 'אמן כהלכה' שהפליגו בש"ס ובזוה"ק בשגב ונוראות עניינה ופעולותיה לטובה בזה ובבא, והאמת שגם בבית, בעבודה, ואפילו בכולל הרבה פעמים זה נוגע למעשה ממש.

ב. ובגלל חשיבות העניין כ"כ, חז"ל הקדושים שנהירין להו שבילי דרקיעא כשבילי דארעא, גילו לנו את ה'סדרים הנכונים' איך לענות אמן והחמירו נוראות בשכרה העצום והנורא כאשר היא נאמרת כהלכה [יעויין בש"ס ברכות מ"ז. ומידה טובה מרובה פי ת"ק, ובזוה"ק וילך באורך רב תסמנה שערות ראש מכל האמור שם] וכחלק מזה עלינו להיזהר מאד מ'אמן חטופה' ומ'אמן יתומה'.

ג. מהי 'אמן חטופה' ? כאשר הציבור או חלקו עונים אמן לפני סיום הברכה, ואפילו אחד העונה לפני סיום כל התיבה האחרונה של הברכה.

והנה אחת הסיבות לכך שעונים אמן חטופה היא מפני שהשליח ציבור או המברך מאריך בסיום הברכה ומנגן במילה האחרונה של הברכה, וזה גורם שהציבור לא יודע מתי בדיוק הוא מסיים לגמרי את המילה, ומצוי שנשכלים ועונים אמן על הברכה קודם שבאמת סיים את הברכה את הברכה לגמרי שזוהי אמן חטופה. או שהמברך יורד בגובה הקול לקראת סיום הברכה, ואז השומעים שרוצים לענות ורחוקים ממנו לא יודעים בדיוק מתי סיים את כל המילה האחרונה של הברכה, והם משערים את הדבר מסברת הלב, שלא תמיד מותאמת למציאות...

ד. על ידי זה נכשלים יחידים או מרובים בעניית אמן חטופה, שכל כך החמירו חכמים בעונשה, עד שאמרו 'העונה אמן חטופה יחטפו ימיו' רח"ל, ולכן כתב המ"ב ב'ביאור הלכה' (קכ"ד, ד"ה וי"א) שבספק אמן יתומה וחטופה קטופה וקצרה - עדיף לא לענות כלל, מאשר להיכנס לספק סכנה החמורה הזאת של עניה לפני הזמן.

גם החזן וגם הקהל, וכן בבית - כולנו מקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה !

גם אני רוצה לקיים מצוות אכילת מצה בברכותיה כהלכה!

לכן אני מתחיל לענות אמן רק לאחר שסיים
המברך את כל תיבות 'לחם מן הארץ' בברכה
ראשונה, ו'על אכילת מצה' בברכה השניה -
לגמרי!

המברך לא מתחיל 'ברוך' של הברכה השניה,
לפני שסיימו כל העונים את כל ענייתם לגמרי.

מקורות: סימן קכ"ד במ"ב ס"ק ל"ז ל"ח

זכור!

אי המתנה של איש לרעהו מזיקה ומקלקלת את הברכות.
מצוות אכילת מצה בברכות כהלכה - ניתן לקיים רק פעם אחת בשנה!
נזהר נזכיר ונזכור לקיימה כהלכה - בשמחה רבה!